

ปัญหาและแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์
ข้อพิพาททางอาวุธ

นางสาวกุศลิน ตันอารีย์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PROBLEMS AND PROSPECTS CONCERNING THE ENFORCEMENT OF
INTERNATIONAL LAW FOR THE PROTECTION OF JOURNALISTS IN ARMED
CONFLICT SITUATIONS

Miss Kusalin Tonaree

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ปัญหาและแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ

โดย

นางสาวกุศลิน ตันอารีย์

สาขาวิชา

นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

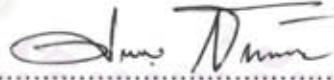
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศารทูล สันติวาสะ

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์

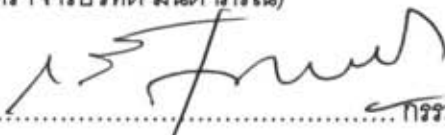

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ดา ธนิตกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุผานิต เกิดสมเกียรติ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศารทูล สันติวาสะ)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์วิฑิต มั่นตาภรณ์)

..... กรรมการนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์กวี จงกิจถาวร)

กุศลสิน ต้นอารีย์ : ปัญหาและแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ. (PROBLEMS AND PROSPECTS CONCERNING THE ENFORCEMENT OF INTERNATIONAL LAW FOR THE PROTECTION OF JOURNALISTS IN ARMED CONFLICT SITUATIONS) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ. ดร.ศรทูล สันติวาสะ, 255 หน้า.

การทำงานของผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธนั้นกลายเป็นงานที่เต็มไปด้วยอันตรายมากขึ้นเรื่อยๆ ในแต่ละปีมีผู้สื่อข่าวและบุคคลที่เกี่ยวข้องจำนวนมากที่ถูกฆ่า หรือไม่ก็ตกเป็นเป้าหมายในการโจมตีจากรัฐและตัวตนที่มีใช้รัฐ ด้วยสาเหตุมาจากการทำงานตามวิชาชีพ ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์ในสงครามอิรักและสงครามอัฟกานิสถาน เป็นต้น

จากปัญหาดังกล่าวนี้ จึงจำเป็นต้องพิจารณาการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าว โดยเฉพาะหลักเกณฑ์ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศในอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ฉบับที่ 3 เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเชลยศึก, อนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ฉบับที่ 4 เกี่ยวกับการคุ้มครองบุคคลพลเรือนในเวลารบ, พิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ประสบภัยจากข้อพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศ ค.ศ.1977 และพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ประสบภัยจากข้อพิพาททางอาวุธที่ไม่มีลักษณะระหว่างประเทศ ค.ศ.1977 ซึ่งในสนธิสัญญาเหล่านี้มีหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าว

เมื่อได้ทำการศึกษาและพิจารณาแล้วพบว่า การบังคับใช้กลไกตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น กลไกในการตรวจตรา การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษและการเยียวยาให้แก่ผู้สื่อข่าว ดังนั้น การนำมาตราการและกลไกที่มีอยู่ทั้งในระดับระหว่างประเทศ ภูมิภาคและภายในประเทศ อาทิ มติคณะมนตรีความมั่นคงที่ 1738 หรือกลไกศาลอาญาระหว่างประเทศ มาช่วยเสริมก็จะทำให้ผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธได้รับความคุ้มครองที่ดีมากยิ่งขึ้น

สาขาวิชา.....นิติศาสตร์.....ลายมือชื่อนิติศ.....
ปีการศึกษา.....2553..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

#5085953534 : MAJOR LAWS

KEYWORDS : PROTECTION/JOURNALIST/ INTERNATIONAL LAW

KUSALIN TONAREE : PROBLEMS AND PROSPECTS CONCERNING THE ENFORCEMENT OF INTERNATIONAL LAW FOR THE PROTECTION OF JOURNALISTS IN ARMED CONFLICT SITUATIONS. ADVISOR : ASST. PROF. SARATOON SANTIVASA, Ph.D., 255 pp.

Journalists working in armed conflict situations have become increasingly perilous. Every year, a large number of journalists and other media personnel killed or deliberately targeted by government forces and non – state actors, because of their professional work, as seen in the Iraq war and Afghanistan war.

Due to this problem, it is necessary to consider the protection of journalist, especially the principles of international humanitarian law in the Geneva Convention III relative to Treatment of Prisoners of War 1949, the Geneva Convention IV relative to Protection of Civilian Persons in Times of War 1949, Geneva protocol I Additional to the Geneva Convention and Relating to the protection of Victims of International Armed Conflicts 1977 and Geneva Protocol II Additional to the Geneva Convention and Relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts 1977. These treaties have related provisions for the protection of journalists.

After studying and analyzing, it can be found that the enforcement of the international humanitarian law mechanisms only are not sufficient to resolve the problems like monitoring mechanism, punishment and remedy. Therefore, other measures and mechanisms at the international, regional and national levels, such as the Security Council Resolutions 1738 or International Criminal Court, can play a significant role in order to increase efficiency in the protection of journalists in armed conflict situations.

Field of Study :Laws..... Student's Signature Kusalin
Academic Year :2010..... Advisor's Signature Saratoon Santivasa

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยภาระสนับสนุนจากครอบครัวของผู้เขียน ทั้งคุณพ่อ สุชาติ และคุณแม่ฉวีทิพร บุพการีผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูอบรมสั่งสอน บุพการีผู้ให้ความสำคัญ และส่งเสริมการศึกษาเล่าเรียนตลอดมาจนทำให้ผู้เขียนมีวันนี้ คุณวรางคณา คุณพรพรรณภัทร คุณปาริฉัตรที่เป็นกำลังใจและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เขียนด้วยดีเสมอมา

ผู้เขียนขอขอบพระคุณอย่างสูงต่อผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศารทูล สันติวาสะ ที่ให้ความกรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทั้งยังสละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษา คำแนะนำทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ยิ่ง และกรุณาตรวจทานแก้ไขเนื้อหาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้อย่างตั้งใจจนสำเร็จลุล่วงลงได้

ผู้เขียนขอขอบพระคุณอย่างสูงต่อผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุผานิต เกิดสมเกียรติ ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ และศาสตราจารย์ วิฑิต มันทาภรณ์ กรรมการวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาช่วยชี้แนะและสรุปประเด็นสำคัญให้ผู้เขียนเกิดความเข้าใจกระจ่างยิ่งขึ้น และผู้เขียนขอขอบพระคุณอย่างสูงต่ออาจารย์ กวี จงกิจถาวร กรรมการวิทยานิพนธ์ที่ได้สละเวลาอันมีค่าแก่ผู้เขียนในการให้ข้อคิดเห็น คำแนะนำและชี้แนะในประเด็นต่างๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณเพื่อน พี่ น้องหมวดวิชากฎหมายระหว่างประเทศ เจ้าหน้าที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เจ้าหน้าที่ห้องสมุดทุกแห่งที่อำนวยความสะดวกในการค้นหาทรัพยากร เพื่อนๆ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อนๆ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา รุ่น 60 ทุกๆ ท่านที่ไม่สามารถเอ่ยนามได้ครบถ้วนในที่นี้ ที่คอยไถ่ถามความคืบหน้าและคอยเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์แก่ผู้เขียนเสมอมา

สุดท้ายนี้ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าและประโยชน์ประการใดแล้ว ผู้เขียนขอกราบเป็นกตเวทิตูแก่ บิดามารดา คณาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้มีส่วนเกื้อกูลเสริมสร้างรากฐานที่สำคัญที่สุดสำหรับผู้เขียน ประโยชน์ใดๆ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขออุทิศให้แก่ผู้สื่อข่าวที่เสี่ยงชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ แต่หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ณ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 สมมติฐานของการวิจัย.....	5
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย.....	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย.....	5
1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2 ลักษณะทั่วไป สภาพปัญหาของการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ ข้อพิพาททางอาวุธ รวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้น.....	7
2.1 นิยามของคำว่า “ผู้สื่อข่าว” (Journalists).....	7
2.2 ประเภทของผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธ.....	11
2.2.1 ผู้สื่อข่าวสงคราม (War Correspondents).....	12
2.2.2 ผู้สื่อข่าวที่ติดตัวไปกับกองทัพ (Embedded Journalists).....	13
2.2.3 ผู้สื่อข่าวอิสระ (Unilateral Journalists).....	15
2.3 หลักประกันสิทธิเสรีภาพและข้อจำกัดในการเสาะแสวงหาและนำเสนอข่าว.....	16
2.3.1 หลักประกันสิทธิและเสรีภาพในการเสาะแสวงหา และนำเสนอข่าว.....	16
2.3.2 ข้อจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการเสาะแสวงหา และนำเสนอข่าว.....	18

	หน้า
2.4 บทบาทและจริยธรรมของผู้สื่อข่าวในการรายงานข่าวสงคราม.....	23
2.4.1 บทบาทหน้าที่ของผู้สื่อข่าว.....	23
2.4.1.1 การทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์สังคม.....	23
2.4.1.2 การทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความหมายข้อมูลต่างๆ.....	25
2.4.1.3 การทำหน้าที่เป็นผู้ตอบสนองต่อความต้องการของสังคม.....	26
2.4.2 จริยธรรมของผู้สื่อข่าวในการรายงานข่าวสงคราม.....	26
2.5 สภาพปัญหาของการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวในสถานการณ์	
ข้อพิพาททางอาญา.....	32
2.5.1 การกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวโดยรัฐ.....	34
2.5.1.1 รูปแบบของการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าว.....	34
2.5.1.1.1 การสังหาร.....	35
2.5.1.1.2 การหน่วงเหนี่ยวกักขังและทรมาน.....	37
2.5.1.1.3 การข่มขู่.....	41
2.5.1.2 สาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำละเมิด.....	41
2.5.1.2.1 เกิดจากการทำงานของผู้สื่อข่าว.....	42
2.5.1.2.2 เกิดจากทัศนคติในเชิงลบที่มีต่อผู้สื่อข่าว.....	42
2.5.1.2.3 เกิดจากการโจมตีโดยไม่แยกเป้าหมายทางพลเรือน	
ออกจากเป้าหมายทางทหาร.....	43
2.5.2 การกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวโดยตัวตนที่มีโซรัฐ.....	44
2.5.2.1 รูปแบบของการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าว.....	44
2.5.2.1.1 การสังหาร.....	44
2.5.2.1.2 การลักพาตัวและการจับไปเป็นตัวประกัน.....	46
2.5.2.2 สาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำละเมิด.....	48
2.6 ผลกระทบอันเนื่องมาจากการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าว.....	50
2.6.1 ผลกระทบต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสาร.....	50
2.6.2 การสูญเสียประจักษ์พยานอิสระในสงคราม.....	50
2.6.3 ผลกระทบต่อการสร้างสันติภาพ.....	51

บทที่ 3 หลักการของกฎหมายระหว่างประเทศในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวใน	
 สถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ.....	53
3.1 หลักการของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศในการคุ้มครอง	
ผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ.....	53
3.1.1 วิวัฒนาการในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวภายใต้	
กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ.....	53
3.1.2 การให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในกรณีพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศ.....	57
3.1.2.1 การให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวเมื่อเข้าไปปฏิบัติหน้าที่	
ในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธ.....	65
3.1.2.2 การให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวกรณีที่เกิดอยู่ในอำนาจของ	
คู่พิพาทฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด.....	67
3.1.2.2.1 สถานภาพของผู้สื่อข่าวสงคราม.....	68
3.1.2.2.2 สถานภาพผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพ.....	71
3.1.2.2.3 สถานภาพของผู้สื่อข่าวอิสระ.....	73
3.1.2.3 การเสียความคุ้มครอง.....	78
3.1.2.3.1 เงื่อนไขในการเสียความคุ้มครอง.....	78
3.1.2.3.2 ผลจากการเสียความคุ้มครอง.....	87
3.1.3 การให้ความคุ้มครองสถานที่ เครื่องมือ และอุปกรณ์ในการทำข่าว.....	88
3.1.3.1 การให้ความคุ้มครองเครื่องมือหรืออุปกรณ์ของผู้สื่อข่าว	
ในฐานะที่เป็นทรัพย์สินของพลเรือน.....	89
3.1.3.2 การตกเป็นเป้าหมายทางทหารโดยชอบ.....	90
3.1.3.2.1 นิยามของคำว่า “เป้าหมายทางทหาร”.....	90
3.1.3.2.2 การใช้ทรัพย์สินของผู้สื่อข่าว	
สองวัตถุประสงค์ (Dual use).....	91
3.1.4 การให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในกรณีพิพาททางอาวุธ	
ที่ไม่มีลักษณะระหว่างประเทศ.....	99

	หน้า
3.1.4.1 การให้ความคุ้มครองภายใต้ข้อ 3 ร่วมของ อนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 ทั้ง 4 ฉบับ.....	100
3.1.4.2 การให้ความคุ้มครองภายใต้พิธีสารฉบับที่ 2.....	103
3.2 กฎเกณฑ์อื่นๆ ในทางระหว่างประเทศ.....	107
3.2.1 มติของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ.....	107
3.2.2 มติของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ.....	110
3.2.3 ปฏิญญาเมเดลลิน (Medellin Declaration, 2007).....	111
3.2.4 ปฏิญญาว่าด้วยผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน (Declaration on Human Rights Defenders).....	114
3.2.5 ร่างอนุสัญญาว่าด้วยการส่งเสริมการปกป้องคุ้มครองผู้สื่อข่าวใน สถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ รวมทั้งในสถานการณ์อื่นๆ (Draft International Convention to Strengthen the Protection of Journalists in Armed Conflicts and Other Situations).....	117
3.2.5.1 ความเป็นมาของร่างอนุสัญญา.....	117
3.2.5.2 ขอบเขตการบังคับใช้ของอนุสัญญา.....	118
3.2.5.3 เนื้อหาและสาระสำคัญของร่างอนุสัญญา.....	118
3.2.5.3.1 คำนิยาม.....	119
3.2.5.3.2 เงื่อนไขการปฏิบัติต่อผู้สื่อข่าว.....	119
3.2.5.3.3 กลไกในการตรวจสอบการปฏิบัติตามพันธกรณี.....	122
3.2.5.3.4 การดำเนินกระบวนการยุติธรรมและการเยียวยา.....	123
3.2.5.3.5 ลักษณะบ่งเฉพาะสำหรับผู้สื่อข่าว.....	124
3.3 กฎเกณฑ์ทางกฎหมายในระดับภูมิภาค.....	129
3.3.1 กฎเกณฑ์ทางกฎหมายในภูมิภาคยุโรป.....	129
3.3.2 กฎเกณฑ์ทางกฎหมายในภูมิภาคอเมริกา.....	131
3.3.3 กฎเกณฑ์ทางกฎหมายในภูมิภาคแอฟริกา.....	132
3.3.4 กฎเกณฑ์ทางกฎหมายในภูมิภาคเอเชีย.....	134
3.4 กฎเกณฑ์ภายในประเทศ.....	135

	หน้า
บทที่ 4 กลไกระหว่างประเทศในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ ข้อพิพาททางอาวุธ.....	143
4.1 กลไกภายใต้กรอบกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ.....	143
4.1.1 คณะกรรมาธิการสืบหาข้อเท็จจริง (Fact-Finding Commission).....	143
4.1.2 คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ.....	146
4.2 กลไกภายใต้องค์การสหประชาชาติ.....	147
4.2.1 คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ.....	148
4.2.2 องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization: UNESCO).....	152
4.2.3 คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (The United Nations Human Rights Council).....	153
4.3 กลไกในระดับภูมิภาค.....	159
4.3.1 กลไกในภูมิภาคยุโรป.....	159
4.3.1.1 สมัชชาสภาผู้แทนแห่งคณะมนตรีแห่งยุโรป (Parlament Assembly of the Council of Europe).....	159
4.3.1.2 คณะกรรมการรัฐมนตรีแห่งคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป (The Committee of Minister of the Council of Europe).....	161
4.3.1.3 ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป (European Court of Human Rights).....	161
4.3.2 กลไกในภูมิภาคอเมริกา.....	163
4.3.2.1 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกา (The Inter-American Commission on Human Rights: IACHR).....	163
4.3.2.2 ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกา (Inter - American Court of Human Rights).....	163
4.3.3 กลไกในภูมิภาคแอฟริกา.....	165

	หน้า
4.3.4 กลไกในภูมิภาคเอเชีย.....	168
4.4 กลไกภายในประเทศ.....	168
4.4.1 การใช้อำนาจรัฐในการยื่นมือเข้าช่วยเหลือ	
ผู้สื่อข่าวที่เป็นคนชาติของตน.....	168
4.4.1.1 กรณีส่งตัวแทนไปเจรจากับรัฐ.....	169
4.4.1.2 กรณีส่งตัวแทนไปเจรจากับตัวตนที่มีใช้รัฐ.....	169
4.4.2 การดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมภายในประเทศ.....	170
4.5 กลไกที่เป็นองค์กรเอกชน.....	172
4.5.1 สมาพันธ์ผู้สื่อข่าวระหว่างประเทศ.....	173
4.5.2 คณะกรรมการคุ้มครองสื่อ.....	175
4.5.3 สถาบันความปลอดภัยในการทำข่าวระหว่างประเทศ.....	175
4.5.4 องค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน.....	177
บทที่ 5 บทวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย	
ระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ.....	181
5.1 ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครอง	
ผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ.....	181
5.1.1 ปัญหาเรื่องกลไกในการควบคุมดูแลให้ปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้	
กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ.....	181
5.1.2 กรณีของรัฐ.....	183
5.1.2.1 การไม่เคารพและปฏิบัติตามกฎหมายมนุษยธรรม	
ระหว่างประเทศ.....	183
5.1.2.2 การปฏิเสธการปรับใช้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ.....	184
5.1.3 กรณีของตัวตนที่มีใช้รัฐ.....	185
5.1.4 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการใช้กฎหมายของรัฐ	
และตัวตนที่มีใช้รัฐ: กรณีตัวอย่างในสงครามอัฟกานิสถาน	
และสงครามอิรัก.....	185

	หน้า
5.1.4.1 ทศนคติของกองทัพสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรที่มีต่อผู้สื่อข่าว.....	185
5.1.4.1.1 ทศนคติของกองทัพสหรัฐอเมริกาและพันธมิตร ต่อผู้สื่อข่าวอิสระ.....	186
5.1.4.1.2 ทศนคติของกองทัพสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรต่อผู้สื่อข่าว ท้องถิ่นและผู้สื่อข่าวที่สังกัดสำนักข่าวของ ประเทศตะวันออกกลาง.....	187
5.1.4.2 ทศนคติของฝ่ายต่อต้านในอัฟกานิสถานและอิรักต่อผู้สื่อข่าว.....	188
5.1.5 ปัญหาในเรื่องความรับผิดชอบ.....	189
5.1.5.1 ความรับผิดชอบของรัฐ.....	189
5.1.5.2 ความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล.....	193
5.2 แนวทางในการแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้สื่อข่าว ในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ.....	196
5.2.1 มาตรการที่จะช่วยส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมาย.....	196
5.2.1.1 การบังคับใช้ข้อมติที่ 1738 ของคณะมนตรีความมั่นคง แห่งสหประชาชาติ.....	196
5.2.1.2 การสนับสนุนให้รัฐเข้าเป็นภาคีพิธีสารฉบับที่ 1 และ 2.....	197
5.2.1.3 การสนับสนุนให้ตัวตนที่มีรัฐปรับใช้กฎหมาย มนุษยธรรมระหว่างประเทศ.....	198
5.2.1.4 ความพร้อมของบทบัญญัติกฎหมายภายใน.....	199
5.2.1.5 ความร่วมมือภายในประเทศ.....	200
5.2.2 การใช้กลไกของศาลระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ.....	201
5.2.2.1 การใช้กลไกของศาลสิทธิมนุษยชนในระดับภูมิภาค.....	201
5.2.2.2 การใช้กลไกของศาลอาญาระหว่างประเทศ.....	203
5.2.3 สื่อมวลชน.....	206
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	207
6.1 บทสรุป.....	207

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ตารางแสดงข้อมูลการเสียชีวิตของผู้สื่อข่าวตั้งแต่ปี 1992 – 2011.....	33
ตารางที่ 2 ตารางเปรียบเทียบความคุ้มครองของผู้สื่อข่าวแต่ละประเภท.....	77
ตารางที่ 3 ตารางเปรียบเทียบการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวตามพิธีสารฉบับที่ 1 และร่างอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ ข้อพิพาททางอาวุธและในสถานการณ์อื่นๆ.....	128

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญญภาพ

	หน้า
รูปภาพที่ 1 และ 2 แสดงลักษณะของการแต่งกายของผู้สื่อข่าวสงคราม สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง.....	12
รูปภาพที่ 3 และ 4 แสดงลักษณะการแต่งกายของผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพ ในสงครามอัฟกานิสถานสงครามอิรัก.....	15
รูปภาพที่ 5 แสดงลักษณะของเครื่องหมายบ่งเฉพาะของผู้สื่อข่าว ตามร่างอนุสัญญา.....	125

 ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยวิวัฒนาการอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคม (ICT) ทำให้ข้อมูลข่าวสารกลายเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน เนื่องจากเราต้องใช้ข้อมูลข่าวสารในกระบวนการตัดสินใจเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ¹ จนมีการกล่าวกันว่า สังคมสมัยใหม่เป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร (Information society) ผู้ที่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้มากกว่า คือผู้ที่มีอำนาจ อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นบนโลกยังไม่อาจถือว่าเป็นข่าวได้ เพราะข่าวจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีการรับรู้ตีความหมาย และรายงานเหตุการณ์นั้นๆ ออกไปสู่ผู้รับสาร ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่นี้ก็คือ “ผู้สื่อข่าว” จึงอาจกล่าวได้ว่า ผู้สื่อข่าวก็คือผู้ที่เสาะแสวงหาข่าว และส่งข่าวตามระบบสื่อสารมวลชน โดยให้ข่าวสารที่เสนอเป็นประโยชน์แก่ผู้รับข่าวสาร หรือสาธารณชน ภายใต้จรรยาบรรณทางวิชาชีพ จริยธรรมและกฎหมาย

การทำงานด้านการข่าวเป็นงานที่ยากลำบาก หนัก และเหนื่อย ทุกช่วงเวลาของการดำเนินชีวิตของผู้สื่อข่าว คือเวลาของการทำงานทั้งสิ้น เพราะไม่มีผู้ใดจะสามารถทราบได้ว่าจะมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น เกิดขึ้นเมื่อไหร่ และจะเกิดขึ้นอย่างไร แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์นั้นๆ แล้ว ผู้สื่อข่าวต้องรีบลงพื้นที่ และรายงานเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยละเอียดทันที โดยไม่จำกัดว่าเวลานั้นจะเป็นเวลาใด เนื่องจากยิ่งรายงานเหตุการณ์ได้รวดเร็วเท่าไร ยิ่งทำให้ข่าวนั้นมีคุณค่ามากขึ้น ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า เมื่อมีเหตุการณ์ใดก็ตามที่มีความสำคัญเกิดขึ้น สื่อวิทยุกระจายเสียงและสื่อวิทยุโทรทัศน์จะมีการรายงานสดแทรกเข้ามาในรายการที่ออกอากาศตามปกติทันที เช่น เหตุวินาศกรรมเมื่อวันที่ 11 กันยายน ปี 2001 ที่ตึกเวิลด์เทรดเซนเตอร์ (World Trade Center) กรุงนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกาถูกเครื่องบินของผู้ก่อการร้ายพุ่งเข้าชน สื่อทุกแขนงก็แพร่ภาพไปทั่วโลก ซึ่งเป็นการมองเหตุการณ์ไปพร้อมๆ กัน

ลักษณะการทำงานของผู้สื่อข่าวที่ต้องการความรวดเร็วและใกล้ชิดต่อเหตุการณ์ในแต่ละวัน โดยเฉพาะเหตุการณ์ความขัดแย้งที่มีผลกระทบต่อคนจำนวนมาก เช่น สงคราม ทำให้ผู้สื่อข่าวต้อง

¹ กิตติพงษ์ พงษ์พัทธคุณ, “สงครามข่าวสารกับหลักความมั่นคงในด้านข้อมูลข่าวสารระหว่างประเทศ,”วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 35, 1 (มีนาคม 2549): 113.

เผชิญหน้ากับเหตุการณ์ต่างๆ ตลอดเวลาที่อาจต้องเสี่ยงอันตรายต่อชีวิตและร่างกาย ในสงครามช่วงปลายศตวรรษที่ 19 เชื่อมต่อกับต้นศตวรรษที่ 20 สื่อมวลชนมีบทบาทร่วมในการต่อสู้อย่างเด่นชัดในสามสมรภูมิ ได้แก่ สงครามอ่าวภาคแรก (เดือนธันวาคม ค.ศ.1998) สงครามอัฟกานิสถาน (เดือนตุลาคม ค.ศ.2001) และสงครามอ่าวภาคสอง (เดือนมีนาคม ค.ศ.2003) แตกต่างจากสมัยก่อนไม่ว่าจะเป็นสงครามโลกครั้งที่ 1 สงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามเวียดนาม หรือแม้กระทั่งสงครามเกาหลี ความขัดแย้งระหว่างชาติที่เกิดขึ้นเป็นสงคราม คือพื้นที่ลึกลับสำหรับสามัญชนทั่วไป เพราะเหตุว่าไม่มีสิทธิที่จะได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเท่าใดนัก² บทบาทของสื่อมวลชนในอดีตที่เคยไปสมทบกับกองทัพ จึงถูกทดแทนด้วยการวางตัวผู้สื่อข่าวเข้าไปอยู่ตรงกลางสมรภูมิ ณ จุดที่การสู้รบจะระเบิดขึ้น ซึ่งถือว่าเสี่ยงภัยกว่าทหารในแนวรบ เพราะต้องอยู่ตรงกลางแนวที่สองฝ่ายจะระเบิดกระสุนเข้าใส่กัน อุปกรณ์ที่ใช้สื่อสารรายงานข่าวก็พัฒนาก้าวหน้าโดยใช้ระบบส่งภาพการต่อสู้ในสนามรบผ่านดาวเทียม ยิ่งภาพสดๆ เข้าไปในสำนักงานหรือออกอากาศผ่านไปโดยตรง จากภาวะดังกล่าวทำให้ผู้สื่อข่าวต้องเพิ่มขีดความสามารถในการเอาตัวรอดโดยไม่พลาดเหตุการณ์สำคัญ ต้องรายงานสดประกอบภาพโดยไม่มีกรเตรียมการหรือตรวจสอบความแน่นอนถูกต้อง³

นอกจากการนำเสนอเหตุการณ์ในสมรภูมิรบต่อสังคมแล้ว ผู้สื่อข่าวยังมีบทบาทสำคัญในเรื่องการติดตามการปฏิบัติตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศของแต่ละฝ่ายในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ ทำให้คู่พิพาทแต่ละฝ่ายต้องระมัดระวังในการปฏิบัติการทางทหารทั้งหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ในเรื่องนี้ มิฉะนั้น รัฐคู่พิพาทหรือพลรบที่ละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศก็อาจจะต้องมีความรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศตามหลักฐานที่ปรากฏในการรายงานของผู้สื่อข่าวได้ แต่ในบางครั้งการที่ผู้สื่อข่าวนำหลักฐานที่ได้มาจากการทำข่าวไปแสดงในทางที่จะก่อให้เกิดความเสียหายกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ก็ทำให้แต่ละฝ่ายในข้อพิพาททางอาวุธเห็นว่า ผู้สื่อข่าวได้กระทำการอันเป็นปฏิปักษ์กับตน และสิ่งที่ผู้สื่อข่าวต้องเผชิญจากการกระทำเช่นนั้นก็คือ กระสุนปืนหรือจรวดที่ถล่มเข้าใส่ที่ตั้งหรือโรงแรมที่พักของผู้สื่อข่าว เนื่องจากคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบจากการรายงานความจริงที่เกิดขึ้น โดยอ้างความผิดพลาดทางเทคนิคประกอบคำขอโทษภายหลังเมื่อผู้สื่อข่าวเสียชีวิตไปแล้ว นอกจากการสังหารผู้สื่อข่าวแล้ว ผู้สื่อข่าวยังตกเป็นเหยื่อของการถูกกระทำละเมิด เช่น การลักพาตัว การข่มขู่ การกักขัง การทำร้ายร่างกายทั้งจากรัฐคู่พิพาทในกรณีที่เป็นข้อพิพาททางอาวุธระหว่าง

² อัครวิน เนตรโพธิ์แก้ว, ทีวีอัลจาซีรา: สื่อมวลชนสากลของโลกรอหารับ (กรุงเทพมหานคร: นาครมีเดีย, 2551), หน้า 29.

³ สุรินทร์ หิรัญบุรณะ, สงครามสื่ออาหรับกับสื่อตะวันตก: อัลจาซีรา โทรทัศน์อาหรับทำทลายโลก (กรุงเทพมหานคร: ศรีบูรณคอมพิวเตอร์-การพิมพ์, 2551), หน้า 34-35.

ประเทศและจากตัวตนที่ไม่ใช่รัฐเช่น กลุ่มกบฏ กลุ่มกองกำลังติดอาวุธ ในกรณีที่เป็นข้อพิพาททางอาวุธที่ไม่มีลักษณะระหว่างประเทศอีกด้วย

ในสงครามอิรักหรือสงครามอ่าวครั้งที่สองที่ได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2003 ถือได้ว่าเป็นสงครามที่มีผู้สื่อข่าวเสียชีวิตมากที่สุด เพียงแค่ระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนตุลาคม ปี 2003 มีผู้สื่อข่าวจำนวน 20 คนเสียชีวิตในสงครามนี้ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 1 จากจำนวนสื่อมวลชนทั้งหมดที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว เปรียบเทียบกับการเสียชีวิตของพลรบของอิรักคิดเป็นร้อยละ 1.4 พลรบของฝ่ายสหรัฐและพันธมิตรคิดเป็นร้อยละ 0.4 และพลเรือนอิรักคิดเป็นร้อยละ 0.03⁴ จากสถิติจะเห็นได้ว่ามีจำนวนมากเป็นอันดับสองรองจากพลรบของอิรัก และยังมีทวีความรุนแรงเรื่อยมา จนส่งผลให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (Security Council) ได้ออกข้อมติที่ 1738 (Resolution 1738)⁵ เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2006 ยืนยันสถานะพลเรือนของผู้สื่อข่าว และเรียกร้องให้แต่ละฝ่ายในข้อพิพาททางอาวุธหลีกเลี่ยงจากการกระทำทารุณต่อผู้สื่อข่าว รวมทั้งเคารพในวิชาชีพอิสระและสิทธิต่างๆ ของผู้สื่อข่าวด้วย การออกข้อมตินี้ครั้งนี้ สืบเนื่องมาจากจำนวนสื่อมวลชนที่เสียชีวิตจากการโจมตีมีจำนวนสูงขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะในสงครามอิรัก ซึ่งข้อมตินี้เรียกร้องให้ รัฐคู่สงครามแต่ละฝ่ายในการพิพาทกันทางอาวุธปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องคุ้มครองพลเรือน รวมทั้งผู้สื่อข่าว สื่อมวลชน บุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย

นอกจากนี้ คณะกรรมการคุ้มครองสื่อ (The Committee to Protect Journalists: CPJ) ซึ่งเป็นองค์กรเอกชน (NGO) ด้านสื่อมวลชน ยังได้กล่าวว่าอาชีพผู้สื่อข่าวในประเทศอิรักยังคงเป็นหนึ่งในอาชีพที่อันตรายมากที่สุดในโลก โดยจำนวนของผู้สื่อข่าวที่เสียชีวิตในสงครามอิรัก อันเป็นผลมาจากการสู้รบ นับตั้งแต่ปี 2003 จนถึงเดือนกันยายนปี 2008 ซึ่งมีจำนวนสูงถึง 135 คน ซึ่งประเทศอิรักเป็นประเทศที่มีผู้สื่อข่าวเสียชีวิตมากที่สุดติดต่อกันเป็นปีที่ 5 แล้ว⁶ จนมีผู้กล่าวไว้ว่า จำนวนผู้สื่อข่าวที่เสียชีวิตจากสงครามครั้งนี้ถือได้ว่าเป็นการสิ้นสุดของประจักษ์พยานอิสระในสงคราม (The end of the independent witnessing of war)⁷

⁴ Ben Saul, "The international protection of journalists in armed conflict and other violent situations," *Australian Journal of Human Rights* 14(1) (2008): 101.

⁵ United Nations Security Council, UN. Doc. S/RES/1738 (23 December 2006)

⁶ The Committee to Protect Journalists, *Iraq: Journalists in Danger* [Online], 23 July 2008. Available from <http://www.cpj.org/reports/2008/07/journalists-killed-in-iraq.php>

⁷ Stuart Allan, *Journalism: Critical issues* (Berkshire: Open University Press, 2005), p.374-375.

เมื่อหันกลับมาพิจารณากฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากในสถานการณ์ที่มีข้อพิพาททางอาวุธ เพราะเป็นกฎเกณฑ์ที่ว่าด้วยการจำกัดขอบเขตของวิถีทางในการสู้รบ และยังเป็นกฎเกณฑ์ที่มุ่งคุ้มครองทหารที่ไม่สามารถทำการสู้รบได้อีกต่อไป รวมถึงผู้ที่ไม่มีส่วนร่วมในการสู้รบ ได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์เพื่อคุ้มครองและปกป้องผู้สื่อข่าวไว้ กล่าวคือ พิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ประสบภัยจากข้อพิพาทระหว่างประเทศทางอาวุธ ค.ศ. 1977 หรือพิธีสารฉบับที่ 1 (Geneva Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and Relating to the Protection of Victims of International Armed Conflict 1977: AP I) ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้สื่อข่าว ในข้อ 79 เพื่อคุ้มครองผู้สื่อข่าวเมื่อปฏิบัติภารกิจในพื้นที่อันตราย เนื่องจากหลายฝ่ายตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติหน้าที่ของผู้สื่อข่าวเมื่อเกิดข้อพิพาททางอาวุธในการถ่ายทอดข่าวสารต่างๆ ให้สาธารณชนได้รับรู้ โดยในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธนั้น ผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวจะได้รับความคุ้มครองดังเช่นพลเรือน และไม่สามารถโจมตีได้ ตราบเท่าที่ผู้สื่อข่าวไม่กระทำการใดๆ อันเป็นเหตุให้ตนไม่ได้รับความคุ้มครองดังเช่นพลเรือนอีกต่อไป นอกจากนี้ ในอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 ฉบับที่ 3 ยังได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้สื่อข่าวสงคราม (War Correspondents) ว่า ในกรณีที่ถูกจับกุมคุมขัง ผู้สื่อข่าวสงครามจะได้รับสถานะเชลยศึก (Prisoner of War) ซึ่งจะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไป

แม้ว่าในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจะมีหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีการพิพาทกันทางอาวุธแล้วก็ตาม แต่การโจมตีผู้สื่อข่าวจากคู่พิพาทแต่ละฝ่ายโดยมิชอบด้วยกฎหมายก็ยังคงปรากฏให้เห็นตามรายงานข่าวอยู่เสมอ จำนวนการเสียชีวิตและการบาดเจ็บของผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติภารกิจในพื้นที่ซึ่งอันตรายดังกล่าวก็มีตัวเลขที่เพิ่มสูงขึ้นทุกๆ ปี นอกจากการเสียชีวิตและการบาดเจ็บของผู้สื่อข่าวแล้ว ยังมีความเสี่ยงต่างๆ ที่เกิดขึ้นอีก เช่น การถูกจับ การกักขัง การข่มขู่ และการลักพาตัวผู้สื่อข่าวในพื้นที่ที่เกิดการพิพาททางอาวุธ ซึ่งการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวโดยรัฐและโดยตัวตนที่ไม่ใช่รัฐที่เกิดขึ้นกว่าร้อยละ 80 ของคดีทั้งหมด ไม่มีการสืบสวนสอบสวนอย่างจริงจังจากทางภาครัฐ⁸ ทำให้ผู้กระทำความผิดยังคงลอยนวลอยู่เป็นจำนวนมาก จากสถานการณ์ที่นับวันจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น ทำให้ผู้เขียนเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องศึกษาว่า หลักกฎหมายระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้องที่มีอยู่ในปัจจุบันเพียงพอสำหรับการปกป้องคุ้มครองผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เกิดข้อพิพาททางอาวุธหรือไม่ และการบังคับใช้กฎหมายเช่นว่านั้นในทางปฏิบัติมีประสิทธิภาพ

⁸ The Committee to Protect Journalists, *Journalists Killed-Statistics* [Online], 2011. Available from <http://www.cpj.org/killed/>

มากนักน้อยเพียงใด รวมทั้งจะมีแนวทางใดบ้างที่จะทำให้ผู้สื่อข่าวได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศได้ดียิ่งขึ้น

1.2 สมมติฐานของการวิจัย

แม้ว่าผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธจะได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ แต่การบังคับใช้กลไกหลักในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศยังมีข้อจำกัด ดังนั้น จึงต้องอาศัยมาตรการและกลไกทางกฎหมายอื่นๆ ทั้งในระดับระหว่างประเทศ ภูมิภาค และภายในประเทศ เพื่อเสริมให้ความคุ้มครองเป็นไปได้อย่างแท้จริง

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

- (1) เพื่อศึกษาถึงสถานการณ์และสภาพปัญหาเกี่ยวกับการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติภารกิจในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
- (2) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงแนวทางของกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติภารกิจในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธ รวมทั้งบทบาทของหน่วยงานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง
- (3) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงข้อบกพร่องของกฎหมายระหว่างประเทศที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน และแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

1.4 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

- (1) ศึกษาและวิเคราะห์หลักกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครอง ผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติภารกิจในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธ
- (2) ศึกษาถึงข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวที่เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธ และผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งต่อปัจเจกชนและสังคม
- (3) ศึกษาและวิเคราะห์แนวทางในการแก้ไขปัญหาในระดับระหว่างประเทศ ภายในประเทศ และบทบาทของหน่วยงานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

1.5 วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary research) โดยเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารต่างๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งได้มาจากการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ บทความ วารสาร หนังสือพิมพ์ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เอกสารเผยแพร่ของหน่วยงานรัฐบาล และเอกชน รายงานการสัมมนา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ โดยค้นคว้าจากสถานที่ต่างๆ ดังนี้

- (1) ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- (2) ห้องสมุดสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- (3) ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- (4) ห้องสมุดสัญญา ธรรมศักดิ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- (5) ห้องสมุดปริทัศน์ มหามงกุฎ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- (6) ห้องสมุดคณะกรรมการกษาดระหว่างประเทศ
- (7) อินเทอร์เน็ต

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์และสภาพปัญหาเกี่ยวกับการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติภารกิจในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธและหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
- (2) เพื่อให้ทราบถึงแนวทางของกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติภารกิจในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธ รวมทั้งบทบาทของหน่วยงานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง
- (3) เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานและบุคคลที่สนใจในการศึกษาถึงกฎหมายระหว่างประเทศในเรื่องดังกล่าวและเป็นแนวทางแก่ผู้ที่จะทำการศึกษาในปัญหาของกฎหมายระหว่างประเทศในเรื่องนี้ต่อไป

บทที่ 2

ลักษณะทั่วไป สภาพปัญหาของการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าว ในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาชญากรรม รวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้น

ในบทนี้จะเริ่มต้นจากการศึกษาถึงลักษณะทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับผู้สื่อข่าว ไม่ว่าจะเป็นคำจำกัดความของผู้สื่อข่าว และประเภทของผู้สื่อข่าวที่เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาชญากรรม หลักประกันสิทธิและเสรีภาพ รวมทั้งบทบาทและจริยธรรมในการรายงานข่าวสงครามเสียก่อน หลังจากนั้นจะชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์และสภาพปัญหาอันเนื่องมาจากการกระทำละเมิดที่เกิดขึ้นกับผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เกิดการพิพาทกันทางอาชญากรรม รวมทั้งผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าว เพื่อแสดงให้เห็นว่าเหตุใดการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศจึงได้มีความสำคัญ- และการศึกษาในบทนี้จะเป็นการปูพื้นฐานไปสู่การวิเคราะห์ในบทต่อไปว่า สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นนี้จะสามารถแก้ไขได้ด้วยกฎหมายที่มีอยู่มากหรือน้อยเพียงใด

2.1 นิยามของคำว่า “ผู้สื่อข่าว” (Journalists)

คำว่าผู้สื่อข่าวไม่ได้หมายถึงแต่เฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่เสนอข่าวหรือรายงานข่าวเท่านั้น เนื่องจากกว่าจะสำเร็จออกมาเป็นข่าวชิ้นหนึ่งที่สามารถนำเสนอต่อสาธารณชนได้จำเป็นต้องอาศัยทีมงานแผนกต่างๆ ในองค์กรที่ทำข่าวซึ่งมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันออกไป เช่น งานด้านข่าว งานด้านภาพ งานด้านบรรณาธิการ ฯ คำว่าผู้สื่อข่าวตามความหมายอย่างกว้างจึงรวมถึงบุคคลที่ทำหน้าที่หรือมีอาชีพเกี่ยวข้องกับการรวบรวมข่าว องค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน (Reporters Without Borders) ได้ให้นิยามคำว่าผู้สื่อข่าวไว้ว่า ผู้สื่อข่าวหมายถึง บุคคลทุกคนที่เป็นตัวแทนขององค์กรสื่อมวลชนซึ่งได้แก่ ผู้ที่ทำการรวบรวม ประมวลผล และเผยแพร่ข่าวและข้อมูลต่างๆ รวมไปถึงช่างกล้องและช่างภาพ ตลอดจนบุคคลที่ทำงานเป็นผู้ช่วยเช่น คนขับรถ และล่ามแปลภาษา¹ ส่วนสถาบันความปลอดภัยในการทำข่าวระหว่างประเทศ (International News Safety Institute: INSI) ได้ให้นิยามไว้ว่าหมายถึง บุคคลทุกคนที่

¹ Reporters Without Borders, Handbook for Journalists (Paris: Reporters sans frontières, 2010), p.94.

เกี่ยวข้องกับการผลิตข่าวไม่ว่าจะทำหน้าที่อะไรและไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารมวลชนทางด้านไหน รวมถึงสื่อมวลชนที่ทำงานเป็นอิสระทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์²

อย่างไรก็ดี นิยามของคำว่าผู้สื่อข่าวยังขาดความชัดเจน ส่งผลให้สมาพันธ์ผู้สื่อข่าวระหว่างประเทศ (International Federation of Journalists: IFJ) ได้จัดการประชุมสมาชิกขององค์กรเมื่อปี 2009 เกี่ยวกับการให้นิยามของคำว่า “ผู้สื่อข่าว” ว่าควรจะเป็นอย่างไร และได้ข้อสรุปร่วมกันออกมาว่าการที่จะให้นิยามคำว่า “ผู้สื่อข่าว” ต้องพิจารณาจากลักษณะการทำงานที่ตั้งอยู่ในกรอบของกฎเกณฑ์จริยธรรมทางด้านสื่อมวลชนและประโยชน์สาธารณะ ซึ่งประกอบไปด้วย

(1) ทำงานอย่างสม่ำเสมอและทำเป็นอาชีพ (Regular and professional activity) หมายถึง อุทิศตนในการค้นคว้าและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อประโยชน์สาธารณะซึ่งถือเป็นงานหลักของอาชีพผู้สื่อข่าว โดยได้รับรายได้จากการทำงานเช่นว่านั้น

(2) มีพันธะหน้าที่ตามหลักจริยธรรม (Ethical commitment) หมายถึง ผู้สื่อข่าวยอมรับกฎเกณฑ์ในวิชาชีพและประมวลจริยธรรมผ่านทางสมาคมหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพโดยเปิดเผย

(3) ปฏิบัติตามหลักจริยธรรม (Ethical exercise) หมายถึง การประกอบวิชาชีพของผู้สื่อข่าวต้องสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมและมาตรฐานของสื่อมวลชน รวมทั้งยอมรับคำตัดสินของสภาจริยธรรมที่มีอยู่

(4) ความสามารถ (Skill) หมายถึง ได้รับการอบรมและฝึกฝนจนมีความชำนาญในการทำงาน โดยผู้สื่อข่าวไม่จำเป็นต้องจบด้านสื่อมวลชนโดยตรง เนื่องจากหากมีการจำกัดเฉพาะผู้ที่เรียนจบมาโดยตรงจึงจะประกอบอาชีพนี้ได้อาจขัดต่อสิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental rights)

(5) เป็นสมาชิกของกลุ่มวิชาชีพที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ (Membership of a formal or informal professional community) เนื่องจากองค์กรวิชาชีพทางด้านสื่อมวลชนมักจะกำหนดกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมให้สมาชิกขององค์กรยอมรับและปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ตามเสรีภาพในการสมาคม (Freedom of association) จึงไม่มีการบังคับให้ต้องเข้าร่วม ดังนั้นองค์กรประกอบในข้อนี้ควรจะ

² International News Safety Institute, Killing the Messenger Report of the Global Inquiry by the International News Safety Institute into the Protection of Journalists [Online], March 2007. Available from <http://www.newssafety.com/images/pdf/KillingtheMessenger.pdf>

เกิดขึ้นเมื่อมีพนักงานประจำหรือพนักงานอิสระได้เข้าทำงานกับกลุ่มวิชาชีพด้านข่าว เช่น เป็นหนึ่งในทีมงานของสถานีข่าว เป็นต้น³

จากนิยามคำว่าผู้สื่อข่าวของสมาพันธ์ผู้สื่อข่าวระหว่างประเทศข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้สื่อข่าวจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social responsibility) โดยมีพันธะหน้าที่ทั้งต่อตนเองและเชื่อมโยงไปสู่พันธะหน้าที่ต่อผู้อื่น เนื่องจากผู้สื่อข่าวเป็นวิชาชีพที่ต้องทำงานอยู่กับข้อเท็จจริงและสังคม ดังนั้นนอกจากผู้สื่อข่าวจะปฏิบัติหน้าที่เพื่อรายได้ในการหาเลี้ยงชีพตนเองในบางส่วนหนึ่งแล้ว ในขณะเดียวกันก็ต้องมุ่งตอบสนองต่อสังคมด้วย

นอกจากนี้ ด้วยความก้าวหน้าทางการสื่อสารทำให้ในปัจจุบันยังมีบุคคลอีกประเภทหนึ่งที่เรียกว่า Blogger ซึ่งเป็นผู้ที่น่าเสนอสิ่งที่ตัวเองสนใจไม่ว่าจะเป็นข่าวสาร ประเด็นสาธารณะหรือแม้กระทั่งเรื่องส่วนตัวของตนผ่าน Blog ทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะบุคคลที่น่าเสนอข่าวสารและความคิดเห็นผ่าน Blog นั้นยังมีข้อถกเถียงกันอยู่ว่าจะถือเป็นผู้สื่อข่าวหรือไม่ เนื่องจาก Blogger มีทั้งบุคคลที่เป็นผู้สื่อข่าวซึ่งปฏิบัติงานอย่างอิสระและอยู่ในกรอบของกฎเกณฑ์จริยธรรมทางด้านสื่อสารมวลชน กับประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้เป็นผู้สื่อข่าวมืออาชีพ ซึ่งการนำเสนอข่าวสารและความคิดเห็นผ่าน Blog โดยไม่คำนึงถึงกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมนี้เองที่ทำให้ Blogger ตกอยู่ในความเสี่ยงไม่ว่าจะเป็นการถูกสังหารโดยฝ่ายที่ไม่พอใจ หรือถูกจับกุมโดยเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นต้น ซึ่งเมื่อได้พิจารณาแล้วเห็นว่าหาก Blogger อยากรจะได้รับกรปฏิบัติเช่นเดียวกับที่ผู้สื่อข่าวได้รับก็จะต้องรับเอาพันธะหน้าที่ตามหลักจริยธรรมของผู้สื่อข่าวมาปฏิบัติ โดยอาจเป็นประมวลจริยธรรมขององค์กรสื่อมวลชนในประเทศของตนหรือขององค์กรผู้สื่อข่าวระหว่างประเทศก็ได้ ดังนั้น จึงสามารถกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า Blogger จะถือเป็นผู้สื่อข่าวก็ต่อเมื่อพวกเขาเหล่านั้นได้ปฏิบัติตามกรอบของกฎเกณฑ์จริยธรรมทางด้านสื่อสารมวลชน

เมื่อพิจารณาคำว่าผู้สื่อข่าวที่ปรากฏอยู่ในตราสารระหว่างประเทศ จะพบว่าข้อ 79(1)⁴ แห่งพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ประสบภัยจากข้อพิพาทระหว่างประเทศทางอาวุธ

³ International Federation of Journalists, *Journalism Unions in Touch with the Future* [Online], 2010. Available from <http://www.ifj.org/assets/banners/133/054/87da685-0cf1236.pdf&pli=1>

⁴ Art. 79 of the Additional Protocol I 1977

“1. Journalists engaged in dangerous professional missions in areas of armed conflict shall be considered as civilians within the meaning of Article 50, paragraph 1”

ค.ศ. 1977 หรือพิธีสารฉบับที่ 1 (Geneva Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and Relating to the Protection of Victims of International Armed Conflict 1977) กำหนดไว้ว่า

“ผู้สื่อข่าวซึ่งปฏิบัติภารกิจในสายงานวิชาชีพซึ่งมีอันตรายในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธ จะได้รับการพิจารณาว่าเป็นพลเรือนในความหมายของข้อ 50 วรรค 1”

หลักเกณฑ์ในข้อ 79 ไม่ได้ให้ความหมายคำว่าผู้สื่อข่าวไว้โดยเฉพาะ แต่ในการตีความมีแนวทางกำหนดให้ใช้ความหมายของคำว่าผู้สื่อข่าวตามร่างอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องคุ้มครองผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติภารกิจซึ่งเสี่ยงอันตรายในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธ ปี 1975* (The Draft United Nations Convention on Protection of Journalists Engaged in Dangerous Missions in Areas of Armed Conflict) โดยในข้อ 2 กำหนดว่า “ผู้สื่อข่าว หมายถึง คนเขียนข่าว ผู้รายงานข่าว ช่างภาพ ช่างเทคนิคทางการถ่ายทำทางวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งทำงานเหล่านี้เป็นอาชีพ” อย่างไรก็ตาม ตัวอย่างตามข้อ 2 ของร่างอนุสัญญานี้เป็นเพียงแนวทางในการตีความคำว่าผู้สื่อข่าวเท่านั้น โดยคำว่าผู้สื่อข่าวตามข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 สามารถตีความได้กว้างกว่านี้⁵

การที่ข้อ 79 ในพิธีสารฉบับที่ 1 ไม่มีคำจำกัดความที่เฉพาะเจาะจงลงไปและยังเปิดโอกาสให้ตีความได้ ถือเป็นผลดีอย่างหนึ่ง เนื่องจากจะทำให้ขอบเขตในการบังคับใช้กฎหมายของการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวกว้างขวางมากขึ้นตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากในอดีตสื่อมวลชนที่เข้าไปทำข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธมีเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์เท่านั้น แต่ในปัจจุบันยังมีสื่อเกิดใหม่อย่างเช่น สื่อทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งถือว่ามีมีความสำคัญอย่างมาก อีกทั้งบุคคลที่ทำหน้าที่ต่างๆ ในกระบวนการทำข่าวก็มีจำนวนมากขึ้น การเปิดโอกาสให้ตีความคำว่าผู้สื่อข่าวได้ จึงทำให้บุคคลเหล่านี้ได้รับความคุ้มครองตามข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 ด้วย

* ร่างอนุสัญญาฉบับนี้ได้ถูกร่างขึ้นโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเมื่อปี 1975 ก่อนที่จะเปลี่ยนมาบัญญัติไว้ในข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 ซึ่งจะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไปในบทที่ 3

⁵ International Committee of Red Cross, Commentary on the addition protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949 (Geneva: M. Nijhoff Publishers, 1987), p.921.

เมื่อศึกษาจากข้อมติของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่ได้กล่าวถึงการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวล่าสุดพบว่า ข้อมติที่ 1738⁶ เมื่อปี 2006 นอกจากจะเรียกร้องให้แต่ละฝ่ายในข้อพิพาททางอาวุธปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องคุ้มครองผู้สื่อข่าว (Journalists) และสื่อมวลชน (Media professionals) แล้ว ข้อมตินี้ได้กล่าวไปถึงการให้ความคุ้มครองบุคลากรที่เกี่ยวข้อง (Associated personnel) ด้วย ซึ่งคำว่าบุคลากรที่เกี่ยวข้องตามข้อมติที่ 1738 น่าจะหมายถึงบุคคลที่ทำงานเป็นผู้ช่วยผู้สื่อข่าว เช่น คนขับรถ ล่ามแปลภาษา เห็นได้จาก “สงครามอิรัก” ซึ่งเป็นสงครามที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของบุคคลที่ทำงานเป็นผู้ช่วยของผู้สื่อข่าว ดังที่นาย Eason Jordan อดีตผู้บริหารสำนักข่าวซีเอ็นเอ็นได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “Dying to tell the story? More than you know” ว่า บุคคลที่ทำงานเป็นผู้ช่วย เช่น ล่ามแปลภาษาและคนขับรถนั้น เป็นส่วนสำคัญในทีมงานการทำข่าว ทั้งยังต้องเผชิญกับการเสี่ยงอันตรายเฉกเช่นเดียวกับผู้สื่อข่าว และต้องเสียสละเป็นอย่างมากในการทำงานเช่นนั้น เพราะในสถานการณ์จริง ผู้สื่อข่าวท้องถิ่นชาวอิรักที่ทำงานเป็นผู้ช่วย ก็จะทำหน้าที่เป็นทั้งผู้รายงานข่าว เป็นล่ามแปลภาษา เป็นคนขับรถ และยังเป็นหูเป็นตาให้กับผู้สื่อข่าวต่างประเทศที่ไม่ต้องการจะเสี่ยงอันตรายท่ามกลางการสู้รบด้วย⁷ ดังนั้น บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยผู้สื่อข่าวไม่ว่าจะเป็นคนขับรถ และล่ามแปลภาษา จึงถือเป็นบุคคลที่อยู่ในกระบวนการทำข่าวที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้ข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 ด้วย

ดังนั้น นิยามคำว่า “ผู้สื่อข่าว” ที่จะกล่าวถึงต่อไปในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะหมายถึง พลเรือนทุกคนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการทำข่าว ไม่ว่าจะเป็นผู้รายงานข่าว ผู้สื่อข่าวท้องถิ่น ผู้สื่อข่าวสงคราม ช่างภาพ ช่างกล้อง ช่างกราฟิก จากสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (อินเทอร์เน็ต) และผู้ช่วยงานผู้สื่อข่าวในด้านต่างๆ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่เหล่านี้เป็นอาชีพไม่ว่าจะเป็นลูกจ้างประจำหรือลูกจ้างชั่วคราว

2.2 ประเภทของผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ

ในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธนั้น ผู้สื่อข่าวที่เข้าไปปฏิบัติงานจะมีอยู่ 3 ประเภทด้วยกัน คือ ผู้สื่อข่าวอิสระ (Unilateral Journalists) ผู้สื่อข่าวสงคราม (War Correspondents) และผู้สื่อข่าวที่

⁶ United Nations Security Council, UN. Doc. S/RES/1738 (23 December 2006)

⁷ International News Safety Institute, Killing the Messenger Report of the Global Inquiry by the International News Safety Institute into the Protection of Journalists [Online]. Available from <http://www.newssafety.com/images/pdf/KillingtheMessenger.pdf>

ติดตามไปกับกองทัพ (Embedded journalists) ซึ่งคำว่าผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพนั้น ไม่มีปรากฏอยู่ในอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ทั้ง 4 ฉบับและพิธีสารฉบับที่ 1 และ 2 เพราะเป็นคำสร้างขึ้นมาใหม่โดยกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ ซึ่งถูกนำมาใช้ครั้งแรกตอนสงครามอิรักเมื่อปี 2003 และเป็นคำที่ใช้อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน⁸ ซึ่งความหมายของผู้สื่อข่าวแต่ละประเภทที่กล่าวมาจะเป็นอย่างไรนั้นจะได้กล่าวดังต่อไปนี้

2.2.1 ผู้สื่อข่าวสงคราม (War Correspondents)

ในอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเชลยศึก ค.ศ. 1949 ได้ให้ความหมายของ “ผู้สื่อข่าวสงคราม” ไว้ว่า หมายถึง ผู้สื่อข่าวที่ได้รับอนุญาตและมีบัตรประจำตัวที่ออกโดยกองทัพที่ตนได้ร่วมอยู่ และติดตามไปกับกองทัพนั้น เพื่อเข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เกิดการพิพาทกันทางอาวุธระหว่างประเทศโดยไม่ได้เป็นสมาชิกของกองกำลัง และจะอยู่ภายใต้การปกป้องคุ้มครองของกองทัพที่ตนได้ติดตาม⁹ แม้ในอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 จะกำหนดไว้ว่าผู้สื่อข่าวสงครามจะต้องไม่เป็นสมาชิกของกองกำลัง แต่ทางปฏิบัติในอดีตเมื่อสมัยสงครามโลกครั้งที่สองและสงครามเกาหลี มีข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้สื่อข่าวประเภทนี้มักจะสวมเครื่องแบบและมีตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่โดยขึ้นตรงกับผู้บังคับบัญชาของกองกำลังที่ตนได้ร่วมอยู่¹⁰

รูปภาพที่ 1 และ 2 แสดงลักษณะการแต่งกายของผู้สื่อข่าวสงครามสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง

Source of picture: <http://questgarden.com> and <http://www.bbc.co.uk>

⁸ Robin Geiss, How does international humanitarian law protect journalists in armed – conflict situations? [Online], 27 July 2010. Available from <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/interview/protection-journalists-interview-270710.htm>

⁹ Article 4(4)(A) of the Third Geneva Convention 1949.

¹⁰ Alexandre Balguy-Gallois, “The protection of journalists and news media personnel in armed conflict,” *International Review of the Red Cross* 86, 853 (March 2004): 37-38.

2.2.2 ผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพ (Embedded Journalists)

อย่างที่ได้อธิบายไว้ว่า คำว่าผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพมีได้ปรากฏอยู่ในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ แต่เป็นคำสร้างขึ้นมาใหม่โดยกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ ซึ่งถูกนำมาใช้ครั้งแรกตอนสงครามอิรักเมื่อปี 2003 เนื่องมาจากกองทัพสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับการใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างอิทธิพลต่อการรบ เพราะได้บทเรียนมาในสมัยสงครามเวียดนามที่สหรัฐอเมริกาพ่ายแพ้สงคราม ซึ่งส่วนสำคัญก็คือกระแสที่ต่อต้านสงครามอันเกิดจากการที่สื่อเอาข้อเท็จจริง เหาภาพความโหดร้ายรุนแรงของสงครามกลับมาให้ชาวอเมริกันดูทุกๆ วัน¹¹ ในยุคสงครามเวียดนามนี้ร้อยละ 47 ของข่าวโทรทัศน์ทั้งหมดเป็นข่าวต่างประเทศ มีการรายงานข่าวทุกวันถึงผลการปฏิบัติการภาคสนามของการสู้รบของทหารสหรัฐฯ อย่างละเอียด ในตอนนั้นผู้สื่อข่าวยังสามารถติดตามหน่วยรบพิเศษต่างๆ ไปได้ทุกแห่งทุกหนโดยไม่มีข้อจำกัดใดๆ¹²

จากบทเรียนดังกล่าว รัฐบาลและกองทัพสหรัฐฯ ได้ลองใช้วิธีใหม่ที่แตกต่างจากเดิมในการควบคุมและจัดการกับสื่อมวลชน เพื่อจำกัดการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารรวมทั้งการเอาชนะใจประชาชน¹³ โดยตั้งแต่เปิดฉากสงครามอิรักเมื่อเดือนมีนาคม ปี 2003 เป็นต้นมา กระทรวงกลาโหมของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ประกาศนโยบายไม่รับรองความปลอดภัยของผู้สื่อข่าวอิสระ ผู้สื่อข่าวที่ต้องการไปทำข่าวในประเทศอิรักที่ไม่อยากเสี่ยงอันตราย จึงสมัครใจไปทำข่าวแบบติดตามไปกับกองกำลังมากกว่า 500 คน¹⁴ เพราะจะได้รับการปกป้องคุ้มครองโดยกองกำลังของสหรัฐอเมริกา

การเป็นผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพจะต้องผ่านการฝึกในค่ายทหาร (Boot camp) เป็นเวลา 2 อาทิตย์ โดยมีทหารของกองทัพสหรัฐฯ เป็นผู้ฝึกสอนในเรื่องต่างๆ ซึ่งได้แก่ การปฐมพยาบาลเบื้องต้น การใช้แผนที่ การฝึกให้ทำความคุ้นเคยกับอุปกรณ์ทางทหารและระบบของอาวุธยุทโธปกรณ์ รวมทั้งการเรียนรู้เทคนิคที่ใช้ในการปกป้องข้อมูลทางยุทธวิธีในการสู้รบ เมื่อจบหลักสูตรแล้ว ผู้สื่อข่าวจะได้รับการอนุมัติให้ติดตามไปกับหน่วยทหาร และผู้สื่อข่าวแต่ละคนจะได้รับบัตรประจำตัวที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของข้อ 4A(4) แห่งอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 เพื่อแสดงสถานะพลเรือนที่ได้รับความคุ้มครอง

¹¹ จักรภพ เพ็ญแข, ผู้ต้องหา...ชื่อว่า "สื่อ" (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปาเจรา, 2549), หน้า 70.

¹² กวี จงกิจถาวร, "สื่อกับข่าวการก่อการร้าย," ใน เอกสารวิชาการชุด "โครงการอาณานิคมศึกษา 5 ภูมิภาค" ลำดับที่ 6: อฟกานิสถาน (กรุงเทพมหานคร: TEN MAY PRODUCTION, 2545), หน้า 190-191.

¹³ Stuart Allan, *Journalism: Critical issues*, p.371.

¹⁴ Howard Tumber and Jerry Palmer, *Media at War: the Iraq crisis* (London: Sage, 2004), p.1-2.

พิเศษในฐานะเชลยศึกเมื่อถูกจับกุมตัวโดยกองกำลังฝ่ายศัตรู¹⁵ ดังนั้น จึงอาจพิจารณาได้ว่า **ผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพก็คือ ผู้สื่อข่าวสงครามตามข้อ4A(4) แห่งอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3** นั่นเอง เพียงแต่ใช้ชื่อเรียกที่ต่างออกไปจากเดิม

นอกจากนี้ ผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กระทรวงกลาโหมสหรัฐกำหนดขึ้นซึ่งเรียกว่า “Ground Rules Agreement”* โดยผู้สื่อข่าวและสำนักข่าวต่างๆ ต้องทำสัญญาตกลงก่อนว่าจะปฏิบัติตามกฎระเบียบดังกล่าว ยกตัวอย่างเช่น ห้ามรายงานข่าวล่วงหน้าเกี่ยวกับการปฏิบัติการทางทหารที่จะเกิดขึ้น ห้ามพกโทรศัพท์มือถือ ห้ามเดินทางไปไหนมาไหนโดยยานพาหนะส่วนตัว ห้ามถ่ายภาพที่แสดงให้เห็นระดับการรักษาความปลอดภัย หรือถ่ายภาพหน้าตาของเชลยศึกหรือผู้ถูกคุมขัง หรือชื่อหรือลักษณะบ่งเฉพาะอื่นๆ รวมทั้งห้ามรายงานข่าวเกี่ยวกับอาวุธต่างๆ เพื่อปกป้องคุ้มครองความปลอดภัยในการปฏิบัติการ¹⁶

กองทัพสหรัฐอเมริกา มักจะมีการเลือกหน่วยทหารที่จะให้ผู้สื่อข่าวประเภทนี้ไปประจำ เพื่อผลประโยชน์ทางทหาร แต่ทหารบางหน่วยที่ปฏิบัติการอย่างอิสระและเสี่ยงอันตราย เช่น หน่วยรบพิเศษ จะไม่ให้ผู้สื่อข่าวไปประจำ เพื่อจำกัดพื้นที่ในการมองเห็นของผู้สื่อข่าวโดยให้เห็นแต่การปฏิบัติการทางยุทธวิธีขนาดเล็ก อีกทั้งสหรัฐอเมริกาเล็งเห็นว่า การให้ผู้สื่อข่าวติดตามไปกับกองทัพ ก็เพื่อให้เกิดความสนิทสนมและได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับทหาร ก่อให้เกิดความนิยมเอียงในการรายงานข่าว¹⁷ ซึ่งผลของการเสนอข่าวจากผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพนี้เอง ทำให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการรายงานข่าวที่เอนเอียงบิดเบือนข้อเท็จจริง และไม่สามารถเอาผิดกับภาคีในข้อพิพาททางอาวุธได้หากการปฏิบัติการทางทหารของกองทัพละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ เพราะขาดการตรวจสอบจากผู้สื่อข่าวและพยานหลักฐาน จะเห็นได้ว่า กลยุทธ์ในการให้ผู้สื่อข่าวติดตามไปกับกองทัพนั้น ถือเป็นวิธีหนึ่งในการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการเสาะแสวงหาและนำเสนอข่าว ซึ่งจะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไป

¹⁵ Douglas W. Moore, *Twenty-First Century Embedded Journalists: Lawful Target?* [Online], July 2009. Available from <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/law/moore.pdf>

* เป็นข้อตกลงที่ผู้สื่อข่าวต้องลงลายมือชื่อยอมรับว่าจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กระทรวงกลาโหมของสหรัฐกำหนดไว้เสียก่อนจึงจะติดตามไปกับกองทัพได้ ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก ง

¹⁶ Stuart Allan, *Journalism: Critical issues*, p.373.

¹⁷ สมบัติ คุณยศยิ่ง, “สื่อ: กลไกของสงคราม,” *วารสารทหารพลร่ม* 2549, 1 (ตุลาคม – ธันวาคม 2548): 4.

อย่างไรก็ดี ผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพก็มีความเสี่ยงต่อการโจมตีด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้สื่อข่าวประเภทนี้อาจถูกกองกำลังฝ่ายตรงข้ามเข้าใจผิดได้ว่าเป็นพลรบเพราะต้องติดตามไปกับ กองทัพตลอดเวลา โดยเฉพาะผู้สื่อข่าวที่สวมเครื่องแบบทหาร¹⁸

รูปภาพที่ 3 และ 4 แสดงลักษณะการแต่งกายของผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพในสงคราม อัฟกานิสถานและสงครามอิรัก

Source of picture: <http://www.nzdf.mil.nz> and <http://www.militaryphotos.net>

อย่างไรก็ดี สถานะของผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพก็เกิดปัญหาตามมาว่าจะตกอยู่ภายใต้ความคุ้มครองของอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 ข้อ 4 (4)(A) เกี่ยวกับผู้สื่อข่าวสงคราม หรือจะอยู่ภายใต้พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ข้อ 79 ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้สื่อข่าวอิสระ ในกรณีนี้ผู้สื่อข่าวประเภทนี้ตกอยู่ในอำนาจของฝ่ายศัตรู เช่น ถูกจับ หรือถูกควบคุมตัว¹⁹ ซึ่งจะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไปในบทที่ 3

2.2.3 ผู้สื่อข่าวอิสระ (Unilateral Journalists)

แม้ว่าในสงครามอิรักจะมีผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพสหรัฐและอังกฤษเป็นจำนวนมาก แต่ ยังมีผู้สื่อข่าวอีกประเภทหนึ่งที่เรียกว่า “ผู้สื่อข่าวอิสระ” ซึ่งเดินทางและทำข่าวอย่างเป็นอิสระด้วยตนเอง โดยไม่ได้เป็นผู้สื่อข่าวสงคราม หรือผู้สื่อข่าวที่ทำงานแบบติดตามไปกับกองทัพ ข้อดีของการทำงานเป็น

¹⁸ Knut Dormann and Laurent Colassis, “International Humanitarian Law in Iraq Conflict” in German yearbook of international law 47 (2004) (Berlin: Duncker & Humblot, 2005), p.340.

¹⁹ Ibid.

ผู้สื่อข่าวอิสระคือ ไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของทางการ ซึ่งทำให้ผู้สื่อข่าวอิสระสามารถทำงานตามบทบาทหน้าที่ในฐานะของผู้สื่อข่าวได้อย่างเต็มที่²⁰

2.3 หลักประกันสิทธิเสรีภาพและข้อจำกัดในการเสาะแสวงหาและนำเสนอข่าว

เมื่อผู้สื่อข่าวมีหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่กระจัดกระจายและมีความสำคัญมาเสนอให้แก่ประชาชนเพื่อตอบสนองสิทธิที่จะรู้ (Right to know) และให้ประชาชนได้นำข้อมูลข่าวสารที่ได้รับทราบมานั้นไปคิดวิเคราะห์ ถกเถียงร่วมกันเพื่อหาทางออกหรือกำหนดอนาคตของพวกเขาเอง ด้วยเหตุนี้สิทธิและเสรีภาพจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำหน้าที่ดังกล่าว ผู้สื่อข่าวจึงต้องมีหลักประกันสิทธิเสรีภาพในการรวบรวมข้อมูลข่าวสารและนำเสนอความคิดเห็นซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้สื่อข่าว ดังนั้น ในหัวข้อนี้จะทำการศึกษาถึงหลักประกันสิทธิเสรีภาพของผู้สื่อข่าว รวมทั้งข้อจำกัดในการเสาะแสวงหาและนำเสนอข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ

2.3.1 หลักประกันสิทธิและเสรีภาพในการเสาะแสวงหาและนำเสนอข่าว

เสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือการแสดงออก (Freedom of expression) ของสื่อมวลชนนั้นเป็นสิทธิในการสื่อสาร (Right to communicate) อันมีจุดเริ่มต้นจากแนวคิดปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The Universal Declaration of Human Rights) ที่ประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ.1948 โดยมีเจตนารมณ์สำคัญเพื่อมุ่งสนับสนุนการใช้สื่อมวลชนเพื่อการกระจายข่าวสารอย่างเสรี และส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสในการแสวงหา รับรู้รับทราบเรื่องราวต่างๆ ในสังคม ดังนั้น ผู้สื่อข่าวในฐานะที่ทำหน้าที่เป็นผู้รวบรวมข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่กระจัดกระจายและมีความสำคัญมานำเสนอแก่ประชาชนจึงต้องมีเสรีภาพในการได้รับข้อมูลข่าวสาร (Freedom of information) เพื่อเป็นการประกันการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของสาธารณะ โดยปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้กำหนดเรื่องดังกล่าว ไว้ในข้อ 19²¹ ดังนี้

²⁰ Chris Summers, Was reporter victim of a 'war crime' ? [Online], 13 October 2006. Available from http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/6040372.stm

²¹ Article 19 of the Universal Declaration of Human Rights

“Everyone has the right to freedom of opinion and expression; This right includes freedom to hold opinion without interference and to seek, receive and impart information and ideas through and regardless of frontiers.”

“ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพในการที่จะถือเอาความคิดโดยปราศจากการแทรกสอดและที่จะแสวงหา รัับ และแจกจ่ายข่าวสาร รวมทั้งความคิดเห็นไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ และโดยไม่คำนึงถึงเขตแดน”

อย่างไรก็ตาม โดยตัวปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนั้น มิได้มีสภาพบังคับทางกฎหมาย แต่เป็นหลักฐานแห่งกฎเกณฑ์อันเป็นแบบแผนและแนวปฏิบัติ ซึ่งอาจเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่าเป็นหลักกฎหมายอย่างอ่อน (Soft law) แต่หลักการที่บัญญัติไว้ในปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนั้นได้รับการยอมรับโดยทั่วไปแล้วว่าเป็นหลักกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ต่อมาจึงได้มีการจัดทำหลักกฎหมายสิทธิมนุษยชนในรูปแบบของสนธิสัญญาขึ้น เพื่อให้มีผลผูกพันและใช้บังคับในทางกฎหมาย โดยหลักกฎหมายสิทธิมนุษยชนฉบับที่เกี่ยวข้องสิทธิเสรีภาพของผู้สื่อข่าวก็คือ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (The International Covenant on Civil and Political Rights) ค.ศ.1996 โดยได้รับรองสิทธิเสรีภาพไว้ในข้อ 19²² ดังนี้

“1. บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะมีความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง

2. บุคคลทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะแสวงหา รัับ และเผยแพร่ข่าวสารและความคิดเห็นทุกรูปแบบโดยไม่คำนึงถึงเขตแดน ทั้งนี้ไม่ว่าด้วยรูปแบบการพูด การเขียน หรือการพิมพ์ ในรูปของศิลปะ หรือโดยอาศัยสื่อประการอื่นตามที่ประสงค์...”

หลักการในข้อ 19 แห่งปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และหลักการในข้อ 19 แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการยอมรับในเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นไม่ว่าจะเป็นการพูด การเขียน การพิมพ์ และการโฆษณา ซึ่งถือว่ามีผลสำคัญต่อการทำหน้าที่สื่อมวลชนของผู้สื่อข่าวทุกแขนง และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นนี้ ถือเป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง โดยเห็นได้จากการสำรวจรัฐธรรมนูญจาก 142 ประเทศทั่วโลก พบว่า 124 ประเทศมีการรับประกันเสรีภาพในการ

²² Article 19 of the International Covenant on Civil and Political Rights

“1. Everyone shall have right to hold opinions without interference

2. Everyone shall have right to freedom of expression; this right include freedom to seek, receive and impart information and ideas of all kinds, regardless of frontiers, either orally, in writing or in print, in the form of art, or through any other media of his choice...”

แสดงความคิดเห็นไว้ในรัฐธรรมนูญ²³ เช่น ในรัฐธรรมนูญของประเทศเยอรมนีได้บัญญัติรับรองเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนไว้ในมาตรา 5(1)²⁴ ว่า “บุคคลมีสิทธิที่จะแสดงออกและโฆษณาโดยเสรีซึ่งความคิดเห็นของตน โดยการพูด การเขียน และรูปภาพ รวมทั้งมีสิทธิโดยเสรีที่จะแสวงหาข่าวสารให้แก่ตนเองจากแหล่งข่าวสาธารณะ เสรีภาพในการพิมพ์และเสรีภาพในการรายงานข่าวโดยวิฤกษ์กระจายเสียงและโดยภาพยนตร์ย่อมได้รับความคุ้มครอง จะมีการตรวจข่าวไม่ได้” หรือในรัฐธรรมนูญของฟิลิปปินส์ก็ได้มีการบัญญัติรับรองเสรีภาพในการแสดงออกไว้ในหมวดที่ 4 ข้อ 3²⁵ ว่า “จะไม่มี การออกกฎหมายใดๆ ที่จะมาลดทอนเสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพของสื่อมวลชน หรือสิทธิของประชาชนในการชุมนุมและเรียกร้องต่อรัฐบาลให้บรรเทาความเดือดร้อนโดยสันติ” เป็นต้น

อย่างไรก็ดี แม้เสรีภาพในการแสดงออกและการแสดงความคิดเห็นนี้จะเป็นเสรีภาพที่มีความสำคัญ แต่ก็ยังมีขอบเขตและข้อจำกัดของเสรีภาพดังกล่าวอยู่ซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

2.3.2 ข้อจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการเสาะแสวงหาและนำเสนอข่าว

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองได้คุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการติดต่อสื่อสาร แต่ก็ได้อนุญาตให้รัฐออกกฎหมายจำกัดสิทธิดังกล่าวได้เช่นกันเห็นได้จาก ข้อ 29²⁶ ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่กำหนดไว้ว่า

²³ Mark Janis, Richard Kay and Anthony Bradley, *European Human Rights Law: Text and Materials* (Oxford: University Press, 2000), p. 138.

²⁴ Article 5 [Freedom of expression]

“(1) Every person shall have the right freely to express and disseminate his opinions in speech, writing, and pictures and to inform himself without hindrance from generally accessible sources. Freedom of the press and freedom of reporting by means of broadcasts and films shall be guaranteed. There shall be no censorship...”

²⁵ Section 4 of Article III

“No law shall be passed abridging the freedom of speech, of expression, or of the press, or the right of people peaceably to assemble and petition the government for redress of grievances.”

²⁶ Article 29(2) of the Universal Declaration of Human Rights

“(2) In the exercise of his rights and freedoms, everyone shall be subject only to such limitations as are determined by law solely for the purpose of securing due recognition and respect for the rights and

“(2) ในการใช้สิทธิและอิสรภาพแห่งตน ทุกคนตกอยู่ในข้อบังคับของข้อจำกัดเพียงเท่าที่ได้ กำหนดลงโดยกฎหมายเท่านั้น เพื่อประโยชน์ที่จะได้มาซึ่งการรับนับถือและการเคารพสิทธิและอิสรภาพ ของผู้อื่นตามสมควร และที่จะเผชิญกับความเรียกร้องต้องการอันเที่ยงธรรมของศีลธรรม ความสงบ เรียบร้อยของประชาชน และสวัสดิการทั่วไปในสังคมประชาธิปไตย...”

และในข้อ 19(3)²⁷ แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ กำหนดไว้ว่า

“3. การใช้สิทธิตามที่บัญญัติไว้ในวรรคสองของข้อนี้ ต้องเป็นไปโดยมีหน้าที่และความ รับผิดชอบพิเศษควบคู่ไปด้วย การจำกัดสิทธิเสรีภาพนี้จะกระทำได้ก็แต่เฉพาะอาศัยอำนาจตาม บทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อความจำเป็นต่อ

(ก) การเคารพในสิทธิหรือชื่อเสียงของบุคคลอื่น

(ข) การรักษาความมั่นคงของชาติ หรือความเรียบร้อยของประชาชน หรือการสาธารณสุข หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”

จะเห็นได้ว่า การใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้นย่อมมีขอบเขตจำกัด รัฐจำเป็นต้องจำกัดขอบเขต หรือวางกรอบในการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งหมายรวมถึงสื่อมวลชนด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการ ค้ำจุนครองสิทธิของปัจเจกชน สังคม ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เพื่อความคงอยู่ ของรัฐ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่มีผลเป็นทั้งการคุ้มครองและข้อจำกัดสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน โดย การเสนอข่าวใดๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อหลักเกณฑ์นี้จะต้องซึ่งน้ำหนักระหว่างเสรีภาพของ สื่อมวลชนและสิทธิของประชาชนในการรับรู้ข่าวสาร กับหลักเกณฑ์ที่เป็นข้อจำกัดดังกล่าวข้างต้น เพื่อ จำกัดขอบเขตสิทธิเสรีภาพในการเสนอข่าวให้อยู่ในลักษณะของความพอดีและเหมาะสม โดยถือ หลักการหรือผลประโยชน์สาธารณะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อจำกัดที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญโดยตรง หรือเป็น

freedoms of others and of meeting the just requirements of morality, public order and the general welfare in a democratic society.”

²⁷ Article 19(3) of the International Covenant on Civil and Political Rights

“3. The Exercise of the rights provided for in paragraph 2 of this article carries with it special duties and responsibilities. It may therefore be subject to certain restrictions, but these shall only be such as are provided by law and necessary :

(a) For Respect of the rights or reputation of other;

(b) For the Protection of national security or of public order (order public), or of health or moral.”

ข้อจำกัดตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายทั่วไป หรือขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของศาลที่จะทำหน้าที่ตีความหรือ บังคับใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามแต่กรณีไปสำหรับการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล²⁸ ตัวอย่างเช่นในประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลสูง (Supreme Court) ได้เคยวางหลักไว้ว่า

“ภายใต้สถานการณ์พิเศษ การสั่งห้ามสื่อมวลชนมิให้เผยแพร่ข่าวสารเป็นสิ่งที่ชอบรัฐธรรมนูญ แต่รัฐบาลต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องสั่งห้ามเช่นนั้น ศาลจะอนุญาตให้สั่งห้ามล่วงหน้าใน กรณีที่เกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายกำลังทหาร ที่ตั้งของกองกำลังทหารในสงคราม การคุ้มครองความมั่นคง ของชาติหรือของสังคม”²⁹

หรือกรณีศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐรัสเซียได้วินิจฉัยในคดีสถานการณ์ในเชชเนีย (Situation in Chechnya Case) ปี 1995 ว่า คำสั่งต่างๆ และรัฐกฤษฎีกาที่ออกโดยรัฐบาลรัสเซียในปี 1994 ที่กีดกันไม่ให้ผู้สื่อข่าวเข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาชุนั้น ขัดต่อรัฐธรรมนูญ³⁰

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า หากประเทศตกอยู่ในภาวะไม่ปกติหรืออยู่ในสถานการณ์พิเศษ รัฐบาลอาจ ร้องขอต่อศาลเพื่อข้อจำกัดด้านความมั่นคงของรัฐ ในการห้ามไม่ให้ผู้สื่อข่าวเสนอข่าวได้ ในทางกลับกัน หากผู้สื่อข่าวถูกกีดกันหรือลดทอนเสรีภาพโดยไม่ชอบ ก็สามารถร้องขอต่อศาลเพื่อให้คุ้มครองการ ปฏิบัติหน้าที่ได้เช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ดี เมื่อได้ศึกษาถึงข้อจำกัดสิทธิของผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาชุนั้นพบว่า นอกเหนือจากการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้สื่อข่าวในการปฏิบัติงานช่วงเวลาดังกล่าวโดยการออก กฎหมายมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้สื่อข่าวโดยตรง หรือร้องขอต่อศาลให้สั่งห้ามการนำเสนอข่าว ยังมี การจำกัดสิทธิโดยใช้รูปแบบการรวมการเฉพาะกิจ (Pooling system) เพื่อให้ข่าวที่นำเสนอ นั้น ออกไปในทิศทางเดียวกัน หรือการตรวจตราข่าวสาร (Censorship) โดยกองทัพก่อนที่จะเผยแพร่ไปยัง

²⁸ บุญนำ ไสภาอุทก, “เสรีภาพในการเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย (พุทธศักราช 2540),” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 48.

²⁹ กุลพล พลวัน, “สื่อมวลชนกับข้อจำกัดของรัฐธรรมนูญ ตอนที่ 1,” วารสารกรมประชาสัมพันธ์ 8, 85 (มกราคม 2546): 39-40.

³⁰ Russia, Constitutional Court, Situation in Chechnya case, Judgement, 31 July 1995 cited in Jean-Marie Henckaert and Louise Doswald-Beck, Customary International Humanitarian Law Vol.2 (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), p.663.

สาธารณชนด้วย เพื่อให้ไม่ให้ผู้สื่อข่าวเสนอข่าวที่อาจทำให้ฝ่ายทหารเสียประโยชน์³¹ เนื่องจากในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ กองกำลังทหารมักจะมีความต้องการที่จะให้ผู้สื่อข่าวหรือสื่อมวลชนปฏิบัติอยู่ 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก ไม่ให้ผู้สื่อข่าวหรือสื่อมวลชนรายงานข่าวสารที่เป็นการแจ้งเตือนประจักษ์และข่าวสารที่ทำให้ฝ่ายเดียวกันเกิดอันตราย ประการที่สอง ไม่ให้ผู้สื่อข่าวหรือสื่อมวลชนรายงานข่าวสารที่บั่นทอนขวัญและกำลังใจและมีผลกระทบต่อจิตวิทยาของประชาชนในการสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหาร ประการสุดท้าย คือกองทัพไม่ต้องการให้ผู้สื่อข่าวหรือสื่อมวลชนรายงานข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดของการปฏิบัติการทางทหารที่เกิดขึ้นทั้งตั้งใจและไม่ตั้งใจ³²

ยิ่งไปกว่านั้นในปัจจุบัน ได้มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่สามารถส่งข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วแทบจะในเวลาจริง (Real time) ทำให้ผู้ชมทั่วโลกสามารถรับรู้รับทราบเหตุการณ์ต่างๆ ได้หมด ปกปิดกันได้ยากมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องการปฏิบัติการทางทหารถือเป็นสิ่งที่สาธารณชนให้ความสนใจเป็นพิเศษ เนื่องจากมีความรุนแรงและโหดร้ายทารุณ มักกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและความปลอดภัยของพลเรือนผู้บริสุทธิ์ บ่อยครั้งที่รายงานข่าวของผู้สื่อข่าวทำให้ผู้คนในโลกได้รับรู้ถึงการปฏิบัติอย่างโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ และการนำเสนอข่าวดังกล่าวก็นำไปสู่การประณามวิธีในการทำสงครามของรัฐนั้นๆ โดยสาธารณชนที่ได้รับทราบถึงข้อมูลข่าวสารดังกล่าว³³ ทำให้วิธีรวมการเฉพาะกิจและการตรวจตราข่าวสารเพียงอย่างเดียวอาจจะไม่เพียงพอในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธในปัจจุบัน

ในสงครามอิรักเมื่อปี 2003 กระทรวงกลาโหมของสหรัฐฯ ได้ใช้กลยุทธ์ใหม่ในการควบคุมข้อมูลข่าวสารนั่นก็คือ การให้ผู้สื่อข่าวติดตามไปกับกองทัพ โดยกลยุทธ์นี้ได้เข้ามาแทนที่การรวมการเฉพาะกิจที่เคยใช้มาตั้งแต่สมัยสงครามเวียดนามจนถึงสงครามอ่าวเปอร์เซียเมื่อปี 1991³⁴ โดยผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกองทัพจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดอยู่ใน “Ground Rules Agreement”* และจะได้รับความคุ้มครองพิเศษจากกองทัพเป็นการตอบแทน ซึ่งการรายงานข่าวของผู้สื่อข่าวประเภทนี้ทุกชิ้นจะถูกตรวจสอบจากหน่วยทหารก่อน เช่น กรณีของนายวาฮิด อาวาด ผู้สื่อข่าวชาวซีเรียที่ติดตามไปกับกอง

³¹ ริวา เพ็ญเขตกรณ์, **ทหารกับสื่อ** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://tnccbcc.rtarf.mi.th/solder&press.htm>

³² สมบัติ คุณยศยิ่ง, “สื่อ: กลไกของสงคราม,” *วารสารทหารพลร่ม*: 4.

³³ Ingrid Detter, *The Law of War*, 2nd ed. (Cambridge: Cambridge University Press, 2000), p.323.

³⁴ Christiane Eilders, “Media under fire: Fact and fiction in conditions of war,” *International Review of the Red Cross* 87, 860 (December 2005): 643-644.

* เป็นข้อตกลงที่ผู้สื่อข่าวต้องลงลายมือชื่อยอมรับว่าจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กระทรวงกลาโหมของสหรัฐฯ กำหนดไว้เสียก่อนจึงจะติดตามไปกับกองทัพได้ ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก

กำลังทหารของอังกฤษ สังกัดสถานีโทรทัศน์อัล-อาราบียาของสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรตส์ เคยให้สัมภาษณ์ไว้ว่า เมื่อตอนที่กองกำลังอังกฤษเข้าไปที่อัล-สุไบ ทางใต้ของเมืองบัสรา ทหารอังกฤษได้ถูกกองกำลังพลเรือนของทหารอิรักโจมตี เป็นเหตุให้ทหารอังกฤษเสียชีวิตไป 20 นาย แต่เขาไม่สามารถที่จะรายงานข่าวตามความเป็นจริงได้ เพราะจะมีเจ้าหน้าที่ตรวจข่าวจากหน่วยทหารก่อน ข่าวในครั้งนี่จึงออกมาว่าทหารอังกฤษเสียชีวิตเพียง 2 คน และหากไม่ยอมรายงานตามที่ทางฝ่ายทหารตรวจให้ ผู้สื่อข่าวผู้นั้นก็จะถูกคำสั่งของกระทรวงกลาโหมสหรัฐให้ออกไปจากพื้นที่³⁵

นอกจากข่าวทุกชิ้นจะต้องได้รับการตรวจสอบจากหน่วยทหารแล้ว ผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพยังไม่ได้รับอนุญาตให้สัมภาษณ์หรือหาข่าวจากอีกฝ่ายได้ ข้อมูลข่าวสารที่ผู้สื่อข่าวได้รับนั้น จะมาจากภาพเหตุการณ์ที่มองเห็นรวมไปถึงการสัมภาษณ์ทหารและผู้บังคับบัญชาในหน่วยทหารที่ผู้สื่อข่าวไปประจำอยู่เท่านั้น³⁶ ซึ่งการที่กระทรวงกลาโหมของสหรัฐอเมริกาออกเงื่อนไขต่างๆ ให้ผู้สื่อข่าวปฏิบัติตามนั้น ถือได้ว่าเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารทางหนึ่ง และยังถือเป็นการลดทอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้วย เพราะประชาชนไม่สามารถรับรู้ความจริงที่เกิดขึ้นในสงครามทั้งหมด แต่รับรู้เพียงด้านเดียวเท่านั้น นอกจากนี้ การที่ให้ผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพยังมีผลทางจิตวิทยาด้วย เนื่องจากการที่ผู้สื่อข่าวไปใช้ชีวิตร่วมกับทหารหน่วยหนึ่งทุกวัน เมื่อนานเข้าก็ย่อมก่อให้เกิดเป็นความผูกพัน ความรู้สึกเห็นใจกัน เพราะฉะนั้นการรายงานข่าวของผู้สื่อข่าวจึงกลายเป็นการตรวจสอบข้อมูลด้วยตนเอง (Self-censorship) เพื่อไม่ให้เพื่อนที่อยู่กินด้วยกัน ร่วมรบด้วยกันมีความรู้สึกที่ไม่ใช่พวกเดียวกัน ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้สื่อข่าวรายงานข่าวด้วยความโน้มเอียงและสูญเสียความเป็นมืออาชีพไป ในสถานการณ์เช่นนั้นอาจทำให้ผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพต้องเลือกแล้วว่า จะยึดมั่นอยู่กับจรรยาบรรณทางวิชาชีพ หรือจะแสดงความจงรักภักดีกับกองทัพที่ประจำอยู่

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การควบคุมสื่อมวลชนในปัจจุบันโดยฝ่ายทหารในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ จะกระทำด้วยการใช้หลักการมากกว่าการใช้กำลังบังคับ และมีพื้นฐานบนความร่วมมือกันมากกว่าการบังคับหรือปกปิดมิให้รับรู้ เนื่องจากในขณะที่สื่อมวลชนต้องการข่าวหรือภาพการปฏิบัติการทางทหาร ด้านกองทัพก็ต้องการใช้สื่อเพื่อสร้างมติมหาชนและเอาชนะความคิดเห็นของ

³⁵ จักรภพ เพ็ญแข, ผู้ต้องหา...ชื่อว่า"สื่อ", หน้า 69.

³⁶ Mia Carter, *Embedded Journalists and War Reporting: An interview with embedded L.A. Times reporter David Zucchino* [Online], 29 July 2008. Available from <http://www.suite101.com/content/reporting-from-the-front-lines-a62185>

ประชาชนส่วนใหญ่ด้วยเช่นกัน โดยตลอดห้วงเวลาการปฏิบัติการทางทหารในสงครามอิรัก ฝ่ายสหรัฐฯ ได้ใช้ปฏิบัติการสงครามจิตวิทยาควบคู่กันไปอย่างกว้างขวางในทุกระดับ ตั้งแต่การแถลงข่าวบรรยายสรุปสถานการณ์สู้รบและการปฏิบัติการทางทหารอื่น ๆ โดยหน่วยบัญชาการกลาง (Central Command) แสดงความคืบหน้าและผลสำเร็จของปฏิบัติการทางทหาร การไปรยไปปลิวแนะนำให้ทหารอิรักยอมจำนน การจัดผู้สื่อข่าวพลเรือนเกาะติดไปกับหน่วยกำลังรบเพื่อรายงานสถานการณ์และข้อมูลต่างๆ ที่ล้วนเป็นผลในทางบวกและสนับสนุนปฏิบัติการทางทหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เป็นไปตามยุทธศาสตร์การทำสงครามที่อาศัยเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร (Information Technology)³⁷

2.4 บทบาทและจริยธรรมของผู้สื่อข่าวในการรายงานข่าวสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ

เมื่อได้ทราบถึงหลักประกันและข้อจำกัดสิทธิเสรีภาพในการเสาะแสวงหาและนำเสนอข่าวแล้ว ในหัวข้อนี้จะได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้สื่อข่าวและจริยธรรมในการรายงานข่าวหรือนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่างๆ ต่อสังคม ดังนี้

2.4.1 บทบาทหน้าที่ของผู้สื่อข่าว

ไม่ว่าจะเป็นยามสันติหรือในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ บทบาทหน้าที่ของผู้สื่อข่าวที่สำคัญมีอยู่ 3 ประการ³⁸ ด้วยกัน ได้แก่ การทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์สังคม การทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความหมายข้อมูลต่างๆ และการทำหน้าที่เป็นผู้ตอบสนองต่อความต้องการของสังคม

2.4.1.1 การทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์สังคม

บทบาทของผู้สื่อข่าวในการทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์สังคม หมายถึง การทำหน้าที่เป็นผู้สอดส่องสังคมหรือบางครั้งเรียกว่าเป็นการทำหน้าที่สุนัขเฝ้าบ้าน (Watch dog) เนื่องจากผู้สื่อข่าวเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่มีพลังและมีอิสรเสรีภาพในการทำงาน จึงถูกตั้งความหวังว่าจะทำหน้าที่คอยรายงานข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์และเงื่อนไขในสังคมรวมถึงสถานการณ์ของโลก รวมถึงการนำเอาวาระที่ถูกซ่อนเร้น (Hidden agenda) มาตีแผ่ ตักเตือน และประจานเชิงประณาม (Denouncing) ต่อสาธารณชน โดยเฉพาะการปฏิบัติหน้าที่ของผู้สื่อข่าวในช่วงเวลาที่เกิดสถานการณ์ข้อพิพาททาง

³⁷ สุริยะ พรสุริยะ, สงครามอิรัก – วิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.navy.mi.th/ians/document/misc/nvipdoc1.html>

³⁸ นรินทร์ นำเจริญ, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการรายงานข่าว, หน้า 100.

อาชญากรรมจะสามารถจะสะท้อนบทบาทเช่นว่านี้ได้ชัดเจน ในการตรวจสอบว่ารัฐคู่สงครามปฏิบัติการทางทหาร เป็นไปตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศหรือไม่ ขณะที่ช่องทางอื่นๆ ในการตรวจสอบอาจไม่มี ประสิทธิภาพเพียงพอในช่วงเวลาดังกล่าว ตัวอย่างเช่น

การรายงานข่าวของผู้สื่อข่าวรอยเตอร์ในฉนวนกาซา ที่แสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่รัฐในข้อ พิพาททางอาวุธโจมตีโดยไม่แบ่งแยกเป้าหมายทางพลเรือนและเป้าหมายทางทหารซึ่งถือเป็นการกระทำ ที่ละเมิดต่อกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ กล่าวคือ เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2008 ผู้สื่อข่าวของ สำนักข่าวรอยเตอร์ได้บันทึกภาพการบุกโจมตีด้วยรถถังของกองกำลังอิสราเอลใกล้กับค่ายผู้ลี้ภัยชาว ปาเลสไตน์ โดยกองกำลังของอิสราเอลได้ยิงจรวดถล่มผู้บริสุทธิ์ในค่าย ทำให้มีพลเรือนปาเลสไตน์ เสียชีวิต 16 คน และการโจมตีครั้งนี้ได้ส่งผลให้ผู้สื่อข่าวของสำนักงานข่าวรอยเตอร์ที่กำลังปฏิบัติงานอยู่ เสียชีวิตคาที่ ส่วนผู้ช่วยของเขาได้รับบาดเจ็บสาหัส ทั้งๆ ที่ผู้สื่อข่าวผู้นี้ได้ใช้รถยนต์ที่ติดเครื่องหมายคำ ว่า “TV” และ “Press” ที่แสดงให้เห็นชัดเจนว่าเป็นผู้สื่อข่าว โดยภาพที่บันทึกได้จากกล้องวิดีโอยังได้ แสดงให้เห็นว่า รถถังของกองกำลังอิสราเอลได้ยิงกระสุนเข้าใส่รถยนต์ที่ติดเครื่องหมายคำว่า “TV” และ “Press” ด้วย³⁹

ส่วนในสงครามอิรัก ผู้สื่อข่าวจากเดอะไทมส์ (The Times) ได้รายงานข่าวเกี่ยวกับสถานการณ์ การสู้รบบริเวณสะพานต่างๆ รอบเมืองนาซีริยา (Nasiriya) และเป็นพยานยืนยันว่าทหารนาวิกโยธิน สหรัฐฯ ได้รับคำสั่งให้ยิงยานพาหนะทุกชนิดที่ขับตรงเข้ามายังจุดตรวจสอบของสหรัฐฯ ทำให้ตลอดทั้ง คี้นั้นเกิดการยิงเข้าใส่ยานพาหนะหลายสิบครั้ง ส่งผลให้มีรถเสียหายทั้งหมด 15 คันและมีพลเรือนที่ พยายามจะออกไปจากเมืองนาซีริยาเสียชีวิตทั้งสิ้น 12 ราย นอกจากนี้ ผู้สื่อข่าวจากวอชิงตันโพสต์ (Washington Post) ยังได้รายงานข่าวว่า ทหารสหรัฐฯ ได้ยิงเข้าใส่รถยนต์คันหนึ่งที่ขับตรงมายังจุดตรวจสอบ ที่เมืองอัล-นาจาฟ (Al-Najaf) โดยไม่มีการยิงเตือนก่อน เป็นผลให้พลเรือนผู้หญิงและเด็กเสียชีวิตทั้งสิ้น 7 รายด้วยกัน⁴⁰

ในกรณีประเทศเซียร์ราลีโอน (Sierra Leone) ได้มีการถ่ายทำวิดีโอชื่อเรื่องว่า “Operation Fine Girl: Rape Used as a weapon of War in Sierra” ที่แสดงให้เห็นถึงผลกระทบอย่างร้ายแรงและการ

³⁹ Reuters, Reuters Cameraman killed in Gaza [Online], 16 April 2008. Available from <http://www.reuters.com/article/idUSL1632826120080416>

⁴⁰ Information Clearing House, U.S. Charges with War Crimes [Online]. Available from <http://www.informationclearinghouse.info/article3466.htm>

กระทำรุนแรงทางเพศที่ขยายตัวออกไป ซึ่งวิธีโฉบเฉี่ยวได้กระตุ้นให้เกิดการอภิปรายเรื่องผลกระทบจากสงครามกลางเมืองในประเทศเซอร์เบียออนไลน์ การถ่ายทำนี้ได้แสดงให้เห็นว่า สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้สังคมตระหนักถึงประเด็นปัญหาที่ร้ายแรงและนำสิ่งเหล่านั้นเข้าสู่เวทีสาธารณะเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว⁴¹

ศาล ICTY เคยกล่าวไว้ในคดี Prosecutor v. Radoslav Brdjanin and Momir Talic ว่า ผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ข้อพิพาททางอาชุนั้น ถือว่าเป็นการทำหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ของสาธารณะ (Public interest) เนื่องจากพวกเขาเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการดึงดูดให้ประชาคมโลกให้ความสนใจกับความสนใจกับความน่ากลัวและความเป็นจริงของสถานการณ์ข้อพิพาททางอาชุนที่เกิดขึ้น⁴² และจากบทบาทนี้ของผู้สื่อข่าว ทำให้มีบางท่านเปรียบเทียบไว้ว่าสื่อมวลชนกับกระบวนการยุติธรรมต่างมีบทบาทหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนในการค้นหาและตรวจสอบข้อเท็จจริง จะแตกต่างกันก็แต่เพียงว่า เมื่อได้มาซึ่งข้อเท็จจริงแล้ว สื่อมวลชนอาจจะสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคมโดยการวิพากษ์วิจารณ์และเผยแพร่ข้อมูลสู่การรับรู้ของสาธารณชน ในขณะที่กระบวนการยุติธรรมมีหน้าที่ค้นหาและกลับกรองข้อเท็จจริงในคดี แล้วนำไปสู่การวินิจฉัยข้อกฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน ซึ่งผลสุดท้ายแล้วต่างมีเจตนารมณ์เพื่อสรรค์สร้างประโยชน์สุขให้แก่สังคมทั้งสิ้น⁴³

2.4.1.2 การทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความหมายข้อมูลต่างๆ

บทบาทในการทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความหมายข้อมูลต่างๆ หมายถึง การเชื่อมโยงและตีความเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม ได้แก่ การทำหน้าที่ให้คำอธิบาย แปลความหมาย รวมถึงการให้ข้อเสนอแนะและคำวิจารณ์เกี่ยวกับความหมายของเหตุการณ์และข่าวสาร ซึ่งในการทำหน้าที่นี้ของผู้สื่อข่าวจะส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างมากหากผู้สื่อข่าวหรือสื่อมวลชนถูกใช้เป็นเพียงเครื่องมือให้กลุ่มผู้มีอำนาจในสังคม นำเอาไปใช้จัดการกับคนกลุ่มอื่นๆ ที่มีอำนาจน้อยกว่า ตัวอย่างเช่น ในสงครามอิรักเมื่อปี 2003 ฝ่ายตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมให้กับสงครามครั้งนี้ ซึ่งสหรัฐได้ใช้สื่อมวลชนเพื่อเอาชนะความรู้สึกของคนว่าประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน เป็น

⁴¹ Vladimira Bratic and Lisa Schirch, "Why and When to Use the Media for Conflict Prevention and Peacebuilding," *Global Partnership for the prevention of armed conflict* 6 (December 2007): 9.

⁴² ICTY, Prosecutor v. Radoslav Brdjanin and Momir Talic, Case No. IT-99-36, Decision on interlocutory appeal, 11 December 2002, para. 36.

⁴³ คณิต ฒ นคร, *กระบวนการยุติธรรมในมุมมองของคณิต ฒ นคร* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2540), หน้า 87-88.

คนร้าย เป็นอาชญากร และการทำสงครามครั้งนี้เป็นการกระทำที่ถูกต้องแล้ว เนื่องจากเป็นการเข้าไป โคนบุคคลที่ประชาชนชาวอิรักเกลียดชัง⁴⁴ ซึ่งการนำเสนอข่าวเช่นนี้ทำให้เกิดกระแสว่า สหรัฐอเมริกา เป็นฝ่ายที่ยืนอยู่บนความถูกต้อง ในขณะที่ประเทศและองค์การต่างๆ ในตะวันออกกลางกลายเป็นผู้ร้าย ไป ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าจากบทบาทหน้าที่นี้ ทำให้สื่อมวลชนตกเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของการพยายาม รักษาผลประโยชน์หรืออำนาจของกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม แม้จะจงใจหรือไม่ก็ตาม แต่ก็เป็นที่ สื่อมวลชนไม่สามารถเลี่ยงได้⁴⁵ ซึ่งอาจทำให้ฝ่ายที่เสียประโยชน์เห็นว่าผู้สื่อข่าวไม่เป็นกลางและเกิดความคับแค้นใจในการปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าวได้

2.4.1.3 การทำหน้าที่เป็นผู้ตอบสนองต่อความต้องการของสังคม

การทำหน้าที่เป็นผู้ตอบสนองต่อความต้องการของสังคม หมายถึง ผู้รับสารจะเป็นผู้ แสวงหาข่าวสารจากสื่อมวลชนทั้งหมดที่มีอยู่เพื่อสนองความพึงพอใจของตนเอง ซึ่งส่งผลให้สื่อมวลชน ต้องมีการปรับตัวอยู่เสมอเพื่อตอบสนองต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค โดยเฉพาะในปัจจุบันการแข่งขัน ของสื่อมวลชนเป็นการแข่งขันที่เข้มข้นรุนแรง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการแข่งขันกันในเรื่องของความเร็วในการ นำเสนอข่าว⁴⁶ การทำงานของผู้สื่อข่าวที่ต้องการความเร็วและใกล้ชิดต่อเหตุการณ์ในแต่ละวัน โดยเฉพาะเหตุการณ์ความขัดแย้งที่มีผลกระทบต่อคนจำนวนมาก เช่น ในสถานการณ์ข้อพิพาททาง อาวุธ สำนักข่าวแต่ละสำนักต่างก็ต้องการที่จะนำเสนอภาพข่าวที่มีความใกล้ชิดต่อเหตุการณ์ โดยเฉพาะภาพเหตุการณ์สดๆ ที่เกิดขึ้นในสนามรบ ทำให้ผู้สื่อข่าวต้องเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ต่างๆ ตลอดเวลาที่อาจต้องเสี่ยงอันตรายต่อชีวิตและร่างกาย นอกจากนี้ ในสถานการณ์แห่งความขัดแย้งที่ เต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวาย ทำให้ผู้สื่อข่าวมีเวลาน้อยมากในการที่รวบรวมข้อมูลค้นหาความจริงแล้ว จัดทำรายการนำเสนอต่อสาธารณชน ดังนั้น รายงานข่าวอาจถูกบิดเบือนหรือคลาดเคลื่อนจาก สถานการณ์ที่แท้จริง ซึ่งอาจทำให้ประชาชนรับข้อมูลข่าวสารไปอย่างไม่ถูกต้องได้

2.4.2 จริยธรรมของผู้สื่อข่าวในการรายงานข่าวสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ

อาชีพผู้สื่อข่าวไม่เหมือนกับวิชาชีพอื่น เนื่องจากผู้สื่อข่าวไม่ต้องมีใบอนุญาตในการประกอบ วิชาชีพ แต่สิ่งสำคัญที่ผู้สื่อข่าวต้องได้รับก็คือความเชื่อถือจากสังคม โดยการทำที่จะได้มาซึ่งความ

⁴⁴ จักรภพ เพ็ญแข, ผู้ต้องหา...ชื่อว่า "สื่อ", หน้า 70.

⁴⁵ นรินทร์ นำเจริญ, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการรายงานข่าว, หน้า 109.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 33.

น่าเชื่อถือนั้น ผู้สื่อข่าวต้องมีจริยธรรมและจรรยาบรรณในการทำงาน⁴⁷ เพื่อเป็นเครื่องกำกับให้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่มีต่อสังคม ซึ่งส่วนใหญ่องค์กรสื่อสารมวลชนด้านข่าวไม่ว่าจะเป็นในระดับประเทศหรือระดับระหว่างประเทศก็จะมีข้อกำหนดในเรื่องดังกล่าวไว้อยู่แล้ว ตัวอย่างเช่น ปฏิญญาว่าด้วยหลักเกณฑ์ในเรื่องจริยธรรมและจรรยาบรรณของผู้สื่อข่าว⁴⁸ (Declaration of Principles on the Conduct of Journalists) ของสมาพันธ์ผู้สื่อข่าวระหว่างประเทศ (International Federation of Journalists: IFJ) ซึ่งเกิดขึ้นจากการประชุมครั้งที่ 2 (Second World Congress) ที่เมืองบอร์โด (Bordeaux) เมื่อวันที่ 25 – 28 เมษายน ปี 1954 และถูกแก้ไขเพิ่มเติมในการประชุมครั้งที่ 18 (18th World Congress) ที่เมืองเฮลซิงกอร์ (Helsingor) เมื่อวันที่ 2 – 6 มิถุนายน ปี 1986⁴⁹ โดยได้กำหนดไว้ว่า

- (1) หน้าที่ลำดับแรกของผู้สื่อข่าวคือ การเคารพในความจริงและสิทธิของสาธารณชนที่จะได้ทราบความจริง
- (2) ผู้สื่อข่าวจะต้องซื่อสัตย์ในการเสาะแสวงหาและนำเสนอข่าว รวมทั้งมีความเป็นกลางในการเสนอความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์
- (3) ผู้สื่อข่าวต้องรายงานเฉพาะความจริง โดยไม่ปกปิดข้อมูลสำคัญหรือบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร
- (4) ผู้สื่อข่าวต้องใช้วิธีการที่สุจริตในการที่จะได้มาซึ่งข่าว รูปภาพ และเอกสาร
- (5) หากพบว่าข้อมูลข่าวสารที่ตนนำเสนอออกไปนั้นผิดพลาด ผู้สื่อข่าวจะต้องรีบแก้ไขข้อผิดพลาดนั้นอย่างเร็วที่สุด
- (6) ผู้สื่อข่าวต้องรักษาความลับของแหล่งข่าว หากได้รับข้อมูลข่าวสารมาด้วยการไว้เนื้อเชื่อใจ
- (7) ผู้สื่อข่าวต้องระมัดระวังอันตรายจากการเลือกปฏิบัติ และหลีกเลี่ยงการก่อให้เกิดอคติในเรื่องเชื้อชาติ เพศ ภาษา ศาสนา การเมืองหรือความคิดเห็นอื่น ๆ และแหล่งกำเนิดของชนชาติหรือสังคม
- (8) การกระทำต่อไปนี้ของผู้สื่อข่าวถือว่าการกระทำผิดต่อวิชาชีพอย่างร้ายแรง
 - การขโมยผลงานของผู้อื่น
 - การมุงร้ายและการใส่ความ

⁴⁷ Molly A. Dugan, "Journalism ethics and the independent journalist," McGeorge Law Review [Online], 2008. Available from <http://international.westlaw.com>

⁴⁸ International Federation of Journalists, Status of Journalists and Journalism ethics: IFJ principles [Online]. Available from <http://www.ifj.org/en/articles/status-of-journalists-and-journalism-ethics-ifj-principles>

⁴⁹ Chris Frost, Journalism ethics and regulation, 2nd ed. (Essex: Person Education Limited, 2007), p.308.

- การหมิ่นประมาท การทำลายชื่อเสียง การกล่าวโจมตี การกล่าวหาโดยไม่มีมูล ความจริง
 - การรับสินบนในทุกรูปแบบเพื่อเป็นค่าตอบแทนในการตีพิมพ์หรือปกปิดข้อมูลข่าวสาร
- (9) ผู้สื่อข่าวต้องยึดถือกฎเกณฑ์ข้างต้นในการทำหน้าที่ รวมทั้งปฏิบัติตามกฎหมายในแต่ละประเทศที่ผู้สื่อข่าวทำงานอยู่ โดยปราศจากการแทรกแซงโดยรัฐบาลหรืออื่นๆ

ในทำนองเดียวกัน BBC (British Broadcasting Corporation) ซึ่งเป็นบริษัทวิทยุและโทรทัศน์สาธารณะของประเทศอังกฤษ ที่ให้บริการข่าว วิทยุ โทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต โดยเป็นสื่อสาธารณะต้นแบบของโลกที่มีอายุยาวนานถึง 80 ปี ซึ่งปลอดจากการแทรกแซงทางการเมืองและธุรกิจ ก็ได้กำหนดจริยธรรมและจรรยาบรรณให้พนักงานบริษัทถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดไว้ 9 ข้อด้วยกัน ดังนี้⁵⁰

(1) ข้อเท็จจริงและความเที่ยงตรง (Truth and Accuracy) ต้องพยายามอย่างเต็มความสามารถในการรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเที่ยงตรงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

(2) ความเป็นกลางไม่ลำเอียงและหลากหลายในความเห็น (Impartiality and Diversity of Opinion) ต้องเปิดใจให้กว้างสะท้อนความเห็นที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้มีการเสนอข้อเท็จจริงและความคิดเห็นที่แย้งกัน ต้องไม่เอาความรู้สึกส่วนตัวหรืออคติมาประเมินข่าว

(3) ซื่อตรงต่อจรรยาบรรณและความเป็นอิสระ (Editorial Integrity and Independence) ต้องยึดมั่นในหลักจรรยาบรรณ เป็นอิสระจากการแทรกแซงทางการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์

(4) สนองผลประโยชน์สาธารณะ (Serving the Public Interest) ต้องเสนอรายงานหรือรายการที่มีผลกระทบต่อสังคมส่วนใหญ่

(5) ความเป็นธรรมเสมอหน้า (Fairness) ต้องให้ความเป็นธรรมเสมอหน้ากับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นข่าวนั้น นักข่าว BBC ต้องทำหน้าที่หาข่าวอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา

(6) สิทธิส่วนบุคคล (Privacy) นักข่าวและผู้จัดรายการต้องเคารพสิทธิส่วนบุคคล สิทธิภายในครอบครัว พยายามจะไม่ล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลต่างๆ ถ้ามีความจำเป็นต้องมีเหตุผลสมควรและต้องได้รับอนุมัติจากบรรณาธิการอาวุโสเสียก่อน

(7) ข่าวเกี่ยวกับเด็กๆ และเยาวชน (Children) ผู้ผลิตรายการและนักข่าวต้องคำนึงถึงความอ่อนไหวและสวัสดิภาพของผู้เยาว์ ไม่ว่าจะการเสนอภาพหรือข่าวที่จะมีผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิดหรือการสร้างแบบอย่างที่ไม่ถูกต้อง

⁵⁰ สมคิด บางโม, กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เอส เค บุ๊คส์, 2551), หน้า 191.

(8) ข่าวร้ายแรงกระทบจิตใจ (Harm and Office) ในโลกแห่งความจริงมีเหตุร้ายแรง หายนะ ภัยธรรมชาติ ความป่าเถื่อนเกิดขึ้น BBC มีหน้าที่สะท้อนภาพเหล่านั้นออกมาให้อีกส่วนของโลกได้รับรู้ ต้องสะท้อนภาพอย่างรับผิดชอบ คำนึงถึงศักดิ์ศรีและสิทธิของผู้เคราะห์ร้าย

(9) ความรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) มีความรับผิดชอบต่อผู้ชมและผู้ฟัง จะต้องเปิดเผยและโปร่งใสตรงไปตรงมาต่อผู้ฟัง ถ้าหากผิดพลาดก็ต้องยอมรับผิดและเรียนรู้จากความผิดพลาดนั้นๆ

ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยได้กำหนดจริยธรรมในวิชาชีพไว้อยู่ 6 ข้อ⁵¹ คือ

- (1) ส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของการเสนอข่าวและความคิดเห็น
- (2) ให้ประชาชนได้ทราบข่าวเฉพาะที่เป็นจริง การเสนอข่าวสารใดๆ ออกพิมพ์โฆษณาเผยแพร่ ถ้าปรากฏว่าไม่ตรงต่อความเป็นจริง ต้องรีบจัดการแก้ไขให้ถูกต้องโดยเร็ว
- (3) ในการได้มาซึ่งข่าว ภาพ หรือข้อมูลอื่นใดมาเป็นของตน ต้องใช้วิธีการที่สุภาพและซื่อสัตย์เท่านั้น
- (4) เคารพในความไว้วางใจของผู้ให้ข่าว และรักษาไว้ซึ่งความลับของแหล่งข่าว
- (5) ปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยมุ่งหวังต่อสาธารณประโยชน์ ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวหรือหมู่คณะโดยไม่ชอบธรรม
- (6) ไม่กระทำการอันเป็นการบั่นทอนเกียรติคุณของวิชาชีพหรือความสามัคคีของเพื่อนร่วมวิชาชีพ

เห็นได้ว่า จริยธรรมและจรรยาบรรณของผู้สื่อข่าวที่ต้องยึดถือปฏิบัติในการทำงานที่ได้ยกตัวอย่างมาข้างต้นนั้น ส่วนใหญ่จะมีความคล้ายคลึงหรือมีความคาบเกี่ยวกันอยู่ขึ้นกับว่าองค์กรหรือหน่วยงานนั้นจะกำหนดขึ้นมาอย่างไร อย่างไรก็ดี ในสถานการณ์พิเศษบางอย่างเช่น ในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ ผู้สื่อข่าวอาจจะต้องมีแนวปฏิบัติเพิ่มเติมจากหลักเกณฑ์ในสถานการณ์ปกติเนื่องจากในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธนั้นถือว่าเป็นสถานการณ์ที่อ่อนไหวมากเป็นพิเศษและเต็มไปด้วย

⁵¹ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, **จริยธรรมวิชาชีพของสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย** [ออนไลน์], 25 พฤษภาคม 2552. แหล่งที่มา http://www.tja.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=70:ethical-journalist-reporters-association-of-thailand&catid=22:about-us&Itemid=15

อันตราย ดังนั้น สิ่งที่ผู้สื่อข่าวที่จะต้องตระหนักอยู่เสมอในการรายงานข่าวสงคราม มีอยู่ 4 ประการ⁵² ดังนี้

(1) การสร้างความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจ ซึ่งถือเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมากในการรายงานข่าวสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ ผู้สื่อข่าวจะต้องทำให้คู่พิพาทแต่ละฝ่ายตระหนักว่า ตนเป็นมีฐานะเป็นผู้สื่อข่าวมืออาชีพที่มีความเป็นกลางไม่ได้เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

(2) มีความรอบคอบและละเอียดอ่อนในการรายงานข่าว โดยผู้สื่อข่าวต้องแน่ใจว่าได้รับความสมดุลในขณะที่รายงานข่าว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ต้องมีความเป็นกลาง ไม่ปลุกปั่นหรือเพิ่มความโกรธเคือง เกือบขัดต่อแต่ละฝ่ายในข้อพิพาทให้มากขึ้นไปอีก

(3) ศึกษาถึงที่มาของความขัดแย้ง โดยก่อนที่จะรายงานข่าวความขัดแย้ง ผู้สื่อข่าวต้องศึกษาค้นคว้าและทำความเข้าใจกับรากฐานของความขัดแย้งเสียก่อน เช่น ฝ่ายใดบ้างที่เกี่ยวข้อง หรือประเด็นไหนบ้างที่อาจจะเปราะบางของประเทศหรือภูมิภาคนั้นๆ เพราะหากรายงานข่าวออกไปโดยไม่ทราบถึงสิ่งเหล่านี้ การเสนอข่าวนั้นอาจเป็นการสุ่มไฟให้กับสถานการณ์ และส่งผลให้ผู้สื่อข่าวตกอยู่ในอันตรายเนื่องมาจากทำให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่พอใจกับการเสนอข่าวนั้น

(4) เรียนรู้วัฒนธรรมและศาสนา โดยผู้สื่อข่าวควรจะทำ ความคุ้นเคยและให้ให้ความเคารพ วัฒนธรรมของประเทศหรือสังคมที่ผู้สื่อข่าวเข้าไปปฏิบัติงาน เฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาสงครามเมื่อสถานการณ์การสู้รบเกิดความตึงเครียด เช่น กรณีผู้สื่อข่าวเข้าไปทำข่าวในประเทศที่นับถือศาสนาอิสลาม จะต้องระมัดระวังเรื่องการแต่งกายโดยเฉพาะผู้หญิง

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปเรื่องจริยธรรมในการรายงานข่าวได้ว่า นอกเหนือจากที่ผู้สื่อข่าวหรือสื่อมวลชนจะต้องมีจริยธรรมและจรรยาบรรณในการนำเสนอข่าวอย่างตรงไปตรงมา ปราศจากอคติหรือความลำเอียง นำเสนอข่าวที่ถูกต้องและรอบด้านอย่างมีความรับผิดชอบ รวมไปถึงการให้ข้อมูลต่างๆ เช่น ปฐมเหตุของความขัดแย้ง วัฒนธรรม ขนบประเพณี หรืออคติทางเพศแล้ว สิ่งสำคัญเหนืออื่นใดของการทำข่าวในพื้นที่ที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งก็คือ ผู้สื่อข่าวควรจะต้องมีความอ่อนไหวหรือความละเอียดอ่อนในการนำเสนอข่าวที่อ่อนไหว (Sensitivity on sensible journalism) โดยไม่เป็น

⁵² Hamed Elmi, Rethinking Media in Conflict Zones: How can journalists minimize safety risks whilst reporting on conflicts? [Online], 27 May 2009. Available from <http://www.newssafety.org/images/stories/pdf/safetyresource/articles/Rethinkingmediainconflictzones.pdf>

ผู้จุดไฟหรือขยายปมความขัดแย้งให้บานปลายออกไป⁵³ เหมือนกรณีของประเทศวันดาที่สถานีวิทยุวันดา (Radio Télévision Libre des Mille Collines: RTLM) ได้ปลุกเร้าผู้ฟังให้เหยียบอาวุธและออกไปตามท้องถนนเพื่อสังหารชนเผ่าอีกฝ่ายหนึ่งที่เรียกว่า “พวกแมลงสาบ”⁵⁴ รวมทั้งต้องรู้ว่าสิ่งใดควรนำเสนอหรือควรระงับไว้ก่อนจนกว่าจะผ่านพ้นช่วงวิกฤตินั้นไม่ใช่ว่ามีอะไรที่ต้องแข่งกันนำเสนอเป็นคนแรก โดยไม่คำนึงถึงผลร้ายที่จะเกิดขึ้นตามมา⁵⁵ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อตัวผู้สื่อข่าวเองได้ อย่างเช่นกรณีของผู้สื่อข่าวสำนักข่าวอัลจาซีราที่เดินทางเข้าไปทำข่าวการโจมตีโดยกองกำลังนาวิกโยธินของสหรัฐฯ เพื่อยึดเมืองฟัลลูจา ประเทศอิรัก เมื่อต้นเดือนเมษายน 2005 ผู้สื่อข่าวสำนักข่าวอัลจาซีราได้ถ่ายภาพศพทหารสหรัฐฯ ถูกฆ่าตายจำนวน 300 นาย และภาพผู้เสียชีวิตชาวอิรักจำนวน 600 คนซึ่งส่วนมากเป็นผู้หญิงและเด็ก แล้วทำการถ่ายทอดภาพดังกล่าวไปทั่วโลก ทางทหารสหรัฐฯ จึงได้ทำการแจ้งให้ทีมข่าวอัลจาซีราถอนออกไปจากเมือง แต่ทีมข่าวไม่ยอมไป พอตกคำทหารสหรัฐฯ จึงได้ใช้ปืนใหญ่รถถังยิงใส่ 2 ครั้ง ต่อมาทางรัฐบาลสหรัฐฯ ยื่นคำขาดไปที่สำนักงานใหญ่ของอัลจาซีราที่เมืองโดฮาโดยสั่งให้ทีมข่าวออกไปจากเมืองฟัลลูจา แต่ก็ยังไม่ผล กองกำลังสหรัฐฯ จึงส่งเครื่องบินรบยิงจรวดใส่ที่ตั้งสำนักงานอัลจาซีราที่กรุงแบกแดด วนเวียนอยู่เช่นนี้ 3-4 วัน จนในที่สุดอุปกรณ์ข่าวจึงต้องหยุดออกอากาศ 2-3 วัน⁵⁶

แม้หลักเกณฑ์ทางจริยธรรมจะมีได้เป็นข้อบังคับถึงขนาดที่หากผู้ใดทำผิดจะได้รับการลงโทษเหมือนเช่นกฎหมายบ้านเมือง แต่หลักจริยธรรมของผู้สื่อข่าวเป็นสิ่งสูงส่งมีคุณค่า ถึงจะมองด้วยตาเปล่าไม่เห็น แต่ก็สามารถรู้ได้โดยผลของการกระทำ และแม้จะเป็นเรื่องที่ยากแก่การถกเถียงว่าการกระทำอย่างไรคือสิ่งที่ถูกหรือผิด เนื่องจากจริยธรรมเป็นการตัดสินใจและควบคุมจากภายในตัวตนของคนผู้นั้นเอง จึงเป็นสิ่งที่ผู้สื่อข่าวต้องคิดและพิจารณาในประเด็นดังกล่าวให้รอบคอบก่อนนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่อสังคม เพราะอิทธิพลของสื่อมวลชนสามารถที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ในทุกๆ ด้านทั้งทางดีและทางร้าย ไม่ว่าจะเป็นสังคมเมือง สังคมชนบท หรือแม้แต่สังคมโลก โดยเฉพาะการรายงานข่าว

⁵³ บุญรัตน์ อภิชาติไตรสรณ์, **สื่อกับการรายงานข่าวในสถานการณ์ขัดแย้ง(1)** [ออนไลน์], 26 มิถุนายน 2552. แหล่งที่มา http://www.tja.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=180:-media-reporting-of-the-conflict-situation-1&catid=27:streams-media-world

⁵⁴ Vladimira Bratic and Lisa Schirch, “Why and When to Use the Media for Conflict Prevention and Peacebuilding,” *Global Partnership for the prevention of armed conflict* : 7.

⁵⁵ บุญรัตน์ อภิชาติไตรสรณ์, **สื่อกับการรายงานข่าวในสถานการณ์ขัดแย้ง(1)** [ออนไลน์] แหล่งที่มา http://www.tja.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=180:-media-reporting-of-the-conflict-situation-1&catid=27:streams-media-world

⁵⁶ สุรินทร์ หิรัญบุรณะ, **สงครามสื่ออาหรับกับสื่อตะวันตก: อัลจาซีรา โทรทัศน์อาหรับท้าทายโลก**, หน้า 46.

สถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธถือเป็นเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อบุคคลอยู่สามกลุ่ม คือ เหยื่อประชาคมโลก และตัวผู้สื่อข่าว ดังนั้น ประเด็นทางจริยธรรมที่ควรคำนึงถึงมากที่สุดในการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธต่อสังคมก็คือ ความเป็นกลาง ซึ่งหมายถึง การรายงานแต่ข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาปราศจากอคติหรือความลำเอียงของผู้สื่อข่าว โดยแยกอารมณ์ความรู้สึกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นออกจากกัน นอกจากนี้ ผู้สื่อข่าวหรือสื่อมวลชนควรจะนำเสนอข่าวด้วยความซื่อสัตย์ หาข้อมูลจากแหล่งข่าวที่เชื่อถือได้ มีอิสระในการรายงานข่าว รวมทั้งมีความเคารพในวิชาชีพของตนเอง เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกกล่าวหาว่ากระทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอันอาจนำมาซึ่งผลร้ายได้

เมื่อได้ศึกษาคำจำกัดความของผู้สื่อข่าว ประเภทของผู้สื่อข่าว หลักประกันสิทธิและเสรีภาพ รวมทั้งบทบาทและจริยธรรมในการรายงานข่าวสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธแล้ว ในหัวข้อต่อไปจะเป็นการชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์และสภาพปัญหาอันเนื่องมาจากการกระทำละเมิดที่เกิดขึ้นกับผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ รวมทั้งผลกระทบของการกระทำเช่นว่าที่จะเกิดขึ้นต่อสังคม เพื่อแสดงให้เห็นว่าเหตุใดการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศจึงได้มีความสำคัญ และการศึกษาในหัวข้อนี้จะเป็นการปูพื้นฐานไปสู่การวิเคราะห์ในบทต่อไปว่า สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นนี้จะสามารถแก้ไขได้ด้วยกฎหมายที่มีอยู่มากหรือน้อยเพียงใด

2.5 สภาพปัญหาของการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ

ในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธนั้น ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยความอันตรายเป็นอย่างมากสำหรับผู้สื่อข่าว โดยผู้สื่อข่าวที่เข้าไปปฏิบัติหน้าที่มักจะถูกระทำละเมิดโดยรัฐในกรณีที่เป็นข้อพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศ และโดยตัวตนที่ไม่ใช่รัฐ (Non-state actors) ในกรณีที่เป็นข้อพิพาททางอาวุธที่ไม่มีลักษณะระหว่างประเทศ เห็นได้จากสถิติที่บันทึกไว้โดยองค์การวิชาชีพผู้สื่อข่าวต่างๆ พบว่าในช่วงเวลาที่ผ่านมา ปี 2006 เป็นปีที่มีผู้สื่อข่าวถูกระทำละเมิดมากที่สุด โดยสื่อมวลชนมากกว่า 150 คนถูกฆ่า และอีกหลายร้อยคนถูกจับกุม ถูกข่มขู่ และถูกโจมตีจากการทำงานของพวกเขาในหลายประเทศ เช่นกรณีของประเทศอิรัก ตั้งแต่เดือนเมษายน ปี 2003 ที่สงครามอิรักเริ่มขึ้น มีผู้สื่อข่าว

มากกว่า 100 ราย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สื่อข่าวท้องถิ่นถูกฆ่าในประเทศนี้ ส่งผลให้จำนวนผู้สื่อข่าวที่ถูกฆ่าในสงครามอิรักถือเป็นการฆาตกรรมผู้สื่อข่าวที่มากที่สุดในประวัติศาสตร์ตั้งแต่ที่มีการบันทึกมา⁵⁷

ตารางที่ 1 ตารางแสดงข้อมูลการเสียชีวิตของผู้สื่อข่าวตั้งแต่ปี 1992 – 2011⁵⁸

Where		When		Why		
Top 20 Countries				Beats cover by victims*		
1.	Iraq	147	2011(through March 14)	6	War	34%
2.	Philippines	71	2010	44	Politic	39%
3.	Algeria	60	2009	72	Corruption	21%
4.	Russia	52	2008	42	Crime	14%
5.	Columbia	43	2007	65	Human Rights	14%
6.	Pakistan	35	2006	56	Sport/Culture	13%
7.	Somalia	34	2005	48	Business	5%
8.	India	27	2004	60		
9.	Mexico	24	2003	41		
10.	Afghanistan	22	2002	21		
11.	Turkey	20	2001	37		
12.	Bosnia	19	2000	24		
13.	Sri Lanka	18	1999	36		
14.	Brazil	17	1998	24		
15.	Rwanda	17	1997	26		
16.	Tajikistan	17	1996	26		
17.	Sierra Leone	16	1995	51		

⁵⁷ United Nations Educational Scientific and Cultural Organization, **Press freedom: safety of journalists and impunity** [Online], 3 May 2007. Available from <http://portal.unesco.org/images/0015/001567/156773e.pdf>

⁵⁸ The Committee to Protect Journalists, **Journalists Killed-Statistics** [Online]. Available from <http://www.cpj.org/killed/>

Where		When	
18. Bangladesh	12	1994	66
19. Angola	10	1993	57
20. Israel and the Occupied Palestinian Territory	10	1992	42

*เหตุที่ตัวเลขรวมกันเกิน 100% เนื่องจากบางกรณีที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมากกว่าหนึ่งสาเหตุ

ดังนั้น ในหัวข้อนี้จะได้กล่าวถึงสภาพปัญหาของการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ที่เกิดการพิพาททางอาวุธในรูปแบบต่างๆ เพื่อนำมาประกอบกรวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าว ดังที่จะได้กล่าวต่อไป

2.5.1 การกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวโดยรัฐ

รัฐถือเป็นบุคคลตามกฎหมายที่มีอำนาจเต็มในการกระทำการภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม รัฐไม่อาจกระทำการใดๆ ด้วยตัวเองได้ การกระทำของรัฐจะต้องเกี่ยวข้องกับกระทำการหรือการละเว้นการกระทำของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งรัฐสามารถกระทำการได้โดยผ่านตัวแทนหรือผู้แทนของรัฐเท่านั้น กองทัพหรือกองกำลังทหารที่รัฐส่งออกไปสู้รบในดินแดนของรัฐต่างๆ จึงถือเป็นตัวแทนของรัฐในการกระทำการต่างๆ เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ของกองกำลังทหารเป็นการกระทำการภายใต้คำสั่งหรือการควบคุมของรัฐ ดังนั้น การกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวในหัวข้อนี้ ก็คือ การกระทำละเมิดโดยกองกำลังทหารที่ปฏิบัติการอยู่ในพื้นที่พิพาท ซึ่งสถานการณ์ของการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวมีอยู่หลายรูปแบบด้วยกันดังจะได้อธิบายต่อไป

2.5.1.1 รูปแบบของการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าว

ในหัวข้อนี้จะนำกรณีตัวอย่างบางกรณีที่ถือเป็นการกระทำละเมิดอย่างร้ายแรงต่อผู้สื่อข่าวโดยกองกำลังทหารของรัฐมาศึกษาเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่เกิดขึ้นต่อไป ซึ่งรูปแบบของการกระทำละเมิดจะแบ่งเป็น 3 หัวข้อด้วยกัน คือ การสังหาร การหน่วงกักขังและทรมาน และสุดท้ายคือการข่มขู่

2.5.1.1.1 การสังหาร

เมื่อได้ศึกษาสงครามอิรักและสงครามอัฟกานิสถานพบว่า ผู้สื่อข่าวที่ตกเป็นเป้าหมายในการโจมตีของกองกำลังฝ่ายสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่ก็คือ ผู้สื่อข่าวท้องถิ่น และผู้สื่อข่าวที่สังกัดสำนักข่าวอัลจาซีรา เนื่องจากเห็นว่าเป็นผู้สื่อข่าวฝ่ายศัตรูของสหรัฐอเมริกา ทหารสหรัฐฯ และฝ่ายพันธมิตรจึงมักจะโจมตีหรือกระทำละเมิดต่อกลุ่มบุคคลดังกล่าว

ในสงครามอัฟกานิสถาน การโจมตีผู้สื่อข่าวโดยกองกำลังของสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรครั้งสำคัญเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2001 เมื่อกองกำลังทางอากาศของสหรัฐอเมริกาได้ทิ้งระเบิดขนาด 500 ปอนด์ จำนวน 2 ลูก เพื่อทำลายสถานีโทรทัศน์อัลจาซีรา ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมที่มีชื่อเสียงมากของอาหรับ ในกรุงคาบูล ประเทศอัฟกานิสถานซึ่งตั้งอยู่ในถิ่นที่อยู่ของประชาชน โดยไม่มีเป้าหมายทางทหารใกล้เคียง⁵⁹ โดยการโจมตีครั้งนี้ยังส่งผลกระทบต่อสำนักข่าวบีบีซีและสำนักข่าวอื่นที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงอีกด้วย ซึ่งเหตุที่สถานีโทรทัศน์อัลจาซีรา ในกรุงคาบูล ถูกโจมตีนั้น เพราะการรายงานข่าวสงครามอัฟกานิสถานและการวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติการทางทหารของสหรัฐอเมริกา รวมทั้งการแพร่ภาพการสัมภาษณ์นายบิน ลาเดน และผู้นำของกลุ่มอัลเคด้า ซึ่งการนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์อัลจาซีรานั้น มีอิทธิพลต่อความคิดความเห็นของประเทศที่เป็นมุสลิม⁶⁰ โดยสหรัฐอเมริกาเห็นว่า การโจมตีดังกล่าวเป็นหนทางที่ดีที่สุดในการที่จะหยุดเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากสื่อของอาหรับ ต่อมา ในวันที่ 14 พฤศจิกายน 2001 สหรัฐอเมริกาได้ชี้แจงเรื่องการโจมตีสถานีโทรทัศน์อัลจาซีรา ในกรุงคาบูลว่า เป็นความผิดพลาดของอาวุธที่ไปผิดทาง (A weapon went awry) แต่สื่ออย่างเช่นสำนักข่าวบีบีซีได้วิพากษ์วิจารณ์ว่า สหรัฐอเมริกาเจตนาที่จะทิ้งระเบิดเพื่อโจมตีสถานีโทรทัศน์อัลจาซีรา เนื่องจากสหรัฐอเมริการู้ว่าการรายงานข่าวทั้งหมดได้ดำเนินการในสถานที่แห่งนี้ และสถานที่ตั้งของสถานีโทรทัศน์ก็เป็นที่อยู่ของบุคคลทั่วไป รวมทั้งเครื่องบินรบของสหรัฐอเมริกาด้วย⁶¹

ส่วนในสงครามอิรัก เมื่อวันที่ 8 เมษายน ปี 2003 เพียงวันเดียว ทหารสหรัฐฯ ได้โจมตีสถานที่ปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าวทั้งสื่อตะวันตกและสื่ออาหรับในกรุงแบกแดด ไม่ว่าจะโดยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม โดยโจมตีทั้งหมด 3 จุดด้วยกัน กล่าวคือ จุดแรกโรงแรมปาลาสโตไนท์ที่กรุงแบกแดด ซึ่งเป็นโรงแรมที่

⁵⁹ สุรินทร์ ธีรบุญบุรณะ, สงครามสื่ออาหรับกับสื่อตะวันตก: อัลจาซีรา โทรทัศน์อาหรับท้าทายโลก, หน้า 41.

⁶⁰ Steve James, Why the US bombed al-Jazeera's TV station in Kabul [Online], 21 November 2001. Available from <http://www.wsws.org/articles/2001/nov2001/jaz-n21.shtml>

⁶¹ BBC News, Al-Jazeera Kabul Offices hit in US Raid [Online], 13 November 2001. Available from http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/1653887.stm

ผู้สื่อข่าวใช้เป็นที่พักและฐานปฏิบัติการถูกยิงโดยรถถังของกองกำลังสหรัฐฯ เป็นผลให้ผู้สื่อข่าวที่เป็นช่างภาพของโทรทัศน์สเปน และช่างภาพของสำนักข่าวรอยเตอร์เสียชีวิตทันที รวมทั้งมีผู้สื่อข่าวได้รับบาดเจ็บอีก 4 คน จุดที่สอง สถานีโทรทัศน์ของสำนักข่าวอัลจาซีราถูกยิงด้วยระเบิดเป็นเหตุให้ช่างภาพอัลจาซีราเสียชีวิต และจุดสุดท้าย ทหารสหรัฐฯ ได้ยิงระเบิดเข้าใส่สถานีโทรทัศน์ของสำนักข่าวอาบูดาบี⁶² เหตุการณ์ดังกล่าวได้ถูกประเมินจากองค์กรสื่อและองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องกับผู้สื่อข่าวว่า จากพยานแวดล้อมต่างๆ เห็นได้ชัดว่า สหรัฐอเมริกาตั้งใจจะขัดขวางการทำงานของผู้สื่อข่าวและทำให้ผู้สื่อข่าวอิสระที่ไม่ได้ติดตามไปกับกองทัพเกิดความหวาดกลัว⁶³

นอกจากนี้ ยังมีเหตุการณ์ที่ทีมผู้สื่อข่าวของอัลจาซีราถูกรถถังของกองทัพอังกฤษยิง ขณะกำลังถ่ายภาพเจ้าหน้าที่ของทางการอิรักกำลังแจกจ่ายอาหารให้ประชาชนชาวอิรัก ทั้งยังได้จับกุมช่างภาพไปทำการสอบสวนนานถึง 12 ชั่วโมง พร้อมทั้งยึดกล้องและอุปกรณ์ในการทำข่าวไป⁶⁴ แต่ครั้งที่ถือได้ว่าร้ายแรงที่สุด คือ เมื่อวันที่ 18 เมษายน ปี 2003 เครื่องบิน A10 ของกองทัพสหรัฐอเมริกาได้บินเข้ามาและยิงจรวด 2 ลูกใส่สำนักงานและที่พักของอัลจาซีรา ในกรุงแบกแดด ขณะที่ทีมผู้สื่อข่าวกำลังตั้งกล้องอยู่บนหลังคาสำนักงาน เตรียมถ่ายภาพการเข้ายึดเมืองของทหารสหรัฐฯ ซึ่งจรวดได้ตกไปถูกทางเดินหน้าสำนักงาน ทำให้ผู้สื่อข่าวบาดเจ็บสาหัสจากสะเก็ดระเบิดและเสียชีวิตในเวลาต่อมา⁶⁵

ในสงครามอิรักยังได้เกิดประเด็นที่น่ากังวลเกี่ยวกับมาตรการรักษาความปลอดภัยของทหาร ณ จุดตรวจสอบที่อาจจะรุนแรงเกินไปซึ่งส่งผลให้เกิดความอันตรายต่อสื่อมวลชน เช่น กรณีของนางกัวเลียนา เกรนา (Giuliana Sgrena) ผู้สื่อข่าวชาวอิตาลีที่กลุ่มติดอาวุธปล่อยตัวออกมาเมื่อวันที่ 4 มีนาคม ปี 2005 หลังจากกักขังเธอไว้นานหนึ่งเดือน แต่หลังจากที่เธอถูกปล่อยตัวออกมา ทหารของกองทัพสหรัฐฯ ที่ประจำการอยู่ใกล้กับสนามบินแบกแดดได้ยิงปืนเข้าใส่รถยนต์ของนางเกรนา เป็นเหตุให้นางเกรนาได้รับบาดเจ็บ และเจ้าหน้าที่ชาวอิตาลีที่ทำหน้าที่ต่อรองกับกลุ่มติดอาวุธในการปล่อยตัวเธอเสียชีวิต ซึ่งทางกองทัพสหรัฐฯ ได้ปฏิเสธความรับผิดชอบโดยได้กล่าวว่ารถยนต์ที่เธอโดยสารมาไม่ยอมหยุดที่จุดตรวจสอบเป็นเหตุให้ทางทหารต้องยิงเพื่อหยุดรถ⁶⁶ ข้อกังวลดังกล่าวทำให้คณะกรรมการ

⁶² Howard Tumber and Jerry Palmer, *Media at War: the Iraq crisis*, p. 44.

⁶³ Daoud Kuttub, "The media and Iraq: a blood bath for and gross dehumanization of Iraqi," *International Review of the Red Cross* 89, 868 (December 2007): 882.

⁶⁴ สุรินทร์ ธีรบุญภรณ์, สงครามสื่ออาหรับกับสื่อตะวันตก: อัลจาซีรา โทรทัศน์อาหรับท้าทายโลก, หน้า 45.

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน.

⁶⁶ Human Rights Watch, *A Face and a Name: Civilian Victims of Insurgent Groups in Iraq* [Online], 2 October 2005. Available from <http://www.hrw.org/en/node/11604/section/1>

คุ้มครองสื่อ (CPJ) ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนที่มีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือผู้สื่อข่าวทั่วโลก ได้ออกมาเรียกร้องให้มีการปรับปรุงแก้ไขมาตรการรักษาความปลอดภัยของทหาร และใช้ความระมัดระวังล่วงหน้าก่อนที่จะโจมตีเพื่อการแบ่งแยกพลรบออกจากพลเรือน อาทิเช่น การใช้สัญลักษณ์เตือน การไม่ใช้มาตรการร้ายแรง เช่น การใช้ตะปูเรือใบเพื่อหยุดยานพาหนะ แทนการใช้อาวุธปืนยิงเข้าใส่⁶⁷

จากการที่ผู้สื่อข่าวตกเป็นเป้าหมายในการโจมตี ทำให้มีผู้กล่าวไว้ว่า สงครามที่เกิดขึ้นที่ประเทศอิรักเป็นสิ่งที่พิสูจน์ถึงความอันตรายอย่างยิ่งสำหรับผู้สื่อข่าว สื่อมวลชนที่ถูกโจมตีจนเสียชีวิตในสงครามอิรักนั้นมีจำนวนมากกว่าสงครามเวียดนามที่นานถึง 21 ปีเสียอีก⁶⁸ คณะกรรมการคุ้มครองสื่อ (CPJ) ได้กล่าวว่าอาชีพผู้สื่อข่าวในประเทศอิรักยังคงเป็นหนึ่งในอาชีพที่อันตรายมากที่สุดในโลก โดยจำนวนของผู้สื่อข่าวที่เสียชีวิตในสงครามอิรัก อันเป็นผลมาจากการสู้รบ นับตั้งแต่ปี 2003 จนถึงเดือนกันยายนปี 2008 ซึ่งมีจำนวนสูงถึง 135 คน ซึ่งประเทศอิรักเป็นประเทศที่มีผู้สื่อข่าวเสียชีวิตมากที่สุดติดต่อกันเป็นปีที่ 5 แล้ว⁶⁹ นอกจากนี้ ในรายงานของสมาพันธ์ผู้สื่อข่าวนานาชาติ (International Federation of Journalists: IFJ) เมื่อปี 2006 ระบุว่า มีผู้สื่อข่าวและลูกทีมอย่างน้อย 18 รายที่ต้องเสียชีวิตด้วยการโจมตีของกองทัพสหรัฐอเมริกา⁷⁰

2.5.1.1.2 การหน่วงเหนี่ยวกักขังและทรมาน

กองกำลังของสหรัฐอเมริกา ยังจับตัวผู้สื่อข่าวที่ส่วนมากจะเป็นผู้สื่อข่าวท้องถิ่นทั้งในประเทศอิรักและอัฟกานิสถานไปกักขัง โดยกล่าวหาว่าเป็นพลรบฝ่ายศัตรูที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Enemy unlawful combatant)* เนื่องจากสงสัยว่าผู้สื่อข่าวท้องถิ่นเหล่านี้ มีส่วนเกี่ยวข้องกับ

⁶⁷ The Committee to Protect Journalists, *On Assignment: A Guide to Reporting on Dangerous Situations* [Online], February 2003. Available from <http://www.cpj.org/Briefings/2003/safety/safety.pdf>

⁶⁸ Sherry Ricchiardi, *Dangerous Assignment* [Online], January 2006. Available from <http://www.ajr.org/article.asp?id=4003>

⁶⁹ The Committee to Protect Journalists, *Iraq: Journalists in Danger* [Online]. Available from <http://www.cpj.org/reports/2008/07/journalists-killed-in-iraq.php>

⁷⁰ International Federation of Journalists, *Journalism Put to the Sword in 2006* [Online], 2006. Available from <http://www.ifj.org/assets/docs/036/210/bb56224-fe100d2.pdf>

* “คำว่าพลรบฝ่ายศัตรูที่มีชอบด้วยกฎหมาย (Enemy unlawful combatant) เป็นคำที่สหรัฐอเมริกาได้กำหนดนิยามเอาไว้ใน Military Commissions Act 2006 ว่าหมายถึง บุคคลผู้ทำการสู้รบ ให้การสนับสนุนการสู้รบเพื่อต่อต้านสหรัฐอเมริกาหรือพันธมิตร ซึ่งรวมถึงสมาชิกของกลุ่มตาลิบัน นอกจากนี้ ยังรวมถึงบุคคลที่ศาลพิเศษพิจารณา

กลุ่มก่อการร้ายอัลเคด้า โดยมีการทำร้ายร่างกาย การทรมาน การสอบปากคำอย่างยาวนาน โดยไม่มีการแจ้งข้อกล่าวหากับผู้สื่อข่าวเหล่านั้นแต่อย่างใด⁷¹ ดังเช่นกรณีของผู้สื่อข่าวของสำนักข่าวอัล-จาซีราที่ได้เล่าเรื่องของตนเองถูกทหารสหรัฐจับไปคุมขังเมื่อเดือนพฤศจิกายน ปี 2005 กับสถาบันความปลอดภัยในการทำข่าวระหว่างประเทศ (INSI) ว่า

“ขณะที่ผมออกไปทำข่าว ผมได้ถูกนำตัวไปที่ฐานทัพและสอบปากคำโดยทหารสหรัฐ ทหารสหรัฐได้เข้ามาได้พูดว่า “ยินดีต้อนรับ...จากอัล-จาซีรา” หลังจากนั้นผมก็ถูกคลุมหัวด้วยผ้าซึ่งมีกลิ่นเหม็น ใส่กุญแจมือและปล่อยให้อยู่ตรงนั้นท่ามกลางอากาศหนาว โดยไม่ได้รับอนุญาตให้นั่ง หลังจากนั้นทหารก็ได้พาผมเข้าไปในห้องสอบสวน พวกเขาเรียกผ้าคลุมหัวขึ้นแล้วถ่ายรูปไว้ แล้วถามว่าใครเป็นคนส่งผมมาที่นี่ ใครเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการโจมตี ซึ่งผมก็ได้ตอบไปทุกคำถาม แต่ผู้ที่สอบปากคำก็พูดว่า “นายมันไอ้คนโกหกและสมควรได้รับโทษ” พวกเขาตั้งเงื่อนไขว่า “อย่าคิดว่าเป็นผู้สื่อข่าวแล้วจะได้รับความเคารพนะ พวกฉันไม่เคารพนายหรอก พวกฉันไม่เคารพผู้สื่อข่าวทุกคน พวกผู้สื่อข่าวที่ปลุกเร้าความรู้สึกของประชาชนและพูดแต่เรื่องโกหก” พวกเขาจับผมถอดเสื้อผ้าออก ผมรู้สึกหนาวและกลัวมาก หลังจากนั้นผมได้ถูกพาไปสอบปากคำอีก ซึ่งครั้งนี้มันเลวร้ายมากกว่าเดิม พวกเขาเรียกผ้าคลุมหัวขึ้นแล้วตะโกนใส่ว่า พวกเขาตัดสินใจจะส่งผมไปที่กวนตานาโมเพราะว่าผมเป็นคนโกหกและเป็นผู้ก่อการร้าย พวกเขาพากันสาปแช่ง ต่อยผมที่หน้าอก ตะขิดผมและเขย่าตัว พวกเขาบอกว่าให้ลืมเรื่องที่จะกลับไปหาครอบครัวหรือกลับไปทำงานได้เลย เพราะได้ตัดสินใจจะส่งผมไปที่กวนตานาโมแล้ว พวกเขาเหล่านั้นสวมเครื่องแบบทหารอเมริกัน เมื่อใดก็ตามที่ผมกำลังจะหลับก็จะถูกเตะ พวกเขาให้ผมสวมหูฟังที่เปิดเพลงดังเพื่อให้ตื่นตลอดเวลา ผมไม่ได้ทานอาหารและดื่มน้ำเป็นเวลา 2 วัน หลังจากนั้น พวกเขาบอกผมว่า “นายหมดฤทธิ์ที่นี่แล้ว พวกฉันตัดสินใจส่งนายไปที่กวนตานาโม” จากนั้นผมถูกพาขึ้นรถไปฐานทัพทางตะวันตกของเมืองซามารา พวกเขาปล่อยผมให้อยู่หลังรถเป็นเวลา 2-3 ชั่วโมงแล้วโยนผมลงไปในโคลน ผมได้ยินเสียงเฮลิคอปเตอร์ พวกเขาผลักผมให้ขึ้นไปบนนั้นและเตะเข้าที่หลัง ซึ่งตอนนี้ก็ยังรู้สึกเจ็บปวดที่หลังอยู่ พวกเขาหัวเราะและตะโกนรวมทั้งเหวี่ยงผมไปมาเหมือนเขาเป็นกระสอบ ผมถูกพาไปที่สนามบินแบกแดด หลังจากนั้น พวกเขาได้ถอดกุญแจมือผมออกและถามรายละเอียดเกี่ยวกับตัวผม ซึ่งครั้งนี้สุภาพกว่าที่ผ่านๆ มา พวกเขาพิมพ์ลายนิ้วมือ

สถานภาพพลรบ (Combatant Status Review Tribunal) ได้กำหนดสถานภาพว่าเป็นพลรบที่มีชอบด้วยกฎหมายอีกด้วย อ่านเพิ่มเติมได้ใน ญัฐวัฒน์ กฤตยานวัช, “สถานภาพของกลุ่มพลรบตาลิบันที่ถูกควบคุมตัวโดยสหรัฐอเมริกาในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549), หน้า 73.

⁷¹ The Committee to Protect Journalists, U.S. military frees Afghan journalist from Bagram [Online]. Available from <http://cpj.org/2008/09/us-military-frees-afghan-journalist-from-bagram.php>

และสแกนม่านตา พวกเขาสามารถทำให้ผ้าห่ม เสื้อผ้า อาหารและขังผมไว้ในห้องเล็กๆ ผมยังเห็นว่ามีเจ้าหน้าที่อริักถูกคุมขังไว้ที่นี่เช่นเดียวกัน หลังจากนั้น 2 วัน ผมถูกสั่งให้ยืนขึ้นและใส่กุญแจมือ สวมผ้าคลุมหัว แล้วถูกพาไปยังอาคารอีกหลังหนึ่งในสนามบิน ซึ่งเคยเป็นฐานทัพของอริัก ผมถูกปฏิบัติเลวร้ายเหมือนเดิม พวกเขาเริ่มทรมานและสาปแช่ง ผมถูกตีด้วยพานท้ายปืนไรเฟิล ถูกผลัก ทบตี เตะ ตะโกนใส่ โดยพวกเขาไม่ได้ถามคำถามใดๆ ภายหลังจาก 5-6 วัน พวกเขาบอกผมว่า ผมจะถูกส่งตัวไปยังอาบูกราบ ซึ่งเป็นเรือนจำของสหรัฐใกล้กรุงแบกแดด เมื่อไปถึงผมถูกแยกขังเดี่ยว และถูกทรมานทั้งร่างกายและจิตใจ รวมทั้งถูกกดลงในน้ำเย็นและให้สุนัขเห่า และเมื่อต้นเดือนมกราคม ปี 2004 ผมถูกปล่อยตัวออกมาจากคุก รวมเวลาคุมขังทั้งหมด 77 วัน”⁷²

จากเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้นสามารถสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของทหารในเชิงลบที่มีต่อผู้สื่อข่าว และแสดงให้เห็นชัดเจนถึงการหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้สื่อข่าวโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งการจับผู้สื่อข่าวไปสอบสวนของทหารสหรัฐฯ ด้วยวิธีที่เรียกว่า “เทคนิค 5 ประการ” (Five techniques) คือ การบังคับให้ผู้ถูกสอบสวนอยู่ในท่วงท่าที่ทำให้กล้ามเนื้อเมื่อยล้าเป็นเวลานาน (Wall standing) การคลุมศีรษะ (Hooding) การบังคับให้ฟังเสียงดัง (Subjection to noise) การทำให้อดนอน (Deprivation of sleep) และการทำให้ขาดอาหารและน้ำ (Deprivation of food and drink)⁷³ ยังเป็นการกระทำความทรมานและไม่ได้รับการปฏิบัติเยี่ยงมนุษย์⁷⁴ ซึ่งมีความโหดร้ายทารุณเป็นอย่างมาก การกระทำดังกล่าวจึงถือเป็นการละเมิดต่อหลักสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะสิทธิที่จะไม่ถูกทรมาน ซึ่งเป็นสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองตามข้อ 7⁷⁵ แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองว่า

“บุคคลจะถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรีมิได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลจะถูกใช้ในการทดลองทางการแพทย์ หรือทางวิทยาศาสตร์ โดยปราศจากความยินยอมอย่างเสรีของบุคคลนั้นมิได้”

⁷² International News Safety Institute, Killing the Messenger Report of the Global Inquiry by the International News Safety Institute into the Protection of Journalists [Online]. Available from <http://www.newssafety.com/images/pdf/KillingtheMessenger.pdf>

⁷³ Richard B. Lillich, *International Human Rights: Problems of Law, Policy and Practice*, 2nd ed. (Canada: Little, Brown & Company, 1991), p.652.

⁷⁴ Ibid., p.660.

⁷⁵ Article 7 of the International Covenant on Civil and Political Rights

“No one shall be subjected to torture or to cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. In particular, no one shall be subjected without his free consent to medical or scientific experimentation.”

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเคยมีคำวินิจฉัยไว้ในคดี Hugo Rodriguez v. Uruguay⁷⁶ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับเหตุการณ์ที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นการสอบสวนด้วยวิธีที่โหดร้ายเหล่านี้เป็นการกระทำที่ทราม กล่าวคือ คดีนี้เหยื่อถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมและอยู่ภายใต้วิธีสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เช่น การใช้ผ้าคลุมศีรษะ การให้เปลือย การเหน็บเอ็นรูด การช็อตด้วยไฟฟ้า การห้ามติดต่อกับโลกภายนอก โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้วินิจฉัยว่า การกระทำในหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจดังกล่าวเป็นการกระทำที่ทราม และการปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมต่อเหยื่อผู้ถูกคุมขัง ตามอนุสัญญาต่อต้านการทรมาน* และเป็นการละเมิดต่อข้อ 7 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองรวมถึงพิธีสารแนบท้ายกติกาด้วย

ในปัจจุบันการกระทำที่ทรามได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการแล้วว่า เป็นการกระทำที่ต้องห้ามภายใต้กฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ⁷⁷ นอกจากการกระทำตามเหตุการณ์จะเป็นการทรมานแล้ว การกระทำดังกล่าวยังเกี่ยวเนื่องกับสิทธิในเสรีภาพและความมั่นคงปลอดภัยของบุคคลที่จะไม่ถูกจับกุมคุมขังตามอำเภอใจ และสิทธิที่จะไม่ถูกลิดรอนเสรีภาพเว้นแต่จะเป็นไปโดยเหตุและกระบวนการตามกฎหมาย รวมไปถึงสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมและการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในระหว่างที่ถูกลิดรอนเสรีภาพ ที่ได้ระบุไว้ในข้อ 9 และ 10 แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองอีกด้วย ซึ่งหลักกฎหมายสิทธิมนุษยชนเหล่านี้มีผลผูกพันในทาง

⁷⁶ United Nations Document, Rodriguez v. Uruguay, Human Rights Committee, Communication No.322/1988, CCPR/C/51/D/322/1988, 9 August 1994.

* ในข้อ 1 แห่งอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment 1984) ได้ให้ความหมายของการกระทำที่ทรามว่า หมายถึง การกระทำใดๆ ที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานอย่างรุนแรง ไม่ว่าจะต่อร่างกายหรือจิตใจ โดยมีเจตนาให้บุคคลได้รับความทุกข์ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือการรับสารภาพจากผู้นั้นหรือบุคคลที่สาม หรือลงโทษผู้หนึ่งสำหรับความผิดที่ผู้หนึ่งหรือบุคคลที่สามได้กระทำหรือต้องสงสัยว่าได้กระทำ หรือเพื่อข่มขู่หรือบีบบังคับผู้หนึ่งหรือบุคคลที่สาม หรือเพื่อเหตุผลอื่นใดเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติทุกประเภท เมื่อการกระทำนี้ได้รับความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานนั้น ได้กระทำ ยุยงส่งเสริม หรือให้การยินยอมหรือเพิกเฉย โดยเจ้าหน้าที่รัฐหรือบุคคลอื่นที่กระทำในฐานะเจ้าหน้าที่รัฐ แต่ไม่รวมถึงความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้นเอง หรือที่ได้รับการลงโทษโดยชอบด้วยกฎหมายตามปกติ

⁷⁷ Claire de Than and Edwin Shorts, *International Criminal Law and Human Rights* (London: Sweet & Maxwell, 2003), p.181.

กฎหมายระหว่างประเทศต่อทุกประเทศในโลก จากการที่ได้รับการยอมรับแล้วว่าเป็นหลักกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ และจากการเข้าร่วมเป็นภาคีของนานาชาติทั่วโลก

2.5.1.1.3 การข่มขู่

ในหัวข้อนี้จะขอยกตัวอย่างการข่มขู่ต่อผู้สื่อข่าวโดยฝ่ายรัฐบาลอิรัก กล่าวคือ ก่อนที่จะเกิดสงครามอิรัก ทางกรอิรักได้กำหนดให้ผู้สื่อข่าวต่างประเทศทั้งหมด ยกเว้น ผู้สื่อข่าวจากอัลจาซีราและอาบูดาบี ที่วี ต้องพักอาศัยที่โรงแรมใหญ่ คือ โรงแรมอัลราชิดและโรงแรมมันเซอร์เท่านั้น โดยต้องเช่าผ่านกระทรวงข่าวสารอิรัก ครั้นพอสงครามเกิดและระเบิดเริ่มตกในกรุงแบกแดด กระทรวงข่าวสารอิรักก็แจ้งให้สำนักข่าวอัลจาซีราและอาบูดาบี ที่วี ย้ายเข้าไปตั้งในกระทรวงข่าวสาร ทั้งๆ ที่ฝ่ายสหรัฐฯ ได้แจ้งเตือนก่อนหน้านี้แล้วว่า กระทรวงข่าวสารอิรักเป็นเป้าหมายการโจมตีทางอากาศรวมทั้งโรงแรมอัลราชิดด้วย และกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ ยังได้แจ้งต่อสำนักข่าวอัลจาซีราด้วยว่าจะไม่เปลี่ยนแปลงเส้นทางทหารเพื่อปกป้องผู้สื่อข่าว ครั้นอัลจาซีราออกอากาศกล่าวถึงแรงกดดันดังกล่าวว่าเป็นอุปสรรคอย่างไร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงข่าวสารอิรักก็สะพายปืนเล็กยาวเข้ามาในสำนักงานข่มขู่ผู้สื่อข่าว พร้อมทั้งกล่าวหาว่ามีพฤติกรรมทรยศ และการข่มขู่โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงข่าวสารอิรักยังได้เกิดขึ้นอีกหลายครั้ง เช่น หากไม่แก้ไขการรายงานข่าวให้ดีขึ้น ก็จะปิดสำนักงานทั้งในแบกแดด โมซูล บาสรา และจับพนักงานทั้งหมดเป็นผู้ต้องหา นอกจากนี้ ยังมีการส่งตำรวจอิรักเข้าค้นสำนักงานอัลจาซีราหลายครั้ง และยังส่งคนเข้าไปเอาปืนจ่อศีรษะพนักงานของอาบูดาบี ที่วี ให้หยุดออกอากาศทันทีอีกด้วย⁷⁸ นอกจากการข่มขู่แล้ว ยังมีการรีดไถเงินจากผู้สื่อข่าวต่างประเทศด้วย ส่งผลให้สำนักข่าวสองแห่งถูกปิด โดยผู้สื่อข่าวที่ทำงานร่วมกันหลายๆ สำนักยืนยันว่า ประเด็นที่ถูกปิดเป็นเพราะไม่ยอมจ่ายเงินตามจำนวนที่ถูกรีดไถ⁷⁹

2.5.1.2 สาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำละเมิด

จากกรณีตัวอย่างต่างๆ อาจสรุปสาเหตุที่นำไปสู่การกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวได้ดังนี้

⁷⁸ สุรินทร์ หิรัญบุรณะ, สงครามสื่ออาหรับกับสื่อตะวันตก : อัลจาซีรา โทรทัศน์อาหรับท่าทายโลก, หน้า 45-46.

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 46.

2.5.1.2.1 เกิดจากการทำงานของผู้สื่อข่าว เนื่องจากข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธที่ผู้สื่อข่าวได้นำเสนอต่อสาธารณชน อาจส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติการทางทหารของแต่ละฝ่ายในข้อพิพาทได้ อาทิ กรณีของสถานีโทรทัศน์อัลจาซีรา รวมถึงทีมผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานในอิรักและอัฟกานิสถาน ถูกโจมตีโดยกองกำลังสหรัฐฯ และพันธมิตร เพราะการรายงานข่าวสงครามอิรักและอัฟกานิสถานและการวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติการทางทหารของสหรัฐฯ รวมทั้งการแพร่ภาพทหารอังกฤษที่เสียชีวิตอยู่ข้างถนนจำนวน 2 นาย และอีก 2 นายที่ถูกจับและถูกถอดเครื่องแบบออก รวมไปถึงการออกอากาศคดีพิวดีโอที่ถูกเผยแพร่ในโทรทัศน์ท้องถิ่นของอิรัก ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ทหารสหรัฐฯ จำนวน 5 นายที่ถูกจับกุมไปโดยกองกำลังอิรัก ทำให้รัฐบาลสหรัฐฯ และอังกฤษไม่พอใจเป็นอย่างมาก⁸⁰ เพราะการรายงานข่าวดังกล่าวเป็นการบั่นทอนขวัญและกำลังใจและมีผลกระทบต่อจิตวิทยาของประชาชนในการสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหาร เนื่องจากการเอาชนะความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่ถือเป็นกุญแจสำคัญในการเอาชนะสงครามสมัยใหม่ซึ่งเป็นสงครามของข้อมูลข่าวสาร

นอกจากนี้ สถานีอัลจาซีรายังมีการแพร่ภาพการสัมภาษณ์นายบิน ลาเดน และผู้นำของกลุ่มอัลเคด้า เช่นเมื่อปี 2004 อัลจาซีราได้ออกอากาศเทปบันทึกเสียงของนายบิน ลาเดนที่ได้เรียกร้องให้ชาวมุสลิมรวมกันต่อสู้กับใครก็ตามที่สนับสนุนรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยของประเทศอิรัก⁸¹ ซึ่งการนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์อัลจาซีรานั้น มีอิทธิพลต่อความคิดความเห็นชาวมุสลิมและอาจทำให้ชาวมุสลิมที่ได้รับฟังข่าวสารดังกล่าวกระทำตามข้อเรียกร้องของนายบิน ลาเดน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของทหารรวมทั้งการปฏิบัติการทางทหารของสหรัฐฯ และพันธมิตรได้

2.5.1.2.2 เกิดจากทัศนคติในเชิงลบที่มีต่อผู้สื่อข่าว โดยในปัจจุบันทัศนคติที่เห็นว่าผู้สื่อข่าวทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตการณ์ในฐานะคนกลางได้หายไป กลับกลายเป็นมองว่าผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานท่ามกลางสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธนั้นเลือกข้างคือ ไม่อยู่ฝ่ายเดียวกัน ก็ต้องเป็นฝ่ายตรงกันข้าม⁸² เช่น ในอิรักและอัฟกานิสถาน ผู้สื่อข่าวที่ตกเป็นเป้าหมายในการโจมตีของกองกำลังฝ่าย

⁸⁰ Howard Tumber and Jerry Palmer, *Media at War: the Iraq crisis*, p.69-70.

⁸¹ Spencer W. Davis, "Incitement to terrorism in media coverage: solutions to Al-Jazeera after Rwandan media trial," *George Washington International Law Review* [Online], 2006. Available from <http://international.westlaw.com>

⁸² Lasse Ellegaard, *Journalists on the firing line must defend their neutrality* [Online], May 2007. Available from <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001567/156773e.pdf>

สหรัฐอเมริกา ก็คือ ผู้สื่อข่าวท้องถิ่น และผู้สื่อข่าวที่สังกัดสำนักข่าวของประเทศตะวันออกกลาง โดยเฉพาะอัลจาซีรา เนื่องจากเห็นว่าเป็นผู้สื่อข่าวฝ่ายศัตรูของสหรัฐอเมริกา ทหารสหรัฐฯ และฝ่ายพันธมิตรจึงมักจะโจมตีหรือกระทำละเมิดต่อกลุ่มบุคคลดังกล่าว หรือสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างปาเลสไตน์และอิสราเอล ผู้สื่อข่าวชาวปาเลสไตน์ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า หนึ่งในเหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดความรุนแรงต่อผู้สื่อข่าวชาวปาเลสไตน์ คือ กองกำลังอิสราเอลได้ปฏิบัติต่อผู้สื่อข่าวเสมือนพลเมืองชั้นสอง กองทัพจะไม่คิดว่าพวกเราเป็นผู้สื่อข่าว กลับเป็นแค่เพียงชาวปาเลสไตน์คนหนึ่ง พวกเราถูกบอกเสมอว่า ในสถานการณ์สงครามอย่างนี้ ชาวปาเลสไตน์ซึ่งหมายรวมถึงผู้สื่อข่าวด้วยนั้น ถือเป็นฝ่ายที่ต่อต้านประเทศอิสราเอลทั้งหมด⁸³

2.5.1.2.3 เกิดจากการโจมตีโดยไม่แยกเป้าหมายทางพลเรือนออกจากเป้าหมายทางทหาร เช่น กรณีที่เครื่องบิน A10 ของกองทัพสหรัฐอเมริกาได้บินเข้ามาและยิงจรวด 2 ลูกใส่สำนักงานและที่พักของอัลจาซีรา ในกรุงแบกแดด หรือกรณีโรงแรมปาเลสไตน์ที่กรุงแบกแดด ซึ่งเป็นโรงแรมที่ผู้สื่อข่าวใช้เป็นที่พักและฐานปฏิบัติการถูกยิงโดยรถถังของกองกำลังสหรัฐฯ

ในบางกรณีการแบ่งแยกระหว่างพลรบและพลเรือนก็อาจเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก โดยเฉพาะผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพ ซึ่งสามารถตกเป็นเป้าหมายโจมตีจากฝ่ายตรงข้ามได้ หรืออาจจะถูกหลอกลวงในการโจมตีที่เกิดจากความผิดพลาดในการยิงฝ่ายเดียวกัน (Friendly fire) ตัวอย่างในสงครามอิรัก แม้ว่ากองทัพสหรัฐฯ จะประกอบไปด้วยอาวุธยุทโธปกรณ์ที่มีเทคโนโลยีสูงใช้อุปกรณ์บอกพิกัดด้วยดาวเทียมที่มีความแม่นยำ แต่ก็ยังเกิดความผิดพลาดในการยิงฝ่ายเดียวกันอยู่หลายเหตุการณ์ สาเหตุน่าจะมาจากการที่กองทัพสหรัฐฯ และพันธมิตร ได้กระจายกำลังออกเป็นหน่วยย่อยจำนวนมาก ทำให้กองกำลังทางอากาศไม่สามารถระบุฝ่ายได้อย่างชัดเจน ตลอดจนเกิดอุปสรรคในการติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยต่างๆ เนื่องจากสภาพอากาศที่เต็มไปด้วยฝุ่นและพายุทะเลทราย⁸⁴

จากกรณีตัวอย่างข้างต้นทั้งหมดเป็นการกระทำละเมิดที่เกิดจากรัฐ แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีการกระทำละเมิดต่างๆ ต่อผู้สื่อข่าวโดยปัจเจกบุคคลได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์พิพาททางอาวุธที่

⁸³ International News Safety Institute, Killing the Messenger Report of the Global Inquiry by the International News Safety Institute into the Protection of Journalists [Online]. Available from <http://www.newssafety.com/images/pdf/KillingtheMessenger.pdf>

⁸⁴ กรมวิจัยและพัฒนาการรบ, วิเคราะห์สงครามอิรัก (Operation Iraqi Freedom) [ออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.do.rtaf.mi.th/index.php?option=com_content&view=article&id=37&catid=32

มิได้มีลักษณะระหว่างประเทศ ซึ่งคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งไม่ใช่รัฐ (Non-state actors) ดังจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

2.5.2 การกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวโดยตัวตนที่มีใช้รัฐ

การกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวโดยตัวตนที่มีใช้รัฐนั้น เช่น โดยกลุ่มกองโจร กลุ่มกบฏ หรือกลุ่มแบ่งแยกดินแดนต่างๆ ซึ่งจะเกิดในกรณีที่เป็นข้อพิพาททางอาวุธที่ไม่ใช่ในทางระหว่างประเทศ* เช่น ในช่วงหลังของสงครามอัฟกานิสถาน ผู้สื่อข่าวได้ตกเป็นเป้าหมายในการสังหารมากกว่าที่ถูกฆ่าในระหว่างการสู้รบ ซึ่งผู้สื่อข่าวที่ตกเป็นเหยื่อส่วนใหญ่จะเป็นผู้สื่อข่าวต่างชาติหรือผู้สื่อข่าวท้องถิ่นที่ทำงานให้กับสำนักข่าวต่างประเทศ⁸⁵

2.5.2.1 รูปแบบของการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าว

ในหัวข้อนี้จะนำกรณีตัวอย่างบางกรณีที่ถือเป็นการกระทำละเมิดอย่างร้ายแรงต่อผู้สื่อข่าวโดยตัวตนที่มีใช้รัฐ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่เกิดขึ้นต่อไป โดยจะแบ่งรูปแบบของการกระทำผิดออกเป็น 2 รูปแบบด้วยกัน คือ การสังหารและการลักพาตัวไปเพื่อจุดประสงค์ต่างๆ เช่น ใช้เป็นเครื่องมือต่อรองทางทหาร หรือแก้แค้น หรือเพื่อเรียกค่าไถ่ ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

2.5.2.1.1 การสังหาร

กรณีในประเทศอัฟกานิสถาน เมื่อเดือนมีนาคม ปี ค.ศ.2007 กลุ่มตาลิบันได้ลักพาตัวนายแดเนียล มาสโตรเกียโคโม (Daniele Mastrogiacom) ผู้สื่อข่าวชาวอิตาลีเลียน และนายอัมมาล นาคซ์บานดิ (Ajmal Naqshbandi) ผู้สื่อข่าวชาวอัฟกานิสถานที่ทำงานเป็นล่ามให้กับผู้สื่อข่าวชาวอิตาลีเลียนผู้นั้นไปกักขังไว้ ต่อมานายมาสโตรเกียโคโมถูกปล่อยตัวโดยแลกเปลี่ยนกับการปล่อยตัวนักโทษตาลิบันจำนวน 5 คน ภายหลังจากกลุ่มตาลิบันได้เรียกร้องให้รัฐบาลปล่อยตัวนักโทษตาลิบันเพิ่มอีก 3 คน

* กรณีพิพาททางอาวุธที่ไม่มีลักษณะระหว่างประเทศ (Non – International armed conflict) หมายถึง การใช้กำลังและต่อสู้ในดินแดนของรัฐหนึ่งระหว่างกองกำลังทหารกับกลุ่มติดอาวุธ โดยจะต้องเป็นการต่อสู้กันแบบทหาร (military – style confrontation) มีลักษณะการบังคับบัญชาที่ชัดเจน (chain of command) นอกจากนี้ จะต้องมีความรุนแรง และมีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศเป็นอย่างมาก

⁸⁵ The Committee to Protect Journalists, *Getting Away with Murder* [Online]. Available from <http://www.cpj.org/reports/2008/04/getting-away-with-murder.php>

เพื่อแลกเปลี่ยนกับการปล่อยตัวนายนาคซิบานดิ แต่ในครั้งนี้นักรัฐบาลอัฟกานิสถานปฏิเสธที่จะต่อรองกลุ่มตาลีบันจึงได้ตัดศีรษะนายนาคซิบานดิเพื่อตอบโต้ฝ่ายรัฐบาลที่จะปฏิเสธข้อเรียกร้อง⁸⁶

กรณีในประเทศอิรัก กลุ่มติดอาวุธได้ฆ่าผู้สื่อข่าวท้องถิ่นชาวอิรักหลายครั้งหลายหนด้วยกัน เช่น เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม ปี 2004 ชายพร้อมด้วยอาวุธปืนที่นั่งอยู่ในรถยนต์ได้ยิงปืนใส่นางดีนา มุฮัมมัด ฮัสसान (Dina Muhammad Hassan) อายุ 38 ปี ผู้สื่อข่าวสถานีโทรทัศน์ อัล-เฮอริยา จากปากคำของเพื่อนร่วมงานที่อยู่ในเหตุการณ์ได้กล่าวว่า ชายในรถยนต์สี่น้ำเงินจำนวน 3 คนได้ขับมาและยิงนางฮัสसानพร้อมกับร้องตะโกนว่า "ผู้สมรู้ร่วมคิด! ผู้สมรู้ร่วมคิด!" สาเหตุอาจเป็นเพราะอัล-เฮอริยา เป็นสถานีโทรทัศน์ของสหภาพรักชาติแห่งเคอร์ดิสถาน (Patriotic Union of Kurdistan) ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับพรรคประชาธิปไตยเคอร์ดิสถาน (Kurdish political parties) และเป็นพรรคของประธานาธิบดียาลาล ตาลาบานี (Jalal Talabani) ที่ปกครองอิรักขณะนั้น จากปากคำของเพื่อนร่วมงานระบุว่า นางฮัสसानเคยได้รับจดหมายข่มขู่จำนวน 3 ฉบับเพื่อให้เธอลาออกจากงาน⁸⁷

ในวันต่อมา ชายพร้อมด้วยอาวุธปืนในเมืองโมซูลได้สังหารนาย คาเร็ม ฮัสเซน (Karam Hussain) อายุ 22 ปี ช่างภาพชาวอิรักที่ทำงานให้กับตัวแทนสื่อมวลชนยุโรปและสำนักข่าว ANSA ของอิตาลี จากรายงานขององค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน (Reporter Without Borders) ระบุว่า ชายใส่หน้ากากจำนวน 4 คน ได้ยิงปืนใส่เขาที่หน้าบ้าน⁸⁸

เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม ปี 2004 ได้เกิดเหตุระเบิดด้วยรถยนต์หน้าสำนักข่าวอัล-อาราบียา ซึ่งเป็นสถานีข่าว 24 ชั่วโมง ส่งผลให้พนักงานเสียชีวิตจำนวน 12 คน ส่วนอีก 19 คนได้รับบาดเจ็บโดยเหตุระเบิดดังกล่าวได้มีกลุ่มกองกำลังปฏิวัติ 1920 (Thawrat al-'Ishrin Brigades) ออกมาแสดงความรับผิดชอบผ่านแถลงการณ์ทางอินเทอร์เน็ต อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่แพร่ภาพโดยสำนักข่าว อัล-อาราบียา ได้แสดงภาพชายสวมหน้ากากจำนวน 4 คนจากกลุ่มดังกล่าวได้ปฏิเสธว่าไม่ได้อยู่เบื้องหลังการระเบิดแต่อย่างใด ต่อมาเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม กลุ่มก่อการร้ายที่เรียกตนเองว่า Sarayya al-Shuhada' al-Jihadiyya fi al-'Iraq ได้แถลงการณ์ทางอินเทอร์เน็ตว่า เหตุที่ต้องโจมตีเนื่องมาจากสำนักข่าวดังกล่าว

⁸⁶ Gregory Warner, *The Italian Lived; the Afghan Died : How ransoming a foreign journalist played into the Taliban's hands* [Online], 9 April 2007. Available from <http://www.slate.com/id/2163793/>

⁸⁷ Human Rights Watch, *A Face and a Name: Civilian Victims of Insurgent Groups in Iraq* [Online]. Available from <http://www.hrw.org/en/node/11604/section/1>

⁸⁸ Ibid.

ร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาและพันธมิตร จึงต้องลงโทษบุคคลที่ทำงานอยู่ในสำนักข่าวและจะลักพาตัวพวกเขาเหล่านั้นไปเพื่อลงโทษหากยังอยู่ข้างสหรัฐฯ อีก⁸⁹

นอกจากนี้ ผู้สื่อข่าวและคณะทำงานชาวอิรักที่ตกเป็นเหยื่อของการโจมตีส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ทำงานให้กับสื่อมวลชนต่างประเทศในตำแหน่งคนขับรถและล่ามแปลภาษา ยกตัวอย่างเช่น เมื่อวันที่ 27 มกราคม ปี 2004 ชายติดอาวุธเปิดฉากยิงเข้าใส่ขบวนรถของสำนักข่าวซีเอ็นเอ็นจำนวน 2 คัน เป็นเหตุให้คนขับรถที่เป็นล่ามแปลภาษาและผู้ผลิตรายการเสียชีวิต ตามรายงานของซีเอ็นเอ็นระบุว่าขบวนรถกำลังมุ่งหน้าไปทางเหนือจากเมืองอัล-ฮิลลาไปกรุงแบกแดด จากนั้นได้มีรถโอเพิล ขับมาทางด้านหลัง และชายฉกรรจ์ได้ใช้อาวุธปืนกลเอเค-47 ยิงจากหลังคาเข้าใส่ขบวนรถดังกล่าว เป็นเหตุให้นายยัสเซอร์ คาแทบ (Yassir Khatab) และนายดูเร็ด อิสซา มุฮัมมัด (Duraid `Issa Muhammad) ที่เป็นคนขับรถทั้งสองเสียชีวิต และกระสุนปืนยังได้ถากศีรษะของนายสก๊อต แมควินนี (Scott McWhinnie) ซึ่งเป็นหัวหน้าช่างกล้องของซีเอ็นเอ็นอีกด้วย⁹⁰

2.5.2.1.2 การลักพาตัวและการจับไปเป็นตัวประกัน

ในประเทศอิรักหลังจากพ้นช่วงที่เป็นการพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศแล้ว ผู้สื่อข่าวกลายเป็นเป้าหมายของกลุ่มกองโจรด้วยวิธีการลักพาตัว เพื่อนำไปเป็นเครื่องมือต่อรองในการเรียกร้องต่างๆ จากรายงานของคณะกรรมการคุ้มครองสื่อ⁹¹ (CPJ) ระบุว่า ผู้สื่อข่าวที่ถูกกองกำลังติดอาวุธลักพาตัวไปตั้งแต่ปี ค.ศ.2004 ถึงปี ค.ศ.2008 มีจำนวนทั้งสิ้น 52 คน โดยแบ่งเป็นผู้สื่อข่าวที่ทำงานให้สำนักข่าวต่างประเทศจำนวน 40 คน และสำนักข่าวท้องถิ่นจำนวน 12 คน โดยจะขอยกกรณีตัวอย่างดังนี้

กรณีที่ลักพาตัวผู้สื่อข่าวไปเป็นเครื่องมือต่อรองทางทหาร เช่น เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ ปี ค.ศ. 2005 นางกัวเลียนา เกรนา (Guiliana Sgrenna) ผู้สื่อข่าวชาวอิตาลีเดินทางถูกลักพาตัวไป ในขณะที่เธอกำลังทำข่าวใกล้กับมหาวิทยาลัยแบกแดด (Baghdad University) ภายหลังจากนั้นสองสัปดาห์ กลุ่มบุคคลที่ลักพาตัวเธอไปได้แสดงคลิปวิดีโอที่ปรากฏภาพเธอกำลังร้องขอชีวิต พร้อมกับเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกาและพันธมิตรถอนกำลังทหารออกจากอิรัก โดยมีฉากด้านหลังเป็นคำว่า “มูจาฮิดีนไร้พรมแดน” (Mujahedeen Without Borders) ซึ่งวิดีโอดังกล่าวนี้ได้ถูกเผยแพร่ในเวปไซต์อิสลามิสต์ (Islamist

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ The Committee to Protect Journalists, Iraq: Journalists Abducted [Online]. Available from <http://www.cpj.org/reports/2008/04/abducted.php>

Web sites) อย่างไรก็ตาม นางกัวเลียนาได้ถูกปล่อยตัวออกมาภายหลังที่ถูกลักพาตัวไปกักขังไว้เป็นเวลา 1 เดือน⁹² หรือในกรณีของนายเ็นโซ บัลโดนี (Enzo Baldoni) นักเขียนอิสระชาวอิตาลีที่ทำงานให้กับนิตยสารชาวไดอาริโอ (Diario) ได้หายตัวไปเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม ปี 2004 ในขณะที่กำลังขับรถอยู่ในบริเวณทางใต้ของเมืองอัล-นาจาฟ ที่ซึ่งกองกำลังสหรัฐกำลังต่อสู้อยู่กับกลุ่มติดอาวุธมาฮดีติ (Mahdi Army forces) ในวิดีโอที่เผยแพร่โดยสำนักข่าวอัลจาซีราเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม ปรากฏภาพของกลุ่มกองกำลังอิสลามิก (Islamic Army) ในอิรัก กล่าวว่าพวกเขาไม่รับประกันความปลอดภัยของนายบัลโดนี หากรัฐบาลอิตาลีไม่ถอนทหารจำนวน 3,000 นาย ออกจากอิรักภายใน 48 ชั่วโมง สองวันต่อมาสำนักข่าวอัลจาซีรา ได้รายงานว่าได้รับภาพถ่ายจำนวน 2 ใบที่แสดงให้เห็นว่านายบัลโดนีเสียชีวิตแล้ว⁹³ และเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม กลุ่มติดอาวุธได้ปล่อยตัวผู้สื่อข่าวชาวโรมาเนียจำนวน 3 คน และไกด์ชาวอิรัก-อเมริกัน หลังจากลักพาตัวไปกักขังไว้เกือบ 2 เดือน โดยบุคคลทั้งสี่ได้หายไปจากแบกแดดตั้งแต่วันที่ 28 มีนาคม หลังจากในวันที่ 23 เมษายน กลุ่มติดอาวุธที่เรียกตัวเองว่ามุอ์อัดฮ์ บิน จาบัล (Mu'adh bin Jabal) ได้ออกมาแสดงความรับผิดชอบการลักพาตัวทางวิดีโอที่เผยแพร่โดยสำนักข่าวอัลจาซีรา โดยในวิดีโอดังกล่าวได้สั่งให้โรมาเนียถอนกำลังทหารจำนวน 800 นายออกไปจากอิรัก แต่ทางโรมาเนียได้ปฏิเสธการถอนทหาร อย่างไรก็ตาม ทางกลุ่มติดอาวุธก็ได้ปล่อยตัวประกันทั้งสี่ออกมา แต่นายมุฮัมมัด โมนาฟ (Muhammad Monaf) ที่ทำหน้าที่เป็นไกด์ได้ถูกทางการสหรัฐควบคุมตัวไว้เนื่องจากสงสัยว่าจะมีส่วนในการลักพาตัวครั้งนี้⁹⁴

กรณีที่ลักพาตัวด้วยสาเหตุจากการทำงานของผู้สื่อข่าวก็มีเช่นเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ ปี 2005 ชายพร้อมด้วยอาวุธปืนได้ลักพาตัวนางราอิดา มุฮัมมัด วัสซาน (Ra'ida Muhammad Wazzan) อายุ 35 ปี ผู้สื่อข่าวของสถานีโทรทัศน์อัล-อิราคียา ของรัฐบาลอิรัก พร้อมด้วยบุตรชายอายุ 10 ปีไป ต่อมาเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ บุคคลที่ลักพาตัวไปปล่อยตัวบุตรชายออกมา หลังจากนั้น 2 วัน ศพของนางวัสซานได้ถูกพบพร้อมด้วยบาดแผลถูกยิงด้วยอาวุธปืนหลายนัดที่ศีรษะ จากปากคำของสามีได้ระบุว่า นางวัสซานได้ถูกขู่เอาชีวิตหลายครั้งโดยให้ลาออกจากงาน ซึ่งก่อนหน้าที่จะถูกลักพาตัวไป 1 สัปดาห์ สถานีโทรทัศน์อัล-อิราคียาได้ถูกโจมตีด้วยปืนครก และพนักงานจำนวน 3 คนได้รับบาดเจ็บ โดยกลุ่มอัลเคด้าได้ออกมารับผิดชอบจากการโจมตีดังกล่าว แต่ก็ยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่าการฆาตกรรมนางวัสซานเกิดจากฝีมือของบุคคลกลุ่มใด⁹⁵ และเมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ ปี ค.ศ.2007 กลุ่ม

⁹² Ibid.

⁹³ Human Rights Watch, A Face and a Name: Civilian Victims of Insurgent Groups in Iraq [Online]. Available from <http://www.hrw.org/en/node/11604/section/1>

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Ibid.

ติดอาวุธได้ลักพาตัวนายอับดุลราซัค ฮาซิม อายัล (Abdulrazak Hashim Ayal) ผู้สื่อข่าวของสถานีวิทยุคัมฮูรียัต อัล-อิรัก (Jumhuriyat al-Iraq) ซึ่งทำหน้าที่รายงานข่าวและอภิปรายในเรื่องรัฐบาลและการเมือง ในกรุงแบกแดดไป โดยกลุ่มติดอาวุธซึ่งอ้างตนว่าเป็นสมาชิกกลุ่มอัลเคด้าได้ใช้โทรศัพท์มือถือของนายอายัลโทรหาครอบครัวของนายอายัล หลายครั้ง และบอกว่าสาเหตุที่ต้องฆ่านายอายัลก็เนื่องมาจากนายอายัล เป็นผู้สื่อข่าวที่บ่อนทำลายประเทศอิรัก ต่อมาเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ ได้มีคนพบศพนายอายัล โดยสภาพศพมีบาดแผลถูกยิงด้วยอาวุธปืนหลายนัด⁹⁶

กรณีที่ลักพาตัวผู้สื่อข่าวไปเพื่อเรียกค่าไถ่ก็ปรากฏให้เห็นเช่นเดียวกัน กล่าวคือ นายอาลี เฟียยาด (Ali Fayyad) ผู้สื่อข่าวของแอส-ซาฟเฟอร์ (As-Saffir) ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ได้ถูกกลุ่มติดอาวุธลักพาตัวไปในขณะที่กำลังจะออกจากที่ทำงานในกรุงแบกแดด เมื่อวันที่ 16 มีนาคม ปี ค.ศ.2006 โดยกลุ่มติดอาวุธได้เรียก ransom เงินจำนวน 30,000 ดอลลาร์สหรัฐ จากครอบครัวของนายอาลี เพื่อแลกกับการปล่อยตัว ต่อมานายอาลี ได้ถูกปล่อยตัวกลับมาเมื่อวันที่ 3 เมษายน ปี ค.ศ.2006⁹⁷

2.5.2.2 สาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำละเมิด

จากกรณีตัวอย่างต่างๆ อาจสรุปสาเหตุที่นำไปสู่การกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวซึ่งได้แก่การทำงานของผู้สื่อข่าวโดยตรงที่ทำให้ตัวตนที่ไม่ใช่รัฐเห็นว่าเป็นพวกทฤษฎชาติ หรือเป็นสายลับคอยให้ข้อมูลกับฝ่ายตรงข้าม รวมทั้งการจับผู้สื่อข่าวไปเพื่อเป็นเครื่องมือต่อรองทางการทหาร เพื่อใช้เป็นกระบอกเสียงในการข่มขู่ให้ถอนกำลังทหารของประเทศที่ผู้สื่อข่าวมีสัญชาติอยู่ ซึ่งการลักพาตัวผู้สื่อข่าวกำลังกลายเป็นปัญหาใหญ่ที่เกิดขึ้นในหลายประเทศ โดยเห็นได้จากสถิติการลักพาตัวผู้สื่อข่าวที่เก็บรวบรวมไว้โดยองค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน ตั้งแต่ปี 2008 – 2010 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยปี 2008 เกิดลักพาตัวผู้สื่อข่าว 29 ครั้ง ปี 2009 มีจำนวน 33 ครั้ง และปี 2010 มีจำนวนทั้งสิ้น 51 ครั้ง⁹⁸ การลักพาตัวผู้สื่อข่าวที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ สะท้อนให้เห็นว่า ผู้สื่อข่าวกำลังกลายเป็นเครื่องมือต่อรองที่ทรงประสิทธิภาพของกลุ่มอาชญากร ในการที่จะเรียกร้องให้ฝ่ายรัฐบาลทำตามข้อเรียกร้องของตน หรือใช้เป็นกระบอกเสียงในการส่งข้อความของตนไปสู่สาธารณชน รวมทั้งเรียกร้องเงินค่าไถ่จากครอบครัวของผู้สื่อข่าวด้วย

⁹⁶ The Committee to Protect Journalists, Iraq: Journalists Abducted [Online]. Available from <http://www.cpj.org/reports/2008/04/abducted.php>

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Reporters Without Borders, Journalists in 2010 targets and bargaining chips [Online], 30 December 2010. Available from http://en.rsf.org/IMG/pdf/bilan_2010_en.pdf

จากสภาพปัญหาการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาชญากรรมที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานในพื้นที่อันตรายท่ามกลางสถานการณ์ที่มีการพิพาททางอาชญากรรมเกิดขึ้น ถือว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความเสี่ยงโดยตรงต่อความสนใจที่จากการสู้รบและการกระทำละเมิดของกองกำลังแต่ละฝ่ายนั้น มีความรุนแรงโหดร้าย ละเมิดต่อสิทธิมนุษยชน และไม่เกรงกลัวกฎหมาย ทำให้ผู้สื่อข่าวต้องสูญเสียชีวิตและบาดเจ็บ ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบทั้งร่างกายและจิตใจของผู้สื่อข่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และนอกจากจะก่อให้เกิดผลกระทบหรือความเสียหายแก่ตัวผู้สื่อข่าวแล้ว ครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง และบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้สื่อข่าวที่เสียชีวิตหรือได้รับบาดเจ็บหรือที่ถูกรักษาตัวในโรงพยาบาล ก็พลอยที่จะได้รับผลกระทบไปด้วย โดยเฉพาะผู้สื่อข่าวที่ถูกโจมตีหรือกระทำละเมิดจนได้รับบาดเจ็บสาหัสจนถึงขั้นพิการนั้น บุคคลเหล่านี้ก็จะต้องให้ความช่วยเหลือกับผู้ที่พิการ ทั้งยังส่งผลให้เหยื่อที่ถูกกระทำละเมิดจนพิการทุพพลภาพ เกิดความหดหู่ทางอารมณ์ และเกิดความรู้สึกว่าตัวเองไร้ค่า ทำให้บุคคลเหล่านี้ต้องรองรับสภาวะทางอารมณ์ของผู้ที่พิการ หรือในกรณีที่ผู้สื่อข่าวถูกลักพาตัวไป บุคคลกลุ่มนี้ก็ต้องประสบกับความเจ็บปวดและร้อนใจจากการหายไปของบุคคลอันเป็นที่รักโดยไม่ทราบชะตากรรมหรือความเป็นอยู่ ซึ่งอาจส่งผลกระทบทำให้เกิดปัญหาครอบครัวและมีความเสี่ยงต่อการก่อให้เกิดปัญหาสังคมทางด้านอื่นๆ ได้อีกด้วย

นอกจากนี้ เมื่อเกิดการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวโดยรัฐและโดยตัวตนที่ไม่ใช่รัฐ มีเพียงไม่มากนักที่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้ ส่วนการกระทำละเมิดที่เกิดขึ้นกว่าร้อยละ 80 ของคดีทั้งหมด ไม่มีการสืบสวนสอบสวนอย่างจริงจังจากทางภาครัฐ⁹⁹ ทำให้ผู้กระทำความผิดยังคงลอยนวลอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการไม่ยินยอมที่จะเคารพกฎหมายของคู่พิพาทในสงคราม และไม่มีวิธีการบังคับใช้กฎหมายกับแต่ละฝ่ายอย่างเพียงพอ ซึ่งส่งผลให้เป็นการเปิดโอกาสให้ยังคงมีการกระทำความผิดต่อไปหรือกระทำความผิดเพิ่มขึ้นอีก

การกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวที่เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาชญากรรมที่มีความรุนแรงขึ้นทุกที ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อตัวบุคคลไม่ว่าจะเป็นตัวผู้สื่อข่าวเอง หรือครอบครัวของผู้สื่อข่าวที่ต้องสูญเสียสมาชิกไป อีกทั้งยังมีผลกระทบในด้านอื่นๆ ด้วย ดังที่ผู้เขียนจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

⁹⁹ The Committee to Protect Journalists, *Journalists Killed-Statistics* [Online], 2011. Available from <http://www.cpj.org/killed/>

2.6 ผลกระทบอันเนื่องมาจากการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าว

การกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าว นั้น นอกจากจะส่งผลกระทบต่อผู้สื่อข่าวและครอบครัวแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อในแง่อื่นๆ อีกด้วยซึ่งได้แก่ ผลกระทบต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสาร การสูญเสียประจักษ์พยานอิสระในช่วงสงคราม และผลกระทบต่อการสร้างสันติภาพ

2.6.1 ผลกระทบต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสาร

หลักพื้นฐานในสังคมประชาธิปไตยนั้น ถือว่าเป็นสังคมแห่งการมีส่วนร่วมและหลากหลายความคิดเห็น (Participatory Society) เนื่องด้วยสังคมประกอบด้วยคนจำนวนมาก ดังนั้น จึงต้องมีการอภิปรายและถกเถียงเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินชีวิตและกำหนดอนาคตของตนเอง แต่การที่จะอภิปรายได้ คนในสังคมต้องมีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ เสียก่อน พลเมืองจึงต้องมีสิทธิที่จะรู้ (Right to Know) ซึ่งความรู้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการกระจายข่าวสารในวงกว้างที่ทั่วถึงและหลากหลาย ดังนั้น สิทธิที่จะรู้จึงถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในสังคมประชาธิปไตย โดยสื่อมวลชนจะเป็นผู้ที่แสวงหาข่าวสารนั้นให้แก่ประชาชน¹⁰⁰

การกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวจึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสาร คือ ทำให้สาธารณชนไม่ทราบข่าวสารหรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ เพราะการโจมตีและการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวโดยมิชอบด้วยกฎหมาย อาจส่งผลให้ผู้สื่อข่าวไม่ยอมไปทำข่าวในพื้นที่ดังกล่าว หรือไปแบบติดตลกไปกับกองทัพ เพราะจะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากกองทัพ แต่ก็ต้องแลกกับการเสนอข่าวตามที่กองทัพอนุญาตเท่านั้น ส่งผลให้ผู้สื่อข่าวไม่มีเสรีภาพในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร อันทำให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลด้านเดียวอย่างที่กองทัพต้องการ ซึ่งถือว่าเป็นการปิดหูปิดตาประชาชน

2.6.2 การสูญเสียประจักษ์พยานอิสระในสงคราม

การที่ผู้สื่อข่าวแสวงหาและนำเสนอความจริงต่อสาธารณชน แต่ข้อเท็จจริงนั้นอาจทำให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในสงครามเสียเปรียบและไม่พอใจ สิ่งที่ผู้สื่อข่าวจะได้รับเป็นการตอบแทนก็คือ การกระทำละเมิดในรูปแบบต่างๆ เช่น ในกรณีของสำนักข่าวอัลจาซีราที่ได้รายงานและถ่ายภาพเหตุการณ์ในเมืองบัสรา

¹⁰⁰ นรินทร์ นำเจริญ, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการรายงานข่าว, หน้า 505 - 506.

ประเทศอิรัก ที่แสดงให้เห็นภาพโรงพยาบาลที่มีชาวอิรักบาดเจ็บเลือดโชกนอนรอความตาย และมีโรงพยาบาลให้สัมภาษณ์ว่ามีประชาชนเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก หลังจากนั้นไม่กี่วันที่พักและฐานปฏิบัติการของทีมนิวอัลจาซีราที่โรงแรมเซอราตันในบัสราถูกโจมตีด้วยจรวดของกองกำลังสหรัฐฯ 4 ลูกที่ยิงเข้าไปในตอมกลางคืน ทั้งๆ ที่มีการแจ้งให้ทางกระทรวงกลาโหมของสหรัฐฯ ทราบแล้วว่า ทีมนิวอัลจาซีราใช้สถานที่นี้เป็นฐานปฏิบัติการเพียงสำนักเดียวเท่านั้น¹⁰¹ นี่เป็นเพียงตัวอย่างหนึ่ง que แสดงให้เห็นว่าการที่ผู้สื่อข่าวรายงานให้โลกภายนอกได้รับรู้สภาพที่แท้จริงแล้วทำให้บางฝ่ายไม่พอใจ อาจส่งผลร้ายต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้สื่อข่าวเองได้ และผลจากการกระทำละเมิดผู้สื่อข่าวเหล่านี้ได้กระทบต่อบทบาทของผู้สื่อข่าวในการตรวจสอบว่ารัฐคู่สงครามปฏิบัติการทางทหารเป็นไปตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศหรือไม่ อาจลดน้อยลงหรือไม่ก็มีอีกต่อไป เพราะเกิดความเกรงกลัวในการที่จะเสนอความจริงส่งผลให้ขาดหลักฐานในการเอาผิด ทำให้รัฐในข้อพิพาทสามารถปฏิบัติการทางทหารได้อย่างไม่ต้องเกรงกลัวว่าจะต้องรับผิด ซึ่งอาจทำให้เกิดความสูญเสียอย่างมากต่อชีวิตและทรัพย์สินของพลเรือนได้

2.6.3 ผลกระทบต่อการสร้างสันติภาพ

ผู้สื่อข่าวหรือสื่อมวลชนมิได้มีบทบาทเพียงแค่รายงานความเป็นไปในสังคมเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญในการจัดการและคลี่คลายความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมได้ กล่าวคือ ในหลายครั้งที่แต่ละฝ่ายในความขัดแย้งต้องการจะสื่อสารหรือเจรจากันเพื่อยุติความขัดแย้งแต่ขาดช่องทางในการติดต่อกันโดยตรง ก็มักจะใช้วิธีส่งสัญญาณหรือข้อความไปยังอีกฝ่ายโดยผ่านสื่อมวลชน ซึ่งในสถานการณ์เช่นนี้สื่อมวลชนก็จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นคนกลางในการสร้างสันติภาพโดยการเชิญผู้นำของทั้งสองฝ่ายมาพูดคุยกันในรายการสนทนาทางวิทยุหรือโทรทัศน์เพื่อเจรจายุติความขัดแย้ง นอกจากนี้ในบางกรณีสื่อมวลชนก็ทำหน้าที่เป็นผู้เริ่มต้นและสนับสนุนการเจรจาเพื่อสร้างความไว้วางใจ หรือสร้างบรรยากาศที่ดีในการเจรจา ตัวอย่างเช่นในประเทศบรูไนดี สถานีวิทยุไอแจมโบ (Ijambo) ที่ก่อตั้งโดยผู้สื่อข่าวชาวซูดานและทูซซีจำนวน 20 คน เพื่อส่งเสริมการสนทนา สันติภาพ และการปรองดอง โดยสถานีวิทยุดังกล่าวจะผลิตรายการจำนวน 100 รายการในแต่ละเดือนเพื่อรณรงค์การสร้างเสริมสันติภาพ¹⁰²

¹⁰¹ สุรินทร์ ธีรบุญภรณ์, สงครามสื่ออาหรับกับสื่อตะวันตก: อัลจาซีรา โจรทัณฑ์อาหรับทำทลายโลก, หน้า 44-45.

¹⁰² Vladimira Bratic and Lisa Schirch, "Why and When to Use the Media for Conflict Prevention and Peacebuilding," Global Partnership for the prevention of armed conflict: 10.

ดังนั้น หากมีกระทาะละเมิดต่อผู้สื่อข่าวอย่างต่อเนื่อง ย่อมส่งผลกระทบต่อบทบาทของผู้สื่อข่าวในการช่วยสร้างสันติภาพท่ามกลางวิกฤติการณ์ความขัดแย้งต่างๆ ได้

จากที่ได้ทำการศึกษามาในบทนี้จะเห็นได้ว่า คำว่าผู้สื่อข่าวไม่ได้หมายถึงเฉพาะบุคคลที่เสนอข่าวหรือรายงานข่าวเท่านั้น แต่รวมถึงบุคคลที่ทำหน้าที่หรือมีอาชีพเกี่ยวข้องกับกระบวนการทำข่าวด้วย ยิ่งในปัจจุบันมีสื่อเกิดใหม่อย่างเช่น สื่อทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งถือว่ามีสำคัญอย่างมาก อีกทั้งบุคคลที่ทำหน้าที่ต่างๆ ในกระบวนการทำข่าวก็มีจำนวนมากขึ้น และจากการศึกษาข้อมติที่ 1738 ของคณะกรรมการคุ้มครองความมั่นคงได้พบว่า ในข้อหมิ่นนอกจากจะเรียกร้องให้ รัฐคุ้มครองแต่ละฝ่ายในข้อพิพาททางอาชญากรรมปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องคุ้มครองผู้สื่อข่าว (Journalists) และสื่อมวลชน (Media professionals) แล้ว ข้อหมิ่นนี้ได้กล่าวไปถึงการให้ความคุ้มครองบุคลากรที่เกี่ยวข้อง (Associated personnel) ด้วย ซึ่งคำว่าบุคลากรที่เกี่ยวข้องตามข้อมติที่ 1738 นั้นหมายถึงบุคคลที่ทำงานเป็นผู้ช่วยผู้สื่อข่าว เช่น คนขับรถ ล่ามแปลภาษาซึ่งเป็นส่วนสำคัญในทีมงานการทำข่าว ทั้งยังต้องเผชิญกับการเสี่ยงอันตรายเช่นเดียวกับผู้สื่อข่าว โดยให้ถือเป็นบุคคลที่อยู่ในกระบวนการทำข่าวซึ่งได้รับความคุ้มครองภายใต้ข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 ด้วย จะเห็นได้ว่าข้อมติที่ 1738 ได้ขยายขอบเขตในการให้ความคุ้มครองกว้างกว่าแนวทางความหมายคำว่าผู้สื่อข่าวของข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 ที่หมายถึง คนเขียนข่าว ผู้รายงานข่าว ช่างภาพ ช่างเทคนิคทางการถ่ายทำทางวิทยุ และโทรทัศน์ ซึ่งทำงานเหล่านี้เป็นอาชีพ

อย่างไรก็ดี แม้ว่าผู้สื่อข่าวที่เข้าไปปฏิบัติงานในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาชญากรรมจะได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ แต่ก็ยังปรากฏว่ามีกระทาะละเมิดต่อผู้สื่อข่าวซึ่งจากสภาพปัญหาที่ได้ศึกษามาจะเห็นได้ว่า ผู้สื่อข่าวตกเป็นเป้าหมายในการโจมตีโดยรัฐและตัวตนที่ไม่ใช่รัฐ ไม่ใช่ฐานะพลเรือนผู้หนึ่ง แต่ในฐานะที่พวกเขาเหล่านั้นเป็นผู้สื่อข่าวที่เข้าไปปฏิบัติหน้าที่เสาะแสวงหาและนำเสนอข้อมูลข่าวสารในพื้นที่ที่มีการพิพาททางอาชญากรรม ซึ่งการกระทาะละเมิดต่อผู้สื่อข่าวก็มีหลากหลายสาเหตุด้วยกัน เช่น การนำเสนอรายงานของผู้สื่อข่าวที่อาจเป็นปฏิปักษ์ต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทำให้เสียเปรียบในการปฏิบัติการทางทหาร หรือการจับผู้สื่อข่าวไปเพื่อเป็นเครื่องต่อรองทางการทหารหรือเป็นกระบอกเสียงให้แก่ตน ซึ่งได้ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างร้ายแรงในหลายด้าน ทำให้เราต้องหันกลับมาพิจารณาถึงหลักกฎหมายและกลไกระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้สื่อข่าวที่มีอยู่ในปัจจุบันว่าเพียงพอหรือไม่ และมีข้อบกพร่องอย่างไร ซึ่งจะได้กล่าวในบทต่อไป

หลักการของกฎหมายระหว่างประเทศในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าว ในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ

หลักการของกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธที่จะกล่าวถึงในบทนี้ได้แก่ กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศซึ่งมีบทบัญญัติในการให้คุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ดังกล่าวโดยตรง รวมทั้งกฎเกณฑ์และมาตรการระหว่างประเทศอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับระหว่างประเทศ ภูมิภาค และภายในประเทศ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 หลักการของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศในการคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (Jus in bello) หรือเดิมที่เรียกว่ากฎหมายภาคสงคราม เป็นกฎเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศที่ใช้บังคับในสถานการณ์พิพาททางอาวุธ (Armed conflict) * ที่เน้นสำหรับการปฏิบัติการทางทหารโดยเฉพาะเพื่อกำหนดหน้าที่สำหรับพลรบ และสิทธิตลอดจนความคุ้มครองสำหรับผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมโดยตรงในการสู้รบ โดยเฉพาะพลเรือนรวมทั้งผู้ที่ไม่อยู่ในสภาพที่จะทำการสู้รบได้อีกเช่น ผู้บาดเจ็บและนักโทษสงคราม

ในส่วนที่เกี่ยวกับสาระสำคัญของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนั้น จะเน้นที่การแสวงหาความสมดุลระหว่างความจำเป็นทางทหารและข้อพิจารณาทางมนุษยธรรม ดังนั้นกฎเกณฑ์ในเรื่องนี้จึง

* อนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ทั้ง 4 ฉบับและพิธีสารเพิ่มเติม ค.ศ.1977 ทั้ง 2 ฉบับใช้คำว่า ข้อพิพาททางอาวุธ (Armed Conflict) แทนคำว่า สงคราม (War) เพื่อกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจะได้ปรับใช้ได้ในกรณีที่ไม่ได้มีการประกาศสงคราม (Declarations of war) แต่สถานการณ์นั้นมีลักษณะเป็นการพิพาททางอาวุธที่อยู่ในขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศแล้ว นอกจากนี้ การใช้คำว่า ข้อพิพาททางอาวุธ ยังครอบคลุมถึงข้อพิพาททางอาวุธระหว่างรัฐและตัวตนที่มีรัฐด้วย (Non-state actors) เช่น กองกำลังฝ่ายต่อต้านกลุ่มแบ่งแยกดินแดน แต่ข้อพิพาททางอาวุธไม่รวมถึงสถานการณ์ความยุ่งยากและความตึงเครียดภายในประเทศ

มิได้ห้ามปฏิบัติการทางทหารอย่างเด็ดขาด เพียงแต่จำกัดเสรีภาพในการดำเนินการให้อยู่ในขอบเขตที่สมเหตุสมผลและพอยอมรับกันได้ รวมทั้งบรรเทาความพินาศของสงครามเท่าที่จะทำได้¹

กฎเกณฑ์ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ จึงมุ่งที่จะคุ้มครองเหยื่อของข้อพิพาททางอาวุธและสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลเหล่านั้น โดยไม่แบ่งแยกกว่าผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออยู่ฝ่ายใด ดังเช่น อารัมภบทของพิธีสารฉบับที่ 1 ได้ยืนยันไว้ว่าให้ใช้บทบัญญัติของอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 และพิธีสารฉบับนี้ในทุกพฤติการณ์ต่อบุคคลทั้งปวงที่ได้รับความคุ้มครองตามตราสารเหล่านี้ โดยไม่แบ่งแยกบนพื้นฐานของลักษณะ หรือจุดกำเนิดของข้อพิพาททางอาวุธ หรือสาเหตุต่างๆ ที่เกิดจากภาคีคู่พิพาทแต่ละฝ่ายในความขัดแย้ง

การคุ้มครองผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติภารกิจในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธนั้น จะอยู่ภายใต้หลักกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ซึ่งได้แก่ อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเชลยศึก ค.ศ. 1949 และอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 เกี่ยวกับการคุ้มครองบุคคลพลเรือนในเวลาสงคราม ค.ศ. 1949 รวมทั้งพิธีสารฉบับที่ 1 ค.ศ.1977 เพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 และพิธีสารฉบับที่ 2 ค.ศ. 1977 เพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949* อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะศึกษาถึงหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้สื่อข่าวในกรณีพิพาททางอาวุธ ควรจะทราบถึงวิวัฒนาการในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเสียก่อน

3.1.1 วิวัฒนาการในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

¹ จตุรนต์ ธีระวัฒน์, กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ, 2550), หน้า 20.

* พิธีสารเพิ่มเติมทั้ง 2 ฉบับนี้จัดทำโดยคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ จุดประสงค์ของกฎหมายทั้ง 2 ฉบับไม่ใช่เป็นการแก้ไขอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 แต่เป็นการยืนยันและพัฒนากฎหมายของอนุสัญญาเจนีวา โดยพิธีสารฉบับที่ 1 มีการให้ความคุ้มครองพลเรือนมากขึ้นและเพิ่มการนำกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมาใช้กับข้อพิพาททางอาวุธที่มีได้มีลักษณะระหว่างประเทศ (Non – international armed conflict) โดยให้รวมถึงกรณีที่มีข้อพิพาททางอาวุธซึ่งประชาชนต่อสู้กับการปกครองแบบอาณานิคม และการยึดครองของต่างชาติ และระบบการเหยียดผิว เพื่อการใช้สิทธิกำหนดอนาคตของตนเอง (Self – determination) ส่วนพิธีสารฉบับที่ 2 จะเป็นการบังคับใช้ในกรณีที่เป็นข้อพิพาททางอาวุธภายในประเทศ เช่น สงครามกลางเมือง โดยบัญญัติเรื่องหลักประกันขั้นพื้นฐานแก่บุคคลที่ไม่มีส่วนในการสู้รบโดยตรงและการให้ความคุ้มครองพลเรือนที่เพิ่มมากขึ้น

“ผู้สื่อข่าว” ได้ถูกกล่าวถึงครั้งแรกในอนุสัญญากรุงเฮก ฉบับที่ 4 ว่าด้วยการเคารพกฎหมายและจารีตประเพณีในการทำสงครามบนบก ค.ศ. 1907 (The Hague Convention IV Respecting the Laws and Customs of War on Land 1907) โดยได้มีการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับผู้สื่อข่าวอยู่ในข้อ 13¹ ของอนุสัญญากรุงเฮกซึ่งกำหนดไว้ว่า บุคคลผู้ติดตามไปกับกองทัพแต่มิได้สังกัดอยู่ในกองทัพนั้นโดยตรง เช่น นักหนังสือพิมพ์ และผู้สื่อข่าว หากตกอยู่ในอำนาจของฝ่ายศัตรู เช่น ถูกจับ นักหนังสือพิมพ์หรือผู้สื่อข่าวผู้นั้น จะต้องมีใบรับรองที่ออกโดยกองทัพที่พวกเขาได้ติดตามไป จึงจะได้รับการปฏิบัติ อย่างเช่นเชลยศึก ซึ่งใบรับรองดังกล่าวนี้ ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการที่จะได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับเชลยศึก ภายหลังจากต่อมาในอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเชลยศึก ค.ศ. 1929 (The Convention relative to the Treatment of Prisoners of War 1929) ได้รับเอาหลักเกณฑ์ในข้อ 13 ของอนุสัญญากรุงเฮกฉบับที่ 4 ค.ศ. 1907 มาบัญญัติไว้ในอนุสัญญาข้อ 81² เช่นเดียวกันทุกประการ

ต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ผลจากการสูญเสียของพลเรือนนับล้านคนรวมถึงผู้สื่อข่าวด้วย* ได้ก่อให้เกิดการพิจารณาปรับเอาข้อตกลงระหว่างประเทศเพื่อการปกป้องคุ้มครองพลเรือนในช่วงสงครามซึ่งก็คือ อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 เกี่ยวกับการคุ้มครองพลเรือนในเวลาสงคราม ค.ศ. 1949 ที่กล่าวถึงการปฏิบัติต่อพลเรือนอย่างเฉพาะเจาะจงและเป็นส่วนที่เสริมข้อบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในอนุสัญญากรุงเฮก ส่วนในอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเชลยศึก ค.ศ. 1949 ผู้สื่อข่าวสงครามยังคงอยู่ในส่วนของ “สมาชิกที่ร่วมอยู่กับกองทัพแต่มิได้สังกัดกองทัพนั้นโดยตรง” ที่บัญญัติอยู่

¹ Art. 13 of the Hague Convention IV 1907

“Individuals who follow an army without directly belonging to it, such as newspaper correspondents and reporters, sutlers and contractors, who fall into the enemy's hands and whom the latter thinks expedient to detain, are entitled to be treated as prisoners of war, provided they are in possession of a certificate from the military authorities of the army which they were accompanying.”

² Art. 81 of the Geneva Convention III 1929

“Persons who follow the armed forces without directly belonging thereto, such as correspondents, newspaper reporters, sutlers, or contractors, who fall into the hands of the enemy, and whom the latter think fit to detain, shall be entitled to be treated as prisoners of war, provided they are in possession of an authorization from the military authorities of the armed forces which they were following.”

* มีผู้สื่อข่าวเสียชีวิตในสงครามโลกครั้งที่ 2 ประมาณ 68 ราย, see, The Committee to Protect Journalists, Iraq: Journalists in Danger [Online]. Available from <http://www.cpj.org/reports/2008/07/journalists-killed-in-iraq.php>

ในข้อ 4A (4) แห่งอนุสัญญาโดยกำหนดให้ผู้สื่อข่าวสงครามได้สถานะเชลยศึกเมื่อถูกจับกุมคุมขังโดยรัฐคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศ

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่ได้กล่าวมาข้างต้นไม่ว่าจะเป็น อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ. 1907 อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 ค.ศ. 1929 และอนุสัญญาเจนีวา ฉบับที่ 3 และ 4 ค.ศ. 1949 ไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับผู้สื่อข่าวหรือภารกิจของผู้สื่อข่าวโดยตรงเลย มีก็เพียงแต่การให้สถานะเชลยศึกแก่ผู้สื่อข่าวสงครามในกรณีที่ถูกจับกุมตัว และความคุ้มครองที่ผู้สื่อข่าวได้รับตามอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 ก็ยังไม่เพียงพอด้วยเหตุผล 3 ประการ³ คือ ประการแรก ผู้สื่อข่าวที่ได้รับการอนุญาตจากกองทัพเท่านั้นที่ได้รับความคุ้มครอง ประการที่สอง ความคุ้มครองตามกฎหมายที่ให้แก่วผู้สื่อข่าวมีผลเฉพาะช่วงเวลาที่ถูกจับ ถูกคุมขังเท่านั้น แต่ไม่ครอบคลุมถึงเรื่องความเสี่ยงภัยในสงคราม และประการสุดท้าย สถานะเชลยศึกที่ให้ผู้สื่อข่าวมีผลบังคับใช้เฉพาะกรณีพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศเท่านั้น

ต่อมาในช่วงต้นปี ค.ศ. 1970 ได้เริ่มมีการถกเถียงกันว่าจะทำอย่างไรให้ผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธได้รับความคุ้มครองที่ดีขึ้น เนื่องจากผู้สื่อข่าวมีความสำคัญในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณชน แต่กลับต้องประสบกับความทุกข์ทรมานจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น โดยเฉพาะช่วงสงครามเวียดนาม องค์การสื่อมวลชนต่างๆ เริ่มห่วงกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้สื่อข่าวในองค์กรของตน ประเทศฝรั่งเศสจึงได้เสนอต่อองค์การสหประชาชาติว่าควรจะมีให้มีการคุ้มครองผู้สื่อข่าวที่เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธ เป็นผลให้ในวันที่ 9 ธันวาคม ปี 1970 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติจึงได้ออกมติที่ 2673 มอบหมายให้คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน จัดทำร่างอนุสัญญาในการคุ้มครองผู้สื่อข่าวที่ต้องเข้าไปปฏิบัติภารกิจซึ่งอันตรายในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ และด้วยข้อมติดังกล่าวขององค์การสหประชาชาติจึงถือเป็นการริเริ่มความคิดในการแยกสนธิสัญญาว่าด้วยความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธออกมาเป็นเอกเทศ⁴

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้ร่างอนุสัญญาฉบับแรกขึ้นมีชื่อว่า อนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องคุ้มครองผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติภารกิจซึ่งเสี่ยงอันตรายในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธ (The Draft United

³ Hans-Peter Gasser, "The journalist's right to information in the time of war and on dangerous missions," in *Yearbook of international humanitarian law 2003* (Hague: T.M.C. Asser Press, 2006), p.369-370.

⁴ United Nations General Assembly, UN. Doc. A /RES/2673 (9 December 1970)

Nations Convention on Protection of Journalists Engaged in Dangerous Missions in Areas of Armed Conflict) และเสนอไปยังสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ซึ่งสมัชชาใหญ่รับเอาร่างอนุสัญญาดังกล่าว แต่ให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนกลับไปทบทวนบางประเด็นที่สมัชชาใหญ่ได้ให้ข้อสังเกตไว้ นอกจากนี้ สมัชชาใหญ่ยังให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเสนอรายงานเพื่อเป็นข้อมูลในการประชุมรัฐบาลผู้เชี่ยวชาญในการยืนยันและพัฒนากฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่บังคับใช้ในกรณีพิพาทกันทางอาวุธที่จะจัดขึ้นโดยคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ ณ. กรุงเจนีวา เนื่องจากคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศได้ริเริ่มแผนงานที่จะแก้ไขปรับปรุงอนุสัญญาเจนีวาพร้อมกับความคิดที่จะพัฒนากฎเกณฑ์ที่ปรับใช้ในกรณีพิพาททางอาวุธด้วยการสนับสนุนจากสมัชชาใหญ่ ซึ่งการที่สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเสนอรายงานเพื่อเป็นข้อมูลในการประชุมรัฐบาลผู้เชี่ยวชาญด้วยนั้น เนื่องมาจากการพัฒนาให้มีอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องคุ้มครองผู้สื่อข่าวแยกออกมาเป็นเอกเทศ ได้เปลี่ยนแปลงหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการคุ้มครองบุคคลในการพิพาทกันทางอาวุธ ขณะเดียวกันคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศยังถูกเชิญให้เสนอข้อสังเกตต่อสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติด้วย⁵

ต่อมาในปี 1971 และ 1972 จึงได้มีการประชุมผู้นำรัฐบาลขึ้นที่กรุงเจนีวา เพื่อพิจารณาร่างพิธีสารทั้งสองฉบับที่จัดทำโดยคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ ซึ่งการประชุมทั้งสองครั้งนี้ทำให้เกิดการยกย่องพิธีสารทั้งสองฉบับขึ้น โดยการประชุมครั้งที่ 22 ของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ ที่ประชุมได้พิจารณาร่างข้อบทต่างๆ และได้รับการยอมรับจากรัฐบาลเมื่อ ค.ศ.1973 ต่อมาในปี ค.ศ.1974 รัฐบาลสวีเดนได้จัดการประชุมทางการทูตว่าด้วยการยืนยันและการพัฒนากฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่ปรับใช้ในกรณีที่มีข้อพิพาททางอาวุธขึ้น (The Diplomatic Conference on the Reaffirmation and development of International Humanitarian Law applicable in Armed Conflicts) ซึ่งมีการประชุมทั้งหมดสี่สมัยระหว่างปี ค.ศ.1974 และ 1977 โดยในสมัยประชุม สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้เชิญให้ที่ประชุมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องคุ้มครองผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติการกิจซึ่งเสี่ยงอันตรายในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธ⁶ แต่แทนที่จะแสดงข้อคิดเห็นในร่างอนุสัญญา คณะทำงานเฉพาะกิจของคณะกรรมการชุดที่ 1 กลับตัดสินใจว่าการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าว นั้น ควรจะบัญญัติไว้ในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ไม่ใช่เป็น

⁵ United Nations General Assembly, UN. Doc. A /RES/2854 (20 December 1971)

⁶ United Nations General Assembly, UN. Doc. A /RES/3058 (2 November 1973) and United Nations General Assembly, UN. Doc. A /RES/3245 (29 November 1974)

สนธิสัญญาแยกออกมาต่างหาก ซึ่งการเสนอของคณะทำงานเฉพาะกิจได้รับการยอมรับอย่างเอกฉันท์ และกลายเป็นข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1⁷ ซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

3.1.2 การให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในกรณีพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศ

การพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศ หมายถึง การสู้รบกันตั้งแต่สองรัฐขึ้นไป รวมถึงกรณีที่มีข้อพิพาททางอาวุธซึ่งประชาชนต่อสู้กับการปกครองแบบอาณานิคม และการยึดครองของต่างชาติ และระบบการเหยียดผิว เพื่อการใช้สิทธิกำหนดอนาคตของตนเองดังที่กำหนดอยู่ในข้อ 1(4) แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 ซึ่งในพิธีสารฉบับนี้ได้วางหลักเกณฑ์เพื่อคุ้มครองผู้สื่อข่าวพลเรือนในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศไว้ในข้อ 79⁸ ซึ่งหลักเกณฑ์นี้ได้ถูกบัญญัติขึ้นด้วยจุดประสงค์ที่จะคุ้มครองผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติภารกิจซึ่งเสี่ยงอันตรายให้พ้นจากผลกระทบของการพิพาททางอาวุธ⁹ โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองผู้สื่อข่าวไว้ว่า

- “1. ผู้สื่อข่าวซึ่งปฏิบัติภารกิจในสายงานวิชาชีพซึ่งมีอันตรายในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธ จักได้รับการพิจารณาว่าเป็นพลเรือนในความหมายของข้อ 50 วรรค 1
2. ผู้สื่อข่าวจักได้รับความคุ้มครองดังกล่าวภายใต้อนุสัญญาทั้งหลายและพิธีสารฉบับนี้ โดยมีเงื่อนไขว่าบุคคลดังกล่าว จะไม่มีการกระทำอันมีผลกระทบที่เสียหายต่อสถานภาพของการเป็น

⁷ United Nations General Assembly, UN. Doc. A /RES/3500 (15 December 1975)

⁸ Art. 79 of the Additional Protocol I 1977

Measures of protection for journalists

“1. Journalists engaged in dangerous professional missions in areas of armed conflict shall be considered as civilians within the meaning of Article 50, paragraph 1.

2. They shall be protected as such under the Conventions and this Protocol, provided that they take no action adversely affecting their status as civilians, and without prejudice to the right of war correspondents accredited to the armed forces to the status provided for in Article 4 A (4) of the Third Convention.

3. They may obtain an identity card similar to the model in Annex II of this Protocol. This card, which shall be issued by the government of the State of which the journalist is a national or in whose territory he resides or in which the news medium employing him is located, shall attest to his status as a journalist.”

⁹ International Committee of Red Cross, Commentary on the additional protocols of 8 June to the Geneva Conventions of 12 August 1949, p.918.

พลเรือนของตนและโดยไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิของนักข่าวสงครามที่ได้รับแต่งตั้งให้ประจำในกองทัพในอันที่จะได้รับสถานภาพดังได้บัญญัติไว้ในข้อ 4 ก (4) ของอนุสัญญาฉบับที่ 3

3. ผู้สื่อข่าวอาจได้รับบัตรประจำตัวที่มีในลักษณะคล้ายกับแบบในภาคผนวก 2 ของพิธีสารฉบับนี้ บัตรนี้ซึ่งจักมีการออกให้โดยรัฐบาลของรัฐซึ่งผู้สื่อข่าวมีสัญชาติสังกัดอยู่ หรือของรัฐซึ่งเป็นอาณาเขตของมีถิ่นพำนักของตน หรือซึ่งเป็นที่ตั้งของสำนักข่าวที่ว่าจ้างตนจักรับรองสถานภาพความเป็นผู้สื่อข่าวของตน”

การที่ข้อ 79(1) แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 กำหนดให้ผู้สื่อข่าวได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกับพลเรือนก็เพื่อมุ่งที่จะจัดการกับปัญหาในเรื่องมนุษยธรรมที่ผู้สื่อข่าวอาจจะต้องเผชิญเมื่อเข้าไปปฏิบัติงานที่เสี่ยงอันตรายตามอาชีพ¹⁰ เช่น การตกเป็นเป้าหมายในการโจมตี การถูกจับกุม การถูกลักพาตัวไปเป็นตัวประกัน การถูกกักขังโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในข้อพิพาท ถูกทรมาน หรือการทำให้หายสาบสูญไป ซึ่งเป็นสิ่งที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีการสู้รบได้

ผู้สื่อข่าวที่ได้รับความคุ้มครองตามข้อ 79 นี้ก็คือ พลเรือนทุกคนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำข่าวไม่ว่าจะเป็นผู้รายงานข่าว ผู้สื่อข่าวต่างถิ่น ช่างภาพ ช่างกล้อง ช่างกราฟิก และผู้ช่วยงานผู้สื่อข่าวในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้สื่อข่าวจากสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (อินเทอร์เน็ต) ซึ่งปฏิบัติหน้าที่เหล่านี้เป็นอาชีพทั้งที่เป็นลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราว และหมายรวมถึงผู้สื่อข่าวสงครามที่บัญญัติอยู่ในข้อ 4A (4) แห่งอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 ที่เป็นสมาชิกที่ร่วมอยู่กับกองทัพแต่มิได้สังกัดกองทัพนั้นโดยตรงด้วย

ในทางตรงกันข้าม บุคคลผู้ซึ่งเป็นสมาชิกที่สังกัดกองทัพซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารไม่ว่าจะเป็นการรวบรวมข้อมูลและเสนอต่อผู้บังคับบัญชาภายในกองทัพหรือผู้สื่อข่าวที่เป็นทหาร ไม่ถือว่าเป็นผู้สื่อข่าวที่อยู่ภายใต้ความคุ้มครองในความหมายตามข้อ 79¹¹ แต่บุคคลเหล่านี้ถือว่าเป็นสมาชิกของกองกำลังและจะได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับสมาชิกที่สังกัดกองทัพคนอื่นๆ ทุกประการ¹²

¹⁰ Hans-Peter Gasser, “The journalist’s right to information in the time of war and on dangerous missions,” in *Yearbook of international humanitarian law* 2003, p.368.

¹¹ International Committee of Red Cross, *Commentary on the additional protocols of 8 June to the Geneva Conventions of 12 August 1949*, p.921.

¹² Hans-Peter Gasser, “The journalist’s right to information in the time of war and on dangerous missions,” in *Yearbook of international humanitarian law* 2003, p.372.

ส่วนคำว่า “ปฏิบัติการกิจในสายงานวิชาชีพ” (Professional missions) นั้นรวมถึง กิจกรรมทุกอย่างที่เป็นส่วนหนึ่งของการทำงานในวิชาชีพผู้สื่อข่าวตามปกติ อาทิ การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ การจดบันทึก การถ่ายรูปหรือบันทึกภาพ การบันทึกเสียง และอื่นๆ แล้วส่งข้อมูลดังกล่าวไปยังสำนักงานหรือหนังสือพิมพ์ของตน¹³ และเมื่อพิจารณาถึงถ้อยคำในกฎหมายในข้อ 79(1) มีข้อที่น่าสังเกตว่าคำว่า “ปฏิบัติการกิจในสายงานวิชาชีพซึ่งมีอันตรายในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธ” (Engaged in dangerous professional missions in areas of armed conflict) นั้นดูเหมือนจะเป็นการจำกัดขอบเขตในการให้ความคุ้มครองว่า ภารกิจที่จะต้องอันตรายเท่านั้นหรือถึงจะได้รับคุ้มครอง แต่ความจริงแล้วถ้อยคำนี้ไม่ได้เป็นการจำกัดขอบเขตในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าว แต่เป็นการแสดงถึงข้อเท็จจริงว่าลักษณะการประกอบกิจกรรมตามวิชาชีพผู้สื่อข่าวที่ดำเนินการในพื้นที่ที่เกิดการสู้รบนั้นเป็นอันตรายด้วยเหตุนี้ผู้สื่อข่าวจึงต้องได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย¹⁴

ในเรื่องของบัตรประจำตัวผู้สื่อข่าว (Identity Card) ซึ่งเป็นบัตรที่รับรองสถานภาพความเป็นผู้สื่อข่าวตามข้อ 79(3) นั้น ผู้ที่ทำหน้าที่ในการออกบัตรประจำตัวจะมีอยู่ 3 ฝ่ายได้แก่ (1) รัฐบาลของรัฐซึ่งผู้สื่อข่าวมีสัญชาติสังกัดอยู่ (2) รัฐซึ่งเป็นอาณาเขตที่ผู้สื่อข่าวมีถิ่นพำนักของตน และ (3) รัฐที่เป็นที่ตั้งของสำนักข่าวที่ว่าจ้างผู้สื่อข่าว ตามหลักเกณฑ์หรือระเบียบที่กำหนดไว้ภายในประเทศของตน¹⁵ อย่างไรก็ตาม ผู้ที่มีอำนาจในการออกบัตรประจำตัวให้แก่ผู้สื่อข่าวตามที่บัญญัติไว้ใน ข้อ 79(3) นั้น ภาครัฐหรือหน่วยงานระหว่างประเทศเกี่ยวกับสื่อมวลชนใดๆ ที่มีอำนาจออกบัตรประจำตัวได้¹⁶ สิ่งที่น่ากังวลก็คือ องค์กรหรือเจ้าหน้าที่ภายในรัฐอาจจะปฏิเสธการออกบัตรประจำตัวให้แก่ผู้สื่อข่าวโดยมิชอบเพื่อลดรอนหรือจำกัดการเข้าไปทำข่าวของผู้สื่อข่าวได้ ตัวอย่างเช่น รัฐบาลอิสราเอลได้เลือกปฏิบัติในการออกบัตรประจำตัวให้แก่ผู้สื่อข่าวชาวปาเลสไตน์ โดยผู้สื่อข่าวปาเลสไตน์ที่ทำงานให้กับสำนักข่าวต่างประเทศเท่านั้นที่จะมีโอกาสได้รับบัตรประจำตัวผู้สื่อข่าวที่ออกให้โดย The Government Press Office ของอิสราเอล ซึ่งหากมีบัตรประจำตัวนี้แล้วก็สามารถเข้าไปทำข่าวในอิสราเอลได้อย่างอิสระและปลอดภัย¹⁷

¹³ International Committee of Red Cross, Commentary on the additional protocols of 8 June to the Geneva Conventions of 12 August 1949, p.921.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid., p.923.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ International News Safety Institute, Killing the Messenger Report of the Global Inquiry by the International News Safety Institute into the Protection of Journalists [Online]. Available from <http://www.newssafety.com/images/pdf/KillingtheMessenger.pdf>

อย่างไรก็ดี บัตรประจำตัวเป็นเพียงสิ่งที่ยืนยันสถานะว่าตนเป็นผู้สื่อข่าว แต่มิใช่เป็นองค์ประกอบที่จะต้องถึงจะได้รับสถานะพลเรือนเมื่อถูกจับกุมคุมขัง และสถานะพลเรือนของผู้สื่อข่าวควรจะได้รับความเคารพไม่ว่าจะพวกเขาจะพกบัตรหรือไม่ก็ตาม¹⁸ เพราะผู้สื่อข่าวถือว่าเป็นพลเรือนอยู่แล้ว ผู้สื่อข่าวจึงไม่จำเป็นต้องพกพาบัตรประจำตัวไปด้วย ซึ่งประเด็นเรื่องการพกบัตรหรือไม่พกบัตรนั้นเมื่อได้พิจารณาแล้วเห็นว่า การพกบัตรประจำตัวผู้สื่อข่าวไว้อาจมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีก็คือ เป็นประโยชน์ในการช่วยให้พลรบเชื่อว่า บุคคลคนนี้ได้กระทบต่อความปลอดภัย หรือเป็นสายลับทหารรับจ้าง หรือไม่ได้เป็นพลรบที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ส่วนข้อเสียคือ ในบางสถานการณ์อาจทำให้ผู้สื่อข่าวซึ่งเข้าไปทำข่าวที่อาจเป็นการเปิดโปงความผิดของกองกำลังตกเป็นเป้าหมายได้ง่ายขึ้น

เมื่อพิจารณาในแง่ของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการทำงานของผู้สื่อข่าวจะพบว่า หลักเกณฑ์ในข้อ 79 ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้สื่อข่าวในการปฏิบัติงาน กล่าวคือ ไม่ได้มีหลักประกันหรือจำกัดสิทธิในการได้รับข่าวสารในช่วงเวลาที่เกิดข้อพิพาททางอาวุธ รวมทั้งไม่มีบทบัญญัติใดที่จะช่วยให้ผู้สื่อข่าวสามารถเข้าไปในพื้นที่ที่มีการสู้รบได้¹⁹ เนื่องจากกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเป็นกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองทหารที่ไม่สามารถเข้าทำการสู้รบได้อีกต่อไป รวมถึงผู้ที่ไม่มีส่วนร่วมในการสู้รบ เช่น พลเรือน เพราะฉะนั้นในส่วนของ การปกป้องคุ้มครองสิทธิในการได้รับข่าวสารหรือการเข้าไปในพื้นที่สู้รบ จะอยู่ในขอบเขตของกฎหมายสิทธิมนุษยชน และกฎหมายภายในประเทศนั้นๆ

เมื่อทราบแล้วว่าผู้สื่อข่าวที่เข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ จะได้รับการปกป้องคุ้มครองเช่นเดียวกับพลเรือนตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศทุกประการ เนื่องจากผู้สื่อข่าวก็ถือว่าเป็นพลเรือนคนหนึ่งที่ทำหน้าที่เสาะแสวงหาและนำเสนอข้อมูลข่าวสารตามอาชีพ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องทราบในเบื้องต้นก่อนว่า พลเรือนตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศคืออะไร และเมื่อเป็นพลเรือนแล้วได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายอย่างไร รวมทั้งกรณีใดที่พลเรือนจะเสียความคุ้มครองตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

(ก) ความหมายของคำว่าพลเรือน (Civilians)

¹⁸ Hans-Peter Gasser, "The journalist's right to information in the time of war and on dangerous missions," in *Yearbook of international humanitarian law* 2003, p.372.

¹⁹ Ibid.

พิธีสารฉบับที่ 1 ในข้อ 50(1) ได้ให้นิยามไว้ว่า “พลเรือนได้แก่ บุคคลใด ผู้ซึ่งไม่ได้จัดอยู่ในประเภทของบุคคลตามที่ได้กำหนดไว้ในข้อ 4 ก (1) (2) (3) และ (6) แห่งอนุสัญญาฉบับที่ 3 และในข้อ 43 แห่งพิธีสารฉบับนี้...” ซึ่งบุคคลตามที่ได้กำหนดไว้ในข้อ 4A (1) (2) (3) และ (6) ได้แก่ ผู้สังกัดในกองทัพของภาคีคู่พิพาท ผู้สังกัดในมิลิเซียและหน่วยอาสาสมัครอื่นใด ผู้สังกัดในขบวนการต่อต้านที่ได้จัดตั้งขึ้นโดยมีระเบียบซึ่งเป็นของภาคีคู่พิพาท รวมทั้งพลเมืองในอาณาเขตที่มีได้ถูกยึดครองสมัครใจจับอาวุธต่อต้านกองทหารที่บุกเข้ามาโดยไม่ได้รับรวมเข้าเป็นหน่วยกองทหารประจำ และในข้อ 43 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 ได้แก่ กองทัพของภาคีคู่พิพาทซึ่งหมายรวมถึงกองทัพ กลุ่มและหน่วยต่างๆ ที่มีการจัดตั้งเป็นระบบและอยู่ภายใต้การบังคับบัญชารับผิดชอบของภาคีนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ พลเรือน หมายถึงบุคคลทุกคนที่มีได้เป็นพลรบ และในกรณีเป็นที่สงสัยว่าบุคคลนั้นมีสถานะเป็นพลเรือนหรือไม่ ก็ให้พิจารณาไว้ก่อนว่าเป็นพลเรือนซึ่งมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจนกว่าจะมีหลักฐานในทางตรงกันข้าม

(ข) การคุ้มครองพลเรือนและการเสียความคุ้มครองภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

ในสงครามหรือการพิพาทกันทางอาวุธนั้น พลเรือนที่มีได้เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการสู้รบ มักจะได้รับผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินอยู่จากการปฏิบัติการทางทหาร อันนำมาสู่ความเสียหายอย่างใหญ่หลวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการโจมตีเป้าหมายที่เป็นพลเรือน ดังนั้น กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจึงมุ่งเน้นที่จะคุ้มครองพลเรือนให้ได้รับผลกระทบจากการทำสงครามให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยในการสู้รบพลรบจะต้องแต่งเครื่องแบบให้เห็นถึงความแตกต่างจากพลเรือนเพื่อที่จะได้แยกพลเรือนและทรัพย์สินของพลเรือนออกจากเหล่าพลรบ และการโจมตีจะทำได้แต่เฉพาะเป้าหมายทางทหารเท่านั้น ตามหลักการที่ต้องแยกพลรบและพลเรือนออกจากกัน ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

หลักการดังกล่าวปรากฏครั้งแรกในปฏิญญากรุงเฮกปีเตอร์สเบิร์ก ค.ศ.1868 โดยกำหนดว่าห้ามการใช้กระสุน การยิงที่สามารถระเบิดได้ต่อประชากรพลเรือนในภาวะสงคราม การห้ามดังกล่าวถือเป็นห้ามโจมตีโดยไม่เลือกเป้าหมาย ซึ่งมุ่งคุ้มครองประชากรพลเรือนมิให้ตกเป็นเป้าหมายและได้รับอันตรายจากการโจมตี หลักการเช่นว่านี้ยังปรากฏต่อมาอีกครั้งในอนุสัญญากรุงเฮกฉบับที่ 4 ว่าด้วยกฎหมายและจารีตประเพณีของสงครามทางบก ค.ศ.1907 ในข้อ 25²⁰ โดยกำหนดไว้ว่า “การโจมตีหรือการระดมยิงและการทิ้งระเบิดไม่ว่าจะกระทำโดยวิธีใดก็ตามต่อเมือง หมู่บ้าน ที่อยู่อาศัยหรือเคหะสถาน

²⁰ Art.25 of the Hague Convention IV 1907

หรือตึกที่มีได้เป็นเป้าหมายทางทหารจะถูกห้ามมิให้กระทำ” ซึ่งเป็นภาระเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการแบ่งแยกระหว่างพลเรือนและพลรบออกจากกัน เพื่อเป็นการปกคุ้มครองพลเรือนจากการถูกโจมตี

หลักการที่ต้องแยกระหว่างพลเรือนกับพลรบยังได้ถูกกล่าวถึงไว้ในความเห็นแนะนำ (Advisory Opinion) ของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice: ICJ) ในกรณี Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons ปี ค.ศ.1996 ว่า กฎหมายมนุษยธรรมนั้นมิใช่ขึ้นเพื่อเป้าหมายในการคุ้มครองพลเรือนและทรัพย์สินของพลเรือน รวมถึงสร้างหลักความแตกต่างระหว่างพลรบและผู้ที่ไม่ใช่พลรบ ดังนั้น รัฐจะต้องไม่ใช่พลเรือนเป็นเป้าหมายในการโจมตี และไม่ใช่อาวุธที่ไม่สามารถแยกความแตกต่างระหว่างเป้าหมายทางพลเรือนและเป้าหมายทางทหารได้²¹ และในพิธีสารฉบับที่ 1 ข้อ 48 ยังได้เน้นย้ำถึงหลักการนี้อีกครั้งหนึ่งว่า “ภาคีคู่พิพาทจะต้องแยกประชากรพลเรือนออกจากพลรบ และทรัพย์สินสิ่งของของพลเรือนออกจากเป้าหมายทางทหารอยู่ตลอดเวลา และดังนั้นจะต้องดำเนินการปฏิบัติการโดยพึงเล็งเฉพาะต่อเป้าหมายทางทหารเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นประกันสำหรับการเคารพและการคุ้มครองประชากรพลเรือนและทรัพย์สินสิ่งของของพลเรือน”²²

หลักกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศทั้งที่เป็นสนธิสัญญาและหลักกฎหมายจารีตประเพณีที่บังคับใช้ในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศและข้อพิพาททางอาวุธที่มีได้มีลักษณะระหว่างประเทศได้ยอมรับว่า พลเรือนย่อมได้รับความคุ้มครองในการโจมตี เว้นแต่และตรวจเท่าที่พลเรือนเข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรง²³ ซึ่งหลักการนี้ยังได้รับการยืนยันไว้ในคำพิพากษาศาล ICTY คดี Prosecutor v. Blaskic ด้วย²⁴

การที่บุคคลผู้นั้นมีสถานะเป็นพลเรือนจะมีผลสำคัญ คือพวกเขาจะไม่มิตสิทธิเข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรง และไม่สามารถตกเป็นเป้าหมายในการโจมตีได้ตามข้อ 51(2) แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 นอกจากนี้พลรบยังต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศในการให้ความคุ้มครองและการปฏิบัติต่อพลเรือนอย่างมีมนุษยธรรมดังนี้

²¹ Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion, I.C.J. Reports (1996), para. 78.

²² Art. 48 of the Addition Protocol I 1977

²³ International Committee of Red Cross, Interpretive Guidance on the Notion of Direct participation in hostilities under International Humanitarian Law, (Geneva: International Committee of Red Cross, 2009), p.70.

²⁴ ICTY, Prosecutor v. Blaskic, Case No. IT-95-14-A, Appeal Judgment, 29 July 2004, para. 157.

(1) ห้ามโจมตีพลเรือน กล่าวคือ การห้ามโจมตีพลเรือนตามข้อ 51(2) แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 และข้อ 13(2) แห่งพิธีสารฉบับที่ 2 ได้ยืนยันหลักการห้ามโจมตีพลเรือนไว้อย่างเด็ดขาด ซึ่งหลักเกณฑ์นี้ถือเป็นหลักกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่บังคับใช้ทั้งสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศและภายในประเทศ²⁵ โดยพลเรือนจะต้องไม่ตกเป็นเป้าหมายการโจมตี และห้ามโจมตีในลักษณะการไม่เลือกปฏิบัติ ดังที่กำหนดไว้ในข้อ 51(3), (4) และ (5) ตัวอย่างเช่น การโจมตีโดยไม่แบ่งแยกระหว่างพลรบและเป้าหมายทางทหารออกจากพลเรือน การทิ้งระเบิดแบบปูพรม รวมทั้งการโจมตีที่ก่อให้เกิดผลเสียหายข้างเคียงต่อพลเรือน หากการโจมตีกระทำไปโดยปราศจากการเลือกตามข้อ 85 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 จะถือว่าเป็นการกระทำละเมิดอย่างร้ายแรงต่อพิธีสารนี้

(2) ห้ามใช้ความรุนแรงต่อพลเรือน กล่าวคือ พิธีสารฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 ได้กำหนดหลักการห้ามใช้ความรุนแรงต่อพลเรือนไว้ โดยห้ามใช้ความรุนแรงต่อชีวิต สุขภาพ หรือสวัสดิภาพทางกายหรือจิตใจของบุคคลโดยเฉพาะการฆาตกรรม การทรมานทุกชนิดไม่ว่าทางร่างกายหรือจิตใจ การลงโทษทางกาย การตัดทอนอวัยวะของร่างกาย การจับเป็นตัวประกัน การลงโทษเป็นหมู่คณะ และการข่มขู่ที่จะกระทำการใดที่กล่าวมาข้างต้น นอกจากการห้ามใช้ความรุนแรงทางกายและจิตใจแล้ว การกระทำที่ร้ายแรงต่อศักดิ์ศรีส่วนบุคคลโดยเฉพาะการปฏิบัติให้อับอายและย่ำยีศักดิ์ศรี การบังคับให้ค้าประเวณี และการกระทำอนาจารไม่ว่ารูปแบบใดก็เป็นสิ่งต้องห้ามเช่นกัน²⁶

อย่างไรก็ตามความคุ้มครองเหล่านี้จะเสียไปทันทีและตราบเท่าที่พบเรือนได้เข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรง (Take a direct part in hostilities) ตามที่บัญญัติไว้ในข้อ 51(3) แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 และข้อ 13(3) แห่งพิธีสารฉบับที่ 2 ซึ่งคำว่า “การเข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรง” นั้นยังขาดคำจำกัดความที่ชัดเจน และในทางปฏิบัติมักจะมีการกล่าวเพียงว่า การตีความคำว่า “การเข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรง” จะต้องทำเป็นรายกรณีไป หรือเพียงแต่กล่าวอ้างถึงกฎเกณฑ์ว่า หากพลเรือนได้เข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงแล้ว ก็ส่งผลให้พลเรือนสูญเสียความคุ้มครองจากการถูกโจมตี²⁷ ดังนั้น ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่ขอบเขตของการตีความว่าแค่ไหน เพียงไรถึงจะถือว่าการเข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรง

²⁵ Ibid.

²⁶ Art. 3(1) of the Geneva Convention 1949; Art. 75 of the Addition Protocol I 1977; Art. 4 the Addition Protocol II 1977

²⁷ Jean-Marie Henckaerts, “Customary Law,” *International Review of the Red Cross* 87, 857 (March 2005): 190.

คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศได้จัดการประชุมผู้ชำนาญการเพื่อปรึกษาหารือในเรื่องการเข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงขึ้นหลายครั้งตั้งแต่ปี 2003 – 2008 โดยมีความเห็นว่าการเข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงต้องพิจารณาจากการกระทำเป็นหลัก ซึ่งการกระทำนั้นได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลหรืออาวุธยุทโธปกรณ์ของกองทัพคู่พิพาท ตัวอย่างการกระทำที่ถือว่าเป็นการเข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงแล้วได้แก่ การจับกุม การทำร้าย การฆ่าพลรบของฝ่ายคู่พิพาท การทำลายสถานที่หรือวัตถุทางทหาร การก่อกวนการขนส่งหรือการสื่อสารโดยการก่อวินาศกรรม ปิดถนน ตัดไฟ รวมถึงการใช้อาวุธประเภทที่มีการหน่วงเวลา เช่น กัมระเบิด อาวุธที่ติดรีโมทคอนโทรล การควบคุมอากาศยานไร้คนบิน ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายแก่ฝ่ายตรงข้ามย่อมถือว่ามีส่วนในการสู้รบโดยตรงแล้ว²⁸ ซึ่งการเข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงสามารถสรุปองค์ประกอบได้ 3 ประการด้วยกันคือ

(1) การกระทำนั้นต้องก่อให้เกิดผลร้ายต่อปฏิบัติการทางทหารหรือประสิทธิผลทางทหารของคู่พิพาทอีกฝ่าย หรือก่อให้เกิดความเสียหายไม่ว่าจะเป็นการฆ่า การบาดเจ็บ หรือการทำลายบุคคลหรือทรัพย์สินที่ได้รับการคุ้มครองจากการโจมตี และ

(2) ต้องมีความเกี่ยวพันกันโดยตรงระหว่างการกระทำและผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้นที่ได้ก่อให้เกิดความเสียหาย แม้การกระทำนั้นจะเป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งของการปฏิบัติการทางทหาร และ

(3) การกระทำก่อให้เกิดความเสียหายตามข้อ (1) นั้นต้องมีจุดประสงค์โดยเฉพาะเจาะจงเพื่อที่จะสนับสนุนคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งและก่อให้เกิดผลร้ายต่อคู่พิพาทอีกฝ่ายในความขัดแย้ง²⁹

ดังนั้น เมื่อพลเรือนเข้าไปมีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงแล้ว สถานะความเป็นพลเรือนก็ยังคงอยู่เพียงแต่จะสูญเสียความคุ้มครองที่ไม่สามารถตกเป็นเป้าหมายในการโจมตี กลายเป็นเป้าหมายที่โจมตีได้ トラบเท่าที่เขาายังเข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบ³⁰ แต่การใช้กำลังในการโจมตีจะต้องปฏิบัติตามหลักกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและหลักกฎหมายระหว่างประเทศอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง³¹

²⁸ International Committee of Red Cross, *Direct participation in hostilities: questions and answers* [Online], 2 June 2009. Available from <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/faq/direct-participation-ihl-faq-020609.htm>

²⁹ International Committee of Red Cross, *Interpretive Guidance on the Notion of Direct participation in hostilities under International Humanitarian Law*: 46.

³⁰ *Ibid.*, p.39.

³¹ *Ibid.*, p.64.

เมื่อได้ทราบแล้วว่า พลเรือนตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศคืออะไร ได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายอย่างไร รวมทั้งกรณีใดที่พลเรือนจะเสียความคุ้มครองตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ดังนั้น ในฐานะที่ผู้สื่อข่าวก็เป็นพลเรือนย่อมได้รับความคุ้มครองแบบเดียวกัน

ในหัวข้อต่อไปจะทำการศึกษาลึกลงไปในเรื่องการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวเมื่อเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธ สถานะของผู้สื่อข่าวทั้ง 3 ประเภทในกรณีที่ถูกจับกุมคุมขังไม่ว่าจะเป็นผู้สื่อข่าวสงคราม ผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพ และผู้สื่อข่าวอิสระ รวมถึงการสูญเสียการคุ้มครองในสถานการณ์ที่เป็นข้อพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศ

3.1.2.1 การให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวเมื่อเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธ

การที่ผู้สื่อข่าวถือว่าเป็นพลเรือนคนหนึ่งภายใต้อนุสัญญาเจนีวา ฉบับที่ 4 ดังนั้น ข้อ 79(1) แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 จึงกำหนดว่า “ผู้สื่อข่าวซึ่งปฏิบัติภารกิจในสายงานวิชาชีพซึ่งมีอันตรายในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธ...เป็นพลเรือน” ตามความหมายของข้อ 50(1) ของพิธีสารฉบับที่ 1* กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้สื่อข่าวจะไม่สูญเสียสถานะพลเรือนแม้จะเข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธ หรือติดตามไปกับกองกำลังก็ตาม³² และในฐานะที่ผู้สื่อข่าวเป็นพลเรือน ก็ย่อมที่จะได้รับความคุ้มครองดังเช่นพลเรือน ฉะนั้น ข้อบทใดของอนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องคุ้มครองพลเรือน ก็ต้องบังคับใช้กับผู้สื่อข่าวด้วยเช่นกัน อาทิ ผู้สื่อข่าวที่อยู่ในสนามรบไม้อาจจะตกเป็นเป้าหมายโจมตีได้ ตามข้อ 51(2) แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 ที่กำหนดว่าพลเรือนจะต้องไม่ตกเป็นเป้าหมายของการโจมตี โดยหลักการห้ามโจมตีพลเรือนที่บัญญัติอยู่ในข้อ 51 นั้นถือเป็นหลักเกณฑ์ของกฎหมาย

* ข้อ 50 คำนิยามของพลเรือนและประชากรพลเรือน

“1. พลเรือนได้แก่ บุคคลใด ผู้ซึ่งไม่ได้จัดอยู่ในประเภทของบุคคลตามที่ได้กำหนดไว้ในข้อ 4 ก (1) (2) (3) และ (6) แห่งอนุสัญญาฉบับที่ 3 และในข้อ 43 แห่งพิธีสารฉบับนี้ ในกรณีเป็นที่สงสัยว่า บุคคลนั้นเป็นพลเรือนหรือไม่ บุคคลนั้นจักได้รับการพิจารณาว่าเป็นพลเรือน”

³² International Committee of Red Cross, Commentary on the additional protocols of 8 June to the Geneva Conventions of 12 August 1949, p.920.

จารีตประเพณีระหว่างประเทศ ซึ่งหากมีการกระทำละเมิดต่อหลักการดังกล่าว บุคคลที่กระทำละเมิดจะต้องรับผิดชอบตามกฎหมายอาญาระหว่างประเทศ (Individual criminal responsibility)³³

อย่างไรก็ดี ในบางสถานการณ์การกระทำของผู้สื่อข่าวอาจทำให้การคุ้มครองตามกฎหมายดังกล่าวด้อยประสิทธิภาพลง เช่น กรณีที่ผู้สื่อข่าวอยู่ใกล้หรืออยู่ท่ามกลางกองกำลังทหารหรือเป้าหมายทางทหารอื่นๆ ที่ตกเป็นเป้าหมายในการโจมตีโดยชอบด้วยกฎหมาย

ผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองกำลังเพื่อเข้าไปทำข่าวในพื้นที่ที่เกิดการสู้รบนั้น มีความเสี่ยงต่อการถูกโจมตีเป็นอย่างมาก เนื่องจากอาจถูกกองกำลังฝ่ายตรงข้ามเข้าใจผิดได้ว่าเป็นพลรบเพราะติดตามไปกับกองทัพ ประกอบกับการแต่งกายหรือมีอุปกรณ์ป้องกันตัวที่มีความคล้ายคลึงกับทหาร จึงทำให้เป็นการยากที่จะแบ่งแยกผู้สื่อข่าวออกจากพลรบ ในสถานการณ์เช่นนี้ ผู้สื่อข่าวจึงต้องรับผิดชอบต่อความเสี่ยงอันตรายที่เกิดขึ้นเอง³⁴ เนื่องจากกองกำลังหรือยานพาหนะของกองทัพเป็นเป้าหมายทางทหารที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งสามารถถูกโจมตีจากฝ่ายตรงข้ามได้

อย่างไรก็ดี การโจมตีเป้าหมายทางทหารที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตของพลเรือนแล้วพลรบจะต้องพิจารณาหลักความได้สัดส่วนในโจมตี (The principle of proportionality) เป็นสำคัญ กล่าวคือ หากความเสียหายข้างเคียงที่จะเกิดขึ้นกับพลเรือนไม่เป็นสัดส่วนกับประโยชน์ทางทหารที่ได้รับจากการโจมตีแล้ว แม้จะเป็นเป้าหมายที่ชอบด้วยกฎหมายก็ไม่อาจถูกโจมตีได้ เช่น การทิ้งระเบิดใส่ค่ายผู้ลี้ภัย ด้วยเหตุเพียงแค่ว่าในค่ายเย็บถุงเท้าให้กับทหาร การโจมตีอย่างนี้ถือไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับพลเรือนมากเกินไปกว่าประโยชน์ทางทหารที่จะได้รับจากการโจมตี³⁵ ซึ่งหลักความได้สัดส่วนในการโจมตีนี้ได้มีการบัญญัติไว้ในข้อ 51(5)(b) และข้อ 57 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 โดยข้อบ่งชี้มุ่งเน้นที่จะจำกัดความเสียหายข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นกับพลเรือนและทรัพย์สินของพล

³³ ICTY, Prosecutor v. Pavle Strugar, Miodrag Jokic and Others, Case No. IT-01-42-AR72, Decision on interlocutory appeal, 22 November 2002, para.10.

³⁴ International Committee of Red Cross, Commentary on the additional protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949, p.922.

³⁵ ICTY, The Committee Established to Review the NATO Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia, Final Report to the Prosecutor by the Committee Established to Review the NATO Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia, 8 June 2000, para. 48.

เรือนจากการปฏิบัติการทางทหารให้เหลือน้อยที่สุด³⁶ ซึ่งถือเป็นการประมวลแนวความคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างรวดเร็วจากรัฐทุกรัฐในฐานะที่เป็นหลักการสำคัญของกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับกรณีที่มีข้อพิพาททางอาวุธ³⁷ นอกจากนี้ คู่มือทางทหารในหลายประเทศยังได้มีการวางหลักความได้สัดส่วนในการโจมตีเข้าไปด้วย โดยเฉพาะคู่มือกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศของประเทศสวีเดนได้เน้นย้ำให้เห็นว่า หลักความได้สัดส่วนที่บัญญัติไว้ในพิธีสารฉบับที่ 1 มีฐานะเป็นกฎเกณฑ์ของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ³⁸

ดังนั้น หากมีการโจมตีมายังเป้าหมายทางทหารที่มีผู้สื่อข่าวอยู่ร่วมกับกองกำลังแล้ว การเสียชีวิตของผู้สื่อข่าวในสถานการณ์เช่นนี้จะถือเป็นความเสียหายข้างเคียงของการโจมตีซึ่งไม่ถือเป็นสิ่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขว่า การโจมตีทั้งหลายจะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ และต้องแน่ใจว่าการสูญเสียชีวิต การบาดเจ็บ หรือความเสียหายต่อทรัพย์สินของพลเรือนต้องไม่มากเกินไปกว่าความได้เปรียบทางการทหารที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมและโดยตรงตามที่ได้คาดหมายไว้³⁹

3.1.2.2 การให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวกรณีที่เกิดอยู่ในอำนาจของคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด*

บุคคลทุกคนที่ถูกจับกุมคุมขังโดยคู่พิพาทในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศนั้น ย่อมต้องมีสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่งภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศคือ ไม่เป็นเชลยศึกตามอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 ก็ต้องเป็นพลเรือนตามอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 โดยไม่มีบุคคลใดที่ตกอยู่ในอำนาจของคู่พิพาทจะสามารถมีสถานภาพอื่นนอกเหนือไปจากกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศได้⁴⁰

³⁶ Alexandre Balguy-Gallois, "The protection of journalists and news media personnel in armed conflict," *International Review of the Red Cross*: 49.

³⁷ Jean-Marie Henckaert and Louise Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law Vol.1* (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), p.47.

³⁸ Ibid.

³⁹ Art. 51(5)(b) of Addition Protocol I 1977

* การตกอยู่ในอำนาจของคู่พิพาทในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธในหัวข้อนี้ หมายถึง การจับกุมคุมขังผู้สื่อข่าวโดยกองกำลังฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

⁴⁰ Claire de Than and Edwin Shorts, *International Criminal Law and Human Rights*, p. 147.

กรณีของผู้สื่อข่าวก็เช่นเดียวกัน ผู้สื่อข่าวทั้ง 3 ประเภทไม่ว่าจะเป็นผู้สื่อข่าวสงคราม ผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพ และผู้สื่อข่าวอิสระ ต่างได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่เหมือนกันในเรื่องการห้ามโจมตี และไม่สูญเสียสถานะพลเรือนเมื่อเข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีการพิพาททางอาวุธ แต่หากผู้สื่อข่าวถูกจับกุมไปโดยกองกำลังของรัฐคู่พิพาท เกณฑ์อย่างแรกในการพิจารณาถึงความคุ้มครองว่าจะอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 หรือฉบับที่ 4 ขึ้นอยู่กับว่า ผู้สื่อข่าวผู้นั้นเป็นผู้สื่อข่าวที่ได้รับการอนุมัติจากกองทัพ หรือเป็นผู้สื่อข่าวที่ได้รับการอนุมัติจากกองทัพ⁴¹ (ผู้สื่อข่าวอิสระ)

ดังนั้น ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงสถานภาพของผู้สื่อข่าวแต่ละประเภท* ไม่ว่าจะเป็นผู้สื่อข่าวสงคราม ผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพ และผู้สื่อข่าวอิสระ ในกรณีที่ถูกจับกุมคุมขังในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศ จะมีสถานภาพและได้รับการปฏิบัติเช่นใดภายใต้หลักกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

3.1.2.2.1 สถานภาพของผู้สื่อข่าวสงคราม (War correspondents)

อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเชลยศึก ค.ศ.1949 ในข้อ 4A (4)⁴² ระบุว่า ผู้สื่อข่าวสงครามที่ได้รับการอนุมัติจากกองทัพที่ตนได้ร่วมอยู่และมีบัตรประจำตัวที่ออกโดย

⁴¹ Douglas W. Moore, *Twenty-First Century Embedded Journalists: Lawful Target?* [Online]. Available from <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/law/moore.pdf>

* อนึ่ง การแยกสถานภาพของผู้สื่อข่าวแต่ละประเภทในหัวข้อนี้ ได้อาศัยทั้งหลักเกณฑ์ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ รวมทั้งเงื่อนไขที่บางประเทศกำหนดไว้ในกรณีของผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพ (Embedded journalists) เพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์ถึงผลทางกฎหมายว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่อย่างไร

⁴² Art. 4A(4) of the Geneva Convention III 1949

“A Prisoners of war, in the sense of the present Convention, are persons belonging to one of the following categories, who have fallen into the power of the enemy:

(4) Persons who accompany the armed forces without actually being members thereof, such as civilian members of military aircraft crews, war correspondents, supply contractors, members of labour units or of services responsible for the welfare of the armed forces, provided that they have received authorization from the armed forces which they accompany, who shall provide them for that purpose with an identity card similar to the annexed model.”

กองทัพนั้น จะถือเป็นบุคคลที่รวมอยู่กับกองทัพแต่ไม่ได้สังกัดกองทัพนั้นโดยตรง ซึ่งเมื่อตกอยู่ในอำนาจของฝ่ายศัตรูจะได้รับสถานะเป็นเชลยศึก

ดังนั้น เมื่อผู้สื่อข่าวสงครามถูกจับกุมโดยกองกำลังของคูฟีฟาอีกฝ่าย ผู้สื่อข่าวสงครามจึงได้รับสถานะและการปฏิบัติอย่างเป็นทางการเป็นเชลยศึกภายใต้กฎเกณฑ์ของอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 แม้ว่าผู้สื่อข่าวสงครามจะเป็นพลเรือนก็ตาม โดยบัตรประจำตัวของผู้สื่อข่าวสงครามที่ออกโดยกองทัพจะเป็นสิ่งที่พิสูจน์ว่าบุคคลผู้นั้น เป็นผู้สื่อข่าวสงครามที่สามารถได้รับสถานะเชลยศึก ซึ่งบัตรประจำตัวนี้เองทำหน้าที่คล้ายกับเครื่องแบบของพลรบ กล่าวคือ ในกรณีที่มีข้อสงสัยว่าผู้สื่อข่าวสงครามที่ถูกควบคุมตัวนั้น จะต้องได้รับสถานภาพเชลยศึกหรือไม่ ให้ภาคีในข้อพิพาททางอาวุธสันนิษฐานเบื้องต้นว่า ผู้สื่อข่าวสงครามมีสถานะเชลยศึกและได้รับความคุ้มครองตามอนุสัญญาเจนีวา 1949 ฉบับที่ 3 รวมทั้งพิธีสารฉบับที่ 1 ก่อนมีการชี้ขาดสถานภาพเชลยศึกโดยศาลที่มีอำนาจ⁴³

การที่ข้อ 4A(4) แห่งอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 กำหนดให้พลเรือนที่ติดตามไปกับกองทัพได้รับการปฏิบัติในฐานะที่เป็นเชลยศึกเมื่อถูกจับกุม เนื่องจากว่าพลเรือนเหล่านี้มีความเสี่ยงในการถูกจับขณะที่มีการสู้รบ และเสี่ยงต่อการถูกโจมตี⁴⁴ แต่การที่ผู้สื่อข่าวสงครามได้รับสถานะเป็นเชลยศึกนั้น ไม่ได้หมายความว่าเขาจะกลายเป็นพลรบภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ บุคคลที่รวมอยู่กับกองทัพยังคงเป็นพลเรือน แต่ที่ได้รับสถานะเป็นเชลยศึกก็เพราะความใกล้ชิดกับกองกำลังที่พวกเขาไปประจำอยู่นั่นเอง⁴⁵

เชลยศึกถือเป็นบุคคลที่อยู่ภายใต้ความคุ้มครองของรัฐ โดยมีเจ้าหน้าที่รัฐที่ทำหน้าที่ควบคุมตัวเป็นผู้กระทำการแทนรัฐในการปฏิบัติต่อเชลยศึก ดังนั้น จึงส่งผลให้รัฐต้องผูกพันเป็นผู้รับผิดชอบในทางระหว่างประเทศ เรื่องความรับผิดชอบของรัฐ (State Responsibility) ต่อการกระทำใดๆ ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ปฏิบัติต่อเชลยศึกด้วย⁴⁶

⁴³ Art 45 of the Additional Protocol I 1977

⁴⁴ จตุรนต์ ธิระวัฒน์, กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ, หน้า 118.

⁴⁵ Ben Saul, "The international protection of journalists in armed conflict and other violent situations," Australian Journal of Human Rights: 103.

⁴⁶ International Committee of Red Cross, The Geneva Convention of 12 August 1949: Commentary III Geneva Convention Relative Treatment of Prisoner of War (Geneva: International Committee of the Red Cross, 1960), p.128-129.

อย่างไรก็ตาม การที่รัฐต้องรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศไม่ได้หมายความว่าความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐจะหมดไป บุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐยังคงมีความรับผิดชอบส่วนตน (Individual Responsibility) ในการกระทำที่ตนได้กระทำลงไปด้วย โดยความรับผิดชอบนั้นเป็นไปตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายอาญาระหว่างประเทศที่กำหนดความผิดเอาไว้สำหรับการกระทำนั้นๆ ดังนั้น รัฐในฐานะที่เป็นบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศและเจ้าหน้าที่ของรัฐในฐานะปัจเจกชนที่ทำการใดๆ อันเป็นการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ จึงมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติต่อเชลยศึกควบคู่กันไป⁴⁷

หลักทั่วไปในการปฏิบัติต่อเชลยศึกอย่างมีมนุษยธรรมนั้น อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 ได้วางหลักการให้ความคุ้มครองไว้ในข้อ 13 โดยกำหนดให้รัฐคู่พิพาทที่ทำการควบคุมตัวเชลยศึกเอาไว้ต้องปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมคือ จะต้องไม่ทำการคุกคามต่อชีวิตและสุขภาพของเชลยศึก ห้ามใช้เชลยศึกเป็นตัวทดลองทางการแพทย์ ห้ามทำให้ทุพพลภาพ ห้ามลงโทษด้วยการทำร้ายร่างกาย ห้ามทำการแก้แค้นเชลยศึกด้วยความรุนแรง คุ้มครองไม่ให้เชลยศึกถูกทำร้ายจากบุคคลอื่น⁴⁸

นอกจากนี้ เชลยศึกจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเมตตาและไม่ถูกลบหลู่ดูหมิ่นเกียรติ ไม่ถูกเลือกปฏิบัติ โดยมีสาเหตุจากเผ่าพันธุ์ สัญชาติ ศาสนา หรือความเห็นทางการเมือง และต้องไม่ตกเป็นเป้าหมายของการโต้ตอบหรือการแก้แค้น โดยเงื่อนไขในการปฏิบัติต่อเชลยศึกทั่วไป ได้แก่ การอพยพไปไว้ในค่ายกักกันที่ไกลจากสนามรบ สถานที่กักกันต้องถูกสุขลักษณะขั้นต่ำและจัดแบ่งตามสัญชาติ ภาษา ประเพณีของเชลยศึกแต่ละกลุ่ม เชลยศึกมีสิทธิได้รับอาหารและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และเขียนจดหมายติดต่อกับครอบครัวได้ เชลยศึกมีสิทธิให้ข้อมูลส่วนตัวกับฝ่ายที่กักกัน เฉพาะชื่อ นามสกุล ยศ วันเกิด หน่วยที่สังกัดและเลขประจำตัว เชลยศึกอาจต้องทำงานที่จำเป็นบ้าง แต่จะต้องไม่ถูกบังคับให้ทำงานที่มีอันตรายหากไม่สมัครใจ นอกจากนี้เชลยศึกจะอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายของรัฐผู้ควบคุม ซึ่งสามารถใช้มาตรการทางศาลและทางวินัยลงโทษได้ แต่ต้องไม่มีการลงโทษซ้ำหรือลงโทษหมู่ โดยต้องให้โอกาสเชลยศึกแก้ต่างได้⁴⁹

⁴⁷ Ibid., p. 129.

⁴⁸ International Committee of Red Cross, The Geneva Convention of 12 August 1949: Commentary III Geneva Convention Relative Treatment of Prisoner of War, p. 140.

⁴⁹ ขวัญนที ศรีสุขวัฒนา, “พิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 ค.ศ.1977 และปัญหาการเข้าเป็นภาคีของประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), หน้า 59.

ในเรื่องของเชลยศึกที่เป็นสตรี ได้มีการเน้นเป็นกรณีพิเศษ เนื่องจากถึงแม้ว่าเชลยศึกสตรีจะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกับบุรุษ แต่กระนั้นก็ตาม การปฏิบัติจะต้องพิจารณาถึงสภาพของสตรีเพศในเรื่องของการที่สตรีมีความอ่อนแอทางร่างกายมากกว่าบุรุษซึ่งไม่อาจใช้งานหนักได้ รวมไปถึงการให้ความคุ้มครองสตรีเพศเป็นกรณีพิเศษในเรื่องของการป้องกันการถูกข่มขืนหรือการบังคับให้ค้าประเวณี และกรณีที่เชลยศึกสตรีตั้งครรภ์หรือมีภาวะในการเลี้ยงดูบุตร โดยรัฐที่ทำการควบคุมตัวจะต้องส่งตัวเชลยศึกสตรีผู้นั้นกลับประเทศถิ่นเกิดของตน⁵⁰

อย่างไรก็ดี มีผู้ตั้งข้อสังเกตไว้บางประการเกี่ยวกับสถานะเชลยศึกของผู้สื่อข่าวสงครามว่า การที่ผู้สื่อข่าวได้รับสถานะเป็นเชลยศึกอาจได้ประโยชน์ในเรื่องการคุ้มครองเมื่อถูกคุมขัง แต่อีกด้านหนึ่งเชลยศึกสามารถถูกควบคุมตัวไปจนกว่าความขัดแย้งจะสิ้นสุดโดยไม่ต้องมีการตั้งข้อกล่าวหา แตกต่างจากพลเรือนที่ถูกคุมขังหรือกักตัวด้วยเหตุผลเพื่อความปลอดภัย จะได้รับความคุ้มครองพื้นฐานภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชน ซึ่งสามารถถูกปล่อยตัวได้เร็วกว่าหากเห็นว่าไม่ก่อให้เกิดอันตรายใดๆ ต่อกองกำลัง⁵¹

3.1.2.2 สถานภาพผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพ (Embedded Journalists)

สถานะของผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพมีปัญหาเกิดขึ้นว่าจะได้รับสถานะเช่นเดียวกับผู้สื่อข่าวสงครามตามที่บัญญัติไว้ในอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 ข้อ 4A(4) เกี่ยวกับผู้สื่อข่าวสงคราม หรือจะได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้สื่อข่าวอิสระในกรณีที่ผู้สื่อข่าวประเภทนี้ถูกจับเนื่องจากผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพนั้นยังไม่มีที่แน่นอนเสมอไปว่าจะได้รับประโยชน์ตามมาตรานี้ เพราะบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาและอังกฤษให้สถานะเชลยศึกเมื่อผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพถูกจับกุมหรือควบคุมตัว แต่ในทางตรงข้ามบางประเทศ เช่น ฝรั่งเศสไม่ได้ให้สถานะเชลยศึกแก่ผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพแต่อย่างใด โดยถือว่าผู้สื่อข่าวประเภทนี้มีสถานะเป็นเพียงพลเรือน

⁵⁰ International Committee of Red Cross, The Geneva Convention of 12 August 1949 : Commentary III Geneva Convention Relative Treatment of Prisoner of War, p.146-147.

⁵¹ Ben Saul, "The international protection of journalists in armed conflict and other violent situations," Australian Journal of Human Rights: 104.

เท่านั้น⁵² ซึ่งการที่ฝรั่งเศสไม่ให้อาณัติพลเรือนแก่ผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพนั้น เป็นที่ถกเถียงกันว่า ไม่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

ในเรื่องนี้หากพิจารณาประกอบกับคู่มือกฎหมายในการทำสงครามของประเทศฝรั่งเศส (France's Law of Armed Conflict Manual) ซึ่งได้บัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้สื่อข่าวโดยได้คัดลอกบทบัญญัติของอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ฉบับที่ 3 ข้อ 4A(4) และพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ข้อ 79(1) มาใส่ไว้ในคู่มือโดยได้เสริมด้วยว่า ในกรณีที่ถูกรวบคุมตัว ผู้สื่อข่าวจะได้รับสถานะพลเรือนหรือสถานะพลเรือน รวมทั้งสิทธิและการคุ้มครองที่เกี่ยวข้องนั้น ขึ้นอยู่กับว่าผู้นั้นเป็นผู้สื่อข่าวสงครามหรือไม่ และผู้นั้นต้องสามารถพิสูจน์ถึงสถานะของตนเองได้⁵³

ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ว่า ผู้สื่อข่าวที่ได้รับการอนุมัติให้ติดตามไปกับกองทัพทุกคนจะได้รับบัตรประจำตัวที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของข้อ 4A(4) แห่งอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 เพื่อแสดงสถานะพลเรือนที่ได้รับความคุ้มครองพิเศษในฐานะพลเรือนเมื่อถูกจับกุมตัวโดยกองกำลังฝ่ายศัตรู ดังนั้น หากฝรั่งเศสจับกุมผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพซึ่งมีบัตรประจำตัวที่สามารถพิสูจน์สถานะพลเรือนของตนเองได้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้แล้ว ก็ย่อมจะเป็น “ผู้สื่อข่าวสงคราม” ตามอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 ที่จะได้รับสถานะพลเรือน และหากกรณีที่กองทัพฝรั่งเศสสงสัยว่า ผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพที่ตนได้ควบคุมตัวอยู่นั้นเป็นพลเรือนหรือไม่ ข้อ 45 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 ได้กำหนดให้สันนิษฐานเบื้องต้นไว้ก่อนว่า บุคคลผู้นั้นมีสถานะพลเรือนและได้รับความคุ้มครองตามอนุสัญญาเจนีวา 1949 ฉบับที่ 3 รวมทั้งพิธีสารฉบับที่ 1 ก่อนมีการชี้ขาดสถานภาพพลเรือนโดยศาลที่มีอำนาจ

เมื่อมีการสันนิษฐานเบื้องต้นต่อผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพที่ถูกควบคุมตัวเช่นนี้แล้ว กองทัพฝรั่งเศสที่ทำการควบคุมตัวต้องทำการพิสูจน์หักล้างโดยแสดงหลักฐานให้เป็นที่ประจักษ์ว่า บุคคลที่ถูกควบคุมตัวเช่นว่านั้นเป็นพลเรือนหรือไม่ ซึ่งภาระการพิสูจน์นั้นจะตกอยู่กับกองทัพฝรั่งเศสที่ทำการควบคุมตัวผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพ⁵⁴ แต่หากฝรั่งเศสปฏิเสธไม่ให้อาณัติพลเรือนกับ

⁵² Alexandre Balguy-Gallois, “The protection of journalists and news media personnel in armed conflict,” *International Review of the Red Cross*: 41.

⁵³ France, Law of Armed Conflict Manual (2001), p.75, cited in Jean-Marie Henckaert and Louise Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law Vol.2*, p.661.

⁵⁴ International Committee of Red Cross, *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949*, p. 546.

ผู้สื่อข่าวที่ติดตามกับกองทัพผู้หนึ่งโดยไม่ผ่านการชี้ขาดโดยศาลที่มีอำนาจ ถือว่าฝรั่งเศสกระทำการขัดกับข้อบทของอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 และพิธีสารฉบับที่ 1

3.1.2.2.3 สถานภาพของผู้สื่อข่าวอิสระ

ผู้สื่อข่าวอิสระอาจจะถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธได้ทั้งตามกฎหมายภายในประเทศที่ผู้สื่อข่าวเข้าไปทำงาน และตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่อนุญาโตให้รัฐภาคีในข้อพิพาททางอาวุธจับกุมหรือควบคุมตัวผู้สื่อข่าวไว้ได้ดังนี้

ผู้สื่อข่าวที่เข้าไปทำงานในประเทศที่เกิดข้อพิพาททางอาวุธต้องปฏิบัติตามกฎหมายภายในของประเทศนั้นๆ ด้วย หากผู้สื่อข่าวกระทำผิดกฎหมายภายใน เช่น ฆ่าคนตาย (ในกรณีที่มีได้เกี่ยวกับข้อพิพาททางอาวุธหรือเข้ามามีส่วนในการสู้รบโดยตรง) ผู้สื่อข่าวอาจถูกจับกุมคุมขังและมีความรับผิดชอบตามกฎหมายอาญาภายในประเทศนั้น⁵⁵

กรณีผู้สื่อข่าวอิสระถูกจับกุมโดยรัฐภาคีในข้อพิพาททางอาวุธตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนั้น สามารถแบ่งออกเป็น 3 กรณีคือ ผู้สื่อข่าวที่เป็นคนชาติของรัฐที่เป็นกลางที่ถูกจับโดยรัฐภาคีในข้อพิพาททางอาวุธฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ผู้สื่อข่าวที่เป็นคนชาติของรัฐที่เป็นฝ่ายในข้อพิพาทแต่ถูกจับไปโดยรัฐคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่ง และผู้สื่อข่าวที่ถูกจับโดยเจ้าหน้าที่รัฐของตน ดังนี้

ผู้สื่อข่าวที่เป็นคนชาติของรัฐที่สามที่เข้าไปปฏิบัติงานในดินแดนของรัฐภาคีในข้อพิพาททางอาวุธฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อาจถูกรัฐภาคีในข้อพิพาททางอาวุธจับกุมหรือควบคุมตัวได้ 2 กรณีดังนี้ กรณีแรก เมื่อมีความจำเป็นอย่างแท้จริงเพื่อความมั่นคงของรัฐที่มีอำนาจหน่วงเหนี่ยวกักขัง⁵⁶ โดยผู้สื่อข่าวที่ถูกควบคุมตัวมีสิทธิที่จะขอให้ศาลที่มีอำนาจหรือคณะกรรมการฝ่ายปกครอง (Administrative board) ที่รัฐนั้นได้ตั้งขึ้น พิจารณาทบทวนคำสั่งที่ให้ควบคุมตัวโดยเร็วที่สุดได้ หากการควบคุมตัวยังคงมีอยู่ต่อไป ศาลหรือคณะกรรมการฝ่ายปกครองจะต้องพิจารณากรณีของบุคคลเช่นว่านั้นเป็นระยะๆ อย่างน้อยที่สุดปีละ 2 ครั้ง⁵⁷ กรณีที่สอง เมื่อผู้สื่อข่าวถูกกล่าวหาว่าก่ออาชญากรรม เช่น การจารกรรม

⁵⁵ Ben Saul, "The international protection of journalists in armed conflict and other violent situations," *Australian Journal of Human Rights*: 115.

⁵⁶ Art. 42 of the Geneva Convention IV 1949

⁵⁷ Art. 43 of the Geneva Convention IV 1949

(Espionage) และมีเหตุเพียงพอที่จะนำตัวผู้สื่อข่าวมาดำเนินคดี ซึ่งการดำเนินคดีจะต้องเป็นไปอย่างเที่ยงธรรมดังที่อนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารกำหนดไว้⁵⁸

ผู้สื่อข่าวที่เป็นคนชาติของรัฐที่เป็นฝ่ายในข้อพิพาท ถูกจับไปโดยรัฐภาคีในข้อพิพาท ทางอาวุธอีกฝ่ายหนึ่ง จะตกอยู่ภายใต้ความคุ้มครองของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ โดยเฉพาะบทบัญญัติในอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพลเรือนที่ถูกกักขัง⁵⁹ เช่น บุคคลต้องถูกควบคุมอยู่ในอาณาเขตที่ยึดครองนั้นและห้ามโยกย้ายบุคคลดังกล่าวไปยังดินแดนของตน หากเป็นผู้สื่อข่าวสตรีจะต้องแยกให้อยู่ต่างหาก และให้อยู่ในความดูแลของสตรีโดยตรง โดยจะต้องได้รับการดูแลทางด้านอาหาร ด้านสุขภาพ การรักษาพยาบาลตามความจำเป็นซึ่งอย่างน้อยที่สุดเท่ากับที่จะได้รับในเรือนจำของประเทศที่ถูกยึดครอง⁶⁰

ผู้สื่อข่าวท้องถิ่น ที่ถูกจับโดยเจ้าหน้าที่รัฐของฝ่ายที่ตนมีสัญชาติจะตกอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของกฎหมายภายใน ซึ่งจะถูกรักษาคุ้มครองได้ก็ต่อเมื่อถูกกฎหมายภายในอนุญาตไว้ โดยเจ้าหน้าที่รัฐมีหน้าที่ในการให้ความเคารพกฎเกณฑ์และหลักประกันที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายภายในของตนและกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ⁶¹ ที่รัฐนั้นมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาที่ตนเป็นภาคี หรือที่เป็นหลักกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ⁶²

อย่างไรก็ดี เมื่อตีความข้อบทในอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 ตามวัตถุประสงค์และความมุ่งหมายแล้ว จะเห็นได้ว่าอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 มีความมุ่งประสงค์ที่จะให้ความคุ้มครองพลเรือนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้⁶³ ดังนั้น เงื่อนไขที่กำหนดให้บุคคลที่ได้รับคุ้มครองต้องไม่ใช่คนชาติของภาคีคู่พิพาท

⁵⁸ Hans-Peter Gasser, "The journalist's right to information in the time of war and on dangerous missions," in *Yearbook of international humanitarian law 2003*, p.375.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Art. 76 of the Geneva Convention IV 1949

⁶¹ Knut Dormann, *International Humanitarian Law and the Protection of Media Professional Working in Armed Conflict* [Online], 1 December 2007. Available from <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/media-protection-article-.htm>

⁶² Hans-Peter Gasser, "The journalist's right to information in the time of war and on dangerous missions," in *Yearbook of international humanitarian law 2003*, p.375.

⁶³ ICTY, *Prosecutor v. Dusko Tadic*, Case No. IT-94-1-A, Appeal Judgment, 15 July 1999, para.168.

หรือของประเทศที่ยึดครองนั้น ไม่ได้เป็นเงื่อนไขที่ต้องบังคับใช้อย่างเคร่งครัดนัก การตรวจสอบเรื่อง สัญชาติและการปรับใช้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศในส่วนของกรคุ้มครองปัจเจกบุคคลต้องกระทำอย่างยืดหยุ่น⁶⁴ โดยเฉพาะเมื่อประเทศล่มสลาย ลักษณะของเชื้อชาติ (Ethnicity) กลายเป็นมีความสำคัญมากกว่าสัญชาติในการกำหนดความจงรักภักดี (Allegiance)⁶⁵ เช่นกรณีที่เกิดขึ้นในอดีต ยูโกสลาเวีย (Former Yugoslavia) พลเรือนสัญชาติบอสเนียที่ตกอยู่ในอำนาจของรัฐภาคีในข้อพิพาท ทางอาวุธซึ่งมีสัญชาติบอสเนียเหมือนกันแต่คนละกลุ่มชาติพันธุ์ ก็ยังได้รับสถานะเป็นบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้ข้อ 4 แห่งอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4⁶⁶

นอกจากนี้ไม่ว่าผู้สื่อข่าวจะมีสัญชาติใดก็ตาม ผู้สื่อข่าวต้องได้รับหลักประกันพื้นฐานตามข้อ 75 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 โดยรัฐที่มีอำนาจในการหน่วงเหนี่ยวกักขังต้องรับประกันว่า ผู้สื่อข่าวที่ถูกควบคุมตัวไว้จะได้รับหลักประกันทางกฎหมายอย่างเต็มที่และการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรม เช่น ห้ามการใช้ความรุนแรงต่อชีวิต สุขภาพ หรือสวัสดิภาพทางกายหรือจิตใจของบุคคลโดยเฉพาะการฆาตกรรม การทรมานทุกชนิดไม่ว่าทางกายหรือจิตใจ การลงโทษทางกาย การตัดทอนอวัยวะของร่างกาย การจับเป็นตัวประกัน การลงโทษเป็นหมู่คณะ และการข่มขู่ที่จะกระทำการใดที่กล่าวมาข้างต้น นอกจากการห้ามใช้ความรุนแรงทางกายและจิตใจแล้ว การกระทำที่ร้ายแรงต่อศักดิ์ศรีส่วนบุคคล โดยเฉพาะการปฏิบัติให้อับอายและย่ำยีศักดิ์ศรี การบังคับให้ค้าประเวณี และการกระทำอนาจารไม่ว่ารูปแบบใด หรือคุกคามว่าจะกระทำการดังกล่าวก็เป็นสิ่งต้องห้ามเช่นกัน⁶⁷ หากมีการละเมิดหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะถือเป็นอาชญากรรมสงคราม ซึ่งต้องถูกสอบสวนและดำเนินคดีภายใต้กฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้อง⁶⁸

ผู้ที่ถูกควบคุมจะต้องมีสิทธิได้รับการเยี่ยมเยียนจากผู้แทนของประเทศที่คุ้มครองและของ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ อีกทั้งมีสิทธิติดต่อกับครอบครัวหรือญาติของตน และในกรณีของ

⁶⁴ Kriangsak Kittichaisaree, *International criminal law* (New York: Oxford University Press, 2001), p.140.

⁶⁵ ICTY, Prosecutor v. Tihomir Blaskic, Case No. IT-95-14-T, Judgment, 3 March 2000, para. 128.

⁶⁶ Ilias Bantekas and Susan Nash, *International criminal law*, 3rd ed. (London: Routledge-Cavendish, 2007), p.114.

⁶⁷ Art. 75 of the Addition Protocol I 1977

⁶⁸ Knut Dormann, *International Humanitarian Law and the Protection of Media Professional Working in Armed Conflict* [Online]. Available from <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/media-protection-article-.htm>

ผู้สื่อข่าวที่เป็นคนชาติของรัฐที่สามหรือรัฐที่ไม่ใช่คู่พิพาท รัฐที่มีอำนาจในการหน่วงเหนี่ยวกักขังต้องรับประกันว่าบุคคลเหล่านี้จะได้รับสิทธิในการพบปะกับตัวแทนทางการทูตหรือตัวแทนทางกงสุลของชาติตน หรือตัวแทนของชาติที่สามที่มีความสัมพันธ์ทางการทูตที่มีส่วนได้เสียกับรัฐที่มีอำนาจในการหน่วงเหนี่ยวกักขัง นอกจากนี้ รัฐที่มีอำนาจในการหน่วงเหนี่ยวกักขังจะต้องพิจารณาว่าจะกักกันหรือปล่อยตัวผู้สื่อข่าวโดยไม่ชักช้า และผู้สื่อข่าวจะต้องได้รับความปลอดภัยตลอดระยะเวลาที่อยู่ในความควบคุมของรัฐที่มีอำนาจในการหน่วงเหนี่ยวกักขัง⁶⁹

ดังนั้น การที่กองกำลังทหารกักขังหน่วงเหนี่ยวผู้สื่อข่าว โดยมีการทำร้ายร่างกาย การทรมาน การสอบปากคำอย่างยาวนานโดยมีการบังคับให้ผู้ถูกสอบสวนอยู่ในท่วงท่าที่ทำให้กล้ามเนื้อเมื่อยล้า เป็นเวลานาน การคลุมศีรษะ การบังคับให้ฟังเสียงดัง การทำให้อดนอน และการทำให้ขาดอาหารและน้ำ โดยไม่มีการแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้สื่อข่าวเหล่านั้นแต่อย่างใด ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 จึงเป็นการหน่วงเหนี่ยวกักขังตามอำเภอใจ ซึ่งถือเป็นการลดทอนเสรีภาพของพลเรือนโดยปราศจากกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย⁷⁰ และการกระทำทรมานต่อบุคคลผู้ที่มีได้มีส่วนร่วมในการสู้รบนั้นยังเป็นสิ่งที่จะต้องตามอนุสัญญาเจนีวาทั้งสี่ฉบับและพิธีสารทั้งสองฉบับอย่างชัดเจนด้วย⁷¹

นอกจากนี้ การข่มขู่คุกคามต่อผู้สื่อข่าวดังเช่นกรณีของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงข่าวสารอิรัก สะพายปืนเล็กยาวเข้ามาในสำนักงานข่มขู่ผู้สื่อข่าว พร้อมทั้งกล่าวหาว่ามีพฤติกรรมทรยศ และการข่มขู่โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงข่าวสารอิรักยังได้เกิดขึ้นอีกหลายครั้ง เช่น หากไม่แก้ไขการรายงานข่าวให้ดีขึ้น ก็จะไปปิดสำนักงานอัลจาซีราทั้งในแบกแดด โมซูล บาสรา และจับพนักงานทั้งหมดเป็นผู้ต้องหา และยังมีคำสั่งตำรวจอิรักเข้าค้นสำนักงานอัลจาซีราหลายครั้ง และยังคงส่งคนเข้าไปเอาปืนจ่อศีรษะพนักงานของอาบูดาบีทีวี ให้หยุดออกอากาศทันทีอีกด้วย ถือเป็นการคุกคามว่าจะกระทำรุนแรงต่อชีวิต สุขภาพ หรือความเป็นอยู่ทางกายภาพหรือจิตใจของบุคคล โดยเฉพาะการลงโทษทางกาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องห้ามตามข้อ 75 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1

⁶⁹ Hans-Peter Gasser, *The protection of journalists engaged in dangerous professional missions* [Online], 28 February 1983. Available from <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/review/review-1983-p3.htm>

⁷⁰ ICTY, *Prosecutor v. Milan Martić*, Case No. IT-95-11-T, Judgment, 12 June 2007, para 87

⁷¹ Art.12 and 50 of the Geneva Convention I 1949; Art.12 and 51 of the Geneva Convention II 1949; Art. 17, 87 and 130 of the Geneva Convention III 1949; Art. 32 and 147 of the Geneva Convention IV 1949; Art. 3 of the Geneva Convention 1949; Art. 75 of the Addition Protocol I 1977; Art. 4 the Addition Protocol II 1977

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ผู้สื่อข่าวทั้ง 3 ประเภทต่างได้รับความคุ้มครองภายใต้ข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 แต่ความคุ้มครองในกรณีที่ผู้สื่อข่าวถูกจับกุมคุมขังภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจะมีสถานภาพและได้รับการปฏิบัติอย่างไรขึ้นอยู่กับว่า ผู้สื่อข่าวผู้นั้นได้รับการอนุมัติและติดตามไปกับกองทัพ หรือเป็นผู้สื่อข่าวอิสระที่เดินทางไปทำข่าวด้วยตัวเอง โดยหากเป็นผู้สื่อข่าวอิสระแล้ว ก็จะได้รับ ความคุ้มครองในฐานะที่เป็นพลเรือนภายใต้อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 เกี่ยวกับการคุ้มครองพลเรือนในเวลาสงคราม เว้นแต่จะมีได้รับความคุ้มครองด้วยเหตุผลเรื่องสัญชาติตามข้อ 4 แห่งอนุสัญญาฉบับที่ 4 แต่ยังคงได้รับความคุ้มครองตามข้อ 75 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 อันเป็นหลักประกันพื้นฐาน

ส่วนผู้สื่อข่าวสงครามจะได้รับความคุ้มครองในฐานะพลเรือนภายใต้อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 ว่าด้วยการปฏิบัติต่อพลเรือน กล่าวอีกนัยก็คือ ผู้สื่อข่าวประเภทนี้จะดำรงสถานะเป็นพลเรือนระหว่างปฏิบัติงานในพื้นที่ที่พิพาทกันทางอาวุธ แต่จะได้รับสถานะและการปฏิบัติแบบพลเรือนเมื่อถูกจับกุมโดยรัฐคู่พิพาทอีกฝ่าย เช่นเดียวกับผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพ หรือ Embedded journalists ก็ย่อมได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกับผู้สื่อข่าวสงคราม คือเป็นพลเรือนที่ได้รับสถานะพลเรือนเมื่อถูกจับด้วยเหตุที่ได้รับการอนุมัติและติดตามไปกับกองทัพ รวมทั้งมีบัตรประจำตัวที่ออกโดยกองทัพเหมือนกับผู้สื่อข่าวสงครามตามข้อ 4(4)A แห่งอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 แต่อย่างไรก็ดี ความคุ้มครองเช่นว่าของผู้สื่อข่าวทุกประเภทอาจสูญเสียไปได้หากผู้สื่อข่าวได้กระทำการใดๆ ที่ไปกระทบกระเทือนต่อสถานภาพพลเรือนของตนดังจะได้อีกต่อไป

ตารางที่ 2 ตารางเปรียบเทียบความคุ้มครองของผู้สื่อข่าวแต่ละประเภท

ประเภทของผู้สื่อข่าว	ผู้สื่อข่าวสงคราม (War correspondents)	ผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับ กองทัพ (Embedded journalists)	ผู้สื่อข่าวอิสระ (Unilateral journalists)
เงื่อนไขในการเป็น	ได้รับอนุญาตและติดตามกองทัพ โดยมีบัตรประจำตัวที่ออกให้โดยกองทัพนั้น	ได้รับอนุญาตและติดตามกองทัพ โดยมีบัตรประจำตัวที่ออกให้โดยกองทัพนั้น แต่อาจมีเงื่อนไขเพิ่มเติม เช่น ผู้สื่อข่าวประเภทนี้ของสหรัฐฯ จะต้องทำ	ไม่มีเงื่อนไข

		สัญญาและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กระทรวงกลาโหมสหรัฐกำหนดขึ้นซึ่งเรียกว่า "Ground Rules Agreement"	
การให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวขณะปฏิบัติหน้าที่	ได้รับการปกป้องคุ้มครองเฉกเช่นเดียวกับพลเรือนตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศทุกประการ	ได้รับการปกป้องคุ้มครองเฉกเช่นเดียวกับพลเรือนตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศทุกประการ	ได้รับการปกป้องคุ้มครองเฉกเช่นเดียวกับพลเรือนตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศทุกประการ
สถานภาพของผู้สื่อข่าวในกรณีที่ถูกจับกุมคุมขัง	ได้รับสถานะและการปฏิบัติอย่างเป็นเชลยศึกตามอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3	ได้รับสถานะและการปฏิบัติอย่างเป็นเชลยศึกตามอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3	ได้รับความคุ้มครองในฐานะที่เป็นพลเรือนภายใต้อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4

3.1.2.3 การเสียความคุ้มครอง

อย่างที่ได้อธิบายมาแล้วว่า ผู้สื่อข่าวพลเรือนที่ปฏิบัติภารกิจซึ่งอันตรายในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธต้องได้รับความเคารพและความคุ้มครองภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ แต่การคุ้มครองเช่นนี้จะสูญหายไป ในกรณีที่ผู้สื่อข่าวกระทำการอันมีผลกระทบที่เสียหายต่อสถานภาพของการเป็นพลเรือนของตน ซึ่งส่งผลให้ไม่ได้รับความคุ้มครองดังเช่นพลเรือนอีกต่อไป ดังนั้น ในหัวข้อนี้จะศึกษาถึงการเสียสถานภาพพลเรือนของผู้สื่อข่าวว่ามีเงื่อนไขใดบ้าง และเมื่อเสียสถานภาพพลเรือนแล้วจะส่งผลอย่างไร

3.1.2.3.1 เงื่อนไขในการเสียความคุ้มครอง

โดยปกติแล้วพลเรือนจะได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ เว้นแต่ว่าและตราบเท่าช่วงเวลาพลเรือนนั้นเข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรง⁷² ดังนั้น

⁷² Art. 51(3) of the Addition Protocol I 1977

ผู้สื่อข่าวในฐานะที่เป็นพลเรือนจึงตกอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์นี้เช่นกัน โดยในข้อ 79(2) แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 ได้บัญญัติว่า

“ผู้สื่อข่าวจักได้รับความคุ้มครองดังกล่าวภายใต้อนุสัญญาทั้งหลายและพิธีสารฉบับนี้ โดยมีเงื่อนไขว่าบุคคลดังกล่าว จะไม่มีการกระทำอันมีผลกระทบที่เสียหายต่อสถานภาพของการเป็นพลเรือนของตน...”

ดังนั้น หากผู้สื่อข่าวกระทำการใดๆ อันมีผลกระทบที่เสียหายต่อสถานภาพการเป็นพลเรือนของตนแล้ว ย่อมส่งผลให้ผู้สื่อข่าวเสียความคุ้มครองภายใต้อนุสัญญาที่เกี่ยวข้องและพิธีสารฉบับที่ 1 ได้ ซึ่งการกระทำอันมีผลกระทบที่เสียหายต่อสถานภาพของการเป็นพลเรือนที่แน่ชัดประการหนึ่ง ก็คือ **การเข้ามีส่วนในการสู้รบโดยตรง** ดังที่บัญญัติไว้ในข้อ 51(3) แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 แต่การที่พลเรือนเข้ามีส่วนในการสู้รบโดยตรงไม่ได้หมายความว่า พลเรือนจะกลายเป็นพลรบที่ได้รับเอกสิทธิ์และความคุ้มกันรวมทั้งสถานะเชลยศึกดังเช่นพลรบ แต่การกระทำดังกล่าวจะส่งผลให้พลเรือนผู้นั้นกลายเป็นเป้าหมายทางทหารราบเท่าช่วงเวลาพลเรือนนั้นเข้ามีส่วนในการสู้รบโดยตรง⁷³

การพิจารณาว่า กิจกรรมต่างๆ ที่ผู้สื่อข่าวกระทำ อย่างไรก็ตามจะถือว่าได้เข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงแล้ว ก็จะต้องพิจารณาว่าเข้าองค์ประกอบ 3 ประการของการเข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงหรือไม่ คือ

- (1) การกระทำนั้นต้องก่อให้เกิดผลร้ายต่อปฏิบัติการทางทหารหรือประสิทธิผลทางทหารของคู่พิพาทอีกฝ่าย หรือก่อให้เกิดความเสียหายไม่ว่าจะเป็นการฆ่า การบาดเจ็บ หรือการทำลายบุคคลหรือทรัพย์สินที่ได้รับการคุ้มครองจากการโจมตี และ
- (2) ต้องมีความเกี่ยวพันกันโดยตรงระหว่างกรกระทำและผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้นที่ได้ก่อให้เกิดความเสียหาย แม้การกระทำนั้นจะเป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งของการปฏิบัติการทางทหาร และ
- (3) การกระทำก่อให้เกิดความเสียหายตามข้อ (1) นั้นต้องมีจุดประสงค์โดยเฉพาะเจาะจงเพื่อที่จะสนับสนุนคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งและก่อให้เกิดผลร้ายต่อคู่พิพาทอีกฝ่ายในความขัดแย้ง

⁷³ Ben Saul, “The international protection of journalists in armed conflict and other violent situations,” Australian Journal of Human Rights: 110.

ดังนั้น กิจกรรมที่ผู้สื่อข่าวกระทำตามวิชาชีพเป็นปกติ เช่น การเดินทางเพื่อการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ การจดบันทึก การถ่ายรูปหรือบันทึกภาพ การบันทึกเสียง และอื่นๆ แล้วส่งข้อมูลดังกล่าวไปยังสำนักงานหรือหนังสือพิมพ์ของตน จึงไม่ถือว่าเป็นการเข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบ เนื่องจากไม่ได้ก่อให้เกิดประสิทธิผลต่อปฏิบัติการทางทหารโดยตรงแต่อย่างใด และคำว่า “โดยตรง” (Direct) นั้นก็ทำให้การสูญเสียการคุ้มครองยากยิ่งขึ้น เพราะเป็นการสร้างเงื่อนไขว่าการกระทำของผู้สื่อข่าวต้องใกล้ชิดและก่อให้เกิดประโยชน์ในการสู้รบ⁷⁴ ดังนั้น หากผู้สื่อข่าวใช้อาวุธหรือสิ่งอื่นเข้ากระทำการรุนแรงต่อผู้คนหรือวัตถุของกองกำลังฝ่ายศัตรู ผู้สื่อข่าวก็จะสูญเสียความคุ้มครอง⁷⁵ และตกเป็นเป้าหมายในการโจมตีโดยชอบด้วยกฎหมาย⁷⁶

อย่างไรก็ดี นอกเหนือจากการจับอาวุธเข้ากระทำการรุนแรงแล้ว หากผู้สื่อข่าวมีพฤติกรรมที่เป็น**การเข้ามาสืบหาความลับทางทหาร**ของอีกฝ่ายหนึ่งแล้วส่งข้อมูลข่าวกรองดังกล่าวไปให้กองกำลังฝ่ายตรงข้ามเพื่อเป็นประโยชน์ในการโจมตีหรือปฏิบัติการทางทหาร ก็ถือเป็นผู้สื่อข่าวผู้นั้นได้เข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรง ดังกรณีตัวอย่างในประเทศไซมาเลียที่ได้ยกขึ้นมาศึกษาในการประชุมผู้ชำนาญการเรื่องการเข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรง เมื่อปี 2004 กล่าวคือ ผู้หญิงชาวไซมาเลียคนหนึ่งได้แอบเข้าไปในตึกกองกำลังของสหรัฐฯ ใช้เป็นที่ตั้งและที่กำบังหลายครั้งหลายหน และได้ทำการแจ้งข้อมูลดังกล่าวให้กลุ่มติดอาวุธของไซมาเลียทราบถึงตำแหน่งที่ตั้งของกองกำลังสหรัฐฯ ซึ่งจากการกระทำดังกล่าวผู้ชำนาญการลงความเห็นว่าเป็นการเข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงแล้ว⁷⁷ อย่างไรก็ตามก็ดี กรณีในการพิจารณาว่าการกระทำเช่นนี้จะถือเป็นการเข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงหรือไม่นั้นต้องปรากฏว่า ข้อมูลดังกล่าวจะต้องเป็นข่าวกรองที่มีความสำคัญต่อการปฏิบัติการทางทหารอย่างเป็นทางการและเป็นรูปธรรมและก่อให้เกิดความเสียหายได้โดยตรง⁷⁸ ดังนั้น หากเป็นเพียงแค่การรวบรวมข้อมูลข่าวสารโดยไม่ได้ส่งหรือแจ้งให้กองกำลังฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับรู้เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติการทางทหารแล้ว ก็ไม่ถือว่าเป็นการเข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงที่ส่งผลให้ผู้สื่อข่าวเสียความคุ้มครองและตกเป็นเป้าหมายใน

⁷⁴ Alexandre Balguy-Gallois, “The protection of journalists and news media personnel in armed conflict,” *International Review of the Red Cross*: 42.

⁷⁵ Jean-Marie Henckaerts, “Customary Law,” *International Review of the Red Cross*: 190.

⁷⁶ International Committee of Red Cross, *Commentary on the additional protocols of 8 June to the Geneva Conventions of 12 August 1949*, p.619.

⁷⁷ International Committee of Red Cross, *Second Expert Meeting on the Notion of Direct Participation in Hostilities* [Online], 26 October 2004. Available from <http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/2004-06-expert-paper-dph-icrc.pdf>

⁷⁸ Ibid.

การโจมตีได้ อย่างไรก็ตาม การกระทำดังกล่าวแม้จะไม่เสียความคุ้มครอง แต่ก็เสี่ยงต่อการถูกจับกุมคุมขัง ด้วยเหตุผลเนื่องจากอาชญากรรมต่อความมั่นคงปลอดภัยของกองกำลัง คำถามต่อมาจึงมีว่า ในกรณีที่ ถูกจับกุมนั้น ผู้สื่อข่าวจะมีสถานะเป็นจารชน (Spy) หรือไม่ เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ของพิธีสารฉบับที่ 1 ในข้อ 46* จะเห็นได้ว่า จารชนนั้นจะต้องเป็นผู้สังกัดอยู่ในกองทัพของภาคีคู่พิพาทซึ่งหมายถึงพลรบ แต่ ดังที่ได้กล่าวมาตั้งแต่ต้นแล้วว่า ผู้สื่อข่าวก็คือพลเรือน แม้ว่าจะติดตามไปกองกำลังก็ไม่ถือว่าเป็นผู้สังกัด หรือเป็นสมาชิกของกองกำลังนั้นๆ จึงไม่อาจมีสถานะเป็นจารชนได้ ดังนั้น สถานะของผู้สื่อข่าวเมื่อถูก จับกุมคุมขังจึงเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ได้ศึกษาไว้ในหัวข้อที่ 3.1.2.2 เรื่องการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าว กรณีที่ตกอยู่ในอำนาจของคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

ในทางตรงกันข้าม การกระทำโดยอ้อม (Indirect) ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการก่อให้เกิดผลร้ายต่อ ปฏิบัติการทางทหารหรือประสิทธิผลทางทหารของคู่พิพาทอีกฝ่าย⁷⁹ ของผู้สื่อข่าว เช่น การสนับสนุน ทางด้านการขนส่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอาหาร ข้อความ การแสดงความเห็นออกเห็นใจต่อรัฐที่เป็นฝ่ายใน การสู้รบ จึงไม่ทำให้ผู้สื่อข่าวสูญเสียการคุ้มครองในฐานะที่เป็นพลเรือนไปแต่อย่างใด⁸⁰

หากพิจารณากลับไปยังสภาพปัญหาที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 จะเห็นได้ว่า มีอยู่หลายกรณีที่ ผู้สื่อข่าวปฏิบัติหน้าที่ตามอาชีพโดยมิได้เข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงเลย แต่กลับต้องตกเป็น เป้าหมายในการโจมตีหรือถูกจับกุมคุมขัง ตัวอย่างเช่น ทีมผู้สื่อข่าวของอัลจาซีราถูกรถถังของกองทัพ อังกฤษยิง ขณะกำลังถ่ายภาพเจ้าหน้าที่ของทางภารกิจกำลังแจกจ่ายอาหารให้ประชาชนชาวอิรัก หรือ กรณีที่เครื่องบิน A10 ของกองทัพสหรัฐอเมริกาได้บินเข้ามาและยิงจรวด 2 ลูกใส่สำนักงานและที่พัก ของอัลจาซีรา ในกรุงแบกแดด ขณะที่ทีมผู้สื่อข่าวกำลังตั้งกล้องอยู่บนหลังคาสำนักงาน เตรียมถ่ายภาพ

* ข้อ 46 จารชน

“1. ผู้สังกัดกองทัพของภาคีคู่พิพาท ผู้ซึ่งตกอยู่ภายใต้อำนาจของฝ่ายศัตรูในขณะที่ยังไม่ได้รับการยอมรับในสถานภาพของการเป็นเชลยศึก และอาจได้รับการปฏิบัติในฐานะที่เป็นจารชน ทั้งนี้โดยไม่คำนึงถึง บทบัญญัติอื่นของอนุสัญญาทั้งหลายหรือพิธีสารฉบับนี้

2. ผู้สังกัดในกองทัพของภาคีคู่พิพาทผู้ซึ่งทำการรวบรวมข้อมูล หรือพยายามที่จะรวบรวมข้อมูล โดยกระทำการในนามของภาคีฝ่ายดังกล่าวในพื้นที่ที่ถูกควบคุมโดยฝ่ายปฏิบัติ จักไม่ถือว่าเกี่ยวข้องกับการจารกรรม หากบุคคล นั้นได้สวมเครื่องแบบของกองทัพของตนขณะที่กำลังกระทำการดังกล่าว”

⁷⁹ Jean-Marie Henckaert and Louise Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law* Vol.1, p.22.

⁸⁰ Ben Saul, “The international protection of journalists in armed conflict and other violent situations,” *Australian Journal of Human Rights*: 110.

การเข้ายึดเมืองของทหารสหรัฐฯ ซึ่งจรวดได้ตกไปถูกทางเดินหน้าสำนักงาน ทำให้ผู้สื่อข่าวบาดเจ็บสาหัสจากสะเก็ดระเบิดและเสียชีวิตในเวลาต่อมา จากตัวอย่างที่ยกมาจะเห็นได้ว่า การปฏิบัติหน้าที่ของผู้สื่อข่าวตามวิชาชีพดังกล่าว ไม่ถือว่าเป็นการเข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงที่จะส่งผลให้ผู้สื่อข่าวต้องเสียชีวิต ความคุ้มครองภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ และตกเป็นเป้าหมายที่โจมตีได้โดยชอบแต่อย่างใด การโจมตีดังกล่าวจึงถือว่าการกระทำละเมิดอย่างร้ายแรงตามข้อ 147 แห่งอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 ประกอบกับข้อ 85 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 เนื่องจากเป็นการฆ่าโดยเจตนาต่อบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองเป็นเหตุให้บุคคลผู้นั้นถึงแก่ความตาย

นอกจากประเด็นเรื่องการเข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงของผู้สื่อข่าวแล้ว ยังมีอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจและยังมีการถกเถียงกันเสมอก็คือ การโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) จะทำให้ผู้สื่อข่าวเสียชีวิตและตกเป็นเป้าหมายในโจมตีได้หรือไม่

สิ่งหนึ่งที่แน่ชัดและไม่อาจโต้เถียงก็คือ หากการโฆษณาชวนเชื่อของผู้สื่อข่าวมีเนื้อหาที่ละเมิดต่อกฎหมายแล้ว ผู้สื่อข่าวจะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย แต่การโฆษณาชวนเชื่อแบบไหนถึงจะถือว่ามีเนื้อหาผิดกฎหมายนั้น สามารถอธิบายโดยอ้างอิงจากคำพิพากษาของศาลนูเรมเบิร์ก (The Nuremberg International Tribunal) และศาล ICTR ได้ดังนี้

ศาลนูเรมเบิร์ก ได้เคยวินิจฉัยไว้ในคดี The Hans Fritzsche Case ว่า การโฆษณาชวนเชื่อเพื่อปลุกใจประชาชนให้อยู่ข้างเดียวกับรัฐบาลเยอรมนีนั้นไม่เป็นความผิด แต่ถ้อยแถลงที่กระตุ้นให้กระทำ ความผิดที่เป็นอาชญากรรมระหว่างประเทศถือเป็นความผิด⁸¹ กล่าวคือ นาย Hans Fritzsche เจ้าหน้าที่อาวุโสของกระทรวงโฆษณาชวนเชื่อ (Ministry of Propaganda) มักจะกล่าวถ้อยคำที่แข็งกร้าวขณะ ออกอากาศ แต่เมื่อศาลได้พิจารณาลักษณะของถ้อยคำดังกล่าวแล้วเห็นว่า ข้อความของนาย Hans Fritzsche ในการเผยแพร่โฆษณาชวนเชื่อ ไม่มีเจตนาที่จะยุยงส่งเสริมให้ชาวเยอรมันกระทำการอัน โหดร้ายทารุณต่อประชาชนอีกฝ่ายที่เกลียดชัง แต่เขามีจุดประสงค์หลักเพียงเพื่อปลุกเร้าความคิดเห็นให้ ชาวเยอรมันตระหนักถึงฮิตเลอร์ นาซีและสงครามเท่านั้น จึงไม่ถือว่ามี ความผิดฐานอาชญากรรมต่อ มนุษยชาติ (Crimes against humanity)⁸² แต่ในทางกลับกันศาลได้ตัดสินว่านาย Julius Streicher

⁸¹ Ibid., p.113.

⁸² Alexandre Balguy-Gallois, Propaganda-Oriented Media and International Humanitarian Law [Online], January 2004. Available from <http://www.rsrf.org>

บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ Der Sturmer มีความผิดฐานอาชญากรรมต่อมนุษยชาติเนื่องจากยุยงส่งเสริมให้ประชาชนสังหารฝ่ายตรงข้าม⁸³

อีกเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นในประเทศรวันดาเมื่อปี 1994 ผู้สื่อข่าวได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญในเหตุการณ์ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การโฆษณาชวนเชื่อโดยผู้สื่อข่าวชาวฮูตู (Hutu) ได้ก่อให้เกิดการสังหารพลเรือนผู้บริสุทธิ์ชาวทูซี (Tutsi) เป็นจำนวนมาก กล่าวคือ นาย Hassan Ngeze ผู้สื่อข่าวซึ่งเป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์ Kangura และมีตำแหน่งเป็นบรรณาธิการ ได้ตีพิมพ์บทความหลายบทความที่ปลุกเร้าชาวฮูตูให้เกลียดชังชาวทูซี ตัวอย่างเช่น บทความเรื่อง “The Appeal to the Conscience of the Hutu” มีเนื้อหาเริ่มต้นว่า

*“ศัตรูยังคงอยู่ที่นั่นท่ามกลางพวกเราและรอเวลาที่จะทำลายพวกเราอีกครั้งหนึ่ง
ดังนั้น พวกเราชาวฮูตู ไม่ว่าจะพวกคุณจะอยู่ที่ไหน จงตื่นได้แล้ว! ทำตัวให้เข้มแข็งและเฝ้าระวัง
รวมทั้งกระทำทุกวิถีทางที่จำเป็นเพื่อป้องกันขัดขวางศัตรูจากการโจมตีในเร็ววัน”⁸⁴*

ศาล ICTR ได้วินิจฉัยในเรื่องนี้ว่า เนื้อหาในบทความดังกล่าวเป็นการแสดงถึงการดูถูกและความเกลียดชังต่อกลุ่มเผ่าพันธุ์ทูซี และมีการเรียกร้องให้ผู้อ่านกระทำการใดๆ ที่จำเป็นเพื่อหยุดยั้งศัตรู ซึ่งหมายถึงประชากรชาวทูซี⁸⁵ และในบทความอื่นๆ ที่นาย Hassan Ngeze ตีพิมพ์ยังมีเนื้อหาที่กล่าวถึงชาวทูซีว่าเป็นศัตรูที่จ้องจะล้มล้างระบอบประชาธิปไตยเพื่อที่จะขึ้นครองอำนาจเอง ทำให้หนังสือพิมพ์ Kangura กลายเป็นเครื่องมือชิ้นสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดความรุนแรงในประเทศรวันดา นอกจากการตีพิมพ์บทความต่างๆ แล้ว นาย Ngeze ยังช่วยนำเอาอาวุธมาแจกจ่าย รวมทั้งช่วยเก็บรักษาและขนส่งอาวุธที่ใช้ต่อสู้กับประชากรชาวทูซีด้วย จากการกระทำของนาย Ngeze ศาล ICTR ได้ตัดสินให้นาย Ngeze มีความผิดฐานสังหารและยุยงปลุกปั่นให้สาธารณชนกระทำการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ โดยได้วินิจฉัยถึงการกระทำของนาย Ngeze ว่า

⁸³ Alexandre Balguy-Gallois, *The protection of journalists and news media personnel in armed conflict* [Online], May 2007. Available from <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001567/156773e.pdf&pli=1>

⁸⁴ ICTR, *Prosecutor v. Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza, Hassan Ngeze*, Case No. ICTR-99-52-T, Summary judgement, 3 December 2003, para. 12.

⁸⁵ *Ibid.*, para. 64.

“การที่นาย Hassan Ngeze เป็นเจ้าของและบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ซึ่งมีชื่อเสียงในประเทศรวันดา ควรจะทำหน้าที่เสนอข้อมูลข่าวสารและหล่อหลอมความคิดเห็นของสาธารณชนในการที่จะส่งเสริมประชาธิปไตยและสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นแก่ชาวรวันดา แต่แทนที่จะใช้สื่อเพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชน กลับใช้สื่อเพื่อโจมตีและทำลายสิทธิมนุษยชน ทั้งๆ ที่เขามีความเชี่ยวชาญทางด้านการสื่อสารมวลชนเป็นอย่างมากและยังเคยได้รับสนับสนุนจากองค์กรสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในเรื่องเสรีภาพในการแสดงออก อย่างไรก็ตาม นาย Ngeze ไม่คำนึงถึงความรับผิดชอบที่มาพร้อมกับเสรีภาพดังกล่าว เขาได้ใช้ความเชื่อถือที่ได้รับจากสังคมไปในทางที่ผิด โดยการใช้หนังสือพิมพ์ของเขายุยงปลุกปั่นให้เกิดการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ แม้นาย Ngeze จะได้ทำการช่วยเหลือพลเรือนชาวทูซซีที่รอดพ้นจากความตายโดยการส่งออกไปนอกชายแดนรวันดา แต่กระนั้น อำนาจในการช่วยเหลือก็ยังไม่ทัดเทียมอำนาจในการฆ่า เนื่องจากนาย Ngeze ได้วางยาพิษลงไป ในจิตใจของผู้อ่านด้วยถ้อยคำ ซึ่งการกระทำนี้ส่งผลให้เกิดการฆ่าพลเรือนผู้บริสุทธิ์ตายหลายพันคน”⁸⁶

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นในเรื่องการเผยแพร่โฆษณาชวนเชื่อ เมื่อวิเคราะห์แล้วเห็นว่า สิ่งที่จะต้องพิจารณาก็คือ วัตถุประสงค์รวมทั้งเนื้อหาของโฆษณาชวนเชื่อที่ว่า มีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ใด ผู้ใช้โฆษณาชวนเชื่อต้องการอะไร ละเมิดต่อกฎหมายหรือไม่ เช่นในยามสงครามอาจใช้การโฆษณาชวนเชื่อเพื่อบำรุงขวัญทหารและพลเรือน ใช้เพื่อเรียกร้องความสามัคคีของคนในชาติ ใช้เพื่อสร้างความแตกแยกในหมู่ศัตรู ใช้เพื่อประณามความเลวร้ายของข้าศึก ตลอดจนใช้เพื่อหาพันธมิตรพรรคพวก⁸⁷ การโฆษณาชวนเชื่อประเภทนี้ไม่ถือว่าผิดกฎหมาย

ในทางตรงกันข้าม แม้ผู้สื่อข่าวจะมีเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of expression) แต่การใช้ถ้อยคำที่ก่อให้เกิดความเกลียดชัง (Hate speech) ในการโฆษณาชวนเชื่อยุยงปลุกปั่นให้ประชาชนกระทำความผิดต่อกฎหมายนั้น ไม่ถือเป็นการใช้เสรีภาพในการพูดที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ⁸⁸ แต่การโฆษณาชวนเชื่อที่ยุยงปลุกปั่นจะถึงขั้นที่ส่งผลให้ผู้สื่อข่าวเสียความคุ้มครองจนตกเป็นเป้าที่โจมตีได้โดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่า การกระทำดังกล่าวอาจจะไม่ถึงขนาดที่ตัวผู้สื่อข่าวจะตกเป็นเป้าหมายในการโจมตีได้ เนื่องจากกฎหมาย

⁸⁶ ICTR, Prosecutor v. Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza, Hassan Ngeze, Case No. ICTR-99-52-T, Judgment and sentence, 3 December 2003, para. 1101.

⁸⁷ จันตรี สิ้นสุฤฤกษ์, กฎหมายระหว่างประเทศกับการเมืองระหว่างประเทศ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547), หน้า 147 – 148.

⁸⁸ ICTR, Prosecutor v. Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza, Hassan Ngeze, Case No. ICTR-99-52-T, Summary judgment, 3 December 2003, para. 116.

มนุษยธรรมระหว่างประเทศกำหนดการเสียชีวิตที่สมควรไว้กรณีเดียวก็คือ การเข้ามีส่วนในการสู้รบโดยตรง* เช่นการใช้อาวุธหรือสิ่งอื่นเข้ากระทำการรุนแรงต่อผู้คนหรือวัตถุของกองกำลังฝ่ายศัตรู ดังนั้น ผู้สื่อข่าวที่กระทำการดังกล่าวยังไม่เสียชีวิตที่สมควรในฐานะพลเรือนไป แต่ต้องถูกดำเนินคดีดังกรณีตัวอย่างที่ได้เคยกล่าวถึงไว้ไม่ว่าจะเป็นคดี The Hans Fritzsche Case ที่ศาลนูเรมเบิร์กได้ตัดสินว่านาย Julius Streicher บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ Der Sturmer มีความผิดฐานอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ เนื่องจากยุยงส่งเสริมให้ประชาชนสังหารฝ่ายตรงข้าม และคดี Prosecutor v. Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza, Hassan Ngeze ที่ศาล ICTR ได้ตัดสินให้นาย Hassan Ngeze ผู้สื่อข่าว ซึ่งเป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์ Kangura และมีตำแหน่งเป็นบรรณาธิการ มีความผิดฐานสั่งการและยุยงปลุกปั่นให้สาธารณชนกระทำการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าพิจารณาในหัวข้อนี้ก็คือ การที่ผู้สื่อข่าวพกอาวุธเล็ก (Small arms) จะทำให้ผู้สื่อข่าวเสียชีวิตที่สมควรหรือไม่ เนื่องจากผู้สื่อข่าวบางส่วนที่เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่อันตราย เช่น อิรัก มีความต้องการที่จะพกพาอาวุธไปด้วยเพื่อใช้ป้องกันตนเอง ด้วยเหตุที่มีผู้สื่อข่าวและผู้ช่วยถูกฆาตกรรมเป็นจำนวนมากตั้งแต่สงครามอิรักอุบัติขึ้น⁸⁹

เมื่อนำปัญหาดังกล่าวมาวิเคราะห์ในแง่ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ สิ่งที่ต้องพิจารณาคือ ข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 ที่บัญญัติไว้ว่า “ผู้สื่อข่าวซึ่งปฏิบัติภารกิจในสายงานวิชาชีพซึ่งมีอันตรายในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธ จะได้รับการพิจารณาว่าเป็นพลเรือน...และจักได้รับความคุ้มครองดังกล่าวภายใต้อนุสัญญาทั้งหลายและพิธีสารฉบับนี้ โดยมีเงื่อนไขว่าบุคคลดังกล่าว จะไม่มีการกระทำอันมีผลกระทบที่เสียหายต่อสถานภาพของการเป็นพลเรือนของตน” ทำให้เกิดคำถามว่า การที่ผู้สื่อข่าวพกพาอาวุธขนาดเล็ก (Small arms) อย่างปกปิดมิดชิดเพื่อป้องกันตนเองจะถือว่าเป็นการกระทำอันมีผลกระทบที่เสียหายต่อสถานภาพของการเป็นพลเรือนและทำให้สูญเสียการปกป้องคุ้มครองตามกฎหมายหรือไม่

* ข้อ 51 การคุ้มครองประชากรพลเรือน

“3. พลเรือนจะได้รับความคุ้มครองตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ เว้นแต่จะและตราบเท่าช่วงเวลาเวลาที่พลเรือนนั้นเข้ามีส่วนในการสู้รบโดยตรง”

⁸⁹ Kevin John Heller, *Journalists and Self-Defense in Iraq* [Online], 3 January 2006. Available from <http://lawofnations.blogspot.com>

ศาล ICTY ได้เคยวินิจฉัยไว้ในคดี Prosecutor v. Zoran Kupreskic and Others ว่า หากพลเรือนอยู่ในสถานการณ์บังคับที่จะต้องใช้อาวุธเพื่อปกป้องชีวิตของพวกเขาเพียงลำพัง พลเรือนเหล่านั้นจะไม่สูญเสียความคุ้มครองภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเนื่องจากเหตุผลดังกล่าวแต่อย่างใด⁹⁰ จากคำวินิจฉัยนี้แสดงให้เห็นว่า การพกพาอาวุธหรือใช้อาวุธเพื่อป้องกันตัวไม่ถือว่าเป็นการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการสู้รบ เพราะไม่มีลักษณะหรือมีเป้าหมายที่ประสงค์จะก่อให้เกิดความรุนแรงเสียหายต่อผู้คนและวัตถุของฝ่ายศัตรูอย่างแท้จริง เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงนั้น จะต้องมีความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างการกระทำที่ก่อขึ้นกับความเสียหายต่อศัตรูในช่วงเวลาและสถานที่ที่เกิดเหตุเช่นว่านั้น ซึ่งก็หมายความว่า พฤติกรรมการกระทำของพลเรือนในการเข้าร่วมโดยตรงนั้นจะต้องประกอบไปด้วยการคุกคามโดยตรงและการคุกคามทางทหารทันทีทันใดต่อฝ่ายศัตรู

ดังนั้น การที่ผู้สื่อข่าวพกพาอาวุธขนาดเล็กโดยปกปิดมิดชิดในยามจำเป็นและได้มีส่วนร่วมเพื่อป้องกันตนเองนั้นในกรณีที่ถูกโจมตีโดยฝ่ายอื่นหรือละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศหรือเพื่อป้องกันตนเองให้ตนเองรอดพ้นจากอาชญากรรมสงคราม ไม่ถือว่าเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงจนทำให้ต้องสูญเสียความคุ้มครองในฐานะพลเรือนภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ดีในทางปฏิบัติ การที่ผู้สื่อข่าวพกพาอาวุธไปปฏิบัติงานด้วย ก็ยังคงสุ่มเสี่ยงต่อการเข้าใจผิดและอาจตกเป็นเป้าหมายในการโจมตีได้โดยง่าย ในประเด็นนี้สถาบันความปลอดภัยในการทำข่าวระหว่างประเทศ (INSI) ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนระหว่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญในการดูแลช่วยเหลือผู้สื่อข่าวที่เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีการพิพาทกันทางอาวุธ ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ไว้ว่า การที่ผู้สื่อข่าวพกพาอาวุธไปปฏิบัติงานด้วยนั้น ยังเป็นการเพิ่มอันตรายให้แก่ตนเอง เนื่องจากอาจตกเป็นเป้าหมายในการโจมตีได้ เพราะผู้สื่อข่าวต้องคงสถานะความเป็นกลาง การพกพาอาวุธอาจทำให้แต่ละฝ่ายในข้อพิพาทอาจเข้าใจผิดว่าผู้สื่อข่าวเป็นพวกเดียวกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง⁹¹ และหากกองกำลังโจมตีพลเรือนที่ถืออาวุธด้วยความเข้าใจผิดว่าเป็นพลรบแล้วไม่ถือว่าเป็นความผิดฐานอาชญากรรมสงคราม⁹² ฉะนั้นผู้สื่อข่าวจึงไม่ควรจะพกพาอาวุธในขณะที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เกิดข้อพิพาททางอาวุธเพื่อหลีกเลี่ยงการเข้าใจผิดหรือข้อกล่าวหาว่ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรง แต่ควรป้องกันตนเองโดยสวมใส่เสื้อเกราะกัน

⁹⁰ ICTY, Prosecutor v. Zoran Kupreskic and Others, Case No. IT-95-16-T, Judgment, 14 January 2000, para. 335.

⁹¹ Kevin John Heller, *Journalists and Self-Defense in Iraq* [Online]. Available from <http://lawofnations.blogspot.com>

⁹² A.P.V. Rogers, "What's is a legitimate military target?," in *International conflict and security law* (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), p.175.

กระสุนที่มีเครื่องหมายคำว่า “PRESS” รวมทั้งจะต้องมีจรรยาบรรณในการนำเสนอข่าว สอดคล้องกับกรณีของนายสตีเฟน ฟาร์เรลล์ ผู้สื่อข่าวแห่งหนังสือพิมพ์เดอะนิวยอร์กไทมส์ที่เคยถูกจับเป็นตัวประกันระหว่างทำข่าวในประเทศอิรัก ได้เคยกล่าวยืนยันไว้ว่า การรายงานข่าวที่ตรงไปตรงมาโดยปราศจากอคติหรือความลำเอียงใดๆ และยึดมั่นในข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง จะเป็นเกราะชั้นดีให้ผู้สื่อข่าวสามารถทำข่าวได้อย่างปลอดภัย รวมทั้งช่วยให้รอดตายได้ระหว่างถูกจับเป็นตัวประกัน ดีกว่าการที่ผู้สื่อข่าวจะพกพาอาวุธหรือหาองค์กรรักษามาช่วยคุ้มครองความปลอดภัยให้เสียอีก⁹³

นอกจากการที่ผู้สื่อข่าวจะเสียความคุ้มครองภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ในกรณีที่เข้ามีส่วนในการสู้รบโดยตรงแล้ว การเข้าไปปฏิบัติงานในประเทศอื่น ผู้สื่อข่าวก็ต้องเคารพกฎหมายภายในของประเทศนั้น เช่น การเข้าเมืองอย่างถูกกฎหมาย มิฉะนั้นผู้สื่อข่าวอาจสูญเสียสิทธิในเข้าไปทำงานที่ประเทศนั้นได้หากเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความคุ้มครองที่ผู้สื่อข่าวได้รับภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศไม่ได้เปลี่ยนกฎเกณฑ์ที่บังคับใช้ในการเข้าเมืองของประเทศต่างๆ แต่อย่างใด⁹⁴

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า เมื่อใดที่ผู้สื่อข่าวกระทำการอันมีผลกระทบที่เสียหายต่อสถานภาพของการเป็นพลเรือนของตน เมื่อนั้นผู้สื่อข่าวก็จะไม่ได้รับความคุ้มครองดังเช่นพลเรือนอีกต่อไป ดังนั้น ในหัวข้อต่อไปจะได้กล่าวถึงผลจากการเสียสถานภาพพลเรือนของผู้สื่อข่าว

3.1.2.3.2 ผลจากการเสียความคุ้มครอง

หากผู้สื่อข่าวเข้ามีส่วนในการสู้รบโดยตรงแล้ว ผู้สื่อข่าวก็จะยังคงมีฐานะเป็นพลเรือนอยู่ แต่จะส่งผลให้เสียความคุ้มครอง โดยผู้สื่อข่าวจะกลายเป็นเป้าหมายทางทหารที่โจมตีได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ตลอดทั้งช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์ที่ผู้สื่อข่าวผู้นั้นเข้ามีส่วนในการสู้รบโดยตรง อย่างไรก็ตาม การโจมตีผู้สื่อข่าวในกรณีเช่นว่าต้องสอดคล้องกับพันธกรณีในเรื่องการใช้ความระมัดระวังล่วงหน้าในการโจมตีด้วย รวมถึงการกระทำทุกวิถีทางเท่าที่จะเป็นไปได้เพื่อตรวจสอบว่าเป้าหมายในการโจมตีมิใช่เป็น

⁹³ บุญรัตน์ อภิชาติไตรสรณ์, สื่อกับการรายงานข่าวในสถานการณ์ขัดแย้ง(3) [ออนไลน์], 26 มิถุนายน 2552. แหล่งที่มา http://www.tja.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=182:-media-reporting-of-the-conflict-situation-3&catid=27:streams-media-world

⁹⁴ Jean-Marie Henckaert and Louise Doswald-Beck, Customary International Humanitarian Law Vol.1, p.117.

พลเรือนหรือทรัพย์สินของพลเรือน แต่เป็นเป้าหมายทางทหาร⁹⁵ ทั้งนี้ การคุ้มครองจะมีผลกลับมาเมื่อการเข้ามีส่วนร่วมในการรบโดยตรงได้สิ้นสุดลง

จากการศึกษาหลักเกณฑ์ในข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 จะเห็นได้ว่า ข้อบทดังกล่าวไม่ได้สร้างหรือกำหนดสถานะใหม่ให้แก่ผู้สื่อข่าวที่จะก่อให้เกิดการได้รับความคุ้มครองพิเศษ แต่เป็นการยืนยันว่าผู้สื่อข่าวเป็นพลเรือน และข้อ 79 นี้ไม่สามารถตั้งข้อสงวนได้ ซึ่งมาตรการคุ้มครองผู้สื่อข่าวนี้ได้มีการระบุไว้ในคู่มือทางการทหารอย่างมากมาย และการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวตามแนวทางปฏิบัติแห่งรัฐนั้น ถือเป็นความผิดตามกฎหมายภายในของรัฐ ซึ่งในส่วนนี้จะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไป

นอกจากตัวผู้สื่อข่าวจะได้รับความคุ้มครองในฐานะที่เป็นพลเรือนแล้ว ทรัพย์สินของผู้สื่อข่าวที่ใช้ในการปฏิบัติงานก็ได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศด้วยเช่นเดียวกัน ดังจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

3.1.3 การให้ความคุ้มครองสถานที่ เครื่องมือ และอุปกรณ์ในการทำข่าว

นอกจากกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจะกำหนดให้ภาคีในข้อพิพาททางอาวุธแต่ละฝ่ายจะต้องแยกประชากรพลเรือนออกจากพลรบแล้ว ยังได้กำหนดให้ต้องแยกทรัพย์สินของพลเรือนออกจากเป้าหมายทางทหารด้วย เพื่อคุ้มครองพลเรือนและทรัพย์สินของพลเรือนให้ได้รับผลกระทบจากการทำสงครามให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ดังนั้นในการโจมตีเป้าหมายแต่ละครั้ง ภาคีในข้อพิพาทจะต้องพิจารณาว่า เป้าหมายเป็นเป้าหมายทางทหารหรือไม่ และหากเป็นแล้ว เมื่อโจมตีไปยังเป้าหมายนั้นจะก่อให้เกิดความได้เปรียบทางทหารมากน้อยเพียงใดเมื่อเทียบกับความเสียหายข้างเคียงที่จะเกิดขึ้นกับประชากรพลเรือนและทรัพย์สินของพลเรือน นอกจากนี้ แม้เป็นเป้าหมายทางทหารโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ภาคีในข้อพิพาทจะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีในการใช้ความระมัดระวังล่วงหน้าในการโจมตีหรือไม่อย่างไร

ดังนั้น ในหัวข้อนี้จะได้อธิบายถึง การให้ความคุ้มครองสถานที่ เครื่องมือ อุปกรณ์ในการทำข่าว รวมทั้งข้อยกเว้นในการคุ้มครอง การตกเป็นเป้าหมายทางทหาร และเงื่อนไขในการโจมตี โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

⁹⁵ Art. 57(2)(a) of the Addition Protocol I 1977

3.1.3.1 การให้ความคุ้มครองเครื่องมือหรืออุปกรณ์ของผู้สื่อข่าวในฐานะที่เป็นทรัพย์สินของพลเรือน

“ทรัพย์สินของพลเรือน” (Civilian objects) ตามที่ได้บัญญัติไว้ในข้อ 52(1) แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 ได้แก่ทรัพย์สินทุกชนิดที่ไม่ใช่เป้าหมายทางทหาร⁹⁶ อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า หมายถึงทรัพย์สินใดก็ตามที่ไม่สามารถพิจารณาได้ว่าเป็นเป้าหมายทางการทหารได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ถือว่าเป็นทรัพย์สินของพลเรือน⁹⁷ ซึ่งคำจำกัดความคำว่า “ทรัพย์สินของพลเรือน” ตามที่ได้บัญญัติไว้ในข้อ 52(1) เป็นการให้คำนิยามในเชิงลบเช่นเดียวกับคำว่า “พลเรือน” ในข้อ 50(1)^{*} ซึ่งประโยชน์ของการนิยามในเชิงลบก็คือ ทำให้ลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในทางปฏิบัติเกี่ยวกับทรัพย์สินที่อาจอยู่ในประเภทกำกึ่งระหว่างทั้งสองประเภททั้งยังสามารถครอบคลุมทรัพย์สินได้ทั้งหมด⁹⁸

ดังนั้นโดยลักษณะของสถานที่ เครื่องมือและอุปกรณ์ในการทำข่าวของผู้สื่อข่าว เช่น สถานีวิทยุและโทรทัศน์พลเรือน ห้องข่าว เครื่องถ่ายทอสดสัญญาณ กล้องถ่ายภาพ ม้วนวีดีโอ คอมพิวเตอร์ ถือว่าเป็นทรัพย์สินพลเรือนที่ได้รับความคุ้มครองจากการโจมตี ทำลาย ยึดครองรวมทั้งการตกเป็นเป้าของการโจมตี (Attack) หรือปฏิบัติการตอบโต้ (Reprisal)⁹⁹ นอกจากนี้ สถานที่ เครื่องมือและอุปกรณ์ในการทำข่าวของผู้สื่อข่าวยังได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานดังที่บัญญัติไว้ในข้อ 52(3) แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 อีกด้วย กล่าวคือ ในกรณีที่สงสัยว่าทรัพย์สินซึ่งโดยปกติแล้วใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางพลเรือน ได้ถูกนำมาใช้เพื่อช่วยก่อให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติการทางทหารหรือไม่ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่ามีได้ นำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว¹⁰⁰

⁹⁶ Art. 52(1) of the Addition Protocol I 1977

⁹⁷ ICTY, Prosecutor v. Tihomir Blaskic, Case No.IT-95-14-T, Judgment, 3 March 2000, para. 180.

^{*} ข้อ 50 คำนิยามของพลเรือนและประชากรพลเรือน

“1. พลเรือนได้แก่ บุคคลใด ผู้ซึ่งไม่ได้จัดอยู่ในประเภทของบุคคลตามที่ได้กำหนดไว้ในข้อ 4 ก (1) (2) (3) และ (6) แห่งอนุสัญญาฉบับที่ 3 และในข้อ 43 แห่งพิธีสารฉบับนี้ ในกรณีเป็นที่สงสัยว่า บุคคลนั้นเป็นพลเรือนหรือไม่ บุคคลนั้นจักได้รับการพิจารณาว่าเป็นพลเรือน”

⁹⁸ Alexandre Balguy-Gallois, “The protection of journalists and news media personnel in armed conflict,” *International Review of the Red Cross*: 45.

⁹⁹ Art. 52(1) of the Addition Protocol I 1977

¹⁰⁰ Art. 52(3) of the Addition Protocol I 1977

อย่างไรก็ดี คำนิยามดังกล่าวตามที่ได้บัญญัติไว้ในข้อ 52(1) แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 เป็นคำนิยามที่ต้องประเมินจากการอ้างอิงถึงเป้าหมายทางทหาร ซึ่งในทางปฏิบัติเองก็มีใช้เรื่องง่ายที่จะชี้ขาดได้ในการทำสงครามสมัยปัจจุบัน¹⁰¹ ยกตัวอย่างเช่น การโจมตีสถานีโทรทัศน์อัลจาซีราในอิรักและอัฟกานิสถานโดยกองทัพสหรัฐฯ และพันธมิตรเป็นสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับการศึกษาว่า สถานีโทรทัศน์อัลจาซีราในสถานการณ่นั้นเข้าเงื่อนไขในการเป็นเป้าหมายทางทหารหรือไม่ ดังนั้น ในหัวข้อต่อไปจึงเป็นการศึกษาว่าทรัพย์สินของพลเรือนจะตกเป็นเป้าหมายทางทหารโดยชอบได้อย่างไร

3.1.3.2 การตกเป็นเป้าหมายทางทหารโดยชอบ

เมื่อทราบแล้วว่าเป้าหมายทางทหารไม่รวมถึงทรัพย์สินของพลเรือน แต่หากสถานีวิทยุและโทรทัศน์ถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการทหารก็อาจจะตกเป็นเป้าหมายทางทหารที่อาจถูกโจมตีโดยชอบด้วยกฎหมายได้ ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงนิยามของคำว่า “เป้าหมายทางทหาร” และลักษณะของการใช้เครื่องมือหรือสิ่งอำนวยความสะดวกทางการข่าวสองวัตถุประสงค์ (Dual use) รวมทั้งมาตรการในการใช้ความระมัดระวังล่วงหน้าในการโจมตี

3.1.3.2.1 นิยามของคำว่า “เป้าหมายทางทหาร”

เป้าหมายที่ชอบด้วยกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศซึ่งสามารถโจมตีได้ก็คือ เป้าหมายทางทหาร ดังที่บัญญัติไว้ในพิธีสารฉบับที่ 1 ข้อ 52 (2)¹⁰² ว่า “การโจมตีจำกัดเฉพาะอย่างเคร่งครัดเพียงต่อเป้าหมายทางการทหาร ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินของนั้น เป้าหมายทางทหารจำกัดเฉพาะทรัพย์สินของซึ่งโดยลักษณะ สถานที่ตั้ง วัตถุประสงค์ หรือการใช้ จะช่วยก่อให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติการทางทหาร และการทำลายไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน การยึดหรือการทำให้หมดสมรรถภาพของทรัพย์สินของนั้นจะก่อให้เกิดความได้เปรียบทางทหารอย่างชัดเจน ตามสถานการณ์ขณะดำเนินการนั้น”

จากบทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การที่จะเป็นเป้าหมายทางทหารนั้น จะต้องมียุทธวิธี 2 ประการด้วยกัน คือ ประการแรก ลักษณะทางธรรมชาติ ที่ตั้ง วัตถุประสงค์หรือการใช้นั้นมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการปฏิบัติการทางทหารหรือก่อให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติการทางทหาร (An effective contribution to military action) เช่น โรงเรียนถูกใช้เป็นค่ายทหาร และเงื่อนไขอีกประการหนึ่งคือ การ

¹⁰¹ จตุรนต์ ธีระวัฒน์, กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ, หน้า 177.

¹⁰² Art. 52(2) of the Addition Protocol I 1977

ทำลาย การจับกุมหรือทำให้สิ้นผลจะก่อให้เกิดความได้เปรียบทางทหารอย่างชัดเจน (A definite military advantage) จึงจะถือว่าเป็นเป้าหมายทางทหารที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งสามารถโจมตีได้ ฉะนั้น หากการโจมตีเพียงแค่อาจจะเกิดความได้เปรียบทางทหารหรือไม่แน่นอนว่าจะเกิดหรือไม่ หรือการทำลายเป้าหมายที่ไม่ใช่เพื่อวัตถุประสงค์ทางการทหาร ถือว่าเป็นการโจมตีที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย นอกจากนี้ คำว่า ตามสถานการณ์ขณะดำเนินการนั้น (In the circumstances ruling at the time) ยังเป็นการรับรองว่าผู้บัญชาการทางทหารจะไม่มีการด่วนสรุปว่าสิ่งต่างๆ เป็นเป้าหมายทางทหาร รวมทั้งต้องก่อให้เกิดความได้เปรียบทางทหารอย่างชัดเจนทั้งก่อนและขณะโจมตี¹⁰³

นิยามของเป้าหมายทางทหารตามข้อ 52(2) แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 นั้น ได้แสดงให้เห็นถึงเงื่อนไขที่ต้องพิจารณาเมื่อต้องการโจมตีโดยชอบด้วยกฎหมาย และนิยามดังกล่าวได้รับการยอมรับว่าส่วนหนึ่งของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศแล้ว¹⁰⁴

3.1.3.2.2 การใช้ทรัพย์สินของผู้สื่อข่าวสองวัตถุประสงค์ (Dual use)

เมื่อทราบแล้วว่าเป้าหมายทางทหารนั้นไม่รวมทรัพย์สินของพลเรือน แต่หากทรัพย์สินของพลเรือน แม้จะถูกใช้เพื่อจุดประสงค์ทางการทหารเพียงชั่วคราว หรือใช้ทั้งทางพลเรือนและทางทหาร ถือว่าเป็นเป้าหมายที่ชอบด้วยกฎหมาย¹⁰⁵

เหตุการณ์ที่น่าทำการศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นนี้ก็คือ การโจมตีสำนักงานใหญ่ของสถานีวิทยุโทรทัศน์ของเซอร์เบีย (Radio Television of Serbia: RTS) ทางอากาศของกองกำลัง NATO ในยูโกสลาเวียเมื่อวันที่ 23 เมษายน ปี 1999 คร่าชีวิตพลเรือนไปอย่างน้อย 16 คนและมีผู้บาดเจ็บอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งเป็นการโจมตีด้วยความตั้งใจ¹⁰⁶ หลังการโจมตีผู้แทนของ NATO ได้กล่าวว่า การโจมตี

¹⁰³ Alexandre Balguy-Gallois, "The protection of journalists and news media personnel in armed conflict," *International Review of the Red Cross*: 46.

¹⁰⁴ ICTY, The Committee Established to Review the NATO Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia, Final Report to the Prosecutor by the Committee Established to Review the NATO Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia, para. 42.

¹⁰⁵ Alexandre Balguy-Gallois, *Propaganda-Oriented Media and International Humanitarian Law* [Online] Available from <http://www.rsrf.org>

¹⁰⁶ W.J. Fenrick, "Targeting and Proportionality during the NATO Bombing Campaign against Yugoslavia," *European Journal of International Law* 12, 3 (2001): 495.

สถานีโทรทัศน์วิทยุของเซอร์เบียนั้นชอบด้วยกฎหมายแล้ว เนื่องด้วยเหตุผล 2 ประการ ประการแรกคือ สถานีดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อของรัฐบาล ประการที่ 2 คือ สถานีดังกล่าวได้ถูกใช้ สองวัตถุประสงค์ คือ ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางพลเรือนด้วย และเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย C3 (The Serbian army Command, Control and Communications Network) ที่ใช้ถ่ายทอดสัญญาณวิทยุและสนับสนุนกิจกรรมทางทหารของยูโกสลาเวียและกองกำลังตำรวจพิเศษโดยตรงด้วย นอกจากนี้ จากข้อเท็จจริงยังปรากฏด้วยว่าสื่อมวลชนรวมทั้งระบบการกระจายเสียงและออกอากาศ (Media and broadcasting system) อยู่ในบัญชีรายชื่อเป้าหมายที่ NATO จะต้องโจมตี¹⁰⁷ จากเหตุการณ์นี้ทำให้เกิดคำถามขึ้นมาว่า ระบบสื่อสารมวลชนถือเป็นเป้าหมายที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่¹⁰⁸

จากการพิจารณาของคณะทำงานที่จัดตั้งขึ้นโดยสำนักงานอัยการของศาล ICTY (ซึ่งต่อไปในวิทยานิพนธ์จะเรียกว่า "ICTY Committee") ในประเด็นของการโฆษณาชวนเชื่อนั้น เมื่อพิจารณาแล้ว เห็นว่า สถานีดังกล่าวไม่ได้ถูกใช้ในการยุยงปลุกปั่นให้ประชาชนก่อความรุนแรงเหมือนกรณีที่เกิดขึ้นในประเทศรวันดา แต่มีเพียงแค่การใช้ภาษาเพื่อที่จะให้ประชาชนสนับสนุนการทำสงครามเท่านั้น จึงไม่มีเหตุเพียงพอที่จะทำให้สถานีดังกล่าวตกเป็นเป้าหมายทางทหารที่ชอบด้วยกฎหมายในประเด็นนี้ เนื่องจากไม่ได้ก่อให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติการทางทหารและไม่ก่อให้เกิดความได้เปรียบทางทหารอย่างชัดเจนตามเงื่อนไขที่ได้กำหนดไว้ในข้อ 52(2) แห่งพิธีสารฉบับที่ 1¹⁰⁹

ส่วนในประเด็นเรื่องสถานีวิทยุโทรทัศน์ของเซอร์เบียได้ถูกใช้สองวัตถุประสงค์หรือไม่ เมื่อ ICTY Committee พิจารณาแล้วได้พบว่า สถานีดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย C3 ที่เป็นศูนย์กลางในการสื่อสารของกองกำลังทหารจริง จึงทำให้สถานีดังกล่าวตกเป็นเป้าหมายทางทหารด้วยเหตุผลนี้ ดังนั้น การโจมตีเพื่อที่จะทำลายการติดต่อสื่อสารของเครือข่ายดังกล่าวจึงถือเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย¹¹⁰

¹⁰⁷ Cohen and Shelton, "Joint Statement on Kosovo after Action Review in the US Mission to NATO," *Security Issues Digest*, 14 October 1999, pp.6.

¹⁰⁸ ICTY, The Committee Established to Review the NATO Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia, Final Report to the Prosecutor by the Committee Established to Review the NATO Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia, para. 47.

¹⁰⁹ Ibid., para. 76.

¹¹⁰ Ibid., para. 75.

จากการศึกษาเหตุการณ์การโจมตีสถานีวิทยุโทรทัศน์ของเซอร์เบียและรายงานของ ICTY Committee แสดงให้เห็นว่า หากทรัพย์สินของผู้สื่อข่าวถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางทหาร ก็จะส่งผลให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นเป้าหมายทางทหารที่สามารถโจมตีได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ส่วนในประเด็นของการใช้ทรัพย์สินของผู้สื่อข่าวในการโฆษณาชวนเชื่อก็เป็นที่น่าขัดแย้งว่า หากถูกใช้เพื่อยุยงปลุกปั่นให้ออกอาชญากรรมอย่างไรในประเทศวันดา ทรัพย์สินของผู้สื่อข่าวก็จะตกเป็นเป้าหมายที่กฎหมายกำหนดเหตุปัจจัยในการที่ตกเป็นเป้าหมายในการโจมตีได้ และนักวิชาการบางท่านก็เห็นว่า หากมีการใช้ทรัพย์สินของสื่อมวลชนในการยุยงปลุกปั่นเช่นว่าแล้วจะส่งผลให้ตกเป็นเป้าหมายในการโจมตีได้โดยชอบด้วยกฎหมาย เพราะถือว่าเป็นสิทธิในหยุดยั้งการก่ออาชญากรรมให้เกิดขึ้นต่อไป¹¹¹ แต่หากทรัพย์สินของผู้สื่อข่าวถูกใช้เพียงแค่เผยแพร่โฆษณาชวนเชื่อเพื่อให้ประชาชนสนับสนุนการทำสงครามแล้ว ทรัพย์สินดังกล่าวก็จะไม่ใช่เป้าหมายที่ชอบด้วยกฎหมาย

อย่างไรก็ดี วัตถุประสงค์และสถานที่ของพลเรือนที่ถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการทหารจะเสียความคุ้มครองลงในขณะที่ถูกใช้อยู่เท่านั้น หากวัตถุประสงค์และสถานที่ดังกล่าวไม่ได้ถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการทหารแล้ว ก็จะได้รับคุ้มครองกลับมาเช่นเดิม และการโจมตีโดยชอบด้วยกฎหมายนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะของเป้าหมายที่ต้องเป็นเป้าหมายทางทหารเพียงอย่างเดียว แต่ต้องสอดคล้องกับพันธกรณีในเรื่องการใช้ความระมัดระวังล่วงหน้าในการโจมตี (Precautionary measures) เช่น หน้าที่ในการให้คำเตือนล่วงหน้า (The obligation of warning) นอกจากนี้ การโจมตีจะต้องเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน (The principle of proportionality) ด้วย

(ก) หลักความได้สัดส่วนในการโจมตี

ในอดีตการโจมตีเป้าหมายทางทหารนั้น ความสูญเสียที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ของพลเรือนเป็นสิ่งที่ยอมรับกันว่าเป็นความเสียหายข้างเคียง แต่ในปัจจุบันกรณีดังกล่าวถือเป็นสิ่งที่ไม่อาจยอมรับได้อีกต่อไปตามกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศซึ่งรับรองหลักความได้สัดส่วน¹¹² ซึ่งในความเห็นแนะนำกรณี Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons ปี ค.ศ.1996 ศาล ICJ ได้กล่าวไว้ว่า หลักการของความได้สัดส่วนแม้มิได้มีการกล่าวถึงอย่างเฉพาะเจาะจงก็ตาม แต่ก็สะท้อนอยู่ในบทบัญญัติหลายข้อของพิธีสารฉบับที่ 1 ดังนั้น แม้จะเป็นเป้าหมายที่ชอบด้วยกฎหมายก็ไม่อาจถูก

¹¹¹ W.J. Fenrick, "Targeting and Proportionality during the NATO Bombing Campaign against Yugoslavia," *European Journal of International Law*: 496.

¹¹² Yoram Dinstein, *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2004), p.119-120.

โจมตีได้ หากความเสียหายข้างเคียงที่เกิดขึ้นต่อพลเรือนไม่ได้สัดส่วนกับประโยชน์ทางทหารที่จะได้รับจากการโจมตี¹¹³ ซึ่งหลักความได้สัดส่วนในการโจมตีนี้ได้มีการบัญญัติไว้ในข้อ 51(5)(b) และข้อ 57 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 โดยข้อบทนี้มุ่งเน้นที่จะจำกัดความเสียหายข้างเคียงที่อาจจะเกิดขึ้นกับพลเรือนและทรัพย์สินของพลเรือนจากการปฏิบัติการทางทหารให้เหลือน้อยที่สุด

เหตุการณ์ที่กองกำลัง NATO โจมตีสถานีวิทยุโทรทัศน์ของเซอร์เบียในเมืองเบลเกรด มีผู้สังเกตการณ์ได้สรุปว่า หลักความได้สัดส่วนในการโจมตีถูกละเมิด เนื่องจากเมื่อเปรียบเทียบจำนวนผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บกับผลประโยชน์ทางทหารที่คาดว่าจะได้รับไม่ได้สัดส่วนกัน¹¹⁴ เนื่องจากการโจมตีสถานีวิทยุโทรทัศน์ของเซอร์เบียซึ่งถือเป็นทรัพย์สินของพลเรือน กองกำลัง NATO ย่อมต้องคาดเห็นได้ว่าผู้สื่อข่าวและพลเรือนคนอื่นๆ ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานีอาจเสียชีวิตจากการโจมตีได้ และการโจมตีของกองกำลัง NATO ในครั้งนี้ทำได้เพียงขัดขวางการถ่ายทอดสัญญาณโทรทัศน์ของเซอร์เบียเพียง 3 ชั่วโมงเท่านั้น แต่กลับส่งผลให้พลเรือนเสียชีวิตทั้งหมด 16 คน การโจมตีของกองกำลัง NATO ในเหตุการณ์นี้จึงไม่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วนตามข้อ 51(5)(b) * แห่งพิธีสารฉบับที่ 1¹¹⁵

ในประเด็นนี้ ICTY Committee เห็นว่า การโจมตีเครือข่าย C3 จะเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วนหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่พลเรือนกับความได้เปรียบทางทหารจาก

¹¹³ Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons. Advisory Opinion, I.C.J Report (1996), para. 587.

¹¹⁴ Alexandre Balguy-Gallois, "The protection of journalists and news media personnel in armed conflict," *International Review of the Red Cross*: 49.

* ข้อ 51 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 ว่าด้วยการคุ้มครองประชากรพลเรือน

"(5) รูปแบบของการโจมตีต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็น การโจมตีที่มีลักษณะไม่เลือกปฏิบัติ

(b) การโจมตีซึ่งอาจคาดได้ว่าจะส่งผลให้เกิดการสูญเสียชีวิตของพลเรือนที่อาจจะเกิดขึ้น การบาดเจ็บของพลเรือน ความเสียหายต่อทรัพย์สินของพลเรือน หรือความเสียหายดังกล่าวรวมกัน ซึ่งเป็นการสูญเสียที่มากกว่าความได้เปรียบทางทหารที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม และโดยตรงอันได้คาดหมายไว้"

¹¹⁵ Amnesty International, *Federal Republic of Yugoslavia (FRY)/NATO: "Collateral Damage" or unlawful killing? Violation of the Law of War by NATO during Operation Allied Force* [Online], 5 June 2005. Available from <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR70/018/2000/en/e7037dbb-df56-11dd-89a6-e712e728ac9e/eur700182000en.pdf>

ข้อเท็จจริงทั้งหมด มิใช่เฉพาะกรณีการทิ้งระเบิดโจมตีสถานีวิทยุโทรทัศนของเซอร์เบียเท่านั้น¹¹⁶ โดย ICTY Committee เห็นว่าการโจมตีสถานีวิทยุโทรทัศนของเซอร์เบียที่มีพลเรือนเสียชีวิตด้วยนั้น ได้สัดส่วนกับความได้เปรียบทางทหารแล้ว เพราะทำให้เครือข่ายของ C3 ไม่สามารถปฏิบัติการได้อีกต่อไป¹¹⁷

อย่างไรก็ดี การใช้หลักความได้สัดส่วนในการโจมตียังต้องอาศัยดุลพินิจของพลรบในการประเมินโดยซึ่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์หรือความได้เปรียบทางทหารซึ่งรวมถึงการลดภัยอันตรายของกองกำลังฝ่ายตนเองกับชีวิตและทรัพย์สินของพลเรือน โดยต้องประเมินอย่างสุจริตใจและคำนึงถึงการโจมตีครั้งนั้นมีมิใช่โดยรวมของการต่อสู้ที่ผ่านมา¹¹⁸ ซึ่งการที่ต้องอาศัยดุลพินิจของพลรบในการใช้ดุลพินิจซึ่งน้ำหนักนั้นอาจถือได้ว่าเป็นช่องว่างให้ตีความเกินขอบเขตของเจตนารมณ์ในหลักการนี้ได้

(ข) พันธกรณีในการเตือนล่วงหน้า

ข้อ 57(2)(c) แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 ได้กำหนดให้มีการแจ้งเตือนล่วงหน้าอย่างมีประสิทธิภาพก่อนการโจมตีใดๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อประชากรพลเรือน เว้นแต่ว่าพฤติการณ์ไม่อำนวยให้¹¹⁹ ซึ่งการเตือนนั้นมีความมุ่งหมายให้พลเรือนเคลื่อนย้ายออกไปให้ไกลที่สุดจากเป้าหมายการโจมตีซึ่งกฎเกณฑ์นี้เป็นส่วนที่ช่วยเสริมหลักการแบ่งแยกพลรบหรือเป้าหมายทางทหารออกจากพลเรือนหรือทรัพย์สินของพลเรือน¹²⁰ และห้ามใช้การเตือนเป็นวิธีในการล่อลวงฝ่ายศัตรู

ศาล ICJ ได้เคยยืนยันหลักเกณฑ์ในการเตือนล่วงหน้าไว้ในคดี Nicaragua ว่า การวางทุ่นระเบิดในน่านน้ำของรัฐอื่นโดยปราศจากการแจ้งเตือนและการแจ้งล่วงหน้า ไม่เพียงแต่เป็นการกระทำที่

¹¹⁶ ICTY, The Committee Established to Review the NATO Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia, Final Report to the Prosecutor by the Committee Established to Review the NATO Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia, para. 77.

¹¹⁷ Alexandre Balguy-Gallois, "The protection of journalists and news media personnel in armed conflict," *International Review of the Red Cross*: 49.

¹¹⁸ จตุรนต์ ธีระวัฒน์, *กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ*, หน้า 98

¹¹⁹ Art. 57(2)(c) of the Addition Protocol I 1977.

¹²⁰ International Committee of Red Cross, *Commentary on the additional protocols of 8 June to the Geneva Conventions of 12 August 19 49*, p.680.

ผิดกฎหมายเท่านั้น แต่ยังถือเป็นการละเมิดหลักการของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศภายใต้
อนุสัญญากรุงเฮกฉบับที่ 8* เกี่ยวกับการวางทุ่นระเบิดอัตโนมัติได้นำ ค.ศ.1907 ด้วย¹²¹

พันธกรณีในการเตือนล่วงหน้าเป็นหน้าที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดหรือสามารถยืดหยุ่นได้
ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ว่าเป็นการให้ความคุ้มครองโดยทั่วไป หรือเป็นการให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษ
กล่าวคือ ในกรณีที่เป็นการให้ความคุ้มครองทั่วไป พลรบอาจไม่ต้องกระทำเมื่อมีความจำเป็นทางทหาร
แต่ถ้ากรณีเป็นการให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษ เช่น หน่วยแพทย์ พลเรือน การยกเลิกความคุ้มกันจะ
กระทำได้อีกต่อเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาที่เตือนไว้เท่านั้น¹²²

ตามข้อ 57 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 ได้กำหนดให้มีการแจ้งเตือนให้ทันทั่วถึงและด้วยวิธีการที่
เหมาะสม อาทิ การให้คำเตือนโดยตรงแก่ประชากรพลเรือน การทิ้งใบปลิวทางอากาศ การออกประกาศ
ทางวิทยุหรือเครื่องกระจายเสียง โดยมีข้อความเตือนให้พลเรือนอยู่ในบ้านหรือเตือนให้อยู่ห่างจากจุดที่
เป้าหมายทางทหาร ซึ่งวิธีการเหล่านี้ถือว่าการเตือนที่มีประสิทธิผลแล้ว¹²³ ตัวอย่างเช่นในสงคราม
เกาหลี องค์การสหประชาชาติและกองกำลังผสมที่เข้าไปปฏิบัติการในสงครามนี้ ได้แจ้งเตือนพลเรือน
ทุกวันโดยการทิ้งใบปลิวทางอากาศ แจ้งข้อความผ่านวิทยุให้อยู่ห่างจากเป้าหมายทางทหารที่อาจถูกทิ้ง
ระเบิดใส่¹²⁴ ซึ่งกฎเกณฑ์ในการจัดให้มีการเตือนล่วงหน้าที่มีประสิทธิผลนี้เป็นที่ยืนยันและเป็นบท
เสริมกฎเกณฑ์อื่นๆ ไม่ว่าจะเป็ข้อ 48 ซึ่งวางอยู่บนหลักการพื้นฐานว่าด้วยการแบ่งแยกระหว่างพลรบ
และพลเรือน รวมทั้งทรัพย์สินของพลเรือนและเป้าหมายทางทหาร และข้อ 51 ที่ว่าด้วยการคุ้มครอง
ประชากรพลเรือน รวมทั้งข้อ 52 ที่ว่าด้วยการคุ้มครองทั่วไปต่อทรัพย์สินของพลเรือน¹²⁵

* อนุสัญญากรุงเฮกฉบับที่ 8 ข้อ 3 วางหลักไว้ว่า รัฐจะต้องทำการประกาศเตือนรัฐอื่นๆ ให้ทราบว่ามี การวาง
ทุ่นระเบิดในบริเวณใดบ้างไม่ว่าในภาวะสันติหรือในภาวะสงคราม

¹²¹ Case Concerning the Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua
v. United States of America), I.C.J Reports (1986), para. 215.

¹²² จตุรนต์ ธีระวัฒน์, กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ, หน้า 95

¹²³ Alexandre Balguy-Gallois, "The protection of journalists and news media personnel in armed
conflict," International Review of the Red Cross: 54.

¹²⁴ Ibid., p. 55.

¹²⁵ สานู อาจสำอางค์, "การคุ้มครองสิ่งแวดลอมในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ : ผลกระทบและ
แนวทางของประเทศไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2551), หน้า 106.

เมื่อกลับมาพิจารณาในกรณีที่กองกำลัง NATO โจมตีสถานีวิทยุโทรทัศน์ของเซอร์เบีย ในเมืองเบลเกรดเมื่อ 23 เมษายน ปี 1999 นั้น แม้ว่า NATO จะชี้แจงต่อองค์กรนิรโทษกรรมสากล (Amnesty International) ว่าได้กระทำทุกวิถีทางเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบต่อพลเรือนและความเสียหายที่มากเกินไป ในขณะที่โจมตีสถานีวิทยุโทรทัศน์แล้ว ก็ยังมีข้อสงสัยว่ากองกำลัง NATO ได้ให้คำเตือนล่วงหน้าต่อพลเรือนหรือไม่ และหากมี คำเตือนนั้นมีประสิทธิผลหรือไม่¹²⁶

ICTY Committee ได้กล่าวในประเด็นนี้ว่า แม้เจ้าหน้าที่ของ NATO ที่กรุงบรัสเซลส์ ชี้แจงต่อองค์กรนิรโทษกรรมสากลว่า พวกเขาไม่ได้มีการเตือนล่วงหน้าแก่พลเรือนที่อยู่ในสถานีวิทยุโทรทัศน์ของเซอร์เบียเนื่องจากกลัวนักบินจะได้รับอันตราย¹²⁷ แต่ก็ยังปรากฏข้อเท็จจริงจากหลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็นประธานของสำนักข่าว CNN และผู้สื่อข่าวของชาติตะวันตกที่ทำงานอยู่ที่สถานีวิทยุโทรทัศน์ของเซอร์เบีย * รวมทั้งรัฐบาลยูโกสลาเวีย ว่าได้รับการแจ้งเตือนล่วงหน้าถึงการโจมตีแล้ว¹²⁸ และยังปรากฏอีกด้วยว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลยูโกสลาเวียอาจทราบมาก่อนแล้วว่า สถานีวิทยุโทรทัศน์จะตกเป็นเป้าหมายในการโจมตี แต่รัฐบาลยูโกสลาเวียก็ไม่พยายามที่จะเคลื่อนย้ายพลเรือนออกไปจากสถานีวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งข้อ 58 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 ได้กำหนดให้ภาคีคู่พิพาทจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อเป็นการระมัดระวังล่วงหน้าต่อผลที่เกิดจากการโจมตี ซึ่งได้แก่ การพยายามเคลื่อนย้ายประชากรพลเรือน และทรัพย์สินของพลเรือนที่อยู่ภายใต้การควบคุมของตนให้พ้นจากพื้นที่ใกล้เคียงกับเป้าหมายทางทหาร และหลีกเลี่ยงการจัดตั้งเป้าหมายทางทหารภายในหรือใกล้เคียงบริเวณที่มีประชาชนอาศัยอยู่

¹²⁶ Alexandre Balguy-Gallois, "The protection of journalists and news media personnel in armed conflict," *International Review of the Red Cross*: 54.

¹²⁷ ICTY, The Committee Established to Review the NATO Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia, Final Report to the Prosecutor by the Committee Established to Review the NATO Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia, para. 77.

* นาย Eason Jordan ประธานสำนักข่าว CNN ระหว่างประเทศบอกกับองค์กรนิรโทษกรรมสากลว่า เขาได้รับโทรศัพท์จากเจ้าหน้าที่ NATO ว่า การโจมตีสถานีวิทยุโทรทัศน์ของเซอร์เบียกำลังดำเนินต่อไปและบอกให้นาย Jordan แจ้งเรื่องนี้กับพนักงาน CNN ให้ออกมาจากที่นั่น ส่วนนาย John Simpson ผู้สื่อข่าว BBC ซึ่งอยู่ในกรุงเบลเกรดขณะนั้น ได้บอกกับองค์กรนิรโทษกรรมสากลว่า เขาเป็นหนึ่งในผู้สื่อข่าวต่างชาติที่ได้รับการแจ้งเตือนจากสำนักงานใหญ่ BBC ให้หลีกเลี่ยงสถานีวิทยุโทรทัศน์ของเซอร์เบียซึ่งอาจเสี่ยงต่อการถูกโจมตี

¹²⁸ Amnesty International, *Federal Republic of Yugoslavia (FRY)/NATO: "Collateral Damage" or unlawful killing? Violation of the Law of War by NATO during Operation Allied Force* [Online]. Available from <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR70/018/2000/en/e7037dbb-df56-11dd-89a6-e712e728ac9e/eur700182000en.pdf>

หนาแน่น รวมทั้งการใช้ความระมัดระวังล่วงหน้าอื่นๆ เพื่อคุ้มครองประชากรพลเรือน และทรัพย์สินของพลเรือนซึ่งอยู่ภายใต้ความควบคุมของตนให้พ้นจากภัยอันตรายต่างๆ อันเป็นผลมาจากการปฏิบัติการทางทหาร จากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นทั้งหมด ICTY Committee เห็นว่า ความสูญเสียจากการโจมตีที่เกิดขึ้นกับพลเรือนจึงเป็นความรับผิดชอบของรัฐบาลยูโกสลาเวียด้วยส่วนหนึ่ง และคำเตือนล่วงหน้าของ NATO ภายใต้ปฏิบัติการนี้ถือว่าเพียงพอแล้ว¹²⁹

จากการศึกษาในประเด็นเรื่องการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินของผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศสรุปได้ว่า สถานที่ เครื่องมือและอุปกรณ์ในการทำข่าวของผู้สื่อข่าว เช่น สถานีวิทยุและโทรทัศน์พลเรือน ห้องข่าว เครื่องถ่ายเทตสัญญาณ กล้องถ่ายภาพ ม้วนวีดีโอ คอมพิวเตอร์ ถือว่าเป็นทรัพย์สินพลเรือนและอยู่ภายใต้ความคุ้มครองของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ยกเว้นเสียแต่เมื่อทรัพย์สินเหล่านี้ถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการทหาร เช่น กรณีของกรณีของสถานีวิทยุโทรทัศน์ของเซอร์เบีย หรือถูกใช้เป็นตัวกลางในการยุยงปลุกปั่นประชาชนให้ก่อความรุนแรง และฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ดังกรณีของประเทศรวันดา ชาวฮูตู (Hutu) ได้จัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์ที่ชื่อว่า Radio Télévision Libre des Mille Collines ปลุกเร้าผู้ฟังให้เหยียดและออกไปตามท้องถนนเพื่อสังหารชาวทูตี พร้อมทั้งแจ้งที่อยู่ของเป้าหมายและบริเวณที่ชาวทูตีหลบซ่อนตัวอยู่เพื่อให้สามารถฆ่าได้อย่างรวดเร็ว

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทรัพย์สินต่างๆ เหล่านี้จะได้ถูกใช้ไปเพื่อผลประโยชน์ทางการทหาร หรือกระตุ้นให้เกิดการละเมิดกฎหมายต่อกฎหมายแล้ว แต่การโจมตีไปที่ทรัพย์สินดังกล่าวก็ควรคำนึงถึงความเสียหายข้างเคียงที่เกิดขึ้นโดยมิได้ตั้งใจด้วย หากว่าความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของพลเรือนนั้นมีมากเกินกว่าความได้เปรียบทางทหารที่จะได้รับ การโจมตีดังกล่าวก็ควรถูกระงับตามหลักในเรื่องความได้สัดส่วน และถึงแม้ว่าผู้ออกคำสั่งได้แจ้งเตือนล่วงหน้าถึงการโจมตีให้พลเรือนได้ทราบแล้ว แต่พลเรือนจะเลยต่อการเตือนเช่นนั้น ก็มีได้ทำให้กองกำลังรัฐภาคีหลุดพ้นจากการกระทำใดๆ อันเป็นการระมัดระวังล่วงหน้าหมดไป รัฐภาคีแต่ละฝ่ายในข้อพิพาทยังคงต้องปฏิบัติตามพันธกรณีที่กำหนดไว้ในข้อ 57 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 และปฏิบัติตามหลักความได้สัดส่วนในการโจมตีด้วย

¹²⁹ ICTY, The Committee Established to Review the NATO Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia, Final Report to the Prosecutor by the Committee Established to Review the NATO Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia, para. 77.

หากนำหลักการดังกล่าวมาพิจารณากรณีที่กองทัพสหรัฐฯ ได้โจมตีสถานีโทรทัศน์อัลจาซีรา หลายครั้งในสงครามอิรักและอัฟกานิสถาน โดยโฆษะกรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้กล่าวหาว่า สถานีโทรทัศน์ดังกล่าวเป็นของตาลิบันและอัลเคด้า จึงเป็นเป้าหมายที่ชอบด้วยกฎหมาย¹³⁰ แต่เหตุผลที่แท้จริงในการโจมตีหาได้เป็นอย่างไรที่โฆษะกรัฐบาลสหรัฐฯ กล่าวหาไม่ แต่กลับเป็นการรายงานข่าวสงครามและการวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติการทางทหารของสหรัฐอเมริกา รวมทั้งการแพร่ภาพการสัมภาษณ์นายบิน ลา เดน และผู้นำของกลุ่มอัลเคด้า ซึ่งการนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์อัลจาซีรานั้น มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของประเทศที่เป็นมุสลิม¹³¹ ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจะเห็นได้ว่า การโจมตีสถานีโทรทัศน์อัลจาซีราซึ่งทำหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชนที่ไม่ได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการปฏิบัติการทางทหารของอิรักหรืออัฟกานิสถาน เป็นการโจมตีที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากสถานีโทรทัศน์อัลจาซีราไม่ได้ถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการทหาร หรือมีการโฆษณาชวนเชื่อปลุกเร้าให้ประชาชนชาวมุสลิมกระทำการใดๆ โดยมีชอบด้วยกฎหมาย จึงถือไม่ได้ว่าเป็นการใช้ทรัพย์สินของพลเรือนเพื่อวัตถุประสงค์ทางการทหารซึ่งสามารถโจมตีได้ ซึ่งการโจมตีสถานีโทรทัศน์เช่นว่านั้นกลับทำให้ ผู้สื่อข่าวเสียชีวิตและบาดเจ็บ รวมทั้งยังทำให้สถานีโทรทัศน์ได้รับความเสียหายอีกด้วย ซึ่งจากการโจมตีสถานีโทรทัศน์อัลจาซีราถือเป็นการละเมิดหลักเกณฑ์การห้ามโจมตีต่อทรัพย์สินของพลเรือนที่บัญญัติอยู่ในข้อ 52(1) แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 และถือเป็นการละเมิดอย่างร้ายแรงตามข้อ 85 แห่งพิธีสารฉบับนี้ซึ่งเป็นความผิดฐานอาชญากรรมสงคราม (War crime)

อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันนอกจากข้อพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศแล้ว ผู้สื่อข่าวยังถูกกระทำละเมิดในรูปแบบต่างๆ ในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธที่ไม่มีลักษณะระหว่างประเทศด้วย ดังนั้น ในหัวข้อต่อไปจะได้กล่าวถึงการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในกรณีพิพาททางอาวุธที่ไม่มีลักษณะระหว่างประเทศ

3.1.4 การให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในกรณีพิพาททางอาวุธที่ไม่มีลักษณะระหว่างประเทศ

การพิพาทกันทางอาวุธที่ไม่มีลักษณะระหว่างประเทศ (Non - international armed conflict) หรือการสู้รบภายในรัฐใดรัฐหนึ่งนั้น เป็นการต่อสู้ระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับกลุ่มบุคคลที่ตกอยู่ภายใต้ฝ่ายนี้ โดยการใช้กำลังอาวุธภายในดินแดนแห่งชาติ และเป็นความขัดแย้งที่บรรลุถึงระดับถึงการจลาจลที่ใช้

¹³⁰ Reporter Without Borders, Annual Report 2002 [Online], 2002. Available from <http://www.rsf.org>

¹³¹ Steve James, Why the US bombed al-Jazeera's TV station in Kabul [Online]. Available from <http://www.wsfs.org/articles/2001/nov2001/jaz-n21.shtml>

อาวุธหรือสงครามกลางเมือง (Civil war) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1945 มีการพิพาททางอาวุธเพียง 42 ครั้งเท่านั้นที่เป็นการพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศ ส่วนอีก 186 ครั้งเป็นการพิพาทกันทางอาวุธที่ไม่ใช่ลักษณะระหว่างประเทศ แต่หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่คุ้มครองผู้สื่อข่าวในกรณีพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศกลับแข็งแกร่งกว่า¹³² โดยกฎเกณฑ์ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวกรณีที่เกิดข้อพิพาททางอาวุธที่ไม่มีลักษณะระหว่างประเทศนั้น มีพัฒนาการที่น้อยกว่าในกรณีที่เกิดข้อพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศ และไม่มีกฎเกณฑ์ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่ให้การคุ้มครองผู้สื่อข่าวหรือผู้สื่อข่าวสงครามเป็นพิเศษ ทั้งยังไม่มีกฎเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับสถานะของเชลยศึกอีกด้วย¹³³ ดังนั้น จากสถานการณ์ที่มีข้อพิพาททางอาวุธที่มีระหว่างประเทศที่มีความรุนแรงมากขึ้นในปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ด้วยเช่นกัน ในหัวข้อนี้จะได้กล่าวถึงการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่ปรับใช้ในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธที่ไม่มีลักษณะระหว่างประเทศดังต่อไปนี้

3.1.4.1 การให้ความคุ้มครองภายใต้ข้อ 3 ร่วมของอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 ทั้ง 4 ฉบับ

กรณีพิพาททางอาวุธที่อยู่ในขอบเขตของการปรับใช้ข้อ 3 ร่วมคือ การพิพาททางอาวุธที่เกิดขึ้นภายในรัฐ ระหว่างกองกำลังของรัฐกับกองกำลังติดอาวุธ หรือระหว่างกองกำลังติดอาวุธด้วยกันเอง ซึ่งการสู้รบที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้มีความร้ายแรงและยาวนานเพียงพอ¹³⁴ ซึ่งข้อ 3 ร่วมแห่งอนุสัญญาเจนีวาเป็นเพียงบทบัญญัติที่เกี่ยวกับมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติด้านมนุษยธรรมของรัฐภาคีเท่านั้น¹³⁵ โดยบัญญัติไว้ว่า

“ในกรณีที่มีการพิพาทกันด้วยอาวุธอันมิได้มีลักษณะเป็นกรณีระหว่างประเทศเกิดขึ้นในอาณาเขตของอัครภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ภาคีคู่พิพาทแต่ละฝ่ายจะต้องมีความผูกพันที่จะใช้บทบัญญัติต่อไปนี้เป็นอย่างน้อยคือ

¹³² Ben Saul, “The international protection of journalists in armed conflict and other violent situations,” *Australian Journal of Human Rights*: 118.

¹³³ Knut Dormann, *International Humanitarian Law and the Protection of Media Professional Working in Armed Conflict* [Online]. Available from <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/media-protection-article-.htm>

¹³⁴ Eve La Haye, *War crimes in internal armed conflicts* (Cambridge: University Press, 2008), p.42.

¹³⁵ Richard B. Lillich, *International Human Rights: Problems of Law, Policy and Practice*, p.830.

(1) บุคคลซึ่งมิได้เข้าร่วมในการสู้รบโดยตรงรวมทั้งผู้สังกัดในกองทัพซึ่งได้วางอาวุธแล้ว และผู้ซึ่งถูกกันออกจากต่อสู้เพราะป่วยไข้ บาดเจ็บ ถูกกักกุม หรือเพราะเหตุอื่นใดก็ดี ไม่ว่าจะพฤติการณ์ใดๆ จะต้องได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรม โดยไม่คำนึงถึงลักษณะความแตกต่างอันเป็นผลเสื่อมเสียเนื่องมาแต่ชาติกำเนิด ผิวดำ ศาสนา หรือลัทธิ ความเชื่อถือ เพศ กำเนิดหรือความมั่งมี หรือเหตุอื่นใดที่คล้ายกัน

เพื่อการนี้ บรรดาการกระทำต่อไปนี้แก่บุคคลดังกล่าวข้างต้นเป็นอันห้ามและคงห้ามต่อไปไม่ว่าในกาลและเทศะใด คือ

ก. การประทุษร้ายต่อชีวิต และร่างกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฆาตกรรมทุกชนิด การตัดทอนอวัยวะส่วนหนึ่งส่วนใด การทารุณกรรม และการทรมาน

ข. การจับไปเป็นตัวประกัน

ค. การทำลายเกียรติยศแห่งบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติให้เป็นที่อับอายขายหน้าและเสื่อมทรามต่ำช้า

ง. การตัดสินลงโทษและการปฏิบัติการตามคำตัดสินโดยไม่มีคำพิพากษาของศาลที่ได้ตั้งขึ้นตามระเบียบอันเป็นการให้หลักประกันความยุติธรรมซึ่งอารยชนทั้งหลายยอมรับนับถือว่าเป็นสิ่งซึ่งไม่อาจจะละเว้นเสียได้

(2) ให้รวบรวมและดูแลรักษาผู้บาดเจ็บและป่วยไข้

องค์การมนุษยธรรมซึ่งไม่ลำเอียงทางฝ่ายใด เช่น คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศอาจเสนอบริการของตนให้แก่ภาคีคู่พิพาทได้

ภาคีคู่พิพาทควรพยายามนำบทบัญญัติอื่นๆ แห่งอนุสัญญาฉบับนี้ทั้งหมดหรือบางส่วนมาใช้บังคับอีกด้วย โดยทำความตกลงกันเป็นพิเศษ

การใช้บทบัญญัติข้างต้นนี้จะไม่กระทบกระเทือนฐานะทางกฎหมายของภาคีคู่พิพาท”¹³⁶

จะเห็นได้ว่า ข้อ 3 รวมของอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ทั้ง 4 ฉบับได้จัดให้มีการปฏิบัติทั่วไปที่เป็นมาตรฐานขั้นต่ำทางด้านมนุษยธรรมแก่บุคคลซึ่งมิได้เข้าร่วมในการสู้รบโดยตรง ดังนั้นจึงหมายรวมไปถึงผู้สื่อข่าวซึ่งเป็นพลเรือนที่มีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงด้วย โดยภาคีคู่พิพาทแต่ละฝ่ายต้องปฏิบัติต่อผู้ที่มีได้เข้าร่วมในการสู้รบและไม่อยู่ในสภาพที่จะทำการสู้รบได้อีกต่อไป โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับบาดเจ็บหรือถูกควบคุมตัว อย่างมีมนุษยธรรมโดยไม่เลือกปฏิบัติในเรื่องของเชื้อชาติ ศิพพรรณ ศาสนา เพศ ฐานะหรือเกณฑ์ประการอื่นๆ นอกจากนั้นยังกำหนดข้อห้ามมิให้ปฏิบัติต่อบุคคลดังกล่าวดังต่อไปนี้ คือ การทำร้ายร่างกาย เช่น การฆาตกรรม การตัดอวัยวะ การปฏิบัติอย่างโหดร้ายทารุณ การทรมาน การจับเป็นตัวประกัน การปฏิบัติอย่างลบลู่ดูหมิ่นเกียรติยศและศักดิ์ศรี การตัดสินให้ลงโทษโดย

¹³⁶ Art. 3 of the Geneva Convention 1949

ปราศจากการพิจารณาคดีโดยศาลที่จัดตั้งขึ้นตามปกติซึ่งใช้หลักประกันด้านความยุติธรรมที่จำเป็นสำหรับประชาชนผู้มีอารยธรรม นอกจากนี้ ภาควิชาในข้อพิพาทต้องเก็บรวบรวมและให้การรักษาผู้บาดเจ็บหรือเจ็บป่วย โดยอาจดำเนินการโดยอาศัยความช่วยเหลือขององค์กรมนุษยธรรมที่เป็นกลาง เช่น คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ ซึ่งยังอาจรวมถึงการเยี่ยมผู้สื่อข่าวที่ถูกจับกุมคุมขัง หรือเจรจาต่อรองเพื่อให้ปล่อยผู้สื่อข่าวที่ถูกจับไปเป็นตัวประกัน

นอกจากนี้ ข้อ 3 ร่วมของอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ทั้ง 4 ฉบับได้เปิดโอกาสให้ภาควิชาพิพาทสามารถนำบทบัญญัติอื่นๆ ในอนุสัญญาทั้งหมดหรือบางส่วนมาใช้บังคับได้อีกด้วย โดยทำความเข้าใจกันเป็นพิเศษ ซึ่งหากภาควิชาพิพาทนำหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองพลเรือนในเวลาสงครามมาบังคับใช้ ผู้สื่อข่าวในฐานะที่เป็นพลเรือนก็จะได้รับประโยชน์ไปด้วย เช่นกรณีความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในบอสเนีย-เฮอร์เซโกวีนา คุพิพาทได้ทำความเข้าใจที่ข้อ 3 ร่วม รวมทั้งข้อบทแห่งอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองประชากรพลเรือนมาบังคับใช้กับสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น¹³⁷

ข้อ 3 ร่วมแห่งอนุสัญญาเจนีวาทั้ง 4 ฉบับได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่า มีค่าบังคับในฐานะเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่บังคับใช้ในข้อพิพาททางอาชญากรรมที่มีได้มีลักษณะระหว่างประเทศ โดยศาล ICJ ได้กล่าวไว้ในคดี Nicaragua ว่า ข้อ 3 ร่วมแห่งอนุสัญญาเจนีวาถือเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่บังคับใช้ได้ในการพิพาททางอาชญากรรมทั้งที่เป็นระหว่างประเทศและที่มีได้มีลักษณะระหว่างประเทศ¹³⁸ และได้รับการยืนยันอีกครั้งโดยศาล ICTR ในคดี Akayesu ว่า หลักเกณฑ์ในข้อ 3 ร่วมแห่งอนุสัญญาเจนีวาได้รับการยอมรับจากรัฐต่างๆ ว่ามีสถานะเป็นกฎหมายจารีตประเพณี โดยเห็นจากประมวลกฎหมายอาญาภายในประเทศได้มีการบัญญัติให้การกระทำที่เป็นอาชญากรรมซึ่งกระทำขึ้นในระหว่างสถานการณ์พิพาททางอาชญากรรมภายในประเทศ ถือว่าเป็นการละเมิดข้อ 3 ร่วมแห่งอนุสัญญาเจนีวา¹³⁹

นอกจากนี้ คดีระดับประเทศตัวอย่างเช่น คดี Kadic v. Karadzic ในประเทศสหรัฐฯ โดยในคดีนี้ ศาลมลรัฐเห็นว่ามีอำนาจในการพิจารณาความรับผิดชอบของนาย Karadic ในความผิดฐาน

¹³⁷ Eve La Haye, *War crimes in internal armed conflicts*, p.59.

¹³⁸ Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States), Merit, Judgment, I.C.J. Reports (1986), para. 114.

¹³⁹ ICTR, Prosecutor v. Jean – Paul Akayasu, Case No. ITCR-96-4-T, Judgment, 2 September 1998, para. 608.

อาชญากรรมสงครามได้ตามกฎหมาย Alien Tort Claims Act* ศาลได้ยอมรับว่า พันธกรณีที่กำหนดอยู่ในข้อ 3 ร่วมมีลักษณะเป็นจารีตประเพณี โดยข้อ 3 ร่วมถือเป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานของกฎหมายสงคราม (The law of war) ซึ่งผูกพันแต่ละฝ่ายในข้อพิพาททางอาวุธภายในประเทศ โดยไม่ต้องคำนึงว่าพวกเขาเป็นกองกำลังฝ่ายรัฐหรือฝ่ายกบฏ¹⁴⁰

ดังนั้น จากแนวคำพิพากษาของศาลระดับระหว่างประเทศ และระดับภายในประเทศ รวมไปถึงงานเขียนผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านต่างยืนยันว่า มีแนวทางปฏิบัติของรัฐ (State practice) ทั้งในระดับระหว่างประเทศและภายในประเทศสะท้อนให้เห็นว่า หลักเกณฑ์ในข้อ 3 ร่วมแห่งอนุสัญญาเจนีวาได้รับการยอมรับว่ามีค่าบังคับในฐานะที่เป็นหลักกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศแล้ว

3.1.4.2 การให้ความคุ้มครองภายใต้พิธีสารฉบับที่ 2

หลักเกณฑ์ของพิธีสารฉบับที่ 2 เพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ประสบภัยจากข้อพิพาททางอาวุธที่ไม่มีลักษณะระหว่างประเทศ ค.ศ.1977 (1977 Geneva Protocol II Additional to the Geneva Convention of 12 August 1949 and Relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts) ไม่ได้เป็นการเปลี่ยนแปลงขอบเขตของอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 แต่เป็นการพัฒนาและเสริมข้อ 3 ร่วมของอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 โดยจะนำมาใช้ในกรณีที่มีการพิพาททางอาวุธภายในประเทศ ระหว่างรัฐบาลที่มีอำนาจ (Armed forces of the state party) กับกองทัพฝ่ายกบฏ (Dissident armed forces) หรือกองทัพอื่น (Other organized armed groups) ในรูปของการขัดแย้งภายในหรือสงครามกลางเมือง รวมถึงปัญหาความขัดแย้งที่เป็นการแบ่งแยกดินแดนและความขัดแย้งของชนกลุ่มน้อยอีกด้วย โดยขอบเขตการบังคับใช้กฎเกณฑ์ตามพิธีสารฉบับที่ 2 นั้น จะต้องเป็นลักษณะการพิพาททางอาวุธที่ไม่ครอบคลุมตามพิธีสารฉบับที่ 1 ซึ่งเข้าเงื่อนไขดังต่อไปนี้ (1) เกิดบนดินแดนของรัฐภาคีระหว่างกองกำลังทหารของรัฐภาคีกับกองกำลังของฝ่ายต่อต้านหรือกลุ่มติดอาวุธ (2) มีการจัดตั้งเป็นระบบภายใต้การบังคับบัญชาที่รับผิดชอบ (3) ใช้อำนาจควบคุมดินแดนบางส่วนในลักษณะที่ทำให้สามารถปฏิบัติการทางทหารอย่างต่อเนื่องและประสานกัน และ (4) สามารถปฏิบัติตามพิธีสารได้ อย่างไรก็ตาม การพิพาททางอาวุธอันมิได้มีลักษณะระหว่างประเทศจะไม่รวมถึงสถานการณ์ความยุ่งยากภายในและความตึงเครียดต่างๆ เช่น การจลาจล การใช้

* กฎหมาย Alien Tort Claims Act (ATCA) เป็นกฎหมายที่เกิดขึ้นในปี 1789 เมื่อรัฐสภาสหรัฐได้ผ่านกฎหมายฉบับนี้ ซึ่งได้กำหนดให้ศาลมลรัฐสามารถมีเขตอำนาจเหนือคดีละเมิดที่ผู้เสียหายเป็นคนต่างชาติดได้ โดยการกระทำผิดนั้นเป็นการกระทำความผิดตามกฎหมายระหว่างประเทศ

¹⁴⁰ Eve La Haye, *War crimes in internal armed conflicts*, p.52.

กำลังรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวและไม่ต่อเนื่อง ตลอดจนการกระทำอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกรณีดังกล่าวซึ่งมิใช่การพิพาททางอาวุธ¹⁴¹ หากการพิพาททางอาวุธอันมิได้มีลักษณะระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นภายในรัฐไม่เข้าเงื่อนไขตามที่พิธีสารฉบับที่ 2 กำหนดไว้ หลักกฎหมายที่ปรับใช้ในกรณีพิพาททางอาวุธนี้จะมีเพียงข้อ 3 ร่วมแห่งอนุสัญญาเจนีวาเท่านั้น¹⁴²

ในพิธีสารฉบับที่ 2 เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ประสบภัยจากข้อพิพาททางอาวุธที่ไม่มีลักษณะระหว่างประเทศ ไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้สื่อข่าวโดยตรงเหมือนข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 แต่ผู้สื่อข่าวก็ยังได้รับความคุ้มครองจากการโจมตีซึ่งอยู่บนหลักการเดียวกับในการห้ามโจมตีพลเรือน¹⁴³ ตราบเท่าที่ตนไม่ได้เข้ามีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการสู้รบ¹⁴⁴ โดยหลักการห้ามโจมตีพลเรือนที่บัญญัติอยู่ในข้อ 13 แห่งพิธีสารฉบับที่ 2 นั้นถือเป็นหลักเกณฑ์ของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ซึ่งหากมีการกระทำละเมิดต่อหลักการดังกล่าว บุคคลที่กระทำละเมิดจะต้องรับผิดชอบตามกฎหมายอาญาระหว่างประเทศ (Individual criminal responsibility)¹⁴⁵ แม้ในพิธีสารฉบับที่ 2 จะมิได้มีข้อบ่งชี้เกี่ยวกับความรับผิดชอบของปัจเจกชนในทางระหว่างประเทศไว้โดยตรง อย่างไรก็ตาม ตามธรรมเนียมของ ICJ, ICTR และ ICC ก็กำหนดให้การกระทำดังกล่าวถือเป็นความผิดฐานอาชญากรรมสงคราม (War crime) แม้จะได้กระทำในข้อพิพาททางอาวุธที่ไม่มีลักษณะระหว่างประเทศก็ตาม

ดังนั้น ผู้สื่อข่าวจึงต้องได้รับคุ้มครองและการปฏิบัติจากคู่พิพาทแต่ละฝ่ายเช่นเดียวกับพลเรือนอื่นๆ และยังได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายภายในและกฎหมายสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องด้วย¹⁴⁶

ผู้สื่อข่าวสงครามและผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพเมื่อถูกจับหรือควบคุมตัวก็จะไม่ได้รับสถานะเชลยศึก เนื่องจากการพิพาททางอาวุธอันมิได้มีลักษณะระหว่างประเทศเป็นการสู้รบกันเอง

¹⁴¹ Art. 1 of the Additional Protocol II 1977

¹⁴² Eve La Haye, *War crimes in internal armed conflicts*, p.45.

¹⁴³ Jean-Marie Henckaerts and Louise Doswald-Beck. *Customary International Humanitarian Law*, p.115-118.

¹⁴⁴ Art. 13(3) of Additional Protocol II 1977

¹⁴⁵ ICTY, *Prosecutor v. Pavle Strugar, Miodrag Jokic and Others*, Case No. IT-01-42-AR72, Decision on interlocutory appeal, 22 November 2002, para.10.

¹⁴⁶ International Committee of Red Cross, *The relevance of IHL in the context of terrorism* [Online], 21 July 2005. Available from <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/terrorism-ihl-210705>

ระหว่างกองทัพของรัฐกับกองกำลังของฝ่ายต่อต้านที่เกิดขึ้นภายในเขตของรัฐเอง จึงไม่มีการกำหนดสถานะพลรบในการพิพาทกันทางอาวุธกรณีนี้ สมาชิกของกองกำลังติดอาวุธหรือบุคคลใดๆ ซึ่งเข้ามามีส่วนในการสู้รบโดยตรงก็จะไม่ได้รับสถานะพิเศษใดๆ และอาจถูกดำเนินคดีตามกฎหมายอาญาภายในประเทศได้¹⁴⁷ ดังนั้น หากผู้สื่อข่าวสงครามและผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพเข้ามามีส่วนในการสู้รบโดยตรงในสถานการณ์พิพาทกันทางอาวุธอันไม่มีลักษณะระหว่างประเทศแล้ว เมื่อถูกจับกุมคุมขังก็จะไม่ได้รับสถานะพลศึกเหมือนที่ได้รับในกรณีพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศ แต่จะได้รับความคุ้มครองตามข้อ 3 ร่วมแห่งอนุสัญญาเจนีวาทั้ง 4 ฉบับ และพิธีสารฉบับที่ 2 แทน

แม้ว่าข้อบทในพิธีสารฉบับที่ 2 ทั้งหมดจะยังถือไม่ได้ว่าเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ แต่แกนหลักที่สำคัญของพิธีสารฉบับที่ 2 ถูกพัฒนามาจากส่วนที่เป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ในคดี Tadic ศาล ICTY ได้กล่าวไว้ว่า ข้อบทของพิธีสารฉบับที่ 2 หลายข้อบทด้วยกันที่ถือได้ว่าเป็นการยืนยันถึงกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ และเป็นการตกลึกของกฎเกณฑ์ที่เป็นกฎหมายจารีตประเพณี รวมทั้งยังเป็นเครื่องมือขึ้นสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของหลักกฎหมายทั่วไป¹⁴⁸ ในคดี Akayesu ศาล ICTR ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า หลักประกันพื้นฐานทั้งหมดที่ระบุไว้ในข้อ 4 แห่งพิธีสารฉบับที่ 2 เป็นการย้ำยืนยันและเป็นส่วนเสริมของข้อ 3 ร่วมแห่งอนุสัญญาเจนีวา ซึ่งศาลเห็นว่าหลักประกันพื้นฐานเหล่านี้ได้ก่อร่างมาจากกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่มีอยู่แล้ว¹⁴⁹ นอกจากนี้ ข้อ 5 และ 6 แห่งพิธีสารฉบับที่ 2 ซึ่งเกี่ยวกับการจำกัดเสรีภาพของบุคคล และการดำเนินคดีทางอาญา ยังสะท้อนให้เห็นถึงกฎหมายสิทธิมนุษยชนที่เป็นจารีตประเพณี โดยได้หยิบยืมมาจากกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ด้วย¹⁵⁰

กล่าวโดยสรุปได้ว่า แม้ข้อบทในพิธีสารฉบับที่ 2 จะยังถือไม่เป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศทั้งหมด แต่อย่างน้อยที่สุด หลักเกณฑ์ที่สำคัญในข้อ 4-6 และข้อ 13 ตัวอย่างเช่น ผู้ถูกจับมีสิทธิได้รับความเคารพตัวบุคคล เกียรติยศ ความเชื่อ และการประกอบพิธีทางศาสนา การได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมโดยปราศจากการแบ่งแยกที่เป็นอคติ การได้รับความคุ้มครองจากความรุนแรงต่อชีวิต ร่างกาย การจับเป็นตัวประกัน การกระทำอันเป็นการทำลายศักดิ์ศรีของบุคคลโดยเฉพาะ การ

¹⁴⁷ Ibid.

¹⁴⁸ ICTY, Prosecutor v. Dusko Tadic, Case No. IT-94-1, Jurisdiction decision, 7 May 1997, para.117.

¹⁴⁹ ICTR, Prosecutor v. Jean – Paul Akayesu, Case No. ITCR-96-4-T, Judgment, 2 September 1998, para. 610.

¹⁵⁰ Eve La Haye, *War crimes in internal armed conflicts*, p.54.

เข้มขึ้น การเอาคนลงเป็นทาส สิทธิในการดำเนินคดีอาญา เป็นต้น ก็ได้รับการยืนยันว่าเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ซึ่งส่งผลให้มีผลผูกพันกับรัฐที่มีได้เข้าเป็นภาคีในพิธีสารฉบับที่ 2 และกองกำลังของฝ่ายต่อต้านหรือกลุ่มติดอาวุธที่ทำการสู้รบในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธอันมิได้มีลักษณะระหว่างประเทศด้วย

ดังนั้น การกระทำละเมิดโดยตัวตนที่มีใช้รัฐต่อผู้สื่อข่าวซึ่งถือเป็นพลเรือนที่มีได้มีส่วนร่วมในการสู้รบตามที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 ซึ่งก็คือ การสังหาร ย่อมเป็นการละเมิดต่อข้อ 3(a) ร่วมแห่งอนุสัญญาเจนีวาที่ห้ามการประทุษร้ายต่อชีวิต และร่างกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฆาตกรรมทุกชนิด และข้อ 4(2)(a) แห่งพิธีสารฉบับที่ 2 ที่ห้ามกระทำความรุนแรงต่อชีวิต สุขภาพ และความเป็นปกติสุขทางร่างกายและจิตใจของบุคคล โดยเฉพาะการฆาตกรรม นอกจากนี้ การลักพาตัวผู้สื่อข่าว การจับผู้สื่อข่าวไปเป็นตัวประกันเพื่อเป็นเครื่องมือต่อรองทางการทหาร หรือเพื่อใช้เป็นกระบอกเสียงในการข่มขู่ให้ถอนกำลังทหารของประเทศที่ผู้สื่อข่าวมีสัญชาติอยู่โดยตัวตนที่มีใช้รัฐ ถือเป็นกักขังและลิดรอนเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย¹⁵¹ และเป็นสิ่งที่ต้องห้ามตามข้อ 3(b) ร่วมแห่งอนุสัญญาเจนีวา และข้อ 4(2)(c) แห่งพิธีสารฉบับที่ 2 และถือเป็นกรกระทำละเมิดอย่างร้ายแรงต่ออนุสัญญาเจนีวารวมถึงเป็นการละเมิดต่อกฎหมายจารีตประเพณีของสงครามด้วย¹⁵²

อย่างไรก็ดี มีหลายกรณีที่เกิดเหตุการณ์ที่มีความไม่ชัดเจนระหว่างสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธภายในประเทศและสถานการณ์ตั้งเครียดภายในประเทศ เช่น สถานการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ของประเทศไทยใน 3 จังหวัดภาคใต้ คือ นราธิวาส ปัตตานี ยะลา และอีก 4 อำเภอของสงขลา โดยมีเหตุการณ์ลอบทำร้าย วางเพลิง วางระเบิด ซึ่งเป็นเหตุการณ์รุนแรงเกิดขึ้นอยู่อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2546 จนถึงปัจจุบัน ทำให้องค์กรเอกชนบางฝ่ายยืนยันว่าสถานการณ์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นข้อพิพาททางอาวุธภายในประเทศแล้ว แต่ฝ่ายรัฐยังยืนยันว่าเป็นเพียงสถานการณ์ความไม่สงบภายในประเทศเท่านั้น ดังนั้น จึงยังไม่อยู่ในขอบเขตของการปรับใช้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าแต่ละฝ่ายจะอ้างอย่างไร การคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ดังกล่าวก็ยังคงมีอยู่ภายใต้กฎหมายภายในประเทศ กฎหมายสิทธิมนุษยชนในระดับภูมิภาค (หากมี) และในระดับระหว่างประเทศ¹⁵³

¹⁵¹ ICTY, Prosecutor v. Dario Kordic & Mario Cerkez, Case No. IT-95-14/2-T, Judgment, 26 February 2001, para. 312.

¹⁵² ICTY, Prosecutor v. Tihomir Blaskic, Case No. IT-95-14-A, Appeal Judgment, 29 July 2004, para. 638.

¹⁵³ Hans-Peter Gasser, "The journalist's right to information in the time of war and on dangerous missions," in *Yearbook of international humanitarian law* 2003, p.376.

นอกเหนือจากกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ในส่วนต่อไปจะกล่าวถึงกฎเกณฑ์อื่นๆ ที่มีส่วนในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธทั้ง 3 ระดับ คือ ระหว่างประเทศ ภูมิภาค และภายในประเทศ ดังนี้

3.2 กฎเกณฑ์อื่นๆ ในทางระหว่างประเทศ

นอกเหนือจากกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นซึ่งเป็นกรอบหลักในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ ยังมีกฎเกณฑ์อื่นๆ ในทางระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าว ซึ่งอาจเกิดจากการกระทำในทางระหว่างประเทศ (International acts) โดยองค์กรระหว่างประเทศซึ่งอาจมีผลผูกมัดหรือไม่ก็ได้ เช่น การออกข้อมติ (Resolution) ของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (UN General Assembly) ซึ่งเป็นเพียงข้อเสนอแนะไม่มีผลผูกพันตามกฎหมาย ซึ่งแตกต่างจากข้อมติของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UN Security Council) ที่ออกภายใต้หลักการของของกฎบัตรสหประชาชาติ (UN Charter) ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศจะมีผลผูกมัดรัฐทุกรัฐ เนื่องจากรัฐสมาชิกขององค์การสหประชาชาติทุกรัฐได้ตกลงที่จะยอมรับและปฏิบัติตามข้อมติดังกล่าวแล้ว¹⁵⁴ นอกจากนี้ ตราสารบางฉบับยังอาจเกิดจากการกระทำโดยรัฐในการประชุมของรัฐบาลระดับระหว่างประเทศ หรือองค์การระหว่างประเทศต่างๆ ในรูปข้อมติ ประกาศ แถลงการณ์ หรือปฏิญญา แม้ตราสารต่างๆ เหล่านี้ จะไม่มีผลผูกมัด (Non – binding act) แต่ก็อาจเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงหลักกฎหมายที่มีอยู่ (Existing law) หรือแสดงถึงทางปฏิบัติของรัฐ (State practice) ที่อาจจะก่อให้เกิดกฎหมายจารีตประเพณี (Customary law) ใหม่ขึ้นมาได้¹⁵⁵ ซึ่งกฎเกณฑ์อื่นๆ ในทางระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธมีดังนี้

3.2.1 มติของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ

คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติเป็นองค์กรหลักที่สำคัญขององค์การสหประชาชาติ มีหน้าที่สำคัญในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ และยังเป็นองค์กรที่

¹⁵⁴ Art. 25 of Charter of the United Nations

“ The members of the United Nations agree to accept and carry out the decisions of the Security Council in accordance with the present Charter”

¹⁵⁵ Malcolm D. Evans, *International law*, 2nd ed. (Oxford: University Press, 2006), p.141.

มีบทบาทสำคัญในการออกข้อมติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวทั้งในสถานการณ์ที่เป็นข้อพิพาททางอาวุธและในสถานการณ์อันตรายอื่นๆ เช่น

ข้อมติที่ 1214¹⁵⁶ ปี 1998 ซึ่งเกี่ยวกับสถานการณ์ในประเทศอัฟกานิสถาน คณะมนตรีความมั่นคงได้ประณามกลุ่มตาลีบัน (Taliban) ที่สังหารผู้สื่อข่าว โดยได้เน้นย้ำว่าการที่กลุ่มตาลีบันได้จับกุมและสังหารผู้สื่อข่าวในประเทศอัฟกานิสถานถือเป็นการละเมิดต่อกฎหมายระหว่างประเทศอย่างชัดแจ้ง และเรียกร้องให้กลุ่มตาลีบันสอบสวนและดำเนินคดีการก่ออาชญากรรมเช่นนั้น¹⁵⁷

แต่ข้อมติซึ่งถือเป็นข้อมติแรกที่ทำให้ความสำคัญกับปัญหาการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธโดยตรงก็คือ **ข้อมติที่ 1738**¹⁵⁸ ปี 2006 ซึ่งการออกข้อมตินี้เกิดจากการเสนอรายงานเรื่องปฏิบัติการเพื่อยกระดับความปลอดภัยและความมั่นคงของผู้สื่อข่าว สื่อมวลชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ (Actions to Improve the safety and Security of Journalists, Media Staff and Associated Personnel in Situations of Armed Conflict) จัดทำโดยองค์กรเอกชนระหว่างประเทศได้แก่ สมาพันธ์ผู้สื่อข่าวระหว่างประเทศ (IFJ) และสถาบันความปลอดภัยในการทำข่าวระหว่างประเทศ (INSI) ซึ่งรายงานฉบับนี้ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุม World Electronic Media Forum* เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน ปี 2005 ที่เมืองตูนิส (Tunis) ประเทศตูนิเซีย (Tunisia) และได้ยื่นรายงานดังกล่าวต่อนายโคฟี อันนัน (Kofi Annan) เลขาธิการแห่งองค์การสหประชาชาติในขณะนั้นเพื่อนำไปเสนอต่อคณะมนตรีความมั่นคงต่อไป¹⁵⁹ ซึ่งการจัดทำรายงานดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อร้องขอให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติออกข้อมติที่เป็นการ

¹⁵⁶ United Nations Security Council, UN. Doc. S/RES/1214 (8 December 1998)

¹⁵⁷ Ibid., para.5.

¹⁵⁸ United Nations Security Council, UN. Doc. S/RES/1738 (23 December 2006)

* การประชุม World Electronic Media Forum เป็นการประชุมที่จัดขึ้นโดยสหภาพการกระจายสัญญาณเสียงและภาพของยุโรป (The European Broadcasting Union: EBU) โดยได้รับการสนับสนุนจากสหภาพการกระจายสัญญาณเสียงและภาพของรัฐอาหรับ (The Arab States Broadcasting Union), UNESCO และกลุ่มสื่อมวลชนอื่นๆ รวมทั้งสมาพันธ์ผู้สื่อข่าวระหว่างประเทศ (IFJ)

¹⁵⁹ International Federal of Journalists, Kofi Annan Receives Proposal for United Nations to Combat Killing Journalists [Online], 18 November 2005. Available from http://www.newssafety.org/index.php?option=com_content&view=article&id=3338:kofi-annan-receives-proposal-for-united-nations-resolution-to-combat-killing-of-journalists&catid=516:un-resolution&Itemid=100180

ส่งเสริมและรับประกันการเคารพต่อเสรีภาพในการแสดงออกและในการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งหลักการและกฎเกณฑ์ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้สื่อข่าว

ข้อมติที่ 1738 ได้มีการประณามการโจมตีทุกรูปแบบต่อผู้สื่อข่าว สื่อมวลชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธที่เกิดขึ้นทั้งหมด และเรียกร้องให้ทุกฝ่ายยุติการกระทำเช่นนั้น¹⁶⁰ ทั้งได้ย้ำว่าผู้สื่อข่าว สื่อมวลชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องที่ปฏิบัติภารกิจในสายงานวิชาชีพซึ่งมีอันตรายในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธ ถือเป็นพลเรือนที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ เว้นเสียแต่จะทำการใดๆ ที่กระทบต่อสถานะพลเรือน¹⁶¹ จะเห็นได้ว่าข้อมติในส่วนนี้ มีเนื้อหาต่อกัยยืนยันถึงหลักเกณฑ์ที่ปรากฏอยู่ในข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 รวมทั้งยังแสดงให้เห็นถึงการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวทั้งในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธที่เกิดขึ้นทั้งหมด โดยมีได้แยกแยะระหว่างข้อพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศและข้อพิพาททางอาวุธภายในประเทศ จากนั้นจะดังกล่าวจึงอาจกล่าวได้ว่า หลักเกณฑ์ในการคุ้มครองผู้สื่อข่าวตามข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 สามารถนำมาปรับใช้ในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธภายในประเทศด้วย

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ ในข้อมติที่ 1738 ยังได้กล่าวถึงอย่างชัดเจนในเรื่องการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินที่ใช้ในการปฏิบัติงานตามวิชาชีพว่า เครื่องมือและอุปกรณ์ของสื่อมวลชนถือเป็นทรัพย์สินของพลเรือนที่ได้รับการคุ้มครองจากการโจมตีหรือปฏิบัติการตอบโต้ เว้นเสียแต่ว่าทรัพย์สินเหล่านั้นเป็นเป้าหมายทางทหาร¹⁶² ดังนั้น สถานีวิทยุและโทรทัศน์พลเรือน ห้องข่าว เครื่องถ่ายทอดสัญญาณ กล้องถ่ายภาพ ม้วนวีดีโอ คอมพิวเตอร์ จึงถือว่าเป็นทรัพย์สินพลเรือนที่ได้รับความคุ้มครองจากการโจมตี ทำลาย ยึดครองรวมทั้งการตกเป็นเป้าของการโจมตีหรือปฏิบัติการตอบโต้

นอกจากนี้ เนื้อหาในข้อมติดังกล่าวได้เรียกร้องให้ทุกฝ่ายในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธเคารพความเป็นอิสระตามวิชาชีพและสิทธิของผู้สื่อข่าว สื่อมวลชน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง¹⁶³ เนื่องจากในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธมักจะมีการจำกัดสิทธิเสรีภาพของผู้สื่อข่าวเช่น กรณีของสหรัฐฯ ที่สร้างเงื่อนไขให้ผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพต้องปฏิบัติตาม ไม่ว่าจะเป็นการที่ข่าวทุกชิ้นจะต้องได้รับการตรวจสอบจากหน่วยทหารที่ตนประจำอยู่ การไม่ได้รับอนุญาตให้สัมภาษณ์หรือหาข่าวจากอีกฝ่ายได้

¹⁶⁰ United Nations Security Council, UN. Doc. S/RES/1738 (23 December 2006), para. 1.

¹⁶¹ Ibid., para. 2.

¹⁶² Ibid., para. 3.

¹⁶³ Ibid., para. 8.

ข้อมูลข่าวสารที่ผู้สื่อข่าวได้รับนั้นจะมาจากภาพเหตุการณ์ที่มองเห็นรวมไปถึงการสัมภาษณ์ทหารและ
ผู้บังคับบัญชาในหน่วยทหารที่ผู้สื่อข่าวไปประจำอยู่เท่านั้น และหากไม่ยอมรายงานข่าวตามที่ทางฝ่าย
ทหารตรวจให้ ผู้สื่อข่าวผู้นั้นก็จะถูกคำสั่งของกระทรวงกลาโหม สหรัฐฯ ให้ออกไปจากพื้นที่ เป็นต้น ดังนั้น
เนื้อหาของข้อมติในส่วนนี้จึงแสดงให้เห็นถึงการให้คุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการทำงานของผู้สื่อข่าว ซึ่ง
เป็นสิ่งที่มิได้มีปรากฏอยู่ในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ เนื่องจากหลักเกณฑ์ในข้อ 79 แห่งพิธี
สารฉบับที่ 1 ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้สื่อข่าวในการปฏิบัติงานกล่าวคือ
ไม่ได้มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักประกันหรือการจำกัดสิทธิในการได้รับข่าวสารในช่วงเวลาที่เกิดข้อพิพาททาง
อาวุธ แต่มุ่งที่จะคุ้มครองชีวิตของผู้สื่อข่าวเท่านั้น

นอกเหนือจากส่วนที่เป็นหลักเกณฑ์ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ในข้อมติยังได้กล่าวถึงการนำ
กลไกทางกฎหมายที่มีอยู่แล้วมาปรับใช้ โดยจะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไปในบทที่ 4 ซึ่งเป็นการศึกษา
เรื่องกลไกระหว่างประเทศในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าว

3.2.2 มติของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ

สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติเป็นองค์กรหลักประกอบไปด้วยสมาชิกเต็มจำนวน รัฐสมาชิกทุก
รัฐจะส่งผู้แทนเข้ามาประจำในสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ จึงอาจเปรียบเสมือนเป็นเวทีทางการเมือง
ระหว่างประเทศ โดยทั่วไปแม้ว่าโดยสถานะแล้วสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติจะไม่สามารถออกมติที่
ผูกพันประเทศต่างๆ ได้เหมือนคณะมนตรีความมั่นคงฯ แต่ก็เป็นการแสดงถึงทิศทางของประชาคม
ระหว่างประเทศในเรื่องต่างๆ อย่างเช่นในเรื่องเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีข้อ
พิพาททางอาวุธนั้น สมัชชาใหญ่แห่งประชาชาติก็มีบทบาทอยู่ไม่น้อย เห็นได้จากข้อมติของสมัชชาใหญ่
แห่งสหประชาชาติต่างๆ เช่น

ข้อมติที่ 51/108¹⁶⁴ ในปี 1996 ซึ่งเป็นข้อมติเรื่องสถานการณ์ของสิทธิมนุษยชนในอัฟกานิสถาน
เนื่องจากมีรายงานเป็นจำนวนมากที่แสดงให้เห็นถึงการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ
และสิทธิมนุษยชน เช่น สิทธิในชีวิต เสรีภาพและความมั่นคงปลอดภัยของบุคคล เสรีภาพจากการถูก
กระทำทรมาน และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออก และสมาคม¹⁶⁵ ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้อง

¹⁶⁴ United Nations General Assembly, UN. Doc. A/RES/51/108 (4 March 1997)

¹⁶⁵ Ibid., para.2.

กับสื่อชื่อนั้น สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้เรียกร้องให้ทุกฝ่ายในความขัดแย้งที่อัฟกานิสถาน กระทำทุกวิถีทางในการรับประกันความปลอดภัยของสื่อมวลชน¹⁶⁶

ข้อมติที่ 53/164¹⁶⁷ ในปี 1999 ซึ่งเป็นข้อมติเรื่องสถานการณ์ของสิทธิมนุษยชนในโคซอวอ สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้เรียกร้องให้เจ้าหน้าที่ของสาธารณรัฐยูโกสลาเวีย (เซอร์เบียและมอนเตเนโกร) และกลุ่มติดอาวุธอัลบาเนีย ละเว้นการทำอันตรายและการข่มขู่คุกคามต่อสื่อชื่อนั้น¹⁶⁸ รวมทั้งยังเรียกร้องให้รัฐบาลยูโกสลาเวียเคารพสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมและปกป้องคุ้มครองความเป็นอิสระและเสรีของสื่อมวลชนด้วย¹⁶⁹ เนื่องจากรัฐสภาของเซอร์เบียได้ผ่านกฎหมายเกี่ยวกับข้อมูลสาธารณะ (Law on public information) ซึ่งให้อำนาจแก่กระทรวงสารสนเทศในการสั่งปิดสำนักข่าวหลังจากให้คำเตือนเพียงครั้งเดียว และระงับการนำรายการของสำนักข่าวต่างประเทศมาออกอากาศได้ หากสื่อมวลชนสำนักใดฝ่าฝืนกฎหมายฉบับนี้ก็จะถูกสั่งปรับเงินและถูกสั่งปิดสำนักข่าวได้ ซึ่งหลังจากกฎหมายฉบับนี้ถูกบังคับใช้แล้ว ปรากฏว่ามีสำนักข่าวถูกสั่งปิดและสั่งปรับเงินเป็นจำนวนมาก เช่น การสั่งปิดหนังสือพิมพ์ Danas and Dnevi Telegraf และยึดเครื่องคอมพิวเตอร์ในสำนักงานไป หรือกรณีการสั่งปรับเงินหนังสือพิมพ์ Evropljanin เป็นเงินจำนวน 150,000 ดอลลาร์สหรัฐ โทษฐานที่ละเมิดกฎหมายฉบับนี้¹⁷⁰ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้สถานะทางกฎหมายของมติสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติจะไม่ก่อให้เกิดผลทางกฎหมายผูกพันบังคับรัฐสมาชิกก็ตาม แต่ก็มีความสำคัญเนื่องจากการแสดงเจตนารมณ์ของรัฐต่างๆ ในสังคมระหว่างประเทศเพราะองค์การสหประชาชาติมีรัฐสมาชิกจำนวนมากกว่าองค์การระหว่างประเทศอื่นๆ ดังนั้น ในฐานะข้อมติของสมัชชาใหญ่สหประชาชาติจึงมีความสำคัญ และอาจมีส่วนในการสร้างกฎเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศขึ้นได้ในอนาคต

3.2.3 ปฏิญญาเมเดลลิน (Medellin Declaration, 2007)

¹⁶⁶ Ibid., para.9.

¹⁶⁷ United Nations General Assembly, UN. Doc. A/RES/53/164 (25 February 1999)

¹⁶⁸ Ibid., para.19.

¹⁶⁹ Ibid., para.5.

¹⁷⁰ The Committee to Protect Journalists, CPJ condemns media crackdown in Yugoslavia [Online], 25 March 1999. Available from <http://cpj.org/1999/03/cpj-condemns-media-crackdown-in-yugoslavia.php>

ปกติแล้วในวันที่ 3 พฤษภาคมของทุกปี ซึ่งถือเป็นวัน World Press Freedom Day องค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization: UNESCO) จะจัดการประชุมขึ้นเพื่อเป็นโอกาสที่จะย้ำเตือนให้ประชาคมโลกได้ตระหนักถึงความสำคัญในการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of expression) ตามหลักการในข้อ 19 แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และหลักการในข้อ 19 แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง¹⁷¹ ซึ่งการประชุมที่จัดขึ้นในวันที่ 3 พฤษภาคม ปี 2007 ในหัวข้อ “ความปลอดภัยของผู้สื่อข่าว” ได้มีการออกปฏิญญาเมเดลลิน (Medellin Declaration, 2007) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นแผนกลยุทธ์สำหรับการรับประกันความปลอดภัยของผู้สื่อข่าวและต่อต้านการนิรโทษกรรมในอนาคต

การออกปฏิญญาฉบับนี้สืบเนื่องมาจากข้อกังวลเกี่ยวกับการละเมิดเสรีภาพของสื่อมวลชน (Freedom of press) รวมถึงการฆาตกรรม การลักพาตัว การจับเป็นตัวประกัน การข่มขู่ การจับกุมขังผู้สื่อข่าว สื่อมวลชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยมิชอบด้วยกฎหมายซึ่งมีสาเหตุมาจากการทำงานตามวิชาชีพทั้งในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธและในสถานการณ์ทั่วไป ปฏิญญาเมเดลลินมีเนื้อหาแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วนด้วยกันคือ การเรียกร้องต่อรัฐสมาชิก การเรียกร้องต่อประชาคมระหว่างประเทศและองค์กรวิชาชีพผู้สื่อข่าว รวมทั้งการเรียกร้องต่อองค์การ UNESCO โดยมีหลักการสำคัญดังนี้

ส่วนที่ 1 เรียกร้องให้รัฐสมาชิกขององค์การ UNESCO ดำเนินการสืบสวนสอบสวนการกระทำรุนแรงทุกประเภทต่อผู้สื่อข่าว สื่อมวลชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องที่เกิดขึ้นในดินแดนของรัฐตนหรือนอกดินแดนในกรณีที่ยังคงกำลังของรัฐได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกรกระทำรุนแรงต่อบุคคลดังกล่าว รวมทั้งค้นหาบุคคลผู้ซึ่งถูกกล่าวหาหรือบุคคลที่ได้กระทำความผิดอาชญากรรมต่อผู้สื่อข่าว และนำตัวบุคคลผู้นั้นมาดำเนินคดีในศาลภายในประเทศหรือส่งตัวไปยังศาลของรัฐอื่นที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีนั้น และเรียกร้องให้รัฐสมาชิกปล่อยตัวผู้สื่อข่าวที่ถูกคุมขังที่มีสาเหตุมาจากการปฏิบัติหน้าที่ตามวิชาชีพของพวกเขา รวมทั้งเรียกร้องให้รัฐสมาชิกเคารพในเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of expression) และต่อต้านการนิรโทษกรรมภายใต้เงื่อนไขการรับประกันการช่วยเหลือทางการเงิน รวมทั้งการเรียกร้องให้ยกเลิกอายุความในคดีอาญาที่ได้กระทำขึ้นเพื่อขัดขวางการใช้เสรีภาพในข้อมูลข่าวสาร (Freedom of information) และเสรีภาพในการแสดงออก และที่สำคัญได้เรียกร้องให้รัฐสมาชิกเข้าเป็นภาคีสมาชิกพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 1 และ 2 รวมทั้งธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ

¹⁷¹ Koichiro Matsuura, *The safety of journalists is an issue that affects us all* [Online], May 2007.

และตราสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ¹⁷²

นอกจากจะมีเนื้อหาที่เรียกร้องจากรัฐสมาชิกแล้ว ในปฏิญญายังได้เรียกร้องให้สำนักข่าวต่างๆ ส่งเสริมการรับประกันความปลอดภัยให้กับผู้สื่อข่าวเมื่อต้องเข้าไปปฏิบัติงานในสถานการณ์ที่เสี่ยงอันตรายในประเทศหรือการพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศ รวมทั้งการฝึกอบรมเรื่องความปลอดภัย การดูแลสุขภาพ การทำประกันชีวิต โดยคุ้มครองทั้งลูกจ้างอิสระและลูกจ้างเต็มเวลาอย่างเท่าเทียมกัน และเรียกร้องให้เสนอข่าวการกระทำรุนแรงทุกประเภทต่อผู้สื่อข่าวให้สังคมได้รับรู้อย่างกว้างขวางด้วย¹⁷³

สุดท้ายในปฏิญญายังได้มีการเรียกร้องต่อองค์การ UNESCO โดยได้เชื้อเชิญเลขาธิการองค์การ UNESCO ทำการศึกษาร่วมกับองค์การระหว่างประเทศและองค์กรเอกชนระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่อไปนี้

- (1) มาตรการที่จะส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และหลักการของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้สื่อข่าว สื่อมวลชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์ข้อพิพาทกันทางอาวุธให้ดียิ่งขึ้น
- (2) ทำงานต่อต้านการแพร่ขยายของการข่มขู่ผู้สื่อข่าวและสื่อมวลชน รวมไปถึงการจับเป็นตัวประกันและการลักพาตัว
- (3) สนับสนุนให้กลไกต่างๆ นำเอาประเด็นเรื่องการพัฒนาสื่อสารมวลชนเข้าไปรวมในโปรแกรมที่มีจุดมุ่งหมายในการยกระดับสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

นอกจากนี้ยังร้องขอให้มีการเสนอข้อมูลในการประชุมสมัชชาสามัญ โดยจัดทำเป็นรายงานเรื่องอาชญากรรมที่กระทำต่อผู้สื่อข่าวและจำนวนคดีที่ยังไม่มีการนำตัวผู้กระทำความผิดเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรม¹⁷⁴

ปฏิญญาฉบับนี้ได้รับการสนับสนุนจากประธานาธิบดีของประเทศโคลัมเบีย และองค์กรสื่อมวลชน 200 แห่งทั่วโลกว่าจะรับเอาไปเป็นมาตรการในการพัฒนาเรื่องความปลอดภัยของผู้สื่อข่าว

¹⁷² Medellin Declaration, p.2.

¹⁷³ Ibid., p.3.

¹⁷⁴ Ibid.

และต่อต้านการนิรโทษกรรม¹⁷⁵ อย่างไรก็ตามก็ดี แนวคิดและหลักการในปฏิญญาเมเดลินเหล่านี้ยังเป็นเพียงตราสารระหว่างประเทศที่ไม่มีผลผูกมัดให้ชาติต่างๆ ต้องปฏิบัติตาม แต่อย่างน้อยหากมีการกระตุ้นเตือนถึงสิ่งเหล่านี้เรื่อยๆ ทำยที่สุด อาจทำให้รัฐสมาชิกองค์การ UNESCO ตระหนักถึงความสำคัญและนำไปปฏิบัติตาม หรืออาจเป็นแรงผลักดันให้แนวคิดหรือหลักการเหล่านี้พัฒนากลายเป็นสนธิสัญญาหรือหลักกฎหมายทั่วไปในทางระหว่างประเทศต่อไปได้¹⁷⁶

3.2.4 ปฏิญญาว่าด้วยผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน (Declaration on Human Rights Defenders)

ผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนคือปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรที่ส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนด้วยวิธีสันติและปราศจากความรุนแรง โดยผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนจะมีบทบาทในการเปิดโปงการกระทำละเมิดให้สาธารณชนรับรู้ และเรียกร้องให้นำตัวผู้กระทำผิดมาดำเนินคดี รวมทั้งสนับสนุนให้ปัจเจกบุคคลและชุมชนเรียกร้องสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์¹⁷⁷

หากพิจารณาบทบาทของผู้สื่อข่าวจะเห็นได้ว่า โดยปกติแล้วผู้สื่อข่าวจะมีหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลข่าวสารและนำเสนอต่อสาธารณชนผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ ดังนั้น ผู้สื่อข่าวจะถือเป็นผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนก็ต่อเมื่อพวกเขาเหล่านั้นได้ทำหน้าที่รายงานการกระทำละเมิดสิทธิมนุษยชนและเป็นประจักษ์พยานในการกระทำเช่นนั้น ซึ่งมีผู้สื่อข่าวจำนวนไม่น้อยที่ได้ทำหน้าที่ดังกล่าว¹⁷⁸ เพราะฉะนั้น ในฐานะที่ผู้สื่อข่าวมีบทบาทในการเปิดโปงการละเมิดสิทธิมนุษยชนให้สาธารณชนได้รับรู้อยู่เสมอจึงถือเป็นผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนด้วย

¹⁷⁵ United Nations Educational Scientific and Cultural Organization, Media professionals from around the world adopt Medellin Declaration on Safety of Journalists and Combating Impunity [Online], 10 May 2007. Available from http://portal.unesco.org/ci/en/ev.phpURL_ID=24542&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

¹⁷⁶ Malcolm D. Evans, *International law*, p.142.

¹⁷⁷ Amnesty International, Human Rights Defenders [Online]. Available from <http://www.amnesty.org/en/human-rights-defenders/background>

¹⁷⁸ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Who are Human Rights Defenders [Online]. Available from <http://www2.ohchr.org/english/issues/defenders/who.htm>

อย่างไรก็ดี การทำหน้าที่ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความเสี่ยงอันตรายในการถูกระงับหรือละเมิดในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการถูกสังหาร การถูกจับกุมคุมขัง การถูกบังคับให้หายสาบสูญ รวมทั้งการถูกข่มขู่คุกคาม ตัวอย่างเช่น กรณีที่ผู้สื่อข่าวจำนวน 7 คนในประเทศแกมเบีย (Gambia) ถูกจับกุมในข้อหาวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล กล่าวคือ เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน ปี 2009 ผู้สื่อข่าวจำนวน 7 คนรวมทั้งผู้นำของสมาพันธ์สื่อมวลชนแกมเบีย (The Gambian Press Union: GPU) ถูกจับกุมด้วยข้อหาวิพากษ์วิจารณ์ นาย Yahya Jammeh ประธานาธิบดีแกมเบียว่าเกี่ยวข้องกับการฆาตกรรมนาย Dayda Hydera ผู้สื่อข่าวที่มีชื่อเสียงและเป็นทีเคอร์ฟในประเทศแกมเบียเมื่อปี 2004¹⁷⁹ โดยก่อนที่นาย Hydera จะถูกสังหารนั้น นาย Hydera ได้ชื่อว่าเป็นนักวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลที่ตรงไปตรงมาและเฉียบคม ซึ่งจากการลงพื้นที่สืบสวนขององค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดนพบว่า ผู้ต้องสงสัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับฆาตกรรมในกรณีนี้คือ กลุ่มปฏิบัติการลับซึ่งสนับสนุนประธานาธิบดีที่รู้จักกันในชื่อ “Green Boys”¹⁸⁰

จากบทบาทที่สำคัญของผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนทำให้สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้มีมติที่ 53/144¹⁸¹ รับเอาปฏิญญาว่าด้วยผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน แม้ในตัวปฏิญญาเองจะไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย แต่เนื้อหาในปฏิญญาประกอบไปด้วยหลักเกณฑ์และสิทธิต่างๆ ที่เป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานซึ่งปรากฏอยู่ในตราสารสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่มีผลผูกพันทางกฎหมาย เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) โดยเนื้อหาในปฏิญญาแบ่งออกได้เป็น 4 ส่วนด้วยกันคือ

ส่วนที่ 1 สิทธิและความคุ้มครองที่ให้แก่ผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน โดยในข้อ 1, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12 และ 13 ของปฏิญญาได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองรวมถึงสิทธิของผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนไว้ซึ่งได้แก่ สิทธิที่จะส่งเสริมและต่อสู้เพื่อให้เกิดการคุ้มครองรวมทั้งให้ตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในระดับประเทศและระหว่างประเทศ สิทธิในการชุมนุมโดยสันติ สิทธิในการก่อตั้งหรือมีส่วนร่วมในองค์กรเอกชน สมาคม หรือกลุ่มต่างๆ สิทธิในการรับรู้ เสาะหา ได้มา ได้รับ และครอบครองข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งปวง สิทธิในการจัดพิมพ์ แจ้าง หรือ เผยแพร่ ความคิดเห็น ข้อมูล หรือความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้ง

¹⁷⁹ Commonwealth Human Rights Initiative, *Journalists as Human Rights Defenders* [Online]. Available from http://www.humanrightsinitiative.org/index.php?option=com_content&view=article&id=161&Itemid=178

¹⁸⁰ Reporters without Borders, *Yahya Jammeh orders hounding of journalists* [Online]. Available from <http://en.rsf.org/gambia-yahya-jammeh-orders-hounding-of-16-06-2009,33430>

¹⁸¹ United Nations General Assembly, UN. Doc. A/RES/53/144 (8 March 1999)

ปวงได้อย่างเสรี สิทธิในการยื่นข้อวิจารณ์ต่อองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐบาลเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานสาธารณะ รวมทั้งการชี้ให้เห็นถึงเรื่องใดก็ตามที่อาจขัดขวางหรือหยุดยั้งการส่งเสริม คัดค้าน และการบรรลุถึงสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน สิทธิในการที่จะได้รับประโยชน์จากการเยียวยาอย่างมีประสิทธิภาพ และได้รับการคุ้มครองเมื่อมีการละเมิดสิทธิเหล่านั้น สิทธิในการที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยสันติ เพื่อต่อต้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน สิทธิในการที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพตามกฎหมายภายในประเทศ ในการที่จะโต้ตอบหรือคัดค้านอย่างสันติต่อกิจกรรมและการกระทำใด รวมถึงการละเลยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรัฐ ซึ่งส่งผลให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

ส่วนที่ 2 หน้าที่ของรัฐ กล่าวคือ รัฐมีหน้าที่ในการปฏิบัติตามและให้ความเคารพหลักเกณฑ์ในปฏิญญา โดยในข้อ 2, 9, 12, 14 และ 15 ได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของรัฐและชี้ให้เห็นถึงความรับผิดชอบและหน้าที่ของรัฐซึ่งได้แก่ รัฐมีความรับผิดชอบและหน้าที่ในเบื้องต้นที่จะคุ้มครอง ส่งเสริม และนำสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานไปปฏิบัติ รัฐควรดำเนินการสอบสวนโดยฉับพลันอย่างเป็นกลาง หรือประกันว่าจะมีการสืบสวนเมื่อมีเหตุที่น่าเชื่อถือได้ว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในดินแดนที่อยู่ภายใต้เขตอาณาของรัฐนั้น รัฐต้องดำเนินมาตรการที่จำเป็นเพื่อประกันให้มีการคุ้มครองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแก่บุคคลทุกคน โดยลำพังหรือโดยร่วมกับผู้อื่น จากความรุนแรง การข่มขู่ การตอบโต้ การเลือกปฏิบัติที่เป็นการปฏิบัติโดยพฤตินัยหรือนิตินัย การกีดกัน หรือการปฏิบัติโดยพลการอื่นใด ที่เป็นผลจากการที่บุคคลนั้นได้ใช้สิทธิอย่างชอบธรรมตามที่อ้างถึงในปฏิญญานี้ รัฐมีความรับผิดชอบในการดำเนินมาตรการด้านนิติบัญญัติ ตุลาการ และบริหาร หรืออื่นๆ ที่เหมาะสม เพื่อเป็นการส่งเสริมความเข้าใจของทุกคนภายใต้อำนาจเขตรัฐ ถึงสิทธิด้านพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รัฐมีความรับผิดชอบในการส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการสอนสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการศึกษาทุกระดับชั้น

ส่วนที่ 3 ความรับผิดชอบของบุคคลทุกคน กล่าวคือ ในข้อ 10, 11 และ 18 ของปฏิญญาได้เน้นย้ำให้บุคคลทุกคนมีความรับผิดชอบในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน และช่วยกันปกป้องประชาธิปไตย รวมทั้งไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนของกันและกัน

ส่วนที่ 4 บทบาทของกฎหมายภายในประเทศ กล่าวคือ ในข้อ 3 และ 4 ได้กล่าวถึงบทบาทของกฎหมายภายในประเทศที่จะต้องสอดคล้องกับหลักกฎหมายสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน โดยกฎหมายภายในประเทศที่สอดคล้องกับกฎบัตรสหประชาชาติและพันธกรณีระหว่างประเทศอื่นๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ถือเป็นกรอบกระบวนการยุติธรรมที่จะให้มีการปฏิบัติ

และใช้สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน รวมทั้งเป็นกรอบสำหรับการดำเนินกิจกรรมที่ควรปฏิบัติตามปฏิญญาฉบับนี้ เพื่อการส่งเสริม คุ้มครอง และได้รับสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้

จะเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์ในปฏิญญาว่าด้วยผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนนั้นมีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยสนับสนุนและปกป้องคุ้มครองการปฏิบัติงานของผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน แม้จะไม่ได้สร้างสิทธิใดขึ้นมาใหม่ แต่เป็นการแสดงถึงสิทธิที่มีอยู่แล้วให้ชัดเจนและง่ายต่อการปรับใช้ในสถานการณ์และการทำงานในทางปฏิบัติของผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน

3.2.5 ร่างอนุสัญญาว่าด้วยการส่งเสริมการปกป้องคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธและในสถานการณ์อื่นๆ (Draft International Convention to Strengthen the Protection of Journalists in Armed Conflicts and Other Situations)

ในหัวข้อนี้จะทำการศึกษาร่างอนุสัญญาว่าด้วยการส่งเสริมการปกป้องคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธและในสถานการณ์อื่นๆ โดยเริ่มจากความเป็นมาของร่างอนุสัญญา ขอบเขตในการบังคับใช้ เนื้อหาและสาระสำคัญของร่างอนุสัญญา พร้อมทั้งจะวิเคราะห์ว่าหลักการต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในร่างอนุสัญญามีข้อดีหรือข้อด้อยอย่างไร

3.2.5.1 ความเป็นมาของร่างอนุสัญญา

ร่างอนุสัญญาฉบับนี้ได้รับการผลักดันจากภาคเอกชนโดยองค์การรณรงค์สัญลักษณ์ของสื่อมวลชน (The Press Emblem Campaign: PEC) และสมาชิกขององค์การกติการะหว่างประเทศเพื่อปกป้องคุ้มครองผู้สื่อข่าว (The International Covenant for the Protection of Journalists: ICPJ) ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนระหว่างประเทศ ได้นำเสนอร่างอนุสัญญาว่าด้วยการส่งเสริมการปกป้องคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธและในสถานการณ์อื่นๆ เมื่อเดือนธันวาคม ปี 2007 ซึ่งถูกสร้างขึ้นโดยคณะผู้บริหารขององค์การรณรงค์สัญลักษณ์ของสื่อมวลชน (PEC) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นอนุสัญญาเฉพาะสำหรับปกป้องคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธและสถานการณ์อื่นๆ¹⁸²

¹⁸² Press Emblem Campaign, PEC media casualties 2007: A record year never witnessed before [Online], 17 December 2007. Available from <http://www.pressemblesm.ch/10399.html>

สาเหตุที่ทำให้มีการร่างอนุสัญญาฉบับนี้มาจาก ข้อห่วงกังวลในเรื่องการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าว สื่อมวลชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องได้เพิ่มขึ้นอย่างมากในพื้นที่ต่างๆ ของโลก ไม่ว่าจะเป็นการฆาตกรรม การลักพาตัว การจับเป็นตัวประกัน การข่มขู่ การจับกุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมายอันเนื่องมาจากการทำงานของผู้สื่อข่าว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้องค์กรเอกชนดังกล่าวตระหนักถึงความสำคัญและเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดทำร่างอนุสัญญาขึ้นมาเพื่อผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธและในสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงอื่นๆ ได้รับการปกป้องคุ้มครองที่ดีขึ้น¹⁸³

3.2.5.2 ขอบเขตการบังคับใช้ของอนุสัญญา

ตามที่ได้บัญญัติไว้ในข้อ 1 ของร่างอนุสัญญา ขอบเขตของอนุสัญญานำไปปรับใช้ทุกกรณีไม่ว่าจะเป็นจะยามสงครามหรือสันติไม่ว่าจะเป็นข้อพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศ หรือข้อพิพาททางอาวุธที่ไม่มีลักษณะระหว่างประเทศ รวมถึงในกรณีที่เป็นความตึงเครียดภายในประเทศด้วยซึ่งได้แก่เหตุขัดแย้งภายในประเทศ การจลาจล การตกเป็นเป้าหมายในการสังหาร การลักพาตัว หรือการก่อเหตุประท้วงโดยชอบและมิชอบด้วยกฎหมาย และในข้อ 2(1) ยังให้อนุสัญญานี้บังคับใช้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐรวมถึงตัวตนที่ไม่ใช่รัฐด้วย¹⁸⁴

3.2.5.3 เนื้อหาและสาระสำคัญของร่างอนุสัญญา

ร่างอนุสัญญา ฉบับนี้ประกอบไปด้วยส่วนของอารัมภบท (Preamble) ที่ได้กล่าวย้ำยืนยันถึงหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องคุ้มครองผู้สื่อข่าวในปัจจุบัน ได้แก่ ข้อ 19 แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และหลักการในข้อ 19 แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง รวมทั้งอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 และพิธีสารเพิ่มเติม ค.ศ.1977 โดยเฉพาะข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 ซึ่งเป็นมาตรการคุ้มครองผู้สื่อข่าว นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงข้อมติที่ 1738 ของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่ประนามการโจมตีผู้สื่อข่าว สื่อมวลชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ และเรียกร้องให้หยุดการกระทำเช่นนั้น และย้ำถึงมติของที่ประชุมใหญ่แห่งสหประชาชาติที่ 3058 เมื่อปี 1973 ที่ริเริ่มจะให้มีอนุสัญญาในการคุ้มครองผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติการกิจซึ่งอันตรายแยกออกมาเป็นเอกเทศ

¹⁸³ Ibid.

¹⁸⁴ Art.1 and 2(1) of Draft International Convention to strengthen the protection of journalists in armed conflicts and other situations

ในอารัมภบทยังได้แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องร่างอนุสัญญาขึ้นมา เนื่องจากผู้สื่อข่าวตกเป็นเป้าหมายในการสังหาร ถูกลักพาตัว และยังมีความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นจากตัวตนต่างๆ ที่มากมาย รวมถึงตัวตนที่ไม่ใช่รัฐในพื้นที่ที่เกิดความขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธหรือสถานการณ์ความวุ่นวายภายในประเทศ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นเหตุให้การปฏิบัติงานตามวิชาชีพของผู้สื่อข่าวเต็มไปด้วยอันตราย ดังนั้น จึงต้องป้องกันการโจมตีผู้สื่อข่าวและลงโทษผู้กระทำความผิด รับประกันสิทธิของเหยื่อให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและได้รับการเยียวยา โดยร่างอนุสัญญามีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

3.2.5.3.1 คำนิยาม

ในร่างอนุสัญญานี้ได้ให้คำนิยามคำว่า “ผู้สื่อข่าว” (Journalist) ไว้ว่า ผู้สื่อข่าวหมายถึง พลเรือนทุกคนที่ทำงานเป็นผู้รายงานข่าว ผู้สื่อข่าวต่างถิ่น ช่างภาพ ช่างกล้อง ช่างกราฟิก และผู้ช่วยในสาขาต่างๆ ของสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (อินเทอร์เน็ต) ซึ่งปฏิบัติหน้าที่เหล่านี้เป็นอาชีพไม่ว่าจะเป็นลูกจ้างประจำหรือลูกจ้างชั่วคราว และไม่ว่าจะเชื้อชาติใด เพศใด ศาสนาใด¹⁸⁵

จะเห็นได้ว่า ร่างอนุสัญญาได้กำหนดคำนิยามของผู้สื่อข่าวให้มีความชัดเจนขึ้นมากกว่า พิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 1 ข้อ 79 (1) ที่ไม่ได้ให้ความหมายคำว่า “ผู้สื่อข่าว” ไว้โดยเฉพาะ แต่ได้ใช้ความหมายของคำว่าผู้สื่อข่าวตามร่างอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องคุ้มครองผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติการกิจซึ่งเสี่ยงอันตรายในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธ ปี 1975 (The Draft United Nations Convention on Protection of Journalists Engaged in Dangerous Missions in Areas of Armed Conflict) ข้อ 2 ว่า “ผู้สื่อข่าว หมายถึง คนเขียนข่าว ผู้รายงานข่าว ช่างภาพ ช่างเทคนิคทางการถ่ายทำทางวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งทำงานเหล่านี้เป็นอาชีพ” ซึ่งยังต้องอาศัยการตีความเพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีบุคคลมากมายเกี่ยวข้องกับกระบวนการทำข่าว รวมทั้งสื่อที่เกิดขึ้นใหม่อย่างเช่นอินเทอร์เน็ต

3.2.5.3.2 เงื่อนไขในการปฏิบัติต่อผู้สื่อข่าว

¹⁸⁵ Preamble of Draft International Convention to strengthen the protection of journalists in armed conflicts and other situations

ในข้อ 2 ของร่างอนุสัญญาฯ ได้กำหนดห้ามการโจมตีหรือล่องละเมิดต่อผู้สื่อข่าวโดยจงใจ ช่มชู้ ลักพาตัว หรือคุมขังผู้สื่อข่าวขณะปฏิบัติงาน โดยมีเงื่อนไขว่า ผู้สื่อข่าวต้องไม่ได้กระทำการใดๆ ที่ทำให้สถานะพลเรือนของตนเองเสียไปและไม่ได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการทางทหารโดยตรง¹⁸⁶ และการฆาตกรรม การปฏิบัติด้วยความโหดร้าย การทรมาน การจับเป็นตัวประกันก็เป็นสิ่งต้องห้ามเช่นกัน โดยการกระทำเช่นนี้นั้นจะถือเป็นอาชญากรรมสงคราม (War crime) ตามหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศ¹⁸⁷ นอกจากนี้ในร่างอนุสัญญาฯ ยังได้ห้ามการโจมตีเครื่องมืออุปกรณ์ของผู้สื่อข่าวด้วย เว้นแต่จะใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการทหาร¹⁸⁸ แม้หลักการในส่วนนี้จะมิใช่เรื่องใหม่ก็ตาม แต่ก็เป็นการนำหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่มีอยู่แล้วมาเขียนใหม่เพื่อตอกย้ำให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นไปยังสถานะผู้สื่อข่าว มิใช่แค่สถานะพลเรือนซึ่งเป็นสถานะพื้นฐาน

อย่างไรก็ดี ใ้ว่าร่างอนุสัญญาฯ จะห้ามแต่การโจมตีผู้สื่อข่าวไว้เพียงอย่างเดียว ในข้อ 2(5) ยังได้บัญญัติห้ามไม่ให้สื่อมวลชนทุกคนปลุกปั่นยุ้งให้ก่อความรุนแรง การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ อาชญากรรมต่อมนุษยชาติ และการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างร้ายแรง¹⁸⁹ หลักการในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า เมื่อสื่อมวลชนได้รับความคุ้มครองในชีวิตและเสรีภาพในการปฏิบัติงานแล้ว ก็ย่อมต้องมีความรับผิดชอบในวิชาชีพของตนเองด้วยโดยไม่นำความเชื่อถือที่ได้รับจากสังคมไปใช้ในทางที่ผิด ดังกรณีตัวอย่างที่ได้เคยกล่าวถึงไว้ไม่ว่าจะเป็นคดี The Hans Fritzsche Case ที่ศาลนูเรมเบิร์กได้ตัดสินว่านาย Julius Streicher บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ Der Sturmer มีความผิดฐานอาชญากรรมต่อมนุษยชาติเนื่องจากยุ้งส่งเสริมให้ประชาชนสังหารฝ่ายตรงข้าม และคดี Prosecutor v. Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza, Hassan Ngeze ที่ศาล ICTR ได้ตัดสินให้นาย Hassan Ngeze ผู้สื่อข่าวซึ่งเป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์ Kangura และมีตำแหน่งเป็นบรรณาธิการ มีความผิดฐานสังหารและยุ้งปลุกปั่นให้สาธารณชนกระทำการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์

¹⁸⁶ Art. 2 (1) of Draft International Convention to strengthen the protection of journalists in armed conflicts and other situations

¹⁸⁷ Art. 2 (3) of Draft International Convention to strengthen the protection of journalists in armed conflicts and other situations

¹⁸⁸ Art. 2 (2) of Draft International Convention to strengthen the protection of journalists in armed conflicts and other situations

¹⁸⁹ Art. 2 (5) of Draft International Convention to strengthen the protection of journalists in armed conflicts and other situations

นอกจากนี้ ข้อ 2(6) ยังได้บัญญัติห้ามไม่ให้ผู้สื่อข่าวที่ต้องการจะได้รับความคุ้มครองพกพาอาวุธ หรือมีส่วนร่วมในการสู้รบในทุกทาง¹⁹⁰ การที่บัญญัติมิให้ผู้สื่อข่าวพกพาอาวุธซึ่งอยู่ในข้อบทเดียวกับการห้ามผู้สื่อข่าวเข้าไปมีส่วนร่วมในการสู้รบอาจแสดงให้เห็นได้ว่า การที่ผู้สื่อข่าวพกพาอาวุธไปปฏิบัติงานอาจเสี่ยงหรือเป็นสิ่งที่ล่อแหลมต่อการเสียความคุ้มครองภายใต้กฎหมายเช่นเดียวกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการสู้รบได้ เพราะการที่ผู้สื่อข่าวพกพาอาวุธอาจเป็นการเพิ่มอันตรายให้แก่ตนเองเนื่องจากอาจตกเป็นเป้าหมายในการโจมตีได้ เพราะผู้สื่อข่าวต้องคงสถานะความเป็นกลาง การพกพาอาวุธทำให้แต่ละฝ่ายในข้อพิพาทเข้าใจผิดว่า ผู้สื่อข่าวเป็นพวกเดียวกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในข้อพิพาททางอาวุธได้

อย่างไรก็ดี แม้ข้อ 2 (6) ห้ามมิให้ผู้สื่อข่าวพกพาอาวุธหรือมีส่วนร่วมในการสู้รบ แต่กลับอนุญาตให้ผู้สื่อข่าวสามารถได้รับความคุ้มครองโดยหน่วยรักษาความปลอดภัยส่วนบุคคล เพื่อป้องกันตนเองและเครื่องมืออุปกรณ์ในการทำข่าว¹⁹¹ ในประเด็นเรื่องนี้ เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่า การอนุญาตให้ผู้สื่อข่าวสามารถมีหน่วยรักษาความปลอดภัยที่พกพาอาวุธ อาจเป็นอันตรายต่อตนเองและผู้สื่อข่าวคนอื่น ๆ ได้ เนื่องจากหน่วยรักษาความปลอดภัยที่มีอาวุธย่อมมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดการสู้รบกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในสงครามได้ และในการสู้รบนั้นย่อมต้องทำร้ายหรือทำให้กองกำลังฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียหายได้ ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นถือว่า หน่วยรักษาความปลอดภัยได้เข้ามีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงแล้ว เช่น กรณีของหน่วยรักษาความปลอดภัยของขบวนการสำนักข่าว CNN ถึงอาวุธปืนตอบโต้กับกลุ่มติดอาวุธ หลังจากที่ยกพลออกจากสำนักข่าวถูกยิงที่นอกเมืองตริกิต ทางเหนือของประเทศอิรัก ดังนั้น เมื่อหน่วยรักษาความปลอดภัยซึ่งมีฐานะเป็นพลเรือน* เข้าไปมีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรง ย่อมส่งผลให้สูญเสียความ

¹⁹⁰ Art. 2 (6) of Draft International Convention to strengthen the protection of journalists in armed conflicts and other situations

¹⁹¹ Ibid.

* เป็นที่ชัดเจนแล้วว่าสถานะทางกฎหมายของบุคลากรของบริษัทเอกชนที่ให้บริการทางด้านการทหารส่วนใหญ่ในทางกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนั้น ไม่มีสถานะเป็นพลรบ ไม่มีสถานะเป็นทหารรับจ้าง ไม่สามารถเป็นจารชน และไม่อาจได้รับสถานภาพเชลยศึกเมื่อถูกควบคุมตัวโดยฝ่ายคู่พิพาท ดังนั้น จึงมีสถานะเป็นพลเรือนธรรมดาเท่านั้น และได้รับความคุ้มครองไม่ให้ตกเป็นเป้าหมายของการโจมตี เว้นแต่ในเวลาที่พลเรือนนั้นได้มีส่วนร่วมในการสู้รบอย่างแท้จริงเท่านั้น อย่างไรก็ตาม แม้สถานภาพทางกฎหมายจะมีความชัดเจนแล้ว แต่ในความเป็นจริงรูปลักษณะภายนอกของบริษัทเอกชนที่ให้บริการทางด้านการทหารซึ่งแต่งตัวกึ่งทหาร กึ่งพลเรือน แต่ทำหน้าที่ป้องกันสถานที่หรือวัตถุทางการทหารเช่นนี้ จะยังคงสร้างความสับสนต่อไป และอาจจะยังคงก่อให้เกิดผลเสียต่อการให้ความคุ้มครองพลเรือนโดยทั่วไปอยู่ อ่านเพิ่มเติมได้ใน ธรรมนูญฯ ดีแสวง, “แนวทางในการควบคุมบริษัทเอกชนที่ให้บริการ

คุ้มครองภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ จึงตกเป็นเป้าหมายของการโจมตีได้ ครอบงำที่ ยังคงมีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงอยู่ หากต่อไปมีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นอีกเรื่อยๆ อาจก่อให้เกิดความ สับสนว่าขบวนการผู้สื่อข่าวทุกคนอาจมีอาวุธ หรือการใช้อาวุธอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่าเป็นกอง กำลังติดอาวุธได้ ดังนั้น ผู้สื่อข่าวจึงไม่ควรจะมีหน่วยรักษาความปลอดภัยส่วนบุคคลที่ติดอาวุธในขณะ ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เกิดข้อพิพาททางอาวุธ เพื่อหลีกเลี่ยงการเข้าใจผิดและหลีกเลี่ยงการทำตนเองให้ ง่ายต่อการตกเป็นเป้าหมายในการโจมตี

ในเรื่องของสถานะของผู้สื่อข่าวเมื่อถูกจับกุมคุมขังในช่วงสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธตามข้อ 4 กำหนดให้ผู้สื่อข่าวมีสิทธิได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับพลเรือนตามที่บัญญัติไว้ในอนุสัญญาเจนีวาฉบับ ที่ 3 โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สื่อข่าวสงครามตามข้อ 4(4) แห่งอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3¹⁹² จะเห็นได้ว่า ร่าง อนุสัญญาฯ ไม่ได้แบ่งแยกระหว่างสถานะของผู้สื่อข่าวสงครามและสถานะของผู้สื่อข่าวอิสระ โดยให้ ผู้สื่อข่าวที่ถูกจับกุมคุมขังได้รับการปฏิบัติอย่างเช่นพลเรือนเหมือนกันทั้งหมด ซึ่งจะแตกต่างจากสถานะ ของผู้สื่อข่าวตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่ได้ทำการศึกษาไว้ในหัวข้อที่ 3.1.2.2 ที่กำหนดว่า หากเป็นผู้สื่อข่าวอิสระแล้ว ก็จะได้รับ ความคุ้มครองในฐานะที่เป็นพลเรือนภายใต้ อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 แต่หากเป็นผู้สื่อข่าวสงครามจะได้รับความคุ้มครองในฐานะพลเรือนภายใต้ อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 ซึ่งการที่ร่างอนุสัญญาฯ มีข้อกำหนดในเรื่องดังกล่าวแตกต่างออกไปจาก หลักเกณฑ์ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่มีอยู่เดิมอาจก่อให้เกิดความสับสนในสถานะของ ผู้สื่อข่าวแต่ละประเภทได้ แต่หากมองอีกมุมหนึ่งการกำหนดให้ผู้สื่อข่าวได้รับการปฏิบัติอย่างเช่นพล เรนทั้งหมดอาจช่วยให้ผู้สื่อข่าวได้รับประโยชน์ในเรื่องความคุ้มครองเมื่อตนถูกจับกุมคุมขัง

3.2.5.3.3 กลไกในการตรวจสอบการปฏิบัติตามพันธกรณี

ในข้อ 10 ของร่างอนุสัญญาฯ ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการสื่อมวลชนระหว่าง ประเทศ (International Media Committee: IMC) ซึ่งเป็นองค์กรที่จะจัดตั้งขึ้นมาใหม่มีหน้าที่ในการ ตรวจสอบการปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาฯ ของรัฐภาคี¹⁹³ โดยคณะกรรมการจะประกอบด้วย

ทางด้านกรทการในกฎหมายระหว่างประเทศ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552), หน้า 112.

¹⁹² Art. 4 of Draft International Convention to strengthen the protection of journalists in armed conflicts and other situations

¹⁹³ Art. 10 (1) of Draft International Convention to strengthen the protection of journalists in armed conflicts and other situations

ผู้เชี่ยวชาญอิสระ (Independent experts) ที่เป็นผู้สื่อข่าวจำนวน 5 ท่าน และไม่เป็นผู้สื่อข่าวอีก 5 ท่าน รวมจำนวน 10 ท่าน ซึ่งใช้วิธีเลือกแบบลงคะแนนลับจากรายชื่อผู้ลงสมัคร¹⁹⁴ โดยประธานคณะกรรมการ ต้องเป็นผู้สื่อข่าว¹⁹⁵ และให้มีการเลือกตั้งใหม่ทุกๆ 2 ปี¹⁹⁶

คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ในการร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเช่น หน่วยงานสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ (UN human rights bodies) องค์กรที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ทั้งระดับระหว่างประเทศ ภูมิภาค ภายในประเทศ และองค์กรเอกชน¹⁹⁷ รวมทั้งมีหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้สื่อข่าวทั่วโลก และรัฐภาคีต้องให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น คณะกรรมการต้องจัดทำรายงานประจำปีและเสนอไปยังรัฐสมาชิกทุกรัฐขององค์การสหประชาชาติ พร้อมทั้งเสนอข้อแนะนำไปยังรัฐ สมาคมผู้สื่อข่าวและตัวแทนสื่อมวลชน นอกจากนี้ หากมีความจำเป็นคณะกรรมการสามารถเชิญตัวแทนของรัฐมาให้ข้อมูลและเรียกร้องให้ปฏิบัติตามมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหา¹⁹⁸ จะเห็นได้ว่า การที่ร่างอนุสัญญา กำหนดให้มีการจัดตั้งกลไกคณะกรรมการสื่อมวลชนระหว่างประเทศ (IMC) ในการตรวจตราการปฏิบัติตามพันธกรณีของรัฐภาคีโดยเฉพาะนั้น ถือเป็นประโยชน์อย่างมากในการคุ้มครองผู้สื่อข่าว

3.2.5.3.4 การดำเนินกระบวนการยุติธรรมและการเยียวยา

สำหรับการดำเนินการสอบสวนคดีที่เกิดจากการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวดังกล่าวที่ได้บัญญัติไว้ในข้อ 2 ของร่างอนุสัญญานั้น ในข้อ 5 ได้บัญญัติให้รัฐภาคีต้องดำเนินการสอบสวนคดีโดยไม่ชักช้าตามกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายใน และหากรัฐภาคีไม่สามารถดำเนินการสอบสวนคดีด้วยความเป็นธรรมได้ภายในเวลา 1 ปีแล้ว คณะกรรมการสื่อมวลชนระหว่าง

¹⁹⁴ Art. 10 (2) of Draft International Convention to strengthen the protection of journalists in armed conflicts and other situations

¹⁹⁵ Art. 10 (3) of Draft International Convention to strengthen the protection of journalists in armed conflicts and other situations

¹⁹⁶ Art. 10 (4) of Draft International Convention to strengthen the protection of journalists in armed conflicts and other situations

¹⁹⁷ Art. 10 (7) of Draft International Convention to strengthen the protection of journalists in armed conflicts and other situations

¹⁹⁸ Art. 10 (8) of Draft International Convention to strengthen the protection of journalists in armed conflicts and other situations

ประเทศ (IMC) จะแต่งตั้งคณะกรรมการระหว่างประเทศที่เป็นอิสระขึ้นมา ซึ่งประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญอิสระและผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติในเรื่องเสรีภาพในการแสดงออก (UN special rapporteur on the freedom of expression) โดยคณะกรรมการอิสระชุดนี้จะมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการสืบหาข้อเท็จจริงเพื่อหาตัวผู้กระทำความผิด และจะทำรายงานพร้อมทั้งข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการสื่อมวลชนระหว่างประเทศ (IMC)¹⁹⁹ เพื่อให้คณะกรรมการสื่อมวลชนระหว่างประเทศดำเนินมาตรการที่เหมาะสมต่อไปตามที่กำหนดไว้ในข้อ 10 เช่น เชิญตัวแทนของแต่ละฝ่ายมาให้การและเรียกร้องให้ให้ดำเนินการเพื่อแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นหากจำเป็น

ส่วนประเด็นเรื่องการเยียวยาตามอนุสัญญานี้ได้บัญญัติไว้ในข้อ 9 โดยกำหนดว่ารัฐภาคีจะต้องรับประกันว่าเหยื่อ หรือในกรณีที่มีผู้สื่อข่าวเสียชีวิตครอบครัวหรือตัวแทนทางกฎหมาย จะได้รับสิทธิในการได้รับการชดเชยอย่างไม่ชักช้า ยุติธรรม และเพียงพอสำหรับการเยียวยา โดยรัฐภาคีและองค์กรผู้สื่อข่าวจะร่วมกันก่อตั้งกองทุนสำหรับการเยียวยาเช่นว่านั้น²⁰⁰

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมและการเยียวยาที่ได้กล่าวมาถือเป็นหลักการใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการแต่งตั้งคณะกรรมการระหว่างประเทศที่เป็นอิสระขึ้นมา เพื่อที่จะดำเนินการสืบหาข้อเท็จจริงเพื่อหาตัวผู้กระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าว และการก่อตั้งกองทุนทางการเงินเพื่อการเยียวยาผู้สื่อข่าวหรือครอบครัว ก็อาจจะเป็นหนทางที่ดีในการที่จะทำให้ผู้สื่อข่าวได้รับความยุติธรรม และนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีตามกระบวนการของกฎหมายได้มากขึ้น เพราะอย่างที่ได้อธิบายมาแล้วว่าเมื่อเกิดการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวโดยรัฐและโดยตัวตนที่ไม่ใช่รัฐ มีน้อยมากที่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้ ส่วนการกระทำละเมิดที่เกิดขึ้นกว่าร้อยละ 80 ของคดีทั้งหมด ไม่มีการสืบสวนสอบสวนอย่างจริงจังจากทางภาครัฐ ทำให้ผู้กระทำความผิดยังคงลอยนวลอยู่เป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เป็นการเปิดโอกาสให้ยังคงมีการกระทำความผิดต่อไปหรือกระทำความผิดเพิ่มขึ้นอีก

3.2.5.3.5 ลักษณะบ่งเฉพาะสำหรับผู้สื่อข่าว

ในข้อ 7 ของร่างอนุสัญญาได้กำหนดเครื่องหมายบ่งเฉพาะ (International distinctive emblem) ให้ผู้สื่อข่าวโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้สื่อข่าวได้รับความคุ้มครองที่ดีขึ้น เนื่องจาก

¹⁹⁹ Art. 5 of Draft International Convention to strengthen the protection of journalists in armed conflicts and other situations

²⁰⁰ Art. 9 of Draft International Convention to strengthen the protection of journalists in armed conflicts and other situations

ถ่ายทอดการแบ่งแยกผู้สื่อข่าวออกมาในสถานการณ์ที่มีความวุ่นวาย โดยเครื่องหมายบ่งเฉพาะนี้เป็นอักษรสีดำคำว่า “PRESS” อยู่บนวงกลมสีส้ม ซึ่งสวมใส่ในตำแหน่งที่เห็นได้ชัด เช่น สวมไว้ที่แขน แปะไว้ที่เล็อบบริเวณหน้าอกหรือหลัง รวมทั้งยังสามารถแปะไว้ที่ยานพาหนะ เครื่องมือ อุปกรณ์ต่างๆ ของผู้สื่อข่าวได้ และให้รัฐภาคียอมรับและเคารพเครื่องหมายเช่นว่านั้นในทุกสถานการณ์ โดยในอนุสัญญาฯ ยังกำหนดไว้อีกด้วยว่า องค์การที่จะผู้รับผิดชอบในการออกเครื่องหมายควรเป็นอันเดียวกับองค์การที่มีอำนาจออกบัตรประจำตัวผู้สื่อข่าว เอกสารอื่นที่เทียบเท่า²⁰¹ ซึ่งในข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 ได้กำหนดองค์การที่สามารถออกบัตรประจำตัวผู้สื่อข่าวไว้ว่ามีรัฐบาลของรัฐซึ่งผู้สื่อข่าวมีสัญชาติสังกัดอยู่ หรือรัฐซึ่งเป็นอาณาเขตที่ผู้สื่อข่าวมีถิ่นพำนักของตน หรือรัฐที่เป็นที่ตั้งของสำนักข่าวที่ว่าจ้างผู้สื่อข่าวก็ได้ ตามหลักเกณฑ์หรือระเบียบที่กำหนดไว้ภายในประเทศของตน²⁰² ดังนั้น องค์การเหล่านี้จึงมีสิทธิในการออกเครื่องหมายบ่งเฉพาะดังกล่าวให้ผู้สื่อข่าวได้

รูปภาพที่ 5 แสดงลักษณะของเครื่องหมายบ่งเฉพาะของผู้สื่อข่าวตามร่างอนุสัญญา

Source of picture: <http://www.presseblem.ch>

อย่างไรก็ดี ผู้สื่อข่าวที่สวมเครื่องหมายบ่งเฉพาะต้องสามารถพิสูจน์ได้ว่าตนเป็นผู้สื่อข่าวด้วยการแสดงบัตรประจำตัวผู้สื่อข่าวหรือเอกสารอื่นๆ ที่เทียบเท่าเมื่อเจ้าหน้าที่รัฐร้องขอ แต่หากเกิดกรณีที่ผู้สื่อข่าวไม่สามารถขอบัตรประจำตัวจากองค์การที่มีอำนาจออกบัตรได้ ผู้สื่อข่าวสามารถร้องขอต่อสมพันธ์ผู้สื่อข่าวระหว่างประเทศ (IFJ) หรือองค์การสื่อมวลชนในระดับภูมิภาคให้ออกบัตรประจำตัวผู้สื่อข่าวได้เพื่อประโยชน์ในการใช้เครื่องหมายบ่งเฉพาะ อย่างไรก็ตาม ผู้สื่อข่าวมีสิทธิในการตัดสินใจว่า

²⁰¹ Art. 7(1),(2),(4),(5) of Draft International Convention to strengthen the protection of journalists in armed conflicts and other situations

²⁰² International Committee of Red Cross, Commentary on the additional protocols of 8 June to the Geneva Conventions of 12 August 1949, p.923.

จะใช้เครื่องหมายบ่งเฉพาะหรือไม่ และไม่มียศกรใดๆ ที่จะบังคับให้ผู้สื่อข่าวต้องใช้เครื่องหมายเช่นนั้น ผู้สื่อข่าวก็ยังคงได้รับความคุ้มครองภายใต้อนุสัญญาแม้ว่าเลือกที่จะไม่ใช้เครื่องหมายบ่งเฉพาะ²⁰³

ในประเด็นเรื่องเครื่องหมายบ่งเฉพาะของผู้สื่อข่าว นั้น ต้องนำมาวิเคราะห์ว่าหากมีเครื่องหมายบ่งเฉพาะให้ผู้สื่อข่าวแล้ว จะทำให้ผู้สื่อข่าวได้รับความคุ้มครองและมีความปลอดภัยเมื่อไปปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เกิดความขัดแย้งได้ดีขึ้นหรือไม่ หรือในทางกลับกันจะทำให้ผู้สื่อข่าวตกเป็นเป้าหมายในการโจมตีได้ง่ายยิ่งขึ้น ซึ่งในประเด็นนี้เห็นว่า แม้เครื่องหมายดังกล่าวจะง่ายต่อการมองเห็นได้เด่นชัด และอาจเป็นประโยชน์ในการแบ่งแยกผู้สื่อข่าวออกจากพลรบ หรือฝูงชนที่กำลังก่อความวุ่นวาย แต่การมีเครื่องหมายบ่งเฉพาะให้ผู้สื่อข่าวอาจทำให้ผู้สื่อข่าวได้รับอันตรายมากกว่าเดิม เนื่องจากหากมองย้อนไปถึงสาเหตุของการกระทำละเมิดผู้สื่อข่าวทั้งจากรัฐและจากตัวตนที่มีรัฐที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 จะเห็นได้ว่าผู้สื่อข่าวตกเป็นเป้าหมายในการโจมตีในฐานะที่พวกเขาเหล่านั้นเข้าไปปฏิบัติหน้าที่เสาะแสวงหาและนำเสนอข้อมูลข่าวสารในพื้นที่ที่มีการพิพาททางอาวุธตามวิชาชีพผู้สื่อข่าว ไม่ใช่ฐานะพลเรือนผู้หนึ่งด้วยเหตุนี้ การที่ผู้สื่อข่าวจะสวมใส่เครื่องหมายบ่งเฉพาะเท่ากับเป็นการประกาศตัวว่าตนเป็นผู้สื่อข่าวและง่ายต่อการตกเป็นเป้าหมายในการกระทำละเมิดรูปแบบต่างๆ ได้ง่ายขึ้นไปอีก ซึ่งตัวผู้ร่างอนุสัญญาเองก็มองเห็นถึงข้อกังวลดังกล่าวด้วยเช่นกัน จึงได้เปิดโอกาสให้ผู้สื่อข่าวสามารถเลือกได้ว่าจะสวมใส่หรือไม่ก็ได้ตามความสมัครใจของผู้สื่อข่าวเอง และไม่มียศกรใดที่จะบังคับให้ผู้สื่อข่าวต้องสวมใส่เครื่องหมายเช่นนั้นได้

นอกจากนี้ หากในอนาคตได้มีการบังคับใช้ร่างอนุสัญญาฉบับนี้ ร่างอนุสัญญาได้กำหนดให้รัฐภาคีต้องยอมรับในเครื่องหมายบ่งเฉพาะ แต่หากเกิดข้อพิพาททางอาวุธในรัฐที่มีได้เป็นภาคี เมื่อผู้สื่อข่าวที่เป็นคนชาติของรัฐภาคีอนุสัญญาฯ เข้าไปทำข่าวและมีการติดเครื่องหมายบ่งเฉพาะตามร่างอนุสัญญาฯ แล้ว ก็เกิดคำถามขึ้นว่ารัฐที่มีได้เป็นภาคีอนุสัญญาต้องยอมรับในเครื่องหมายบ่งเฉพาะนั้นด้วยหรือไม่ คำตอบก็คือ หากพิจารณาตามหลักกฎหมายสนธิสัญญา รัฐที่มีได้เป็นภาคีอนุสัญญาฯ ไม่จำเป็นต้องยอมรับเครื่องหมายบ่งเฉพาะนี้แต่อย่างใด เนื่องจากเครื่องหมายบ่งเฉพาะผูกพันแต่กับรัฐภาคีอนุสัญญาฯ เท่านั้น ดังนั้น จึงอาจมีปัญหาในเรื่องของการยอมรับเครื่องหมายดังกล่าวของรัฐที่มีได้เป็นภาคีในอนุสัญญาฯ ได้

²⁰³ Art. 7(3),(5),(7) of Draft International Convention to strengthen the protection of journalists in armed conflicts and other situations

จากที่ได้ศึกษาตัวร่างอนุสัญญาแล้วเห็นว่า ร่างอนุสัญญาฉบับนี้มีทั้งการย้ำยืนยันพันธกรณีของกฎหมายระหว่างประเทศที่มีอยู่แล้ว โดยนำมาเขียนใหม่เพื่อตอกย้ำให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นไปยังสถานะผู้ลี้ภัยชาว มิใช่แค่สถานะพลเรือนซึ่งเป็นสถานะพื้นฐาน หลักการที่ปรากฏในร่างอนุสัญญาบางส่วนยังสอดคล้องกับข้อมติที่ 1738 ของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่ได้เคยกล่าวไว้แล้ว เช่น การห้ามโจมตีหรือล่วงละเมิดต่อผู้ลี้ภัยชาวโดยจงใจ ช่มชู้ ลักพาตัว หรือคุมขังผู้ลี้ภัยชาวขณะปฏิบัติงาน การห้ามโจมตีเครื่องมืออุปกรณ์ของผู้ลี้ภัยชาวด้วย เว้นแต่จะใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการทหาร นอกจากนี้ ในร่างอนุสัญญายังมีการวางกฎเกณฑ์ใหม่ๆ เช่น เครื่องหมายบ่งเฉพาะสำหรับผู้ลี้ภัยชาว เพื่อให้ง่ายต่อการแบ่งแยกผู้ลี้ภัยชาวออกมาในสถานการณ์ที่มีความวุ่นวาย ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ลี้ภัยชาวสามารถเลือกได้ว่าจะสวมใส่หรือไม่ก็ได้ตามความสมัครใจของผู้ลี้ภัยชาวเอง การจัดตั้งกลไกคณะกรรมการสื่อมวลชนระหว่างประเทศ (IMC) ในการตรวจตราการปฏิบัติตามพันธกรณีของรัฐภาคี การแต่งตั้งคณะกรรมการระหว่างประเทศที่เป็นอิสระขึ้นมาเพื่อที่จะดำเนินการสืบหาข้อเท็จจริงเพื่อหาตัวผู้กระทำละเมิดต่อผู้ลี้ภัยชาว และการก่อตั้งกองทุนทางการเงินเพื่อการเยียวยาผู้ลี้ภัยชาวหรือครอบครัว เป็นต้น

แม้การมีอนุสัญญาเฉพาะเพื่อคุ้มครองผู้ลี้ภัยชาวจะมีข้อดีคือ กระตุ้นในนานาประเทศและสังคมโลกได้ตระหนักถึงความร้ายแรงในการกระทำละเมิดต่อผู้ลี้ภัยชาว และให้ความใส่ใจในประเด็นนี้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งยังกำหนดให้รัฐภาคีดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ชักช้า และมีการเยียวยาต่อผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำเช่นว่า และมีการจัดตั้งคณะกรรมการสื่อมวลชนระหว่างประเทศ (IMC) ซึ่งเป็นกลไกในการตรวจสอบการปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ในร่างอนุสัญญานี้ไม่มีมาตรการบังคับที่ชัดเจนในกรณีที่มีการละเมิดต่อพันธกรณีของอนุสัญญาโดยรัฐภาคี รวมทั้งยังไม่ได้กำหนดห้ามมิให้ผู้กระทำผิดกล่าวอ้างความคุ้มกัน หรือสิทธิพิเศษอื่นใดเพื่อยกเว้นไม่ต้องรับโทษ และไม่มีข้อกำหนดห้ามการนิรโทษกรรมหรือการละเว้นโทษแต่ประการใด ซึ่งอาจทำให้เหยื่อที่ถูกกระทำไม่ได้รับความยุติธรรมตามกฎหมายอย่างที่ควรจะเป็นได้

เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนมากขึ้น จึงขอเสนอตารางแสดงการเปรียบเทียบการให้ความคุ้มครองผู้ลี้ภัยชาวในพิธีสารฉบับที่ 1 และร่างอนุสัญญา ว่ามีลักษณะที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้างดังนี้

ตารางที่ 3 ตารางเปรียบเทียบการให้ความคุ้มครองผู้ลี้ภัยชาวตามพิธีสารฉบับที่ 1 และร่างอนุสัญญาว่าด้วยการส่งเสริมการปกป้องคุ้มครองผู้ลี้ภัยชาวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธและในสถานการณ์อื่น ๆ

สาระสำคัญ	พิธีสารฉบับที่ 1	ร่างอนุสัญญาฯ
1. ขอบเขตการบังคับใช้	บังคับใช้ในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาชุระหว่างประเทศ รวมถึงข้อพิพาททางอาชุที่มีได้มีลักษณะระหว่างประเทศบางกรณี	ปรับใช้ทุกกรณีไม่ว่าจะเป็นจะยามสงครามหรือสันติ ไม่ว่าจะเป็ข้อพิพาททางอาชุระหว่างประเทศ หรือข้อพิพาททางอาชุที่ไม่มีลักษณะระหว่างประเทศ รวมถึงในกรณีที่เป็นความตึงเครียดภายในประเทศ
2. คำนิยามของคำว่าผู้สื่อข่าว	ไม่มีกำหนดไว้โดยเฉพาะ แต่ได้ใช้ความหมายของคำว่าผู้สื่อข่าวตามข้อ 2 ของร่างอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องคุ้มครองผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติภารกิจซึ่งเสี่ยงอันตรายในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาชุ ปี 1975 ว่า “ผู้สื่อข่าว หมายถึง คนเขียนข่าว ผู้รายงานข่าว ช่างภาพ ช่างเทคนิคทางการถ่ายทำทางวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งทำงานเหล่านี้เป็นอาชีพ” ซึ่งยังต้องอาศัยการตีความเพิ่มเติม	ให้นิยามไว้ว่า ผู้สื่อข่าวหมายถึง พลเรือนทุกคนที่ทำงานเป็นผู้รายงานข่าว ผู้สื่อข่าวต่างถิ่น ช่างภาพ ช่างกล้อง ช่างกราฟิก และผู้ช่วยในสาขาต่างๆ ของสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (อินเทอร์เน็ต) ซึ่งปฏิบัติหน้าที่เหล่านี้เป็นอาชีพไม่ว่าจะเป็นลูกจ้างประจำหรือลูกจ้างชั่วคราว และไม่ว่าจะเชื้อชาติใด เพศใด ศาสนาใด
3. การเสียความคุ้มครอง	- การเข้ามีส่วนในการสู้รบโดยตรง	- การพกพาอาวุธ - การเข้ามีส่วนในการสู้รบโดยตรง
4. กลไกในการตรวจสอบการปฏิบัติตามพันธกรณีของกฎหมาย	คณะกรรมการสิทธิการสืบหาข้อเท็จจริง (เฉพาะในในกรณีทีละเมิดอย่างร้ายแรงหรือฝ่าฝืนอย่างร้ายแรงต่ออนุสัญญาและพิธีสาร)	คณะกรรมการสื่อมวลชนระหว่างประเทศ (IMC) ซึ่งเป็นองค์กรที่จะจัดตั้งขึ้นมาใหม่ตามข้อ 10 ของร่างอนุสัญญา
5. ลักษณะบ่งเฉพาะสำหรับผู้สื่อข่าว	ไม่มี	เป็นอักษรสีดำคำว่า “PRESS” อยู่บนวงกลมสีแดง โดยเปิดโอกาสให้ผู้สื่อข่าวสามารถเลือกได้ว่า จะสวมใส่หรือไม่ก็ได้ และไม่มีองค์กรใดที่จะบังคับให้ผู้สื่อข่าวต้องสวมใส่เครื่องหมายดังกล่าวได้
6. ผลของการกระทำละเมิดอย่างร้ายแรงต่อผู้สื่อข่าว	มีความรับผิดชอบอาชญากรรมสงคราม	มีความรับผิดชอบอาชญากรรมสงคราม

นอกเหนือจากกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศที่ได้กล่าวมาแล้ว กฎเกณฑ์และมาตรการตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศในระดับภูมิภาค โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายสิทธิมนุษยชนในประเด็น

เรื่องของสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งถือเป็นสิทธิที่สำคัญต่อการทำหน้าที่ผู้สื่อข่าว ก็นับว่ามีบทบาทสำคัญต่อการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวเมื่อเข้าไปปฏิบัติงานในกรณีที่มีข้อพิพาททางอาชญากรรมเช่นเดียวกัน ดังจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

3.3 กฎเกณฑ์ทางกฎหมายในระดับภูมิภาค

ในระดับภูมิภาคได้แก่ ภูมิภาคแอฟริกา ยุโรป และอเมริกา ได้มีกฎเกณฑ์ทางกฎหมายปรากฏให้เห็นได้พอสมควร ส่วนในภูมิภาคเอเชียยังไม่ปรากฏว่ามีกฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงกฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวทั้ง 3 ภูมิภาคดังกล่าว ซึ่งกฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่จะอยู่ในขอบเขตของกฎหมายสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีทั้งการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการทำงาน และการคุ้มครองชีวิตผู้สื่อข่าวจากอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นจากการทำงาน เช่น การถูกระทำละเมิดในรูปแบบต่างๆ เป็นต้น โดยในแต่ละภูมิภาคมีกฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังนี้

3.3.1 กฎเกณฑ์ทางกฎหมายในภูมิภาคยุโรป

ในระดับภูมิภาคนี้ ภูมิภาคยุโรปถือว่ามีระบบในการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่มีพัฒนาที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นๆ²⁰⁴ หากพิจารณาถึงกฎเกณฑ์ทางกฎหมายจะเห็นได้ว่าในภูมิภาคยุโรปมีการรับรองและคุ้มครองเสรีภาพในข้อมูลข่าวสารและการแสดงออกไว้อยู่ในข้อ 10(1) แห่งอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปี ค.ศ.1950²⁰⁵ (The European Convention on Human Rights 1950: ECHR) ซึ่งกำหนดไว้ว่า

“บุคคลทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก ซึ่งสิทธินี้รวมไปถึงเสรีภาพในการรับและเผยแพร่ข่าวสาร รวมทั้งความคิดเห็นทุกรูปแบบโดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐ และไม่คำนึงถึงเขตแดน...”

²⁰⁴ Rhona K.M. Smith, *Textbook on International Human Rights Law*, p.92.

²⁰⁵ Art. 10(1) of The European Convention on Human Rights 1950

“1.Everyone has the right to freedom of expression. This right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information an ideas without interference by public authority and regardless of frontiers...”

ในคดี Oberschlick v. Austria ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้กล่าวว่า เสรีภาพในการแสดงออกนี้ถือเป็นสิ่งที่ช่วยปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอื่นๆ เนื่องจากเป็นหนทางในการที่จะให้สาธารณชนที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนสามารถออกมากล่าวโทษหรือวิพากษ์วิจารณ์ได้²⁰⁶ และเสรีภาพในการแสดงออกยังถือเป็นสิทธิที่สำคัญในการทำหน้าที่ของผู้สื่อข่าว²⁰⁷ เนื่องจากผู้สื่อข่าวมีบทบาทในการหลาไหลของข้อมูลข่าวสารและความคิด ทั้งยังถือเป็นสุนัขเฝ้าบ้าน (Watchdog) ในสังคมประชาธิปไตยอีกด้วย²⁰⁸

อย่างไรก็ดี แม้ว่าเสรีภาพในการแสดงออกจะไม่สามารถบังคับได้โดยตรงในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ เนื่องจากเป็นสิทธิที่สามารถงดการให้ความคุ้มครองไว้เป็นการชั่วคราวได้ เมื่อรัฐต้องเผชิญกับสถานการณ์ฉุกเฉินต่อสาธารณะ แต่ก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงการสร้างหลักประกันในเสรีภาพดังกล่าว ซึ่งเป็นเสรีภาพที่สำคัญต่อการทำงานของผู้สื่อข่าวในลำดับหนึ่ง

นอกจากกฎเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว ยังมีปฏิญญาว่าด้วยการคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ความขัดแย้งและตึงเครียด (Declaration on the protection of journalists in situations of conflict and tension) ที่ออกโดยคณะกรรมการรัฐมนตรีแห่งคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป (The Committee of Minister of the Council of Europe) ในการประชุมครั้งที่ 98 เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม ปี ค.ศ.1996 ซึ่งเป็นวัน World Press Freedom Day โดยสาระสำคัญในปฏิญญานี้ได้มีการประนามการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวในรูปแบบต่างๆ และย้ำยืนยันว่า ผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานในสถานการณ์ความขัดแย้งและความตึงเครียดนั้น จะต้องได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ อนุสัญญาแห่งทวีปยุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และตามตราสารต่างๆ ที่ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ²⁰⁹ อย่างไรก็ตามปฏิญญาดังกล่าวไม่ได้มีหลักเกณฑ์หรือมาตรการอะไรใหม่ๆ เป็นเพียงการย้ำยืนยันถึงสิ่งที่มีอยู่แล้ว และไม่มีสภาพบังคับทางกฎหมาย แต่อย่างน้อยก็อาจสะท้อนให้เห็นได้ว่า คณะกรรมการรัฐมนตรีแห่งคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรปต้องการให้รัฐต่างๆ ตระหนักถึงความสำคัญของการทำหน้าที่ผู้สื่อข่าวที่มีบทบาท

²⁰⁶ Oberschlick v. Austria May 23, 1991; Series A, No.204; 19 E.H.R.R. cited in Luke Clements, Nuala Mole and Alan Simmons, European Human Rights: Taking a case under the Convention, 2nd ed. (London: Sweet & Maxwell, 1999), p.191.

²⁰⁷ Ibid., p.195.

²⁰⁸ Karen Reid, A Practitioner's Guide to the European Convention of Human Right, (London: Sweet & Maxwell, 1998), p.232.

²⁰⁹ Declaration on the protection of journalists in situations of conflict and tension, Adopted by the Committee of Minister on 3 May 1996, at its 98th session

ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารและบทบาทในการตรวจสอบเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่สุ่มเสี่ยงต่อความปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธหรือสถานการณ์ที่เป็นความตึงเครียดภายในประเทศ ซึ่งการรายงานและตรวจสอบของผู้สื่อข่าวถือเป็นช่องทางที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดช่องทางหนึ่งในสถานการณ์แบบนี้

3.3.2 กฎเกณฑ์ทางกฎหมายในภูมิภาคอเมริกา

ในภูมิภาคอเมริกาก็มีกฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองการทำหน้าที่สื่อมวลชนของผู้สื่อข่าวก็คือ ข้อ 13 (1) ของอนุสัญญาแห่งทวีปอเมริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปี ค.ศ.1969²¹⁰ (The American Convention on Human Rights 1969) ที่ว่าด้วยเรื่องเสรีภาพในความคิดและการแสดงออกด้วยเช่นเดียวกัน โดยกำหนดไว้ว่า

“บุคคลทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการคิดและแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะแสวงหา รับ และเผยแพร่ข่าวสารและความคิดเห็นทุกรูปแบบโดยไม่คำนึงถึงเขตแดน ทั้งนี้ไม่ว่าด้วยรูปแบบการพูด การเขียน หรือการพิมพ์ ในรูปของศิลปะ หรือโดยอาศัยสื่อประการอื่นตามที่ประสงค์...”

นอกจากกฎเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว ในสมัยการประชุมครั้งที่ 108 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกา (The Inter-American Commission on Human Rights) ยังได้ออกปฏิญญาว่าด้วยหลักการของเสรีภาพในการแสดงออกแห่งทวีปอเมริกา (Inter – American Declaration of principles on freedom of expression) ซึ่งนอกเหนือจากการกล่าวอ้างถึงกฎเกณฑ์และพันธกรณีที่มีอยู่แล้วตามอนุสัญญาแห่งทวีปอเมริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแล้ว ในข้อ 9 ของปฏิญญาดังกล่าวยังได้กล่าวไว้อีกด้วยว่า การฆาตกรรม การลักพาตัว การคุกคามข่มขู่ต่อผู้ถ่ายทอดข่าวสาร รวมไปถึงการทำลายวัตถุสิ่งของในการติดต่อสื่อสารของสื่อมวลชน ถือเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานส่วนบุคคลและเป็นการลดทอนเสรีภาพในการแสดงออกอย่างร้ายแรง โดยถือเป็นหน้าที่ของรัฐในการป้องกันและสืบสวนสอบสวน

²¹⁰ Art. 13 of American Convention on Human Rights 1969

Freedom of Thought and Expression

“1.Everyone has the right to freedom of thought and expression. This right includes freedom to seek, receive, and impart information and ideas of all kinds, regardless of frontiers, either orally, in writing, in print, in the form of art, or through any other medium of one's choice...”

เหตุการณ์เช่นว่านั้นรวมทั้งลงโทษผู้กระทำความผิด พร้อมทั้งต้องรับประกันด้วยว่าเหยื่อจะได้รับการเยียวยาที่เหมาะสม²¹¹

3.3.3 กฎเกณฑ์ทางกฎหมายในภูมิภาคแอฟริกา

หากพิจารณาจากกฎเกณฑ์ทางกฎหมายในภูมิภาคนี้แล้ว ก็จะมีกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารและสิทธิในการแสดงออกซึ่งถือเป็นสิทธิที่มีความสำคัญต่อการทำหน้าที่สื่อมวลชนของผู้สื่อข่าว ปรากฏอยู่ในข้อ 9 กฎบัตรแอฟริกันว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และประชาชน ปี ค.ศ. 1981²¹² (The African Charter on Human and Peoples' Rights 1981) โดยกำหนดไว้ว่า

- “1. บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสาร
2. บุคคลทุกคนมีสิทธิในการแสดงออกและมีสิทธิในการเผยแพร่ความคิดเห็นของตนภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย”

แต่ในทางปฏิบัติแล้ว สิทธิเสรีภาพของผู้สื่อข่าวยังคงไม่ได้รับการเคารพจากแต่ละฝ่ายในข้อพิพาททางอาชญาที่เกิดขึ้นในทวีปแอฟริกา ส่งผลให้คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และประชาชนแอฟริกัน (African Commission on Human and Peoples' Rights: ACHPR) ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งในสหภาพแอฟริกัน (African Union: AU) มีหน้าที่ในการส่งเสริมและให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามที่ได้บัญญัติไว้ในกฎบัตร²¹³ รับเอาปฏิญญาว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออกแห่งแอฟริกัน (*Declaration of Principles on Freedom of Expression in Africa*) ในสมัยประชุมที่ 32 โดยในข้อ 11²¹⁴ แห่งปฏิญญาว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออกแห่งแอฟริกัน ได้กำหนดมาตรการในการคุ้มครอง

²¹¹ Art. 9 of Inter – American Declaration of principles on freedom of expression

“The murder, kidnapping, intimidation of and/or threats to social communicators, as well as the material destruction of communications media violate the fundamental rights of individuals and strongly restrict freedom of expression. It is the duty of the state to prevent and investigate such occurrences, to punish their perpetrators and to ensure that victims receive due compensation.”

²¹² Art. 9 of the African Charter on Human and People Rights 1981

- “1. Every individual shall have the right to receive information.
2. Every individual shall have the right to express and disseminate his opinions within the law.”

²¹³ Rhona K.M. Smith, *Textbook on International Human Rights Law* (Oxford: University Press, 2003), p. 136

²¹⁴ XI of *Declaration of Principles on Freedom of Expression in Africa*

ผู้สื่อข่าวไว้ ซึ่งเป็นข้อที่กล่าวถึงการโจมตีต่อผู้ประกอบการอาชีพสื่อมวลชน (Attacks on Media Practitioners) ว่า

“1. การโจมตีไม่ว่าจะเป็นการฆาตกรรม การลักพาตัว การข่มขู่คุกคามต่อผู้ประกอบการอาชีพสื่อมวลชนและบุคคลอื่นที่ใช้สิทธิของตนในการแสดงออก รวมไปถึงการทำลายวัตถุสิ่งของในการติดต่อสื่อสาร ถือเป็นบ่อนทำลายความเป็นอิสระในการทำงาน เสรีภาพในการแสดงออก และการไหลของข้อมูลข่าวสารไปสู่สาธารณชน

2. รัฐมีพันธกรณีที่จะต้องหามาตรการที่มีประสิทธิภาพมาป้องกันการโจมตีเช่นว่า และเมื่อเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นแล้ว รัฐจะต้องสืบสวนลงโทษผู้กระทำความผิด และต้องรับประกันว่าเหยื่อที่ถูกระงับจะต้องได้รับการเยียวยาที่เหมาะสม

3. ในช่วงเวลาแห่งความขัดแย้ง รัฐจะต้องเคารพสถานะของผู้ประกอบการอาชีพสื่อมวลชนว่าไม่ใช่พลรบ”

จะเห็นได้ว่า มาตรการตามข้อ 11 แห่งปฏิญญาว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออกแห่งแอฟริกันนั้น หากปฏิบัติได้จริงก็จะเป็นมาตรการทางกฎหมายที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้สื่อข่าว เนื่องจากกำหนดให้รัฐจะต้องให้ความเคารพต่อวิชาชีพผู้สื่อข่าว และจัดหามาตรการป้องกันการกระทำละเมิด ทั้งยังมีมาตรการด้านการดำเนินคดี และการเยียวยาหากเกิดการกระทำเช่นว่าขึ้น แต่อย่างไรก็ดี จากรายงานของสมาพันธ์ผู้สื่อข่าวระหว่างประเทศในภูมิภาคแอฟริกายังคงพบว่า ในพื้นที่ที่เกิดข้อพิพาททางอาชญากรรมในภูมิภาคแอฟริกาไม่ว่าจะเป็นประเทศโซมาเลีย ชูดาน คองโก และพื้นที่อื่นๆ ผู้สื่อข่าวมักถูกมองว่าเป็นฝ่ายตรงข้ามและด้วยเหตุนี้จึงถูกคุกคามข่มขู่อยู่เสมอ ยิ่งในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาชญากรรมมีอยู่บ่อยครั้งที่ผู้สื่อข่าวต้องถูกเข้าใจผิดว่าเป็นสายลับ (Spies) และตกเป็นผู้ต้องสงสัยว่าทำงานให้กับฝ่ายตรงข้าม จากทัศนคติในเชิงลบดังกล่าวเป็นเหตุให้ผู้สื่อข่าวง่ายต่อการตกเป็นเป้าหมาย เมื่อเข้าไป

Attacks on Media Practitioners

“1. Attacks such as the murder, kidnapping, intimidation of and threats to media practitioners and others exercising their right to freedom of expression, as well as the material destruction of communications facilities, undermines independent journalism, freedom of expression and the free flow of information to the public.

2. States are under an obligation to take effective measures to prevent such attacks and, when they do occur, to investigate them, to punish perpetrators and to ensure that victims have access to effective remedies.

3. In times of conflict, States shall respect the status of media practitioners as non-combatants.”

ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เต็มไปด้วยอันตรายเช่นว่านั้น²¹⁵ นอกจากนี้ ยังปรากฏข้อเท็จจริงว่า รัฐบาลโซมาเลีย ยังลิดรอนสิทธิเสรีภาพของผู้สื่อข่าวโดยการข่มขู่ฆ่า และจับกุมคุมขังผู้สื่อข่าวโดยปราศจากการ ดำเนินคดีที่เป็นธรรม²¹⁶ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นว่า รัฐสมาชิกยังไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีที่มีตนมีอยู่ ภายใต้กฎบัตรแอฟริกันว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และประชาชน และปฏิญญาว่าด้วยเสรีภาพในการ แสดงออกแห่งแอฟริกันก็ไม่สามารถนำไปบังคับใช้ได้โดยมีประสิทธิภาพเพียงพอ

3.3.4 กฎเกณฑ์ทางกฎหมายในภูมิภาคเอเชีย

ภูมิภาคเอเชียนั้นประกอบไปด้วยรัฐที่มีความหลากหลายในเกือบจะทุกด้าน ทำให้ยังไม่มีองค์กร ระหว่างประเทศในภูมิภาคที่มีสมาชิกรับทุกรัฐ มีเพียงแต่องค์กรระดับอนุภูมิภาคที่อาศัยลักษณะทาง ภูมิศาสตร์เป็นเกณฑ์ในการรับสมาชิก ทำให้ในภูมิภาคเอเชียยังไม่มีกฎหมายในระดับ ภูมิภาคเหมือนเช่นยุโรป อเมริกา หรือแอฟริกาที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทั้งที่ภูมิภาคเอเชียมีการลิดรอน เสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพของสื่อมวลชน รวมทั้งการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น เหตุการณ์สังหารหมู่ผู้สื่อข่าวจำนวน 31 ราย ที่จังหวัด มากินดาเนา ประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน ปี 2009 ซึ่งจำนวนผู้สื่อข่าวที่ถูกฆาตกรรมใน ประเทศฟิลิปปินส์ตั้งแต่ปี 1992 – 2011 มีจำนวนทั้งสิ้น 71 ราย²¹⁷ โดยมีจำนวนมากเป็นอันดับสองรอง จากประเทศอิรัก และสมาพันธ์ผู้สื่อข่าวระหว่างประเทศได้กล่าวไว้ว่า หากไม่นับประเทศอิรักแล้ว ประเทศฟิลิปปินส์ถือเป็นพื้นที่ที่อันตรายที่สุดในการทำงานของผู้สื่อข่าว²¹⁸ หรือกรณีในประเทศ อินโดนีเซีย มีการข่มขู่คุกคามและใช้ความรุนแรงต่อสื่อมวลชนอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นการสังหาร การ ฆาตกรรม การโจมตีสำนักข่าว โดยไม่มีการสืบสวนสอบสวนและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ทั้งยัง ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจและทหารมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวอีกด้วย²¹⁹

²¹⁵ International Federation of Journalists, Making press freedom a common good in Africa! [Online], 2009. Available from <http://africa.ifj.org/en/pages/africa-press-freedom-report-2009>

²¹⁶ International Federation of Journalists, Africa Press Freedom Report 2009 [Online], 2009. Available from <http://africa.ifj.org/assets/docs/088/063/50e1558-9e6243f.pdf>

²¹⁷ The Committee to Protect Journalists, 71 Journalists Killed in Philippines since 1992/Motive Confirmed [Online], 2011. Available from <http://www.cpj.org/killed/asia/philippines>

²¹⁸ Article 19, Freedom of expression and the media in the Phiippines [Online], December 2005. Available from <http://www.article19.org/pdfs/publications/philippines-baseline-study.pdf>

²¹⁹ Article 19, Freedom of expression and the media in Indonesia [Online], December 2005. Available from <http://www.article19.org/pdfs/publications/indonesia-baseline-study.pdf>

แม้ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีสมาคมประชาชาติตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) ซึ่งได้ถูกจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยมีสมาชิกทั้งสิ้น 10 ประเทศได้แก่ บรูไน กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย พม่า ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย และเวียดนาม แต่ก็ยังไม่ปรากฏว่ามีการผลักดันหรือหารือเกี่ยวกับปัญหาเรื่องเสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพของสื่อมวลชน หรือการกระตุ้นเตือนให้ยุติการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวแต่อย่างใด

จากที่ได้ทำการศึกษากฎเกณฑ์ทางกฎหมายในระดับภูมิภาคจะเห็นได้ว่า กฎเกณฑ์ที่ออกโดยองค์การในภูมิภาคทั้ง 3 ภูมิภาคคือยุโรป อเมริกา และแอฟริกา แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งถือเป็นสิทธิที่สำคัญต่อการทำงานของสื่อข่าวในสถานการณ์ความขัดแย้ง แม้ว่าบางหลักการต่างๆ ที่ออกมานั้น จะอยู่ในรูปของปฏิญญาซึ่งไม่มีผลผูกพันให้รัฐภาคีต้องปฏิบัติตาม แต่อย่างน้อยหากมีการกระตุ้นเตือนถึงสิ่งเหล่านี้เรื่อยๆ ท้ายที่สุด อาจทำให้รัฐสมาชิกตระหนักถึงความสำคัญและนำไปปฏิบัติตาม หรืออาจเป็นแรงผลักดันให้แนวคิดหรือหลักการตามปฏิญญาพัฒนามาเป็นสนธิสัญญาที่มีผลผูกมัดรัฐภาคีต่อไปได้ในอนาคตได้ ส่วนในภูมิภาคเอเชียยังไม่มีกฎหมายในเรื่องนี้เป็นรูปธรรมแต่อย่างใด

3.4 กฎเกณฑ์ภายในประเทศ

กฎหมายภายในของแต่ละประเทศถือว่ามีความสำคัญในการที่จะทำให้เกิดการคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น เนื่องจากกฎหมายภายในสามารถบังคับใช้ได้กับบุคคลที่อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของรัฐโดยตรง ซึ่งกฎหมายภายในประเทศที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวมีทั้งบทบัญญัติที่เป็นกฎหมายภายใน และคู่มือทางทหารดังนี้

ตัวอย่างกฎหมายภายในของประเทศไอร์แลนด์²²⁰ ได้แสดงให้เห็นว่า การกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวตามแนวทางปฏิบัติแห่งรัฐนั้น ถือเป็นความผิดตามกฎหมายภายในของรัฐ โดยในพระราชบัญญัติอนุสัญญาเจนีวาของประเทศไอร์แลนด์ (Ireland's Geneva Conventions Act as amended) ได้ระบุว่า “การละเมิดมาตรา 79 ของพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ถือว่าเป็นการกระทำผิดกฎหมายที่ต้องได้รับโทษ”²²⁰

²²⁰ Ireland, Geneva Conventions Act as amended (1962), Section 4(1) and (4), cited in Jean-Marie Henckaert and Louise Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law* Vol.2,p.663.

นอกจากกฎหมายภายในประเทศแล้ว หลักการในการคุ้มครองผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติภารกิจซึ่งอันตรายในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธนั้น ยังปรากฏอยู่ในคู่มือทางการทหารซึ่งใช้บังคับภายในประเทศในประเทศที่เป็นภาคีพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 หลายประเทศด้วยกัน เช่น ประเทศอาเจนตินา ประเทศออสเตรเลีย ประเทศเบอนิน ประเทศแคมบูร์จ ประเทศแคนาดา ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมนี ประเทศอิสราเอล ประเทศมาดากัสกา ประเทศเนเธอร์แลนด์ ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศไนจีเรีย ประเทศสเปน ประเทศโตโก โดยในที่นี่จะขอยกตัวอย่างของบางประเทศดังนี้

(1) ประเทศออสเตรเลีย

ในคู่มือทางการทหารของประเทศออสเตรเลีย (Australia's Defence Force Manual) ข้อ 915 ได้บัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้สื่อข่าวไว้ว่า “ผู้สื่อข่าวพลเรือนที่ปฏิบัติภารกิจซึ่งในอันตรายในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธจะได้รับการคุ้มครองเช่นพลเรือนโดยทั่วไป ซึ่งการรับประกันความคุ้มครองนี้ใช้บังคับเฉพาะผู้สื่อข่าวที่มีได้กระทำการใดๆ ซึ่งขัดแย้งกับสถานะพลเรือน นอกจากนี้การคุ้มครองยังไม่รวมถึงผู้สื่อข่าวสงครามที่เป็นสมาชิกของกองทัพแห่งชาติ ในกรณีผู้สื่อข่าวสงครามถูกคุมขังจะอยู่ในสถานะเชลยศึก ในทางตรงกันข้ามผู้สื่อข่าวพลเรือนถือว่าเป็นบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองและไม่ถูกคุมขัง”²²¹

(2) ประเทศเยอรมนี

ในคู่มือทางการทหารของประเทศเยอรมนี (Germany's Military Manual) ข้อ 515 ได้บัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้สื่อข่าวไว้ว่า “ผู้สื่อข่าวพลเรือนที่ปฏิบัติภารกิจซึ่งในอันตรายในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธจะได้รับการคุ้มครองในฐานะพลเรือน โดยผู้สื่อข่าวจะต้องไม่กระทำการใดๆ ที่มีผลกระทบต่อสถานะพลเรือนของตน และโดยปราศจากอคติต่อสิทธิของผู้สื่อข่าวสงครามที่ได้รับอนุญาตจากกองทัพที่ตนได้ร่วมอยู่และติดตามไปกับกองกำลังนั้น โดยไม่ได้เป็นสมาชิกของกองกำลังจะต้องมีบัตรประจำตัวที่ออกให้โดยกองทัพที่ตนได้ร่วมอยู่ด้วยเพื่อเป็นสิ่งที่พิสูจน์ถึงสถานะของตน”²²²

(3) ประเทศฝรั่งเศส

²²¹ Australia, Defence Force Manual (1994), § 915, cited in Jean-Marie Henckaert and Louise Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law Vol.2*, p.661.

²²² Germany, Military Manual (1992), § 515, cited in Jean-Marie Henckaert and Louise Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law Vol.2*, p.661.

ในคู่มือกฎหมายในการทำสงครามของประเทศฝรั่งเศส (France's Law of Armed Conflict Manual) ได้บัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้สื่อข่าวโดยได้คัดลอกบทบัญญัติของอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ฉบับที่ 3 ข้อ 4(A)(4) และพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ข้อ 79(1) มาใส่ไว้ในคู่มือ โดยได้เสริมด้วยว่า ในกรณีที่ถูกควบคุมตัว ผู้สื่อข่าวจะได้รับสถานะเชลยศึกหรือสถานะพลเรือน รวมทั้งสิทธิและการคุ้มครองที่เกี่ยวข้องนั้น ขึ้นอยู่กับว่าผู้นั้นเป็นผู้สื่อข่าวสงครามหรือไม่ และผู้นั้นต้องสามารถพิสูจน์ถึงสถานะของตนเองได้²²³

(4) ประเทศไนจีเรีย

ในคู่มือทางการทหารของประเทศไนจีเรีย (Nigeria's Military Manual) ข้อ 9 ได้บัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้สื่อข่าวไว้ว่า “ผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติภารกิจซึ่งในอันตรายในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธจะถูกพิจารณาว่าเป็นพลเรือนในความหมายตามข้อ 50 วรรคหนึ่ง แห่งพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1” และในคู่มือยังได้แถลงไว้ด้วยว่า “ปัจจุบันผู้สื่อข่าวได้ตกเป็นเหยื่อของสถานการณ์ ซึ่งเหตุการณ์ที่สำคัญก็คือ การฆาตกรรมผู้สื่อข่าวชาวไนจีเรียจากหนังสือพิมพ์การ์เดียนและแฮมป์เปียน 2 คนอย่างโหดร้าย โดยกลุ่มของนาย Charles Taylor ในประเทศไลบีเรีย และเป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่าผู้สื่อข่าวส่วนมากในการพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศเหล่านี้จะถูกจับ, กักขัง, ช่มชู้ โดยเฉพาอย่างยิ่งการถูกฆาตกรรม นี่จึงเป็นความล้มเหลวของบทบัญญัติแห่งอนุสัญญาเจนีวา”²²⁴

(5) ประเทศอิสราเอล

ในรายงานเกี่ยวกับทางปฏิบัติของประเทศอิสราเอลซึ่งอ้างอิงมาจากคู่มือกฎหมายสงครามของประเทศอิสราเอลระบุว่า “ผู้สื่อข่าวและสื่อมวลชนอื่นๆ จะไม่ตกเป็นเป้าหมายของกองทัพอิสราเอล (Israel Defense Force: IDF) โดยความคุ้มครองเช่นว่านั้นจะสูญสิ้นไปหากบุคคลนั้นมีส่วนร่วมในการสู้รบ”²²⁵

²²³ France, Law of Armed Conflict Manual (2001), p.75, cited in Jean-Marie Henckaert and Louise Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law Vol.2*, p.661.

²²⁴ Nigeria, Military Manual (1994), p.8, § 9(d) cited in Jean-Marie Henckaert and Louise Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law Vol.2*, p.662.

²²⁵ Report on the Practice of Israel, 1997, Chapter 1.1, referring to the Law of War Booklet (1986), p.14 cited in Jean-Marie Henckaert and Louise Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law Vol.2*, p.661-662.

คู่มือทางการทหารนี้ไม่เพียงแต่เป็นนโยบายของรัฐเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิดผลผูกพันต่อสมาชิกของกองทัพอีกด้วย และคู่มือทางการทหารเหล่านี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความยินยอมของรัฐที่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ในเรื่องนั้นๆ จึงอาจถือได้ว่า คู่มือทางการทหารของประเทศต่างๆ เป็นหลักฐานที่ดีอย่างหนึ่งในการพิสูจน์ว่าหลักการใดบ้างที่เป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ²²⁶

นอกจากหลักการเรื่องการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติภารกิจซึ่งอันตรายในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธได้ปรากฏในคู่มือทางการทหารที่มีผลบังคับภายในประเทศของประเทศต่างๆ แล้ว ยังมีแนวทางอื่นๆ ของบางประเทศที่น่าสนใจ และมีบทบาทสำคัญในการที่จะทำให้การคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธซึ่งก็คือ **หนังสือปกเขียวของกระทรวงกลาโหมอังกฤษ** (The Green Book of The British Ministry of Defence, 2006) ซึ่งเป็นหนังสือที่กำหนดแนวทางในการปฏิบัติระหว่างกองทัพอังกฤษกับสื่อมวลชนโดยเฉพาะ

หนังสือปกเขียวของกระทรวงกลาโหมอังกฤษได้ถูกจัดทำขึ้นในการประชุมร่วมกันระหว่างสื่อมวลชน องค์กรทางด้านสื่อสารมวลชน และกระทรวงกลาโหมอังกฤษเมื่อปี 2006 ซึ่งเป็นหนังสือที่กำหนดแนวทางและวิธีปฏิบัติที่กระทรวงกลาโหมอังกฤษจะใช้ในการทำงานระหว่างกองทัพกับสื่อมวลชนในพื้นที่ที่มีการพิพาทกันทางอาวุธ²²⁷ เนื่องจากกองกำลังอังกฤษตระหนักถึงประเด็นเรื่องความปลอดภัยของผู้สื่อข่าวที่เข้าไปทำงานในยามสงคราม โดยเฉพาะผู้สื่อข่าวอิสระที่ไม่ติดตามไปกับกองทัพเสียชีวิตไปเป็นจำนวนมาก²²⁸ หนังสือปกเขียวได้ยอมรับสิทธิของผู้สื่อข่าวอิสระในรายงานข่าวได้อย่างอิสระในพื้นที่พิพาท และกองกำลังอังกฤษยังได้ตกลงว่าจะไม่โจมตีเป้าหมายที่เป็นผู้สื่อข่าว แต่ก็ได้กล่าวด้วยว่า กองกำลังอังกฤษไม่หน้าที่พิเศษในการคุ้มครองบุคคลหรือทรัพย์สินนอกเหนือไปจากพันธกรณีที่มีอยู่ในอนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารแต่อย่างใด²²⁹ หนังสือปกเขียวฉบับนี้ได้รับการยอมรับ

²²⁶ Lindsay Moir, *The Law of Internal Armed Conflict*, p.138-139.

²²⁷ The British Ministry of Defence, *The Green Book: MOD Working Arrangements with the Media* [Online]. Available from <http://www.mod.uk/DefenceInternet/AboutDefence/CorporatePublications/DoctrineOperationsandDiplomacyPublications/TheGreenBook/TheGreenBook.htm>

²²⁸ International News Safety Institute, *MOD Green Book* [Online]. Available from http://www.newssafety.com/index.php?option=com_content&view=article&id=4669:media-operation-in-battlefield-mod-green-book&catid=240:media-military-relations&Itemid=100082

²²⁹ Introduction of the Green Book, n.6.

จากองค์กรสื่อต่างๆ อย่างกว้างขวางว่าเป็นหลักปฏิบัติระหว่างประเทศที่ดีที่สุด²³⁰ และสมาพันธ์ผู้สื่อข่าวระหว่างประเทศ (IFJ) ยังได้ออกมากระตุ้นให้กองกำลังของประเทศต่างๆ ออกมาตรการเช่นเดียวกับหนังสือปกเขียวของกระทรวงกลาโหมอังกฤษบ้าง²³¹

อย่างไรก็ตาม แม้ในหนังสือปกเขียวจะได้มีข้อกำหนดว่าจะไม่โจมตีผู้สื่อข่าวแล้ว แต่ในสงครามอิรักก็ยังปรากฏเหตุการณ์ที่กองทัพอังกฤษโจมตีผู้สื่อข่าวอยู่ดี เช่น เหตุการณ์ที่ทีมผู้สื่อข่าวของอัลจาซีราถูกรถถังของกองทัพอังกฤษยิง ขณะกำลังถ่ายภาพเจ้าหน้าที่ของทางการอิรักกำลังแจกจ่ายอาหารให้ประชาชนชาวอิรัก ทั้งยังได้จับกุมช่างภาพไปทำการสอบสวนนานถึง 12 ชั่วโมง พร้อมทั้งยึดกล้องและอุปกรณ์ในการทำข่าวไป²³² ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แม้จะมีข้อกำหนดหรือแนวทางในการปฏิบัติที่ดีเพียงใดก็ตาม หากขาดความเคารพในกฎเกณฑ์นั้นแล้ว สภาพปัญหาในการกระทำละเมิดผู้สื่อข่าวก็ยังคงมีอยู่ต่อไป

เมื่อศึกษากรณีของประเทศไทยพบว่า กองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ภาค 4 ได้เคยมีการจัดทำ “ข้อเสนอแนะการปฏิบัติของสื่อมวลชน” ในสถานการณ์ความไม่สงบในภายใต้เมื่อปี 2551 โดยมีสาระสำคัญทั้งหมด 6 ข้อ ดังนี้

1. การปฏิบัติงานในพื้นที่ซึ่งมีความเสี่ยงสูง กรุณาแสดงบัตรประจำตัวผู้สื่อข่าวที่ทางราชการหรือภาครัฐกำหนดให้พกติดตัว และปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่อย่างเคร่งครัดตลอดเวลา
2. การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนให้ระมัดระวังการใช้ถ้อยคำซึ่งอาจนำไปสู่ความรู้สึกขัดแย้ง แบ่งแยก และเกลียดชังระหว่างผู้คนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้อยคำอันละเอียดอ่อนที่แสดงถึงเชื้อชาติ ศาสนา เพศ หรืออื่นๆ ที่อาจจะชี้้นำให้เกิดอคติและความเกลียดชังระหว่างประชาชนชาวไทยทั่วไป
3. กรุณาหลีกเลี่ยงการเสนอภาพข่าวที่สยดสยอง ก่อให้เกิดความหวาดกลัว และมีผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลของผู้บริสุทธิ์ รวมถึงครอบครัวและญาติ เช่น การนำเสนอภาพศีรษะถูกตัด ภาพศพที่ถูกฆ่าและเผา หรือภาพผู้บาดเจ็บในสภาพไม่น่าดู เป็นต้น
4. หลีกเลี่ยงคำพูดหรือข้อความที่เป็นไปในลักษณะสนับสนุนการไม่ไว้วางใจกันอันเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อนและเปราะบางในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และคำพูดหรือข้อความที่เป็นไปในลักษณะชี้้นำ

²³⁰ Ben Saul, “The international protection of journalists in armed conflict and other violent situations,” *Australian Journal of Human Rights*: p.108.

²³¹ International News Safety Institute, *Killing the Messenger Report of the Global Inquiry by the International News Safety Institute into the Protection of Journalists* [Online]. Available from <http://www.newssafety.com/images/pdf/KillingtheMessenger.pdf>

²³² สุรินทร์ หิรัญบุรณะ, *สงครามสื่ออาหรับกับสื่อตะวันตก: อัลจาซีรา โจรทศนอาหรับทำทลายโลก*, หน้า 45.

ส่งเสริมให้เกิดการยกย่องการกระทำของกลุ่มที่ไม่สงบ

5. ควรนำเสนอข่าวในลักษณะให้ผู้กระทำผิดในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนคือ อาชญากรที่ ต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมายด้วยความเป็นธรรม

6. หากไม่ได้รับความสะดวกในการปฏิบัติงาน หรือมีข้อขัดข้องสงสัยประการใด สามารถติดต่อ ขอข้อมูลและประสานรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ศูนย์ประชาสัมพันธ์ กองอำนวยการรักษาความมั่นคง ภายในภาค 4 ส่วนหน้า

การจัดทำข้อเสนอแนะการปฏิบัติของสื่อมวลชนข้างต้นนั้นเกิดขึ้นภายหลังการเสียชีวิตของนาย ชาลี บุญสวัสดิ์ ผู้สื่อข่าวอาวุโสของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐประจำจังหวัดนครราชสีมา จากเหตุการณ์การวางระเบิดด้วยรถยนต์ครั้งรุนแรงที่อำเภอสุโขทัย-ลก เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม ปี 2551 หลังเหตุการณ์ในครั้ง นั้นทำให้ผู้บัญชาการทหารบกสั่งให้กองทัพภาคที่ 4 และกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ราชอาณาจักรภาค 4 ห้ามมาตรการเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้สื่อข่าวหรือประชาชนตกเป็นลูกหลงของเหตุรุนแรง ซึ่งคนร้ายมักวางระเบิดลูกที่ 2 หรือ 3 เอาไว้ หลังก่อวินาศกรรมครั้งแรกแล้ว²³³ อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าการจัดทำข้อเสนอแนะการปฏิบัติของสื่อมวลชนเป็นการออกโดยฝ่ายทหารฝ่ายเดียว โดยไม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้สื่อข่าวได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอข้อคิดเห็นด้วย ซึ่งแตกต่างจากหนังสือปกเขียวของ กลาโหมอังกฤษที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือกันระหว่างกองทัพกับสื่อมวลชน และในมุมมองของผู้สื่อข่าวที่ ปฏิบัติงานอยู่ในสถานการณ์ความไม่สงบทางภาคใต้เห็นว่า จากสาระของข้อเสนอแนะการปฏิบัติของ สื่อมวลชนที่ออกมานั้น มีเพียงข้อ 1. ข้อเดียวเท่านั้นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสวัสดิภาพของผู้สื่อข่าว ส่วนใน ข้ออื่นๆ เป็นการลวงล้าเข้าไปกำหนดแนวทางการนำเสนอข่าวและภาพข่าวของผู้สื่อข่าว

จากที่กล่าวมาแล้วในบทนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครอง ผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ โดยเริ่มตั้งแต่อนุสัญญากรุงเฮก ฉบับที่ 4 ค.ศ. 1907 และ อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเชลยศึก ค.ศ. 1929 ที่มีการบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับ ผู้สื่อข่าวสงครามว่า หากถูกจับกุมคุมขังจะได้รับการปฏิบัติอย่างเช่นเชลยศึก ต่อมาภายหลังใน อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเชลยศึก ค.ศ. 1949 ผู้สื่อข่าวสงครามยังคงอยู่ในส่วน ของ “สมาชิกที่รวมอยู่กับกองทัพแต่มิได้สังกัดกองทัพนั้นโดยตรง” ที่บัญญัติอยู่ในข้อ 4A(4) โดย กำหนดให้ผู้สื่อข่าวสงครามได้สถานะเชลยศึกเมื่อถูกจับกุมคุมขังโดยรัฐคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งใน สถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าข้อบทในอนุสัญญาที่กล่าวมาทั้ง

²³³ โต้ข่าวภาคใต้ สถาบันอิศรา, คนข่าวชายแดนใต้โอดมาตรการคุมสื่อของทหาร [ออนไลน์], 6 กันยายน 2551. แหล่งที่มา

3 ฉบับนั้นไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับผู้สื่อข่าวหรือภารกิจของผู้สื่อข่าวโดยตรงเลย มีก็เพียงแต่การให้สถานะเคลย์ศึกแก่ผู้สื่อข่าวสงครามในกรณีที่ถูกจับกุมตัวเท่านั้น

จากความห่วงกังวลของประชาคมระหว่างประเทศในเรื่องความเสียหายอันตรรายของผู้สื่อข่าวเมื่อเข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เกิดข้อพิพาททางอาวุธดังกล่าว จึงมีการรับเอาหลักเกณฑ์ที่ว่าด้วยการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวซึ่งก็คือข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 แม้ว่าหลักการที่ปรากฏจะไม่ได้สร้างกฎเกณฑ์ใดขึ้นมาใหม่ นอกเหนือไปจากที่พลเรือนพึงจะได้รับ แต่ก็เป็นกราย้าเตือนให้เห็นว่า ผู้สื่อข่าวก็คือพลเรือนคนหนึ่ง ที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ เว้นแต่ผู้สื่อข่าวได้เข้าไปมีส่วนในการสู้รบโดยตรง ซึ่งเป็นที่แน่ชัดตามข้อมติที่ 1738 ที่ออกโดยคณะมนตรีความมั่นคงแล้วว่า หลักการตามข้อ 79 นี้สามารถปรับใช้ได้ทั้งสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศและภายในประเทศ นอกจากนี้ ข้อมติที่ 1738 ยังให้ความคุ้มครองไม่เฉพาะแต่เพียงผู้สื่อข่าว สื่อมวลชนเท่านั้น แต่ยังขยายความคุ้มครองไปยังบุคคลที่เป็นผู้ช่วยผู้สื่อข่าวด้วย ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีบุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการทำข่าวมากขึ้น

นอกจากกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจะคุ้มครองตัวบุคคลแล้ว ทรัพย์สินของผู้สื่อข่าว อาทิเช่น สถานีวิทยุและโทรทัศน์พลเรือน หุ่นข่าว เครื่องถ่ายเทดส์สัญญาณ กล้องถ่ายภาพ ม้วนวีดีโอ คอมพิวเตอร์ ก็ถือว่าเป็นทรัพย์สินพลเรือน และอยู่ภายใต้ความคุ้มครองของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศด้วยเช่นกัน ซึ่งหลักการนี้ได้รับการย้ำยืนยันไว้อย่างชัดเจนในข้อมติที่ 1738 ที่ออกโดยคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ยกเว้นเสียแต่เมื่อทรัพย์สินเช่นว่านี้ถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการทหาร ทรัพย์สินเช่นว่านี้จะตกเป็นเป้าหมายทางทหารซึ่งสามารถโจมตีได้ แต่การโจมตีเช่นว่านี้จะต้องสอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วนและพันธกรณีในการใช้ความระมัดระวังล่วงหน้าในการโจมตีด้วย

ในกรณีที่เป็นสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธภายในประเทศ แม้จะไม่มีข้อบทที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้สื่อข่าวโดยตรง แต่ผู้สื่อข่าวก็ได้รับความคุ้มครองภายใต้ข้อ 3 ร่วมของอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 ทั้ง 4 ฉบับ โดยกำหนดให้มีการปฏิบัติทั่วไปที่เป็นมาตรฐานขั้นต่ำทางด้านมนุษยธรรมแก่บุคคลซึ่งมิได้เข้าร่วมในการสู้รบโดยตรง ดังนั้นจึงหมายรวมไปถึงผู้สื่อข่าวซึ่งเป็นพลเรือนที่มีได้มีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงด้วย และในพิธีสารฉบับที่ 2 ผู้สื่อข่าวก็ยังได้รับความคุ้มครองจากการโจมตีซึ่งอยู่บนหลักการเดียวกับในการห้ามโจมตีพลเรือนตราบเท่าที่ตนไม่ได้เข้ามีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการสู้รบ โดยหลักการห้ามโจมตีพลเรือนที่บัญญัติอยู่ในข้อ 13 นั้นถือเป็นหลักเกณฑ์ของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ซึ่งหากมีการกระทำละเมิดต่อหลักการดังกล่าว บุคคลที่กระทำละเมิดจะต้องรับผิดชอบตามกฎหมายอาญาระหว่างประเทศ (Individual criminal responsibility) ดังนั้น ผู้สื่อข่าวจึงต้องได้รับจากคุ้มครองและการปฏิบัติจากคู่พิพาทแต่ละฝ่ายเช่นเดียวกับพลเรือนอื่นๆ และยังได้รับความคุ้มครองกฎหมายภายในและกฎหมายสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องด้วย

ส่วนกฎเกณฑ์ทางกฎหมายในระดับภูมิภาคนั้น จากที่ได้ทำการศึกษาพบว่า กฎเกณฑ์ที่ออกโดยองค์การในภูมิภาคทั้ง 3 ภูมิภาคคือ ยุโรป อเมริกา และแอฟริกา แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งถือเป็นสิทธิที่สำคัญต่อการทำงานของสื่อมวลชนในสถานการณ์ความขัดแย้ง แม้ว่าบางหลักการต่างๆ ที่ออกมานั้น จะอยู่ในรูปของปฏิญญาซึ่งไม่มีผลผูกพันให้รัฐภาคีต้องปฏิบัติตาม แต่อย่างน้อยหากมีการกระตุ้นเตือนถึงสิ่งเหล่านี้อยู่เรื่อยๆ ท้ายที่สุด อาจทำให้รัฐสมาชิกตระหนักถึงความสำคัญและนำไปปฏิบัติตาม หรืออาจเป็นแรงผลักดันให้แนวคิดหรือหลักการตามปฏิญญาพัฒนามาเป็นสนธิสัญญาที่มีผลผูกมัดรัฐภาคีต่อไปได้ในอนาคตได้ ส่วนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการลิดรอนเสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพของสื่อมวลชนรวมทั้งการกระทำละเมิดต่อสื่อมวลชนเป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังไม่มีกฎเกณฑ์ในเรื่องนี้เป็นรูปธรรมแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันพบว่า การกระทำละเมิดต่อสื่อมวลชน สื่อมวลชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องได้เพิ่มขึ้นอย่างมากในพื้นที่ต่างๆ ของโลก ไม่ว่าจะเป็นการฆาตกรรม การลักพาตัว การจับเป็นตัวประกัน การข่มขู่ การจับกุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมายอันเนื่องมาจากการทำงานของสื่อมวลชน ทำให้องค์กรเอกชนระหว่างประเทศซึ่งได้แก่ องค์กรบรรณรักษ์สิทธิมนุษยชนของสื่อมวลชน และสมาชิกขององค์กรกติการะหว่างประเทศเพื่อปกป้องคุ้มครองสื่อมวลชน ร่วมกันผลักดันร่างอนุสัญญาว่าด้วยการส่งเสริมการปกป้องคุ้มครองสื่อมวลชนในการพิพาทกันทางอาชญากรรม รวมทั้งในสถานการณ์อื่นๆ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้สื่อมวลชนได้รับการปกป้องคุ้มครองที่ดีขึ้น ซึ่งในตัวร่างอนุสัญญาฯ มีทั้งการย้ำยืนยันพันธกรณีของกฎหมายระหว่างประเทศที่มีอยู่แล้ว โดยนำมาเขียนใหม่ให้มุ่งเน้นไปยังสถานะสื่อมวลชน มิใช่แค่สถานะพลเรือนซึ่งเป็นสถานะพื้นฐาน เพื่อเป็นการตอกย้ำให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และมีการวางกฎเกณฑ์ใหม่ๆ เช่น เครื่องหมายบ่งเฉพาะสำหรับสื่อมวลชนเพื่อให้ง่ายต่อการแบ่งแยกสื่อมวลชนออกมาในสถานการณ์ที่มีความวุ่นวาย การจัดตั้งกลไกคณะกรรมการสื่อมวลชนระหว่างประเทศ (IMC) ในการตรวจตราการปฏิบัติตามพันธกรณีของรัฐภาคี การแต่งตั้งคณะกรรมการระหว่างประเทศที่เป็นอิสระขึ้นมา เพื่อที่จะดำเนินการสืบหาข้อเท็จจริงเพื่อหาตัวผู้กระทำละเมิดต่อสื่อมวลชน และการก่อตั้งกองทุนทางการเงินเพื่อการเยียวยาผู้สื่อข่าวหรือครอบครัว เป็นต้น ซึ่งหากมีการบังคับใช้ร่างอนุสัญญาฯ ในอนาคตก็อาจเป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้สื่อมวลชนได้รับความคุ้มครองที่ดีขึ้น

การคุ้มครองสื่อมวลชนที่ปฏิบัติในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาชญากรรมนั้น นอกจากจะมีตัวบทกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้แล้ว การตรวจตราควบคุมดูแลให้ให้ปฏิบัติตามพันธกรณีของกฎหมายก็เป็นกลไกที่สำคัญเช่นกัน ซึ่งจะได้กล่าวในบทต่อไป

บทที่ 4

กลไกระหว่างประเทศในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าว ในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ

ในบทนี้จะได้ทำการศึกษาถึงกลไกในการควบคุมดูแลให้ปฏิบัติตามพันธกรณีแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ เนื่องจากกลไกเหล่านี้ มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศที่คุ้มครองผู้สื่อข่าวให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะกลไกมีบทบาทในการควบคุมดูแล รวมทั้งตรวจตราตรวจสอบการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ซึ่งบทบาทหน้าที่เหล่านี้จะเป็นการดำเนินงานขององค์การระหว่างประเทศระดับรัฐบาล (Inter-Governmental Organization) องค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาค องค์การภายในประเทศ และองค์การระหว่างประเทศของเอกชน (Non-Governmental Organization) ดังจะกล่าวต่อไปนี้

4.1 กลไกภายใต้กรอบกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

กลไกภายใต้กรอบของกฎหมายมนุษยธรรมที่กล่าวถึงนี้ ถือว่ามีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่คุ้มครองผู้สื่อข่าวซึ่งปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางอาวุธเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยสามารถแยกกลไกออกได้เป็น 2 กลุ่มดังนี้

4.1.1 คณะกรรมการสืบหาข้อเท็จจริง (Fact-Finding Commission)

คณะกรรมการสืบหาข้อเท็จจริงจะมีอำนาจตามพิธีสารฉบับที่ 1 ข้อ 90 โดยมีอำนาจในการสืบหาข้อเท็จจริงในกรณีที่เกิดเหตุร้ายแรงหรือฝ่าฝืนอย่างร้ายแรงต่ออนุสัญญาและพิธีสาร ซึ่งคณะกรรมการสืบหาข้อเท็จจริงมีอำนาจที่จะเข้าไปแสวงหาพยานหลักฐานหรือดำเนินการสอบสวนภายในรัฐภาคีนั้นได้ แต่ไม่มีอำนาจไปตัดสินชี้ขาดใดๆ

การที่อำนาจของคณะกรรมการจำกัดอยู่เฉพาะกรณี จึงจำเป็นต้องพิจารณาว่า การกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวจะถือว่าเป็นการละเมิดอย่างร้ายแรงหรือฝ่าฝืนอย่างร้ายแรงต่ออนุสัญญาและพิธีสารหรือไม่ ซึ่งคงต้องพิจารณาจากลักษณะของการกระทำตามที่อนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 ฉบับที่ 4 ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “การละเมิดอย่างร้ายแรง” (Grave breaches) ดังนี้

“การละเมิดอย่างร้ายแรง” ได้แก่ การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดต่อไปนี้ หากได้กระทำต่อบุคคล หรือทรัพย์สินซึ่งอนุสัญญาฉบับนี้ให้ความคุ้มครองคือ การฆ่าโดยเจตนา การทรมานหรือการปฏิบัติอย่าง ไร่มนุษยธรรมรวมทั้งการทดลองทางชีววิทยา การกระทำให้เกิดความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส หรือ ทำอันตรายแก่ร่างกายหรืออนามัยอย่างร้ายแรงโดยเจตนา การเนรเทศหรือย้ายผู้ได้รับความคุ้มครองเข้า ประจำการในกองทหารของประเทศที่เป็นศัตรู หรือการกระทำโดยเจตนาให้ผู้ที่ได้รับความคุ้มครองเสีย สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเที่ยงธรรมและตามระเบียบดังที่ได้บัญญัติไว้ในอนุสัญญาฉบับนี้ การจับ ตัวไปเป็นประกัน และการทำลายและริบทรัพย์สินอย่างกว้างขวางโดยไม่มีความจำเป็นทางทหารและซึ่ง ได้กระทำไปโดยมิชอบด้วยกฎหมายและโดยพลการ¹

หลักการในเรื่องการกระทำละเมิดอย่างร้ายแรงยังได้ระบุไว้ในข้อ 85 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 ด้วย เช่นกัน กล่าวคือ เมื่อได้มีการกระทำโดยจงใจ โดยฝ่าฝืนบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับพิธีสารฉบับนี้และเป็น เหตุให้ถึงแก่ความตาย หรือได้รับอันตรายอย่างสาหัสต่อร่างกายหรือสุขภาพ อาทิ การทำให้ประชากรพล เรือหรือพลเรือนปัจเจกบุคคลเป็นเป้าหมายของการโจมตี² การดำเนินการโจมตีโดยไม่เลือกปฏิบัติซึ่ง ส่งผลกระทบต่อประชากรพลเรือน หรือทรัพย์สินของพลเรือน ทั้งที่ทราบว่า การโจมตีดังกล่าวจะ ก่อให้เกิดความสูญเสียหรือความเสียหายต่อทรัพย์สินของพลเรือนตามที่บัญญัติไว้ในข้อ 57 วรรคสอง (ก)(3)³ การส่งเชลยศึกหรือพลเรือนกลับคืนสู่ถิ่นฐานเดิมโดยชักช้าในลักษณะที่ไม่มีเหตุผลอันสมควร⁴ การดำเนินการแบ่งแยกโดยผิว และการปฏิบัติอย่างไร่มนุษยธรรม และเหยียดหยามอื่นใดที่เกี่ยวกับการ ทำลายเกียรติยศของบุคคลโดยมีพื้นฐานมาจากการเลือกปฏิบัติทางด้านเชื้อชาติ⁵ การทำให้บุคคลซึ่ง ได้รับความคุ้มครองโดยอนุสัญญาทั้งหลายสูญเสียสิทธิในอันที่จะได้รับการพิจารณาที่ดีที่ยุติธรรมและใน ลักษณะปกติ⁶ ซึ่งการกระทำทั้งหมดนี้ถือเป็นการละเมิดอย่างร้ายแรงต่อกฎหมายมนุษยธรรมระหว่าง ประเทศ และเป็นการกระทำที่เป็นอาชญากรรมสงคราม (War crime)

แม้ข้อ 147 แห่งอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 และข้อ 85 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 จะไม่ได้กำหนดการ กระทำละเมิดข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 เป็นอาชญากรรมสงครามและอยู่ในอำนาจของคณะกรรมการ การสืบหาข้อเท็จจริงไว้โดยตรง แต่เมื่อผู้สื่อข่าวก็เป็นพลเรือนคนหนึ่งซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการปกป้อง

¹ Art. 147 of the Forth Geneva Convention 1949

² Art. 85(3)(1) of the Additional Protocol I 1977

³ Art. 85(3)(2) of the Additional Protocol I 1977

⁴ Art. 85(4)(2) of the Additional Protocol I 1977

⁵ Art. 85(4)(3) of the Additional Protocol I 1977

⁶ Art. 85(4)(5) of the Additional Protocol I 1977

ภายใต้สนธิสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 และพิธีสารฉบับที่ 1 ดังนั้น การโจมตีโดยไม่ชอบหรือกระทำละเมิดอื่นใดต่อผู้สื่อข่าว เช่น การสังหาร การทรมาน การจับไปเป็นตัวประกัน ถือเป็นกรกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสถานะพลเรือนของผู้สื่อข่าวและลักษณะการกระทำดังกล่าวยังเป็นการละเมิดอย่างร้ายแรงต่อสนธิสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 และพิธีสารฉบับที่ 1 ซึ่งทำให้คณะกรรมการมีอำนาจสอบสวนข้อเท็จจริงดังกล่าวได้

คณะกรรมการสืบหาข้อเท็จจริงได้เคยมีบทบาทในทางปฏิบัติโดยได้พิจารณาในปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดผู้สื่อข่าวมาแล้วคือ ในสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลกับเลบานอน โดยคณะกรรมการสืบหาข้อเท็จจริงได้กล่าวกับองค์การผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2006 ว่า

“การโจมตีผู้สื่อข่าวและสถานที่หรือทรัพย์สินที่ใช้ในการปฏิบัติงานด้านสื่อสารมวลชนโดยคู่พิพาทในสงครามนั้น ถือเป็นกรกระทำละเมิดอย่างร้ายแรงภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ” และยังกล่าวอีกว่า “ผู้สื่อข่าวมีสิทธิที่จะปฏิบัติหน้าที่ตามวิชาชีพในดินแดนหรือพื้นที่ที่เกิดการสู้รบ” พร้อมทั้งยังเสริมอีกด้วยว่าจะกระทำทุกวิถีทางที่เป็นไปได้ในการรับประกันว่ากฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจะได้รับความเคารพในสงครามนี้⁷

อย่างไรก็ดี ยังไม่เคยมีข้อเท็จจริงปรากฏว่า คณะกรรมการได้ลงไปสืบหาหรือไปสอบสวนข้อเท็จจริงที่เป็นการกระทำละเมิดอย่างร้ายแรงในกรณีใดๆ เลย รวมถึงกรณีที่เป็นกรกระทำละเมิดอย่างร้ายแรงต่อผู้สื่อข่าวด้วย ทั้งๆ ที่การจัดตั้งคณะกรรมการสืบหาข้อเท็จจริงถือเป็นกลไกสำคัญกลไกหนึ่งที่จะช่วยทำให้เป็นการรับประกันความเคารพพันธกรณีของรัฐบาลต่อสนธิสัญญาและพิธีสารได้ แต่หลักเกณฑ์ตามข้อ 90 ที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการสืบหาข้อเท็จจริงก็ยังไม่เป็นที่ยอมรับของหลายๆ ประเทศ โดยพิจารณาได้จากการที่มีการตั้งข้อสงวนที่จะไม่ยอมรับพันธกรณีตามข้อบทนี้เนื่องจากหลายประเทศยังคงมีความกังวลว่าจะเป็นการก้าวก้าวอำนาจอธิปไตยในของแต่ละประเทศได้⁸

⁷ Reporters Without Borders, Humanitarian Fact-Finding Commission replied to Reporters Without Borders [Online], 24 August 2006. Available from <http://www.rsf.com>

⁸ กระทรวงการต่างประเทศ, รายงานการประชุมส่วนราชการ เรื่องการพิจารณาการเข้าเป็นภาคีพิธีสารเพิ่มเติมสนธิสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ครั้งที่ 2/2538 วันที่ 28 พ.ย. 2538. อ้างถึงใน ขวัญนที ศรีสุขวัฒนา, “พิธีสารเพิ่มเติมสนธิสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 ค.ศ.1977 และปัญหาการเข้าเป็นภาคีของประเทศไทย,” หน้า 40.

4.1.2 คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ

คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (International Committee of Red Cross: ICRC) ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1863 มีบทบาทในฐานะเป็นผู้ส่งเสริมให้เกิดการเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ และมีส่วนร่วมในการพัฒนากฎหมายและเตรียมการสำหรับการทำงานการประชุมทางการทูตในการรับรองกฎหมายใหม่ รวมทั้งยังเป็นผู้สอดส่องดูแลผู้ที่เป็ฝ่ายในการสู้รบให้ปฏิบัติตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

เมื่อเกิดข้อพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศจะยึดแนวทางในการดำเนินงานตามอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ทั้ง 4 ฉบับและพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ค.ศ.1977 ซึ่งสนธิสัญญาเหล่านี้ได้กำหนดสิทธิให้คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้ เช่น การช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ ผู้ป่วย การเข้าเยี่ยมเชลยศึก การช่วยพลเรือน ตลอดจนการดำเนินการต่างๆ เพื่อให้มีการปฏิบัติที่สอดคล้องกับกฎหมายมนุษยธรรม

ในกรณีที่เป็นข้อพิพาททางอาวุธภายในประเทศ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศจะดำเนินการตามข้อ 3 ร่วมแห่งอนุสัญญาเจนีวาทั้ง 4 ฉบับและพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 โดยเห็นได้จากขอบทของข้อ 3 ร่วมได้รับรองสิทธิของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศในการเสนอการให้บริการด้านการบรรเทาทุกข์แก่ฝ่ายในการสู้รบ และการเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังที่มีสาเหตุมาจากการสู้รบ

นอกจากนี้ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศยังมีสิทธิในการริเริ่ม (Right to initiative) ดำเนินการช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม ซึ่งทำให้คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศสามารถเข้าให้ความช่วยเหลือคู่ต่อสู้ทุกฝ่าย โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการสู้รบ ซึ่งการให้ความช่วยเหลือนี้ไม่ถือว่าเป็นการแทรกแซงกิจการภายในของรัฐ เพราะงานของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศเป็นไปตามหลักกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ เช่น การให้ความช่วยเหลือผู้สื่อข่าวโดยเปิดโทรศัพท์เบอร์ + 41792173285 ซึ่งเป็นสายด่วนตลอด 24 ชั่วโมง เพื่อช่วยเหลือผู้สื่อข่าวกรณีที่เกิดอยู่ในสถานการณ์คับขันในพื้นที่ที่เกิดการพิพาทกันทางอาวุธ เช่น ถูกจับกุมคุมขัง และยังให้ความช่วยเหลือครอบครัวหรือหน่วยงานต้นสังกัดของผู้สื่อข่าวที่ขาดการติดต่อกับผู้สื่อข่าวผู้นั้นไป คณะกรรมการกาชาด

ระหว่างประเทศจะดำเนินการหาข้อมูลจากรัฐภาคีในข้อพิพาททางอาวุธและแหล่งข่าวอื่นๆ เพื่อช่วยเหลือในกรณีและผู้สื่อข่าวหายสาบสูญ⁹

คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศยังสามารถใช้สิทธิในการริเริ่มเพื่อดำเนินมาตรการใดๆ ที่เห็นว่าจำเป็นในการรับประกันว่า กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจะถูกปรับใช้อย่างที่ตรง¹⁰ ซึ่งคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศได้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเรียกร้องให้แต่ละฝ่ายในข้อพิพาทเคารพกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุมครองผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ที่มีข้อพิพาทกันทางอาวุธ และให้ความระมัดระวังในการโจมตีต่อเป้าหมายที่อาจส่งผลกระทบต่อผู้สื่อข่าวได้ นอกจากนี้ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศยังได้ออกเยี่ยมเยียนผู้สื่อข่าวที่ถูกรัฐในข้อพิพาททางอาวุธจับกุมคุมขัง เช่น กรณีของนายซามิ อัลฮัจ (Sami Alhaj) ผู้สื่อข่าวอัลจาซีราที่ถูกสหรัฐอเมริกาคุมขังอยู่ที่คุกกวนตานาโม (Guantanamo) เป็นเวลาถึง 6 ปี โดยไม่ได้รับอนุญาตให้ติดต่อกับโลกภายนอกได้เลย ได้กล่าวไว้ว่า การที่คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศเข้าไปเยี่ยมที่คุคนั้น เป็นสิ่งที่ดีที่สุดในระยะเวลา 6 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศช่วยเหลือให้เขาสามารถติดต่อกับคนที่รักและครอบครัวได้ รวมทั้งยังได้รับการตรวจรักษาร่างกายจากทีมแพทย์ของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศอีกด้วย¹¹

4.2 กลไกภายใต้องค์การสหประชาชาติ

ด้วยเหตุที่องค์การสหประชาชาติมีบทบาทสำคัญในการธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน การเคารพในหลักความยุติธรรมและกฎหมายระหว่างประเทศ การส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ ดังนั้น กลไกภายใต้องค์การสหประชาชาติจึงมีความสำคัญที่จะช่วยควบคุมดูแลและ

⁹ International Committee of Red Cross, ICRC HOTLINE: Assistance for journalists on dangerous assignments [Online], 1 January 2006. Available from http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_0394.pdf

¹⁰ International Committee of Red Cross, International Humanitarian Law and International Human Rights Law [Online]. Available from http://www.ehl.icrc.org/images/resources/pdf/ihl_and_ihrl.pdf

¹¹ International Committee of Red Cross, Former Guantanamo inmate Sami Alhaj explains why ICRC visits were important to him [Online], 25 August 2009. Available from <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/interview/guantanamo-interview-250809.htm>

ช่วยเสริมให้การบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ที่มีข้อพิพาททางอาวุธ โดยผ่านองค์กรหลักดังนี้

4.2.1 คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ

คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติเป็นองค์กรหลักที่สำคัญในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ โดยประกอบไปด้วยสมาชิก 2 ประเภทคือ สมาชิกถาวร 5 ประเทศได้แก่ ประเทศจีน ประเทศฝรั่งเศส ประเทศสหภาพโซเวียต (ปัจจุบันคือรัสเซีย) ประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา และสมาชิกไม่ถาวรอีก 10 ประเทศซึ่งได้แก่บรรดาผู้แทนของรัฐสมาชิกต่างๆ ที่ได้รับเลือกตั้งให้เข้ามาเป็นผู้แทนในคณะมนตรีความมั่นคง¹² ซึ่งหน้าที่และอำนาจของคณะมนตรีความมั่นคง ถูกกำหนดไว้ในข้อ 24 แห่งกฎบัตรสหประชาชาติ¹³ ดังนี้

“1. เพื่อให้เป็นที่แน่นอนใจในการดำเนินการขององค์การสหประชาชาติอย่างทันท่วงทีและเป็นผลจริงจัง สมาชิกแห่งองค์การสหประชาชาติจึงมอบความรับผิดชอบที่สำคัญขั้นต้นในการดำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศให้แก่คณะมนตรีความมั่นคง และตกลงว่าการปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบนี้ คณะมนตรีความมั่นคงได้กระทำในนามของสมาชิก

2. ในการปฏิบัติหน้าที่เหล่านี้ คณะมนตรีความมั่นคงจะให้เป็นไปตามความมุ่งหมายและหลักการขององค์การสหประชาชาติ อำนาจเฉพาะที่มอบให้คณะมนตรีความมั่นคงในการปฏิบัติหน้าที่นี้ได้กำหนดไว้ในหมวดที่ 6, 7, 8 และ 12

3. คณะมนตรีความมั่นคงจะเสนอรายงานประจำปี และรายงานพิเศษหากเกิดกรณีจำเป็นให้แก่สมัชชาใหญ่เพื่อพิจารณา”

คณะมนตรีความมั่นคงจึงมีอำนาจในการออกข้อมติที่เป็นการแก้ไขปัญหาโดยเฉพาะปัญหาที่อาจกระทบต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ ดังเช่นข้อมติที่ 1738¹⁴ ปี 2006 ที่ออกโดยคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ซึ่งถือเป็นข้อมติแรกๆ ที่ให้ความสำคัญกับปัญหาการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธโดยตรง ซึ่งนอกเหนือจากส่วนที่เป็นหลักเกณฑ์ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 แล้ว ในข้อมตียังมีเนื้อหาที่เป็นการกระตุ้น ส่งเสริม ให้มีการนำกลไกทางกฎหมายที่มีอยู่แล้วมาบังคับใช้ด้วย

¹² Art. 23 of Charter of the United Nations

¹³ Art. 24 of Charter of the United Nations

¹⁴ United Nations Security Council, UN. Doc. S/RES/1738 (23 December 2006)

ข้อนี้ได้อ้างถึง การนำกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายระหว่างประเทศ มาดำเนินการกับบุคคลที่ใช้สื่อในการยุยงปลุกปั่นให้กระทำความรุนแรงต่อพลเรือนในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ¹⁵ เนื่องจากในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธมักมีการใช้สื่อมวลชนในการปลุกเร้าให้ประชาชนกระทำการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ หรือกระทำความผิดที่เป็นอาชกรรมต่อมนุษยชาติ รวมทั้งการกระทำละเมิดอย่างร้ายแรงต่อกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ซึ่งอิทธิพลของสื่อมวลชนมีผลต่อความคิดความอ่านของประชาชนเป็นอย่างมากจนอาจก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดี ดังกรณีตัวอย่างที่ได้เคยกล่าวถึงไว้ไม่ว่าจะเป็นคดี The Hans Fritzsche Case ที่ศาลนูเรมเบิร์กได้ตัดสินว่านาย Julius Streicher บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ Der Sturmer มีความผิดฐานอาชกรรมต่อมนุษยชาติเนื่องจากยุยงส่งเสริมให้ประชาชนสังหารฝ่ายตรงข้าม และคดี Prosecutor v. Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza, Hassan Ngeze ที่ศาล ICTR ได้ตัดสินให้นาย Hassan Ngeze ผู้สื่อข่าวซึ่งเป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์ Kangura และมีตำแหน่งเป็นบรรณาธิการ มีความผิดฐานสั่งการและยุยงปลุกปั่นให้สาธารณชนกระทำการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์

คณะมนตรีความมั่นคงยังเรียกร้องให้ทุกฝ่ายในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธปฏิบัติตามพันธกรณีที่มีต่อพลเรือนซึ่งรวมถึงผู้สื่อข่าว สื่อมวลชน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเรียกร้องให้รัฐและทุกฝ่ายในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธป้องกันการกระทำละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศต่อผู้สื่อข่าว สื่อมวลชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องในระดับสูงสุด และเมื่อเกิดการกระทำละเมิดแล้ว คณะมนตรีความมั่นคงฯ ได้เน้นย้ำให้รัฐมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามพันธกรณีของกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องในการยุติการนิรโทษกรรม และให้นำตัวผู้กระทำละเมิดอย่างร้ายแรงต่อกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมาดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม¹⁶ พร้อมทั้งยังเน้นย้ำอีกด้วยว่าการโจมตีพลเรือนในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธโดยเจตนาเป็นสิ่งที่ต้องห้ามภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ และการกระทำดังกล่าวถือเป็นอาชกรรมสงคราม (War crime) โดยมีได้แบ่งแยกระหว่างข้อพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศและข้อพิพาททางอาวุธภายในประเทศ ดังนั้น การโจมตีพลเรือนโดยเจตนาในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธทั้งหมดจึงถือเป็นอาชกรรมสงครามตามนัยยะของข้อมติที่ 1738 และเรียกร้องให้รัฐนำผู้กระทำความผิดเช่นว่ามาดำเนินคดี ซึ่งหลักการนี้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง เนื่องจากผู้กระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวกว่าร้อยละ 80 ไม่มีการนำตัวมาลงโทษตามกฎหมาย

¹⁵ Ibid., para.4.

¹⁶ Ibid., para.5, 6 and 7.

จะเห็นได้ว่า ข้อมติดังกล่าวถือเป็นข้อมติแรกที่ทำให้ความสำคัญกับปัญหาและความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธอย่างจริงจัง และข้อมตินี้ยังแสดงให้เห็นถึงนัยยะสำคัญว่าการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวได้ถูกจัดไว้อยู่ในกรอบของการคุกคามต่อสันติภาพและความมั่นคงของโลก เนื่องจากได้มีการกล่าวไว้ว่า หากมีการโจมตีต่อเป้าหมายที่เป็นพลเรือนและบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองอย่างเป็นระบบและกว้างขวางอย่างชัดแจ้ง ซึ่งละเมิดต่อกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ อาจถือเป็นการคุกคามต่อสันติภาพและความมั่นคงของโลก ซึ่งคณะมนตรีความมั่นคงอาจจะออกมาตรการที่จำเป็นและเหมาะสมได้¹⁷

ดังนั้น การโจมตีเป้าหมายที่เป็นผู้สื่อข่าว ซึ่งถือเป็นพลเรือนที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ อาจถือเป็นการคุกคามต่อสันติภาพและความมั่นคงของโลกได้ และหากถือเป็นการคุกคามแล้ว คณะมนตรีความมั่นคงอาจจะมีมาตรการตามหมวดที่ 7 ของกฎบัตรสหประชาชาติได้ เช่น การดำเนินมาตรการโดยไม่ใช้กำลังโดยการลงโทษทางเศรษฐกิจ การคว่ำ หรือการใช้กำลังทางทหาร เป็นต้น

ข้อมตินี้ยังจัดให้ประเด็นของการคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธอยู่ภายใต้วาระการประชุม (Agenda) เรื่องการคุ้มครองพลเรือนในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธด้วย¹⁸ แสดงให้เห็นว่า ผู้สื่อข่าวเป็นหนึ่งในวาระการประชุมขององค์การสหประชาชาติ ทำให้เป็นการเปิดโอกาสในการศึกษาประเด็นนี้ภายใต้การดำเนินงานขององค์การสหประชาชาติ

เมื่อพิจารณาถึงผลผูกพันของข้อมติต่อรัฐสมาชิก พบว่าข้อมติที่ 1738 ยังไม่แน่ชัดว่าออกภายใต้หมวดที่ 7 ของกฎบัตรสหประชาชาติหรือไม่ ซึ่งหากไม่ได้ออกภายใต้หมวดที่ 7 แล้ว คำถามจึงมีว่า ข้อมติที่ 1738 จะมีผลผูกพันรัฐสมาชิกแห่งองค์การสหประชาชาติภายใต้ข้อ 25 ของกฎบัตรสหประชาชาติ¹⁹ หรือไม่

¹⁷ Ibid., para.9.

¹⁸ Ibid., para.12.

¹⁹ Art. 25 of Charter of the United Nations

“ The members of the United Nations agree to accept and carry out the decisions of the Security Council in accordance with the present Charter”

ศาล ICJ ได้เคยกล่าวไว้ในความเห็นแนะนำกรณี Namibia ว่า “ผลผูกพันตามข้อ 25 ไม่ได้จำกัดเฉพาะคำวินิจฉัย (Decisions) ในเรื่องที่เป็นมาตรการบังคับ (Enforcement measures) ที่ออกภายใต้หมวดที่ 7 แห่งกฎบัตรสหประชาชาติเท่านั้น แต่สามารถบังคับได้กับทุกคำวินิจฉัยของคณะมนตรีความมั่นคงที่ออกตามหลักการของกฎบัตรสหประชาชาติ ยิ่งไปกว่านั้น ข้อ 25 ยังวางอยู่หลังข้อ 24 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ว่าด้วยหน้าที่และอำนาจของคณะมนตรีความมั่นคง ไม่ได้อยู่ในหมวดที่ 7 แห่งกฎบัตรสหประชาชาติ²⁰ ดังนั้น เมื่อคณะมนตรีความมั่นคงออกคำวินิจฉัยตามหลักการของกฎบัตรสหประชาชาติแล้ว จึงเป็นหน้าที่ของรัฐสมาชิกที่จะต้องปฏิบัติตามคำวินิจฉัยนั้นภายใต้ความผูกพันตามข้อ 25 แห่งกฎบัตรสหประชาชาติ”²¹

ดังนั้น แม้ข้อมติที่ 1738 ไม่ได้ออกภายใต้หมวดที่ 7 แห่งกฎบัตร แต่ก็มีผลผูกพันรัฐสมาชิกแห่งองค์การสหประชาชาติ เนื่องจากข้อมติดังกล่าวออกตามหลักการของกฎบัตรสหประชาชาติ เพื่อดำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศซึ่งได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนในตอนต้นของข้อ มติ ฉะนั้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐสมาชิกที่จะต้องปฏิบัติตามข้อมตินี้

องค์กรสื่อมวลชนต่างๆ ได้ยินดีกับข้อมติที่ 1738 นี้เป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ดี คณะมนตรีความมั่นคงไม่ยอมรับข้อเสนอแนะของสมาพันธ์ผู้สื่อข่าวระหว่างประเทศ (IFJ) ที่ให้คณะมนตรีความมั่นคงเสนอคดีการกระทำละเมิดอย่างร้ายแรงต่อผู้สื่อข่าวไปยังศาลอาญาระหว่างประเทศ หรือให้เลขาธิการสหประชาชาติ (UN Secretary General) บันทึกสถิติการโจมตีหรือการละเมิดต่อเสรีภาพของสื่อมวลชนแล้วส่งไปยังคณะมนตรีความมั่นคง ดังนั้น ในขณะนี้จึงยังไม่มีการจัดตั้งองค์กรใดๆ ขึ้นมาเพื่อตรวจตราการกระทำดังกล่าวโดยตรง²² นอกจากนี้ จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นยังพบว่าจำนวนผู้สื่อข่าวที่ถูกกระทำละเมิดก็ยังมีจำนวนสูงอยู่เหมือนเดิม ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ว่ารัฐยังไม่ปฏิบัติตามข้อมติที่ 1738 มากเท่าใดนัก

²⁰ Legal consequences for states of the continued presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council resolution 276 (1970), Advisory Opinion, I.C.J. Report, para. 113.

²¹ Ibid., para. 116.

²² Ben Saul, “The international protection of journalists in armed conflict and other violent situations,” *Australian Journal of Human Rights*: 31.

4.2.2 องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization: UNESCO)

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ถือเป็นทบวงชำนาญพิเศษแห่งสหประชาชาติที่จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเสริมสร้างสันติสุขและความมั่นคงในโลกโดยความร่วมมือกับประเทศสมาชิก ซึ่งอาศัยการศึกษา วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม และการติดต่อสื่อสารเพื่อส่งเสริมให้ผู้คนทั่วโลกเกิดความเคารพความยุติธรรม สิทธิมนุษยชน รวมถึงเสรีภาพมูลฐานต่างๆ ตามที่บัญญัติไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ

บทบาททางด้านการสื่อสารขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้เน้นในเรื่องการสื่อสารโดยเสรีและสมมูล โดยเล็งเห็นว่าเสรีภาพของข่าวสารนั้นรวมถึงเสรีภาพของปัจเจกชนและกลุ่มบุคคลต่างๆ ในการที่จะดำเนินการรวบรวม ถ่ายทอด และเผยแพร่ข่าวสารความคิด ตลอดจนเสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ แต่อย่างไรก็ดี การใช้เสรีภาพทั่วโลกยังคงเผชิญกับอุปสรรคนานัปการ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง กฎหมาย การควบคุมทุกรูปแบบ ซึ่งส่งผลต่อการผลิตหนังสือ หนังสือพิมพ์ ข่าว และรายการต่างๆ ในท้องถิ่น ทำให้เป็นการสกัดกั้นการหลั่งไหลโดยเสรี และการแลกเปลี่ยนรูปแบบต่างๆ ของการสื่อสาร ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีความไม่เสมอภาคในระดับระหว่างประเทศ ระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนาอยู่อีกมาก ซึ่งเป็นสิ่งที่องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติกำลังพยายามอย่างยิ่งที่จะแก้ปัญหานี้ เพื่อให้การเผยแพร่ข่าวสารเป็นไปอย่างอิสระ กว้างขวาง และมีสมมูลดียิ่งขึ้นกว่าเดิม

บทบาทขององค์การ UNESCO จะเน้นไปที่การตรวจตราตรวจสอบในประเด็นเรื่องสิทธิเสรีภาพของผู้สื่อข่าว เนื่องจากองค์การ UNESCO จะจัดการประชุมขึ้นเพื่อเป็นโอกาสที่จะย้ำเตือนให้ประชาคมโลกได้ตระหนักถึงความสำคัญในการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงออกตามหลักการในข้อ 19 แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และหลักการในข้อ 19 แห่งกติกาว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองในวันที่ 3 พฤษภาคมของทุกปี ซึ่งเป็นวัน World Press Freedom day

การดำเนินการอื่นๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในกรณีพิพาทกันทางอาชุนั้นก็มีด้วยเช่นกัน อาทิ การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้สื่อข่าวท้องถิ่นในประเทศอิรัก โดยได้จัดทำหลักการและแนวทางในการปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าวให้แก่

องค์กรสื่อต่างๆ ในประเทศอิรักเพื่อแจกจ่ายให้แก่พนักงานของตน ซึ่งจะช่วยให้สื่อมวลชนสามารถเข้าถึง
 ได้รับความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น²³

4.2.3 คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (The United Nations Human Rights Council)

คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเป็นองค์กรหนึ่งขององค์การสหประชาชาติ มี
 วัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งปวงโดย
 ปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ และต้องกระทำด้วยความยุติธรรมและเสมอภาค รวมทั้งส่งเสริมและ
 สนับสนุนให้ความช่วยเหลืองานด้านสิทธิมนุษยชน พัฒนากฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ
 ทบทวนเอกสารบันทึกเรื่องสิทธิมนุษยชนของประเทศสมาชิก ป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน
 กระทำการโต้ตอบการกระทำใดที่มีลักษณะฉุกเฉิน รวมถึงการติดตาม ตรวจสอบ ให้คำแนะนำและ
 ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเคยมีบทบาทในการพิจารณาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับ
 การละเมิดสื่อมวลชนโดยได้เคยกล่าวยืนยันไว้ว่า การกระทำและการปฏิบัติที่รุนแรงต่อสื่อมวลชน และ
 สื่อมวลชนอื่นๆ โดยตรงในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ ยังไม่มีการนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ
 อย่างเพียงพอ โดยเฉพาะในกรณีที่เจ้าหน้าที่รัฐมีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำละเมิด คณะมนตรีสิทธิ
 มนุษยชนแห่งสหประชาชาติจึงได้เรียกร้องให้รัฐรับประกันว่าเหยื่อที่ถูกละเมิดสิทธิจะได้รับการเยียวยาที่
 เหมาะสม รวมทั้งทำการสืบสวนสอบสวนการกระทำเช่นว่า และนำตัวผู้กระทำความผิดมาเข้าสู่
 กระบวนการยุติธรรม²⁴

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²³ United Nations Educational Scientific and Cultural Organization, **UNESCO supports free and independent media in Iraq** [Online], 21 November 2007. Available from http://portal.unesco.org/ci/en/ev.phpURL_ID%3D25650&URL_DO%3DDO_TOPIC&URL_SECTION%3D201.html

²⁴ Frank La Rue, Statement by Special Rapporteur on the promotion and protection of the right of freedom of opinion and expression, Panel on the Protection of Journalists in Armed Conflict, Fourteenth session of Human Rights Council, Geneva, 2010.

นอกจากนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้มีข้อมติที่ 2002/48 ลงวันที่ 23 เมษายน ค.ศ.2002²⁵ ให้มีการจัดตั้ง “ผู้รายงานพิเศษแห่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติในการส่งเสริมและให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก” (Special Rapporteur of the Commission on Human Rights on the promotion and protection of the right of freedom of opinion and expression) ซึ่งการจัดตั้งผู้รายงานพิเศษนี้มีความเกี่ยวข้องกับ ผู้สื่อข่าวโดยตรง เนื่องจากผู้สื่อข่าวเป็นบุคคลที่ข้องเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก ทั้งนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้ร้องขอให้ผู้รายงานพิเศษทำหน้าที่ดำเนินการในการรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นอันเป็นการเลือกปฏิบัติ การคุกคาม การกระทำอันมีลักษณะรุนแรง การทารุณกรรม หรือการกระทำอื่นใดอันไม่เหมาะสมซึ่งกระทำต่อบุคคลผู้ให้การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และผู้รายงานพิเศษยังได้รับมอบหมายให้กระทำการใดเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เชื่อถือได้จากองค์การระหว่างประเทศในระดับรัฐบาลและมิใช่รัฐบาล และรัฐภาคีอื่นที่ทราบข้อมูลดังกล่าว โดยประเมินสถานการณ์ของปัญหาที่เกิดขึ้นและจัดทำรายงานประจำปีรวมทั้งข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกเพื่อเสนอแก่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

ผู้รายงานพิเศษฯ ได้มีบทบาทอย่างเด่นชัดในการตรวจตราตรวจสอบในเรื่องการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวตั้งแต่ปี 2004 – 2010 โดยในรายงานของผู้รายงานพิเศษฯ แต่ละปี ได้มีการหยิบยกประเด็นเรื่อง “ความปลอดภัยและการคุ้มครองผู้สื่อข่าวรวมทั้งสื่อมวลชน” มากกล่าวไว้ในรายงานด้วย โดยเริ่มจากการรายงานจำนวนผู้สื่อข่าวที่ถูกกระทำละเมิดในปีที่ผ่านมาว่ามีจำนวนเท่าไร ถูกกระทำละเมิดรูปแบบไหน และประเทศใดที่น่าห่วงกังวลบ้าง ซึ่งในรายงานก็จะมีการเน้นย้ำถึงข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ และในรายงานของปี 2008 และ 2009 ได้มีการเน้นย้ำถึงเนื้อหาของข้อมติที่ 1738 แห่งคณะมนตรีความมั่นคงฯ ที่เรียกร้องให้แต่ละฝ่ายในข้อพิพาททางอาวุธปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศในการรับประกันสถานะพลเรือนของผู้สื่อข่าวในขณะที่มีการพิพาททางอาวุธ

ตัวอย่างการรายงานของผู้รายงานพิเศษฯ เมื่อปี 2009 ที่ได้มุ่งไปในประเด็นเรื่องความปลอดภัยและการคุ้มครองผู้สื่อข่าวรวมทั้งสื่อมวลชนในพื้นที่ที่เกิดข้อพิพาท (Safety and protection of journalists and media professionals in conflict zones) ได้กล่าวว่า การคุ้มครองผู้สื่อข่าวที่ต้องเผชิญ

²⁵ Commission of Human Rights resolution 2002/48 of 23 April 2002.

กับภารกิจที่อันตรายท่ามกลางการพิพาทกันทางอาวุธนั้น ถือเป็นสถานการณ์สำคัญที่ประชาคมโลกต้องตระหนัก และในปีที่ผ่านมายังคงมีการขัดขวางสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก อยู่เช่นเคย โดยในปี 2008 มีผู้สื่อข่าวถูกสังหารทั้งหมด 60 คน ถูกลักพาตัว 29 คน และอีก 929 คนถูกทำร้ายร่างกายและข่มขู่โดยแต่ละฝ่ายในข้อพิพาท ซึ่งถือเป็นการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชนอย่างชัดแจ้ง และไม่มี การนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดี โดยประเทศที่น่าหวั่นวิตกคือ อัฟกานิสถาน อิรัก ประเทศแถบตะวันออกกลาง ไชมาเลีย ชูดาน และออสเตเรีย²⁶

ผู้รายงานพิเศษฯ จึงได้เสนอแนะว่า รัฐบาลควรที่จะแปลงกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของผู้สื่อข่าวไม่ว่าจะเป็นสนธิสัญญาหรือการประชุมในระดับระหว่างประเทศ รวมทั้งมีกฎเกณฑ์ที่เป็นรูปธรรมทั้งในระดับนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการเพื่อให้ผู้สื่อข่าวได้รับความปลอดภัยดียิ่งขึ้น โดยกฎเกณฑ์ดังกล่าวควรที่จะคุ้มครองผู้สื่อข่าวและสื่อมวลชนทุกสถานการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างที่มีการพิพาททางอาวุธ และเมื่อเกิดการกระทำละเมิดขึ้นแล้ว หน่วยงานของรัฐควรจะให้การสนับสนุนและรับรองว่า จะมีการสืบสวนสอบสวนในเรื่องนั้นอย่างเต็มที่ เพราะหากรัฐสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้แล้ว จะเป็นส่วนช่วยอย่างมากในการลดการกระทำผิดแบบเดิมขึ้นอีก²⁷ โดยผู้รายงานพิเศษฯ ยังได้เน้นย้ำว่า การละเมิดต่อผู้สื่อข่าวจะไม่รับการแก้ปัญหาละเลย เว้นเสียแต่ที่รัฐเต็มใจที่จะคุ้มครองผู้สื่อข่าวในระดับประเทศ โดยเฉพาะการนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดี รวมทั้งรัฐควรที่จะจัดตั้งกลไกขึ้นมาอย่างเร่งด่วนเพื่อคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ²⁸

ผู้รายงานพิเศษฯ ยังกล่าวด้วยว่า สมาคมข่าว (News associations) ภายในประเทศควรมีบทบาทในการรณรงค์ส่งเสริมเรื่องความปลอดภัยของผู้สื่อข่าว โดยการฝึกอบรมด้านความปลอดภัย การดูแลสุขภาพ การทำประกันชีวิต และให้สิทธิในการเข้าถึงความคุ้มครองกับพนักงานอิสระและพนักงานเต็มเวลาอย่างเท่าเทียมกัน²⁹

²⁶ Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression. A/HRC/11/4 of 30 April 2009, para. 43-44.

²⁷ Ibid, para. 64-65.

²⁸ Office of the High Commissioner for Human Rights, **Protection journalist in armed conflicts** [Online], 22 June 2010. Available from <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/ProtectionJournalistsinarmedconflicts.aspx>

²⁹ Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression. A/HRC/11/4 of 30 April 2009, para. 66.

นอกจากนี้ ในฐานะที่ผู้สื่อข่าวมีบทบาทเป็นผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน ผู้สื่อข่าวจึงตกอยู่ในกรอบของกลไกผู้รายงานพิเศษในเรื่องสถานการณ์ของผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน (Special Rapporteur on the situation of Human Rights Defenders) ด้วย ซึ่งมีหน้าที่ในการตรวจตราตรวจสอบ จัดทำรายงานเรื่องสถานการณ์ของผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนเพื่อเสนอต่อคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติและสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ และไปเยือนประเทศต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจกับสถานการณ์ที่ผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนต้องเผชิญในประเทศนั้น รวมทั้งส่งเสริมให้รัฐปฏิบัติตามปฏิญญาว่าด้วยผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน ตลอดจนจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อยกระดับการปกป้องคุ้มครองผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน³⁰ ซึ่งตั้งแต่ปี 2000 ผู้รายงานพิเศษ ได้ติดต่อสื่อสารกับรัฐต่างๆ มากกว่า 1,500 ครั้ง เพื่อแสดงข้อห่วงกังวลเกี่ยวกับความเสี่ยงอันตรายที่ผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนต้องเผชิญ และได้เดินทางไปเยือนประเทศต่างๆ กว่า 10 ประเทศ นอกจากนี้ หากเกิดการละเมิดต่อผู้สื่อข่าวที่มีบทบาทเป็นผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนแล้ว ผู้รายงานพิเศษจะทำการส่งจดหมายสอบถามถึงเหตุการณ์ดังกล่าวไปยังรัฐนั้นๆ พร้อมทั้งเรียกร้องให้รัฐดำเนินการที่เหมาะสมต่อไป ซึ่งในแต่ละปีผู้รายงานพิเศษ จะรวบรวมข้อมูลทั้งหมดไว้ในรายงานที่จัดทำโดยผู้รายงานพิเศษ ที่แสดงให้เห็นถึงกรณีผู้สื่อข่าวที่มีบทบาทเป็นผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนถูกระทำละเมิดในแต่ละประเทศ รวมถึงคำชี้แจงข้อกล่าวหาที่รัฐส่งกลับมายังผู้รายงานพิเศษ ด้วย

จะเห็นได้ว่า ผู้รายงานพิเศษแห่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติในการส่งเสริมและให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก รวมทั้งผู้รายงานพิเศษในเรื่องสถานการณ์ของผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน ถือเป็นกลไกสำคัญในการตรวจตราตรวจสอบและจัดทำรายงานที่แสดงให้เห็นถึงสภาพปัญหาการกระทำละเมิดที่เกิดขึ้นกับผู้สื่อข่าวที่เข้าไปปฏิบัติงานในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ และถือเป็นช่องทางหนึ่งที่เปิดโอกาสองค์กรเอกชนและปัจเจกบุคคลสามารถส่งเรื่องร้องเรียนไปได้³¹ การจัดทำรายงานของผู้รายงานพิเศษ แม้จะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ในทันทีทันใด แต่ก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน และเป็นกลไกที่สามารถสะท้อนสภาพปัญหาเกี่ยวกับการกระทำละเมิดผู้สื่อข่าวขึ้นสู่สายตาของประชาคมระหว่างประเทศ อีกทั้งไม่ได้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของรัฐใดทำให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินงาน จึงถือได้ว่าผู้รายงานพิเศษแห่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติในการส่งเสริมและให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก เป็นกลไกหนึ่งที่มี

³⁰ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, *Special Rapporteur on the situation of Human Rights Defenders* [Online]. Available from <http://www2.ohchr.org/english/issues/defenders/mandate.htm>

³¹ Rhona K.M. Smith, *Textbook on International Human Rights Law*, p.149.

ส่วนช่วยในการตรวจตราตรวจสอบการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างๆ ของโลก และมี
ส่วนในการเรียกร้องให้แต่ละฝ่ายในข้อพิพาททางอาชญากรรมปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎหมายมนุษยธรรม
ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าว
เพื่อให้ผู้สื่อข่าวได้รับความคุ้มครองดียิ่งขึ้น

นอกจากกลไกผู้รายงานพิเศษแล้ว ยังมีอีกกลไกหนึ่งของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่ง
สหประชาชาติที่ช่วยส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนก็คือ **กระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิ
มนุษยชน** (Universal Periodic Review: UPR) ซึ่งกลไก UPR เป็นกระบวนการที่กำหนดให้ประเทศ
สมาชิกขององค์กรสหประชาชาติทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศกันเอง โดยสมาชิก
ทุกประเทศจะต้องถูกทบทวนเหมือนกันทั้งสิ้นโดยไม่มีข้อยกเว้น ทั้งนี้ แต่ละประเทศจะถูกทบทวนผ่าน
การจัดทำและนำเสนอรายงาน UPR ต่อที่ประชุม UPR ทุกๆ 4 ปี ซึ่งกระบวนการ UPR นี้ ถือเป็นกลไก
ใหม่ของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติในการติดตามและตรวจสอบความก้าวหน้าด้าน
สิทธิมนุษยชนของแต่ละประเทศบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน³² โดยรัฐจะต้องจัดทำรายงาน UPR
เสนอต่อคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ซึ่งครอบคลุมสิทธิมนุษยชนทุกด้านบนพื้นฐานของ
(1) กฎบัตรสหประชาชาติ (2) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (3) ตราสารด้านสิทธิมนุษยชนที่
ประเทศที่ถูกทบทวนเป็นภาคี (4) คำมั่นโดยความสมัครใจที่ประกาศไว้โดยประเทศที่ถูกทบทวน และ (5)
กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง³³

การกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวนั้นได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของรายงาน UPR ด้วยเช่นกัน
ตัวอย่างเช่น กระบวนการ UPR ของประเทศเม็กซิโกเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2009 องค์กรสหประชาชาติ
ได้ตรวจสอบสถิติเรื่องสิทธิมนุษยชนของประเทศเม็กซิโกอย่างละเอียดผ่านกระบวนการ UPR เป็นครั้ง
แรก ซึ่งปรากฏข้อเท็จจริงว่า มีผู้สื่อข่าวจากสื่อสิ่งพิมพ์จำนวน 20 คนถูกฆาตกรรมระหว่างปี 2004 –
2008 ส่วนอีก 5 คนหายสาบสูญ โดยไม่มีการนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเลยสักคดีเดียว ทำให้
ประเทศสมาชิกหลายประเทศแสดงความห่วงกังวลถึงระดับความรุนแรงที่ผู้สื่อข่าวต้องเผชิญและการ
ลายนวลของผู้กระทำความผิดต่อรัฐบาลเม็กซิโก ส่งผลรัฐบาลเม็กซิโกให้คำมั่นสัญญาว่าจะรับประกัน
ความปลอดภัยของผู้สื่อข่าว และจะจัดการแก้ไขปัญหาการลายนวลของผู้กระทำความผิด รวมทั้งรับรอง

³² กระบวนการต่างประเทศ, คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ คำมั่นด้านสิทธิมนุษยชนของไทย
และกระบวนการ UPR (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงต่างประเทศ, 2554), หน้า 21.

³³ เรื่องเดียวกัน., หน้า 31.

ว่าจะดำเนินการสืบสวนสอบสวนและดำเนินคดีกับอาชญากรรมที่เกิดกับขึ้นกับผู้สื่อข่าว³⁴ จะเห็นได้ว่ากระบวนการ UPR ถือเป็นกลไกในการช่วยตรวจตราตรวจสอบการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวได้ในลำดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม หลังจากกระบวนการ UPR ของเม็กซิโกผ่านไป 1 ปี ก็ปรากฏข้อเท็จจริงว่ามีผู้สื่อข่าวจำนวน 8 คนจากสื่อสิ่งพิมพ์เสียชีวิต ส่วนอีก 1 คนหายสาบสูญ และไม่มีการนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีเหมือนเช่นเคย³⁵

แม้กระบวนการ UPR จะยังไม่สามารถแก้ไขปัญหในเรื่องสิทธิมนุษยชนได้อย่างครบถ้วนทั้งหมด แต่การจัดทำรายงาน UPR ถือเป็นโอกาสที่จะทำให้เห็นถึงปัญหาสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นภายในประเทศของตนเพื่อที่จะได้เร่งหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้ กระบวนการ UPR ยังเป็นการเสริมสร้างกระบวนการหรือเรื่องสิทธิมนุษยชนในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและประเด็นข้อบกพร่องที่ยังคงมีอยู่ รวมทั้งเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายในประเทศอีกด้วย

จากการศึกษาทั่วโลกภายใต้องค์การสหประชาชาติพบว่า แม้จะมีการตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของการคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์พิพาททางอาวุธเพิ่มมากขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา แต่การกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวก็ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกองกำลังของสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นสมาชิกถาวรก็ยังคงเป็นผู้กระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวในหลายๆ กรณีดังที่ได้กล่าวถึงไว้ในบทที่ 2 ซึ่งการแก้ปัญหาดังกล่าวภายใต้กลไกของสหประชาชาติส่วนใหญ่ก็อยู่ในรูปของประนามการกระทำละเมิดเช่นว่านั้น การเรียกร้องให้หยุดการกระทำและให้ปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งก็มิได้เกิดผลในทางปฏิบัติมากนัก แต่อย่างไรก็ดีแม้จะไม่ได้เป็นการควบคุมหรือแก้ไขการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวโดยตรง แต่การกระตุ้นเตือนโดยกลไกต่างๆ ภายใต้องค์การสหประชาชาติก็อาจเป็นอีกหนทางหนึ่งในการช่วยให้รัฐต่างๆ ตระหนักถึงความสำคัญ และอาจส่งผลให้รัฐสมาชิกเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ที่มีข้อพิพาททางอาวุธได้ไม่มากนัก

³⁴ PEN International, *Mexico Action – UPR follow - up* [Online], 19 January 2010. Available from <http://www.internationalpen.org.uk/go/news/mexico-action-upr-follow-up>

³⁵ Ibid.

เมื่อได้ทราบถึงกลไกต่างๆ ในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธในระดับระหว่างประเทศแล้ว ในหัวข้อต่อไปจะได้ทำการศึกษากลไกในระดับภูมิภาคที่ถือได้ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับ การให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ

4.3 กลไกในระดับภูมิภาค

ในหัวข้อนี้จะขอกำลึงกลไกระดับภูมิภาคใน 3 ภูมิภาคได้แก่ คือ ยุโรป อเมริกา และแอฟริกา ซึ่งเป็นกลไกที่ได้มีบทบาทในการคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ ส่วนในภูมิภาคเอเชียยังไม่มีกลไกในระดับภูมิภาคที่มีบทบาทในเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด

4.3.1 กลไกในภูมิภาคยุโรป

กลไกในภูมิภาคยุโรปที่ได้มีส่วนในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาชุนั้น ได้แก่ สมัชชาผู้แทนแห่งคณะมนตรียุโรป (Parliament Assembly of the Council of Europe) คณะกรรมการรัฐมนตรีแห่งคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป (The Committee of Minister of the Council of Europe) และศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป (European Court of Human Rights)

4.3.1.1 สมัชชาสภาผู้แทนแห่งคณะมนตรีแห่งยุโรป

สมัชชาสภาผู้แทนถือเป็นตัวแทนของประชาชนแห่งคณะมนตรียุโรป ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือปัญหาหรือประเด็นสำคัญเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของคณะมนตรีแห่งยุโรป รวมทั้งจัดทำข้อมติหรือข้อเสนอแนะเพื่อเสนอแก่คณะกรรมการรัฐมนตรี ซึ่งในส่วนของเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้น ก็จะมีคณะกรรมการว่าด้วยกฎหมายและสิทธิมนุษยชน (The Committee on Legal Affair and Human Rights) เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบซึ่งทำหน้าที่ในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน³⁶

ในเรื่องของการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ สมัชชาสภาผู้แทนได้ออกข้อมติที่ 1438 เมื่อปี 2005 ว่าด้วยเรื่องเสรีภาพของสื่อมวลชนและการปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าวในพื้นที่ที่เกิดความขัดแย้ง³⁷ (Freedom of the press and the working conditions of journalists in conflict zones) โดยมีสาระสำคัญที่น่าสนใจว่า สมัชชาผู้แทนตระหนักถึงความสำคัญของเสรีภาพใน

³⁶ Rhona K.M. Smith, *Textbook on International Human Rights Law*, p.99.

³⁷ Parliament Assembly of the Council of Europe Resolution 1438 (2005)

ข้อมูลข่าวสารและการแสดงออกของสื่อมวลชน ซึ่งได้มีการบัญญัติรับรองไว้ในอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แม้จะอยู่ในสงครามหรือความขัดแย้งก็ไม่ได้ลดทอนความสำคัญของบทบัญญัติดังกล่าวไปแต่อย่างไร

นอกจากนี้ สมัชชาผู้แทนยังได้ย้ำเตือนถึงกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้สื่อข่าวไม่ว่าจะเป็นข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 และสถานะของผู้สื่อข่าวสงครามตามข้อ 4A(4) แห่งอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 และยังเห็นว่า ผู้สื่อข่าวที่ทำงานอยู่ในพื้นที่อันตราย เช่น สงคราม ความขัดแย้ง หรือพื้นที่ที่ไร้ซึ่งกฎหมาย จะต้องเผชิญกับการทำงานด้วยความยากลำบากและอันตราย ทั้งยังตกเป็นเป้าหมายในการโจมตีของกลุ่มก่อการร้ายอย่างเช่นในประเทศอิรัก ตลอดจนการเพิ่มจำนวนของการสังหาร ลักพาตัว การสูญหายของผู้สื่อข่าวในพื้นที่ความขัดแย้ง ถือว่าเป็นการกระทำที่ล่วงละเมิดเสรีภาพในข้อมูลข่าวสารและการแสดงออกอย่างรุนแรง ด้วยเหตุดังกล่าว สมัชชาจึงได้จ่ายค่าตอบแทนให้แก่องค์กรเอกชน ได้แก่ สถาบันความปลอดภัยในการทำข่าวระหว่างประเทศ (INSI) สถาบันสื่อมวลชนระหว่างประเทศ (IPI) องค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน สมาพันธ์ผู้สื่อข่าวระหว่างประเทศ (IFJ) องค์กรข้อ 19 (Article 19) และสถาบันการรายงานข่าวสงครามและสันติ เพื่อช่วยเหลือและให้คำแนะนำผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานในสถานการณ์อันตรายและพื้นที่ความขัดแย้ง

สมัชชาสภาผู้แทนยังได้ย้ำถึงความสำคัญของปฏิญญาว่าด้วยการคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ความขัดแย้งและตึงเครียด (Declaration on the protection of journalists in situations of conflict and tension) ที่ออกโดยคณะกรรมการรัฐมนตรีแห่งคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ซึ่งได้กล่าวรายละเอียดไปแล้วในบทที่ 3 โดยเรียกร้องให้รัฐสมาชิกและรัฐผู้สังเกตการณ์ให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการรัฐมนตรีในการดำเนินการใดๆ โดยเฉพาะการเรียกร้องให้มีการเคารพต่อเสรีภาพในข้อมูลข่าวสารและการแสดงออก การยกเลิกข้อจำกัดในการใช้อุปกรณ์สื่อสาร การให้ความรู้แก่กองกำลังทหารเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าว การอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สื่อข่าวในการเดินทางไม่ว่าจะเป็นการออกวีซ่าหรือเอกสารการเดินทาง และรับรองว่าผู้สื่อข่าวจะทำงานได้อย่างปลอดภัยในดินแดนนั้น และหากเกิดการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้สื่อข่าวในประเทศของตน รัฐสมาชิกและรัฐผู้สังเกตการณ์จะต้องทำการสืบสวนสอบสวนการกระทำเช่นว่า หรือที่มีกองกำลังทหารมาเกี่ยวข้องกับการกระทำที่เกิดขึ้นในประเทศอื่น นอกจากนี้ สมัชชายังให้รัฐสมาชิกและรัฐผู้สังเกตการณ์จัดให้มีโครงการฝึกอบรมผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพ เนื่องจากผู้สื่อข่าวประเภทนี้มีมักถูกจำกัดการรายงานข่าวเพราะเหตุผลเรื่องการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารจะก่อให้เกิดอันตรายต่อกองทัพในการปฏิบัติการทางทหาร

4.3.1.2 คณะกรรมการรัฐมนตรีแห่งคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป

คณะกรรมการรัฐมนตรีเป็นองค์กรฝ่ายบริหารที่มีอำนาจตัดสินใจ บทบาทหน้าที่ในการตรวจตรารัฐสมาชิกให้ปฏิบัติตามพันธกรณีที่มีอยู่ตามอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยคณะกรรมการรัฐมนตรีจะประสานงานกับองค์กรอื่นๆ ของคณะมนตรี ตรวจตราความร่วมมือของรัฐสมาชิกที่มีพันธกรณีภายใต้ข้อตกลงระหว่างประเทศ พิจารณาการรับรัฐสมาชิกใหม่ ร่างและสรุปอนุสัญญา ออกข้อมติต่างๆ และดูแลบริหารงบประมาณขององค์กร³⁸ นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่ในการควบคุมให้รัฐภาคีปฏิบัติตามคำตัดสินของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปด้วย³⁹

จากข้อมติที่ 1438 ว่าด้วยเรื่องเสรีภาพของสื่อมวลชนและการปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าวในพื้นที่ที่เกิดความขัดแย้งของสมาชิกสภาผู้แทนแห่งคณะมนตรีแห่งยุโรปที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อก่อนหน้า คณะกรรมการรัฐมนตรีได้กล่าวว่า ตนเห็นด้วยกับข้อมติดังกล่าว และได้จับตาดูสถานการณ์ในรัฐสมาชิกอย่างใกล้ชิดเพื่อให้ความเคารพต่อเสรีภาพในข้อมูลข่าวสารและการแสดงออกของสื่อมวลชนรวมทั้งผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานการณ์ความขัดแย้งหรือไม่ โดยจะร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพของสื่อมวลชนและผู้สื่อข่าวที่เข้าไปปฏิบัติในพื้นที่นั้น⁴⁰

4.3.1.3 ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป

ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปจัดตั้งขึ้นตามอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ประกอบไปด้วยผู้พิพากษาซึ่งมาจากประเทศสมาชิกประเทศละ 1 ท่าน โดยมีสำนักงานรับเรื่องร้องเรียนอยู่ที่เมืองสตราซบูร์ก ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งถือเป็นกลไกทางศาลในการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคยุโรป โดยโครงสร้างของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปจะประกอบไปด้วย 3 ส่วนด้วยกัน คือ

1. Committee of Three จะประกอบไปด้วยผู้พิพากษาจำนวน 3 ท่าน ซึ่งทำหน้าที่ในการพิจารณาว่าจะรับหรือไม่รับคดีเข้าสู่การพิจารณาโดยต้องมีมติเป็นเอกฉันท์ หากองค์กรคณะเห็นควร

³⁸ Rhona K.M. Smith, *Textbook on International Human Rights Law*, p.98.

³⁹ Art. 46 of the European Convention on Human Rights 1950

⁴⁰ Freedom of the press and the working conditions of journalists in conflict zones, Parliament Assembly Recommendation 1702(2005), Reply adopted by the Committee of Minister on 9 November 2005 at the 945th meeting of the Ministers' Deputies.

ดำเนินคดีก็จะส่งเรื่องดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปต่อไป หากไม่เห็นชอบแล้ว คำตัดสินดังกล่าวถือเป็นที่สุดโดยไม่มีการอุทธรณ์ต่อไปแต่อย่างใด

2. Chambers ประกอบไปด้วยผู้พิพากษาจำนวน 7 ท่าน มีหน้าที่ในการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับการตีความและการละเมิดต่ออนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหรือพิธีสารเพิ่มเติมทุกฉบับ

3. Grand Chamber ประกอบไปด้วยผู้พิพากษาจำนวน 17 ท่าน ซึ่งรวมถึงประธานศาล รองประธานศาล ประธานองค์คณะตุลาการ และผู้พิพากษาในประเทศที่ได้รับการแต่งตั้ง ซึ่งองค์คณะตุลาการใหญ่จะทำหน้าที่อยู่ 2 ประการด้วยกัน คือ

- พิจารณาคดีกรณีที่เป็นการละเมิดอย่างร้ายแรงต่ออนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป หรือกรณีที่องค์คณะตุลาการมีความเห็นขัดแย้งจนมีอาจมีคำตัดสินได้
- ทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์ โดยในกรณีคู่กรณีทั้งสองฝ่ายร้องขอส่งคดีดังกล่าวไปยังองค์คณะตุลาการใหญ่หลังจากมีคำตัดสินขององค์คณะตุลาการภายใน 3 เดือน โดยจะต้องผ่านการพิจารณาจากผู้พิพากษาจำนวน 5 ท่านที่องค์คณะตุลาการใหญ่แต่งตั้งขึ้นมาเสียก่อน⁴¹

ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปมีอำนาจรับเรื่องร้องเรียนจากปัจเจกบุคคลและรัฐภาคีอนุสัญญาที่กล่าวอ้างว่าถูกละเมิดสิทธิที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้อนุสัญญา⁴² ซึ่งในกรณีของการยื่นเรื่องร้องเรียนจากปัจเจกบุคคลนั้น ต้องปรากฏว่ากรณีดังกล่าวได้มีการดำเนินมาตรการภายในประเทศทุกทางแล้วแต่ไม่เป็นผลสำเร็จจึงจะนำเรื่องเข้าสู่การพิจารณาของศาลได้ โดยต้องยื่นเรื่องให้แก่ผู้พิพากษาที่เรียกว่า Rapporteur ซึ่งจะทำหน้าที่พิจารณาว่าคำร้องที่ยื่นมานั้นควรจะเข้าสู่การพิจารณาของ Committee of Three หรือ Chambers หรือไม่⁴³ และเมื่อ Chambers หรือ Grand Chamber ได้มีคำตัดสินแล้ว ก็จะส่งคำตัดสินดังกล่าวไปสู่คณะกรรมการรัฐมนตรีแห่งคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป เพื่อควบคุมให้รัฐภาคีปฏิบัติตามคำตัดสินของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปต่อไป

อนึ่งมีข้อสงสัยเกี่ยวกับว่าศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปได้ให้ปัจเจกบุคคลสามารถฟ้องคดีเองได้ด้วย แตกต่างจากศาลสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกาที่ไม่อนุญาตให้ปัจเจกชนฟ้องคดีเองได้ ซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อกลไกในภูมิภาคอเมริกาต่อไป

⁴¹ Luke Clements, Nuala Mole and Alan Simmons, *European Human Rights: Taking a case under the Convention*, p. 7-9.

⁴² Rhona K.M. Smith, *Textbook on International Human Rights Law*, p.99.

⁴³ Luke Clements, Nuala Mole and Alan Simmons, *European Human Rights: Taking a case under the Convention*, p. 7.

ดังนั้น หากผู้สื่อข่าวของรัฐสมาชิกใดถูกระทำละเมิดสิทธิในเสรีภาพไม่ว่าจะเป็นสิทธิในชีวิต เสรีภาพในข้อมูลข่าวสาร เสรีภาพในการแสดงออก หรือสิทธิอื่นใดที่บัญญัติอยู่ในอนุสัญญายุโรปว่าด้วย สิทธิมนุษยชน ผู้สื่อข่าวก็สามารถนำคดียื่นเสนอต่อศาลได้โดยตรง

4.3.2 กลไกในภูมิภาคอเมริกา

กลไกในภูมิภาคอเมริกาที่ได้มีส่วนในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททาง อารุณัน ได้แก่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกา (The Inter-American Commission on Human Rights: IACHR) และศาลสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกา (Inter - American Court of Human Rights)

4.3.2.1 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกา

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกา เป็นกลไกที่จัดตั้งขึ้นในฐานะหน่วยงาน หนึ่งขององค์การรัฐอเมริกัน (Organization of American States: OAS) เพื่อเป็นกลไกในการส่งเสริมให้ รัฐภาคีเคารพพันธกรณีของอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกา และเป็นกลไกในการให้ความ คุ้มครองสิทธิมนุษยชนในทวีปอเมริกา⁴⁴ โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกา นี้ ประกอบไป ด้วยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้แทนของแต่ละประเทศสมาชิกจำนวน 7 ท่าน และมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ ณ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีหน้าที่ในการพัฒนาการตระหนักรู้ถึงสิทธิมนุษยชนของ ชาวอเมริกัน ให้คำปรึกษาหรือคำแนะนำแก่รัฐภาคีในการดำเนินมาตรการที่เหมาะสมตามพันธกรณีของ แต่ละประเทศ ศึกษาสถานการณ์ และจัดทำรายงานเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพันธกรณีของรัฐภาคี จัดทำ รายงานประจำปีเสนอต่อสมัชชาแห่งองค์การรัฐอเมริกันในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน และเข้า ปฏิบัติภารกิจในการให้ความคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ใดๆ ภายใต้ความยินยอมของประเทศที่ มีอำนาจเหนือพื้นที่นั้นตลอดจนการรับเรื่องร้องเรียน การเข้าเยี่ยม และการจัดทำรายงานพิเศษอีกด้วย⁴⁵

4.3.2.2 ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกา

⁴⁴ David J. Harris and Stephen Livingstone, *The Inter – American System of Human Rights*, (New York: Oxford University Press, 1998), p. 74.

⁴⁵ Art. 41 of the American Convention on Human Rights 1969

ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกาเป็นองค์กรตุลาการที่ได้จัดตั้งขึ้นตามบทบัญญัติของอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกา ปี ค.ศ.1969 เพื่อเป็นกลไกทางศาลในการตีความและบังคับใช้ รวมทั้งดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ได้รับความคุ้มครองตามอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกา⁴⁶ โดยศาลจะประกอบไปด้วย ผู้พิพากษาซึ่งมาจากแต่ละประเทศจำนวน 7 ท่าน มีที่ทำการ ณ เมืองซานโฮเซ ประเทศคอสตาริกา และในกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ประเทศสหรัฐอเมริกา⁴⁷ ทั้งนี้การฟ้องร้องคดีต่อศาลสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกานั้น จะยื่นฟ้องได้โดยประเทศสมาชิก หรือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกาเท่านั้น⁴⁸ บัจเจกบุคคลไม่อาจยื่นฟ้องร้องได้โดยตรงด้วยตัวเอง แต่จะต้องไปยื่นเรื่องร้องเรียนที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกา ก่อนหากคณะกรรมการรับเรื่องเข้าเป็นกรณีในความดูแลแล้วก็อาจดำเนินการช่วยเหลือ หรือไกล่เกลี่ยก่อนหรืออาจยื่นฟ้องต่อศาลเพื่อดำเนินคดีแทนปัจเจกบุคคล ทั้งนี้ในส่วนของกรณื่อดำเนินคดีโดยศาลนั้น ศาลจะสามารถดำเนินคดีได้ภายในเขตอำนาจคือ เป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกา และจะดำเนินคดีภายใต้การยอมรับเขตอำนาจของศาล โดยรัฐภาคีที่เกี่ยวข้องกับคดีซึ่งจะต้องการการประกาศยอมรับเขตอำนาจของศาล หรือทำข้อตกลงพิเศษตามที่บัญญัติไว้ในอนุสัญญา⁴⁹ และหากศาลพบว่ามีกรณการกระทำละเมิดสิทธิมนุษยชนจริงก็จะมีคำตัดสิน หรือมีคำสั่งให้ดำเนินมาตรการใดๆตามจำเป็น เพื่อให้มีการเยียวยา หรือชดเชยอย่างเหมาะสม ทั้งนี้คำตัดสินหรือคำสั่งของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกาถือเป็นที่สุด โดยจะไม่อนุญาตให้มีการอุทธรณ์คำตัดสินหรือคำสั่งดังกล่าวอีก⁵⁰

จะเห็นได้ว่า ความคุ้มครองที่ได้รับจากกฎหมายสิทธิมนุษยชน ทำให้ผู้เสียหายผู้ตกเป็นเหยื่อของการละเมิดมีโอกาสที่จะได้รับการชดเชย และได้รับความเป็นธรรมยิ่งขึ้น เพราะกฎหมายสิทธิมนุษยชนอาจมีช่องทางให้ดำเนินการฟ้องร้องได้มากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อมีการจัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติตามกฎหมาย เช่น ระบบของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป หรือศาลสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกา เช่น คำวินิจฉัยของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกาในคดี Blake v. Guatemala⁵¹ นาย

⁴⁶ David J. Harris and Stephen Livingstone, *The Inter – American System of Human Rights*, p. 133.

⁴⁷ Ibid., p.134.

⁴⁸ Art. 61(1) of the American Convention on Human Rights 1969

⁴⁹ Art. 62 of the American Convention on Human Rights 1969

⁵⁰ Art. 67 of the American Convention on Human Rights 1969

⁵¹ Blake v. Guatemala case, Petition No. 11.219/1993, Judgment of 24 January 1993, Reference by Javier Leon Diaz, *Enforced Disappearance: Case Law* [Online]. Available from http://www.javier-leon-diaz.com/docs/Enforced_Case_Law.htm

Nicolas Blake ผู้สื่อข่าวชาวอเมริกาได้ถูกลักพาตัวไปโดยกองกำลังป้องกันพลเรือนในเดือนมีนาคม ปี ค.ศ.1985 และถูกสังหารหลังจากนั้นไม่นาน ภายหลังจากการหายสาบสูญไปกว่า 7 ปี ญาติจึงสามารถ สืบค้นจนพบร่องรอยของศพได้โดยความร่วมมือของสถานทูตและสถาบันนิติเวชของประเทศ สหรัฐอเมริกา คดีนี้ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกาได้วินิจฉัยว่า ศาลไม่อาจพิจารณาถึงการละเมิด อนุสัญญาข้อ 4 (สิทธิในชีวิต) และ 7 (สิทธิในเสรีภาพและความมั่นคงปลอดภัยของบุคคล) ต่อเหยื่อ แต่ ศาลพบว่ามี การละเมิดอนุสัญญาข้อ 5 (สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม) และ 8 (สิทธิที่จะได้รับ การพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม) ซึ่งมีสิทธิที่จะได้รับการดำเนินการต่างๆ จากประเทศกัวเตมาลา ในการ สืบสวนสอบสวนถึงกรณีการสูญหายและการเสียชีวิตของเหยื่อ การดำเนินคดีและการนำตัวผู้กระทำ ความผิดมาลงโทษ ตลอดจนจนคดีใช้ค่าเสียหาย ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกาจึงมีคำวินิจฉัยให้ ประเทศกัวเตมาลาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ญาติของเหยื่อ พร้อมทั้งดำเนินการสืบสวนต่อกรณีการ เสียชีวิตของเหยื่อที่เกี่ยวข้องกับกองกำลังป้องกันตนเองของประเทศกัวเตมาลา

อย่างไรก็ดี ในส่วนของการอาศัยกลไกของศาลในระดับภูมิภาคในสถานการณ์ข้อพิพาททาง อาวุธนั้นจะกล่าวต่อไปในบทที่ 5 ว่าสามารถใช้กลไกดังกล่าวได้หรือไม่หรือมีข้อจำกัดอย่างไร

4.3.3 กลไกในภูมิภาคแอฟริกา

กลไกในภูมิภาคแอฟริกาที่ได้มีส่วนในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททาง อาวุธนั้น คือ คณะกรรมาธิการว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และประชาชน (The African Commission on Human and Peoples' Rights)

คณะกรรมาธิการว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และประชาชนได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 1987 มีหน้าที่ในการ ส่งเสริมและให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามที่ได้บัญญัติไว้ในกฎบัตรแอฟริกันฯ ในภูมิภาคนี้ ซึ่งรวม ไปถึงการจัดให้มีเอกสาร การศึกษา การวิจัยเกี่ยวกับปัญหาสิทธิของมนุษย์และประชาชนในสหภาพแอฟ ริกัน จัดให้มีการสัมมนา การประชุม การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การสนับสนุนสถาบันแห่งชาติเกี่ยวกับ สิทธิของมนุษย์และประชาชน และเมื่อมีกรณีใดๆ เกิดขึ้นก็ทำหน้าที่ในการให้คำแนะนำแก่รัฐบาล กำหนดกฎเกณฑ์ใดๆ เพื่อแก้ไขปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของมนุษย์และประชาชนหรือ เสรีภาพขั้นพื้นฐาน และให้ความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ของสหภาพแอฟริกัน หรือสถาบันระหว่าง ประเทศอื่นในการส่งเสริมและให้ความคุ้มครองสิทธิของมนุษย์และประชาชน นอกจากนี้ คณะกรรมาธิการยังมีหน้าที่ในการตีความกฎบัตรแอฟริกันฯ ตามคำร้องขอของประเทศสมาชิกหรือ

องค์กรต่างๆ ในสหภาพแอฟริกัน และกระทำการใดๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากสมัชชาแห่งสหภาพแอฟริกัน⁵²

ในเรื่องของการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าว คณะกรรมการมาธิการว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และประชาชนแอฟริกันรับเอาปฏิญญาว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออกแห่งแอฟริกัน (*Declaration of Principles on Freedom of Expression in Africa*) ในสมัยประชุมที่ 32 ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อที่ 3.3.3 ต่อมาในสมัยประชุมที่ 33 จึงได้มีการเสนอชื่อเพื่อแต่งตั้งให้มีหน่วยงานในการรับผิดชอบเพื่อควบคุมตรวจตราการกระทำการใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการบังคับให้เป็นไปตามคำประกาศดังกล่าว และในสมัยประชุมที่ 36 คณะกรรมการมาธิการได้ลงมติให้มีการจัดตั้งผู้ตรวจสอบพิเศษเรื่องเสรีภาพในการแสดงออกแห่งแอฟริกัน (Special Rapporteur on freedom of expression in Africa) ต่อมาในสมัยประชุมที่ 40 คณะกรรมการมาธิการได้พิจารณากรณีผู้กระทำความผิดในการฆาตกรรม กระทบทรมาน และปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสมต่อผู้สื่อข่าวซึ่งได้รับการนิรโทษกรรม โดยได้เรียกร้องให้รัฐสมาชิกดำเนินมาตรการที่จำเป็นทั้งปวงเพื่อปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎบัตรแอฟริกันฯ หรือตราสารระหว่างประเทศอื่นๆ รวมทั้งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองในส่วนที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงออก อีกทั้งเรียกร้องให้รัฐสมาชิกมอบอำนาจอย่างเด็ดขาดให้แก่ผู้รายงานพิเศษเรื่องเสรีภาพในการแสดงออกในแอฟริกัน และเพื่อให้สามารถนำคำประกาศกฎเกณฑ์ว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออกแห่งแอฟริกัน หรือมาตรฐานทางสิทธิมนุษยชนอื่นในระดับภูมิภาคมาบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในสมัยประชุมที่ 42 คณะกรรมการได้มีมติที่ 122⁵³ ให้มีการจัดตั้งและกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้รายงานพิเศษให้มากยิ่งขึ้น โดยใช้ชื่อว่าผู้รายงานพิเศษเรื่องเสรีภาพในการแสดงออกและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารแห่งแอฟริกัน (Special Rapporteur on Freedom of Expression and Access to Information in Africa) โดยให้มีหน้าที่ดังนี้

- ตรวจสอบกฎหมายเกี่ยวกับสื่อมวลชน รวมถึงนโยบายและทางปฏิบัติของรัฐสมาชิกในเรื่องดังกล่าว สังเกตการณ์การให้ความร่วมมือของรัฐสมาชิกในการปฏิบัติตามมาตรฐานทั่วไปและตามปฏิญญาว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออกแห่งแอฟริกันในประเด็นเรื่องเสรีภาพในการแสดงออกและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และให้คำปรึกษาแก่รัฐสมาชิก

⁵² Art. 45 of the African Charter on Human and Peoples' Rights 1981

⁵³ ACHPR Resolution 122 (XXXXII) (2007)

- สืบหาข้อเท็จจริงในกรณีและผู้ตรวจสอบสวนพิเศษได้รับรายงานว่ารัฐสมาชิกใดละเมิดเสรีภาพในการแสดงออกและปฏิเสธรณการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และทำคำแนะนำไปยังคณะกรรมการสิทธิการแห่งแอฟริกัน
- ส่งเสริมให้มีการกระทำการและจัดกิจกรรมในรัฐสมาชิกเพื่อเสริมสร้างเสรีภาพในการแสดงออกและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร
- กระทำการเข้าแทรกแซงสาธารณะเมื่อมีการกระทำละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร รวมไปถึงการแถลงการณ์ การจัดแถลงข่าว และส่งคำร้องขอไปยังรัฐสมาชิกเพื่อขอคำชี้แจงในเรื่องนั้น
- รวบรวมบันทึกการกระทำละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและการปฏิเสธรณการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร แล้วจัดทำรายงานเสนอต่อคณะกรรมการสิทธิการแห่งแอฟริกัน
- เสนอรายงานเรื่องเสรีภาพในการแสดงออกและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในแอฟริกันต่อคณะกรรมการสิทธิการแห่งแอฟริกันในวาระการประชุมทั่วไป

ในการแถลงเปิดประชุมสมัยต่อมาครั้งที่ 43 นาง Angela Melo รองประธานคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และประชาชน ได้ตระหนักถึงการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวที่เกิดขึ้นทั่วโลก โดยได้กล่าวว่า ผู้สื่อข่าวยังคงถูกข่มขู่คุกคาม โจมตี กักขัง และถูกสังหารโดยเฉพาะในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ ดังนั้น ในฐานะคณะกรรมการสิทธิการแห่งแอฟริกันขอเรียกร้องให้รัฐสมาชิกเคารพพันธกรณีในเรื่องเสรีภาพของสื่อมวลชนและเสรีภาพในการแสดงออกที่บัญญัติไว้ในกฎบัตรแอฟริกันฯ และคณะกรรมการสิทธิการแห่งแอฟริกันก็มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการปกป้องสิทธิดังกล่าว เนื่องจากเป็นหลักการพื้นฐานในสังคมประชาธิปไตยและเพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวในแอฟริกา⁵⁴

จะเห็นได้ว่า แม้ในภูมิภาคแอฟริกาจะยังไม่มีองค์กรศาลดังเช่นในภูมิภาคยุโรปและอเมริกา แต่ก็ได้มีการจัดตั้งกลไกผู้รายงานพิเศษเรื่องเสรีภาพในการแสดงออกและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารแห่งแอฟริกันขึ้นมาเพื่อช่วยคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการทำงานของผู้สื่อข่าวให้สอดคล้องกับหลักการของกฎบัตรแอฟริกันว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และประชาชน

⁵⁴ The African Commission on Human and Peoples' Rights, Speech by the Vice-Chairperson of the African Commission on Human and Peoples' Rights, Mrs Angela Melo, Delivered at the Opening Ceremony of the 43rd Ordinary Session of the African Commission on Human and Peoples' Rights, Ezulwini, Kingdom of Swaziland [Online]. Available from http://www.achpr.org/english/Speeches/43%2520Session/Opening%2520Speech%2520_Final%2520Rev_.pdf

4.3.4 กลไกในภูมิภาคเอเชีย

จากการศึกษาในเรื่องกลไกในภูมิภาคเอเชีย ยังไม่ปรากฏว่ามีการจัดตั้งกลไกใดๆ ขึ้นมาไม่ว่าจะเป็นกลไกทางศาลสิทธิมนุษยชนระดับภูมิภาคหรือกลไกผู้รายงานพิเศษเรื่องเสรีภาพในการแสดงออกเหมือนกลไกของภูมิภาคยุโรป อเมริกา และแอฟริกา ดังที่ได้ทำการศึกษามาแล้วข้างต้น โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีการลิดรอนเสรีภาพของสื่อมวลชนและมีการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวเป็นจำนวนมาก สมาคมประชาชาติตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ก็ยังไม่เคยมีการหยิบยกประเด็นดังกล่าวขึ้นมาหรือแต่อย่างใด บทบาทในการตรวจสอบตรวจตรามีแค่องค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องกับผู้สื่อข่าวในระดับภูมิภาคเท่านั้นที่ทำหน้าที่ดังกล่าว เช่น องค์กรพันธมิตรสื่อในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asian Press Alliance: SEAPA) ซึ่งมีบทบาทในการส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงออกและสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือเพื่อคุ้มครองเสรีภาพของสื่อมวลชน ดังนั้น หากในอนาคตภูมิภาคอาเซียนมีการจัดตั้งกลไกทางสิทธิมนุษยชนขึ้นมา ก็น่าจะเป็นกลไกที่มีประโยชน์ในการช่วยปกป้องคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาชญากรรม หรือในสถานการณ์อันตรายอื่นๆ ได้

4.4 กลไกระดับประเทศ

กลไกระดับประเทศนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนด้วยกันคือ การใช้อำนาจรัฐในการยื่นมือเข้าช่วยเหลือผู้สื่อข่าวที่เป็นคนชาติของตน และการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมภายในประเทศ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.4.1 การใช้อำนาจรัฐในการยื่นมือเข้าช่วยเหลือผู้สื่อข่าวที่เป็นคนชาติของตน

การใช้อำนาจรัฐในการยื่นมือเข้าช่วยเหลือผู้สื่อข่าวที่เป็นคนชาติของตน เป็นการให้ความคุ้มครองทางการทูตที่นอกเหนือไปจากการอาศัยกระบวนการทางศาล เนื่องจากการให้ความคุ้มครองทางการทูตนั้นครอบคลุมถึงกระบวนการตามกฎหมายทั้งหมดที่รัฐหนึ่งแจ้งไปยังอีกรัฐหนึ่งให้ทราบถึงความคิดเห็นและข้อห่วงกังวล รวมไปถึงการประท้วง การร้องขอให้มีการสอบสวน หรือการร้องขอให้มีการเจรจาเพื่อยุติข้อพิพาท⁵⁵ ซึ่งการให้ความคุ้มครองทางการทูตอาจจะดำเนินการผ่านทางกรกระทำทางการทูต (Diplomatic action) หรือวิธีการอื่นๆ ในการยุติข้อพิพาทโดยสันติวิธี (Other means of peaceful settlement)⁵⁶ เช่น การใช้ช่องทางในการเจรจาทางการทูตโดยการส่งตัวแทนไปเจรจากับรัฐ

⁵⁵ Draft Article on Diplomatic Protection with commentaries, 2006, para.9.

⁵⁶ Ibid., para.10.

ซึ่งมีอยู่หลายครั้งที่การเจรจาประสบความสำเร็จทำให้ผู้สื่อข่าวที่จับกุมคุมขังได้รับการปล่อยตัว ตัวอย่างเช่น

4.4.1.1 กรณีส่งตัวแทนไปเจรจากับรัฐ

กรณีของนางลอร่า ลิง (Laura Ling) และนางยูน่า ลี (Euna Lee) ผู้สื่อข่าวชาวอเมริกัน ที่ถูกทางการเกาหลีเหนือจับกุมตัวเมื่อเดือนมีนาคม ปี 2009 บริเวณชายแดนเกาหลีเหนือที่ติดกับประเทศจีน ขณะที่ผู้สื่อข่าวทั้งสองกำลังถ่ายทำสารคดีเรื่องการส่งผู้หญิงเกาหลีเหนือไปยังต่างประเทศจีน⁵⁷ โดยทั้งสองถูกกลังโทษเป็นเวลา 12 ปีให้ทำงานหนัก (Hard labor) ในความผิดฐานเข้าเมือง โดยผิดกฎหมายและเกี่ยวข้องกับกรกระทำอันมีเจตนาร้าย⁵⁸

รัฐบาลสหรัฐฯ จึงส่งอดีตประธานาธิบดีบิล คลินตัน (Bill Clinton) พร้อมคณะไปยังเกาหลีเหนือ เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม ปี 2009 เพื่อเจรจากับรัฐบาลเกาหลีเหนือในการปล่อยตัวผู้สื่อข่าวทั้งสอง⁵⁹ ซึ่งการเจรจาก็ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี โดยประธานาธิบดีเกาหลีเหนือนายคิม จอง อิล (Kim Jong Il) ได้อภัยโทษให้เป็นกรณีพิเศษ (Special pardoned) ทำให้ผู้สื่อข่าวทั้งสองได้รับการปล่อยตัวและเดินทางกลับไปยังสหรัฐอเมริกาด้วยความปลอดภัย⁶⁰

แม้กรณีนี้จะมีได้เกิดในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ แต่ก็สามารถใช้วิธีการนี้ในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธได้เช่นกัน

4.4.1.2 กรณีส่งตัวแทนไปเจรจากับตัวตบที่มีใช้รัฐ

⁵⁷ Glenn Kessler, N. Korea Release U.S. Journalists [Online], 5 August 2009. Available from <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/08/04/AR2009080400684.html>

⁵⁸ Jennifer Griffin, Mission Accomplished: Clinton Leaves North Korea With Pardoned Journalists [Online], 4 August 2009. Available from <http://www.foxnews.com/politics/2009/08/04/mission-accomplished-clinton-leaves-north-korea-pardoned-journalists/>

⁵⁹ Mark Lander and Peter Parker, In Release of Journalists, Both Clintons Had Key Roles [Online], 4 August 2009. Available from <http://www.nytimes.com/2009/08/05/world/asia/05korea.html?pagewanted=1&r=1>

⁶⁰ Jennifer Griffin, Mission Accomplished: Clinton Leaves North Korea With Pardoned Journalists [Online]. Available from <http://www.foxnews.com/politics/2009/08/04/mission-accomplished-clinton-leaves-north-korea-pardoned-journalists/>

กรณีของนางกัวเลียนา เกรนา (Giuliana Sgrena) ผู้สื่อข่าวชาวอิตาลีที่เข้าไปทำข่าวในสงครามอิรัก ได้ถูกกลุ่มติดอาวุธลักพาตัวในขณะที่เธอกำลังสัมภาษณ์ผู้ที่ลี้ภัยมาจากเมืองพัลดูจา และกักขังเธอไว้นานหนึ่งเดือน ทางรัฐบาลอิตาลีจึงส่งเจ้าหน้าที่ชาวอิตาลีจากหน่วยปฏิบัติการลับ (Italian military secret service: SISMI) ไปเจรจาต่อรองกับกลุ่มติดอาวุธ ซึ่งการเจรจาก็ประสบผลสำเร็จนางเกรนาได้รับการปล่อยตัวออกมาเมื่อวันที่ 4 มีนาคม ปี 2005⁶¹

แม้ในกรณีนี้เป็นการกระทำทางการเมือง (Political action) ของรัฐเจ้าของสัญชาติผู้สื่อข่าว มิใช่การให้ความคุ้มครองทางการทูต เนื่องจากเป็นการดำเนินการของรัฐต่อตัวตนที่มีมิใช่รัฐ แต่ก็ยังเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้ผู้สื่อข่าวซึ่งเป็นคนชาติได้รับความปลอดภัย

4.4.2 การดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมภายในประเทศ

การดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมภายในประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการสืบสวนสอบสวน การดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิด ถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการให้แก่เหยื่อผู้ถูกกระทำละเมิดอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม ซึ่งในส่วนของกรณำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษนี้ ต้องอาศัยตำรวจอัยการ และสถาบันทางการศาลเป็นองค์หลักในการดำเนินการ

ตัวอย่างคดีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำละเมิดผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาชุนั้นก็มีปรากฏให้เห็นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เช่น กรณีผู้สื่อข่าวชาวออสเตรเลียจำนวน 5 คนที่รู้จักกันในนาม The Balibo Five ถูกสังหารในอีส ติมอร์ (East Timor) เมื่อปี 1975 ภายหลังจากต่อมาเมื่อปี 2007 ทางออสเตรเลียได้เปิดการสืบสวนสอบสวนเหตุการณ์ที่ผู้สื่อข่าวทั้ง 5 คนถูกสังหารโดยกองกำลังของอินโดนีเซียซึ่งได้รับคำสั่งมาจากเจ้าหน้าที่ทหารอาชุนอินโดนีเซียจำนวน 3 นาย ในความผิดฐานอาชญากรรมสงคราม คดีนี้ทางสำนักงานอัยการสูงสุดได้ส่งเรื่องให้กับกรมตำรวจแห่งสหพันธรัฐออสเตรเลีย (Australian Federal Police: AFP) เป็นผู้ดำเนินการ ต่อมาในปี 2009 กรมตำรวจได้กล่าวว่า การสืบสวนสอบสวนในเรื่องดังกล่าวยังคงพบปัญหาในเรื่องของพยานหลักฐานที่อยู่คนละประเทศและระยะเวลาในการกระทำความผิดที่ผ่านมานานแล้ว อย่างไรก็ตาม หากมีพยานหลักฐานที่เพียงพอในการเอาผิดแล้ว ทางกรมตำรวจจะส่งข้อมูลทั้งหมดไปยังหน่วยงาน Commonwealth Director of

⁶¹ The Guardian, Freedom at a price [Online], 9 March 2005. Available from <http://www.guardian.co.uk/media/2005/mar/09/pressandpublishing.italy>

Public Prosecutor (CDPP) ให้ดำเนินการต่อไป⁶² ซึ่งจนถึงปัจจุบันก็ยังไม่มีความคืบหน้าในคดีนี้เพิ่มเติมแต่อย่างใด

ในบางกรณีก็ไม่สามารถเข้าสู่ชั้นพิจารณาคดีของศาลได้ เช่น **กรณีของนาย Terry Lloyd** ผู้สื่อข่าวของสำนักข่าว ITN ประเทศอังกฤษ ซึ่งเสียชีวิตจากการยิงต่อสู้ระหว่างกองกำลังสหรัฐฯ กับกองกำลังอิรัก เมื่อเดือนมีนาคม ปี 2003 ขณะขับรถมุ่งหน้าไปทำข่าวที่เมืองบาสรา ประเทศอิรัก คดีจึงเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย เนื่องจากนาย Terry Lloyd มีสัญชาติอังกฤษ และจากหลักฐานทางนิติเวชพบว่า ร่างกายของนาย Terry Lloyd มีกระสุนจากทั้งสองฝ่ายฝังอยู่ แต่บาดแผลที่เป็นเหตุให้เสียชีวิตเกิดจากการยิงของกองกำลังสหรัฐฯ ดังนั้น หลังจากการไต่สวนของ The Coroner* แล้ว เมื่อเดือนตุลาคม ปี 2006 The Coroner จึงได้มีคำวินิจฉัยว่าเป็นการฆาตกรรมโดยมิชอบด้วยกฎหมาย (Unlawful killing) และส่งเรื่องต่อให้สำนักงานอัยการสูงสุดของอังกฤษ (The Crown Prosecution Service: CPS) เพื่อนำตัวพลรบสหรัฐฯ ที่เกี่ยวข้องกับกรณีฆาตกรรมมาดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติอนุสัญญาเจนีวา ปี 1957 ในส่วนที่ 1 ซึ่งเป็นข้อบทที่ว่าด้วยการลงโทษผู้กระทำความผิดต่ออนุสัญญา แต่หลังจากสำนักงานอัยการสูงสุดพิจารณาจากพยานหลักฐานที่ได้รวบรวมมาจากทั้งฝ่ายอังกฤษและฝ่ายสหรัฐฯ แล้ว พบว่าพยานหลักฐานในคดีไม่เพียงพอที่จะฟ้องร้องดำเนินคดีต่อไปได้ เนื่องจากไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าบุคคลใดเป็นผู้ยิงกระสุนสังหารนาย Terry Lloyd⁶³

นอกจากนี้ ยังมี**กรณีของนาย José Couso** ผู้สื่อข่าวชาวสเปนซึ่งได้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ที่รถถังของกองกำลังสหรัฐฯ โจมตีโรงแรมปาลเลสไตน์ที่กรุงแบกแดด ซึ่งเป็นโรงแรมที่ผู้สื่อข่าวต่างประเทศใช้เป็นที่พักและฐานปฏิบัติการ ซึ่งคดีนี้ได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของประเทศสเปน โดยหลังจากผู้พิพากษาไต่สวนพิจารณาจากพยานหลักฐานแล้วได้มีคำวินิจฉัยว่า ทหารสหรัฐฯ จำนวน 3 นายซึ่งได้แก่ ่า Thomas Gibson ร้อยเอก Philip Wolford และพันโท Philip De Camp มีความผิดในข้อหา

⁶² Australian Federal Police, **Balibo Five Investigation** [Online], 9 September 2009. Available from <http://www.afp.gov.au/media-centre/news/afp/2009/september/balibo-five-investigation.aspx>

* Coroner คือ เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจไต่สวนเมื่อมีการตายเกิดขึ้นในเขตอำนาจ โดยมีเหตุอันควรสงสัยว่า ตายโดยผิดธรรมชาติ ไม่ปรากฏสาเหตุ หรือตายในเรือนจำ การไต่สวนทำในศาลของ Coroner ต่อหน้าลูกขุน เมื่อไต่สวนแล้วปรากฏจากพยานหลักฐานว่าบุคคลใดตายโดยการกระทำของบุคคลอื่น Coroner จะออกหมายจับผู้กระทำผิด และส่งสำนวนการไต่สวนไปยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี และถือเอาสำนวนการไต่สวนนี้เป็นการฟ้อง

⁶³ The Crown Prosecution Service, **CPS decides no prosecution over death of ITN's Terry Lloyd in Iraq** [Online], 28 July 2008. Available from http://www.cps.gov.uk/news/press_releases/149_08

ฆาตกรรมนาย José Couso และอาชญากรรมสงคราม⁶⁴ และออกหมายจับระหว่างประเทศ (International arrest warrant) เมื่อวันที่ 16 มกราคม ปี 2007 อย่างไรก็ตามพนักงานอัยการได้อุทธรณ์คำวินิจฉัยของผู้พิพากษาไต่สวนดังกล่าวต่อศาลแห่งชาติสเปน (Spain's National Court) โดยกล่าวอ้างว่า พยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะดำเนินคดีทหารสหรัฐฯ เหล่านี้ ต่อมาเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม ปี 2008 ศาลแห่งชาติสเปนได้มีคำวินิจฉัยว่า ไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้ว่าทหารสหรัฐฯ ทั้ง 3 นาย จะยังกระสุนจากรถถังเข้าไปในโรงแรมปาเลสไตน์ซึ่งเป็นที่พักของผู้สื่อข่าวต่างประเทศ และศาลยังกล่าวต่อไปด้วยว่า เหตุการณ์ดังกล่าวไม่สามารถสรุปได้ด้วยว่าเป็นความผิดพลาดของปฏิบัติการทางทหาร⁶⁵ ต่อมาเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม ปี 2009 ศาลแห่งชาติสเปนได้ยกเลิกข้อหาดังกล่าวกับทหารสหรัฐฯ ทั้ง 3 นาย เนื่องจากไม่พบพยานหลักฐานใหม่ใดๆ เพิ่มเติมและกล่าวว่าคดีนี้ปิดแล้ว⁶⁶

ทั้ง 2 คดีที่ได้กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นได้ว่า แม้จะมีการยกฟ้องเนื่องจากด้วยเหตุผลที่ว่า พยานหลักฐานไม่เพียงพอในการเอาผิดหรือตั้งข้อกล่าวหาได้ หรือจะแฝงไปด้วยปัจจัยทางการเมืองระหว่างประเทศก็ตามแต่ แต่อย่างน้อยก็สะท้อนให้เห็นถึงการอาศัยกลไกภายในรัฐภาคีเพื่อดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเมื่อมีการละเมิดพันธกรณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศแล้ว

4.5 กลไกที่เป็นองค์กรเอกชน

นอกจากการดำเนินงานโดยกลไกของรัฐ และขององค์กรระหว่างประเทศระดับรัฐบาลแล้ว อีกกลไกหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าว และต่อต้านการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธก็คือ องค์กรเอกชนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้สื่อข่าว ซึ่งองค์กรที่

⁶⁴ International News Safety Institute, Iraq: Family of journalist killed by US win appeal [Online], 5 December 2006. Available from http://www.newssafety.org/index.php?option=com_content&view=article&id=5664:iraq-family-of-journalist-killed-by-us-in-iraq-win-appeal&catid=535:articles&Itemid=100504

⁶⁵ Reporters without Borders, National Court rejects charges against three US soldiers implicated in the death of journalist José Couso [Online], 14 May 2008. Available from http://arabia.reporters-sans-frontieres.org/print.php3?id_article=27031

⁶⁶ International News Safety Institute, Iraq: Spanish court drops charges against 3 US soldiers [Online], 14 July 2009. Available from http://www.newssafety.org/index.php?option=com_content&view=article&id=14565:iraq-spanish-court-drops-charges-against-3-us-soldiers&catid=535:articles&Itemid=100504

ถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในเรื่องดังกล่าวได้แก่ สมาพันธ์ผู้สื่อข่าวระหว่างประเทศ (IFJ) คณะกรรมการคุ้มครองสื่อ (CPJ) สถาบันความปลอดภัยในการทำข่าวระหว่างประเทศ (INSI) ขององค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.5.1 สมาพันธ์ผู้สื่อข่าวระหว่างประเทศ (International Federal of Journalists: IFJ)

สมาพันธ์ผู้สื่อข่าวระหว่างประเทศ (IFJ) เป็นองค์กรผู้สื่อข่าวที่มีขนาดใหญ่ที่สุด ก่อตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี 1926 มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม ปัจจุบันเป็นตัวแทนของผู้สื่อข่าวจำนวนกว่า 500,000 คนจากองค์กร 161 แห่งใน 117 ประเทศ สมาพันธ์ผู้สื่อข่าวระหว่างประเทศมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน⁶⁷ ดังนี้

- (1) ให้ความคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของผู้สื่อข่าว
- (2) ให้ความเคารพและสนับสนุนเสรีภาพในข้อมูลข่าวสาร เสรีภาพของสื่อมวลชนและความเป็นอิสระของวิชาชีพผู้สื่อข่าว โดยผ่านทาง การสืบหาและตรวจสอบการกระทำละเมิดเสรีภาพดังกล่าว และกระทำการใดๆ อันเป็นการปกป้องผู้สื่อข่าวและการประกอบวิชาชีพของผู้สื่อข่าว
- (3) ส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพ ตลอดจนสนับสนุนให้ระดับมาตรฐานการศึกษาทางสื่อมวลชนสูงขึ้น
- (4) พัฒนาและปกป้องสถานภาพทางสังคมและการทำงานของผู้สื่อข่าว รวมทั้งผลักดันและสนับสนุนให้สมาชิกของสมาพันธ์มีอำนาจในการต่อรอง
- (5) ส่งเสริมให้มีความร่วมมือระหว่างสมาชิกของสมาพันธ์ และสนับสนุนการพัฒนาองค์กรทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค
- (6) ส่งเสริมและดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตย
- (7) ส่งเสริมบทบาททางสังคมของผู้สื่อข่าวและวิชาชีพของสื่อมวลชนโดยเฉพาะในเรื่องประชาธิปไตยและเสรีภาพ
- (8) สนับสนุนให้มีกฎเกณฑ์ของวิชาชีพ และการศึกษารวมทั้งการฝึกอบรมสำหรับผู้สื่อข่าว
- (9) ให้การประสานงานเพื่อรับรองในเรื่องความปลอดภัยของผู้สื่อข่าว และจัดให้มีข้อตกลงเรื่องการฝึกอบรมเพื่อความปลอดภัยระหว่างสมาชิกของสมาพันธ์และองค์กรผู้สื่อข่าว

⁶⁷ International Federal of Journalists Constitution, As agreed by IFJ Congress Moscow, 28 May – 1 June, 2007.

(10) สนับสนุนให้สมาชิกของสมาพันธ์มีมิตรภาพที่ดีต่อกัน รวมทั้งให้ความช่วยเหลือสมาชิกขององค์กรอื่นที่ปฏิบัติงานในพื้นที่เดียวกัน

(11) สร้างและดำรงไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับองค์กรระหว่างประเทศและองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสมาพันธ์

(12) ต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิของผู้สร้างสรรค์ผลงาน และเพื่อให้ได้ซึ่งค่าเสียหาย

(13) ส่งเสริมความเสมอภาคของสื่อมวลชน และสนับสนุนให้สมาชิกของสมาพันธ์ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของสมาพันธ์

สมาพันธ์ผู้สื่อข่าวระหว่างประเทศมีบทบาทในเรื่องการให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธตลอดมา โดยจัดตั้งสำนักงานในประเทศอัลจีเรีย โคลัมเบีย อิรัก เนปาล และปาเลสไตน์ เพื่อดำเนินงานในเรื่องความปลอดภัย เช่น แนวทางในการปฏิบัติตัวของผู้สื่อข่าวในพื้นที่อันตราย และเพื่อเป็นฐานปฏิบัติงานในการพัฒนาแผนงานต่างๆ รวมทั้งริเริ่มและสนับสนุนการรณรงค์ให้ผู้นำของประเทศต่างๆ มีคำสั่งให้ปล่อยตัวผู้สื่อข่าวที่ถูกจับกุมคุมขัง เรียกร้องให้มีการรับประกันความปลอดภัยของผู้สื่อข่าวที่ถูกคุมขัง หรือเรียกร้องให้มีสืบสวนสอบสวนกรณีที่มีการโจมตีต่อผู้สื่อข่าว ตลอดจนจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นการรวบรวมรายชื่อผู้สื่อข่าวที่ถูกสังหารทั่วโลก เพื่อให้อาลัยให้แก่ผู้สื่อข่าวที่เสียชีวิตจากการปฏิบัติงานและเพื่อต่อสู้กับการไม่นำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีซึ่งนำไปสู่การกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวซ้ำแล้วซ้ำเล่า⁶⁸

นอกจากนี้ การเสนอรายงานเรื่องปฏิบัติการเพื่อยกระดับความปลอดภัยและความมั่นคงของผู้สื่อข่าว สื่อมวลชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ (Actions to Improve the safety and Security of Journalists, Media Staff and Associated Personnel in Situations of Armed Conflict) จัดทำโดยสมาพันธ์ผู้สื่อข่าวระหว่างประเทศ และสถาบันความปลอดภัยในการทำข่าวระหว่างประเทศ (INSI) ต่อนายโคฟี อันนัน (Kofi Annan) เลขาธิการแห่งองค์การสหประชาชาติในขณะนั้นเพื่อนำไปเสนอต่อคณะมนตรีความมั่นคง จนส่งผลให้คณะมนตรีความมั่นคงออกข้อมติที่ 1738 ซึ่งถือเป็นข้อมติแรกที่ทำให้ความสำคัญกับปัญหาการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธโดยตรง

⁶⁸ International Federal of Journalists, Building solidarity to meet global challenges [Online], May 2007. Available from <http://www.ifj.org/assets/docs/211/168/a6e2ed3-2d867a8.pdf>

4.5.2 คณะกรรมการคุ้มครองสื่อ (Committee to Protect Journalists: CPJ)

คณะกรรมการคุ้มครองสื่อถูกจัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มผู้สื่อข่าวชาวอเมริกัน เพื่อตอบโต้การปฏิบัติต่อผู้สื่อข่าวอย่างโหดร้ายจากรัฐบาลผู้มีอำนาจหรือจากบุคคลอื่นที่เป็นปฏิปักษ์ต่อผู้สื่อข่าว โดยมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่กรุงนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา คณะกรรมการคุ้มครองสื่อได้เข้าไปปฏิบัติภารกิจต่างๆ มากกว่า 120 ประเทศ ซึ่งส่วนมากจะเป็นประเทศประสบกับความทุกข์ทรมานภายใต้ระบบการปกครองที่เข้มงวด หรือได้รับผลกระทบจากสงครามกลางเมือง หรือปัญหาอื่นๆ ที่เป็นอันตรายต่อเสรีภาพของสื่อมวลชนและระบอบประชาธิปไตย

คณะกรรมการคุ้มครองสื่อมีบทบาทในเรื่องการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ โดยจะนำการกระทำที่เป็นการละเมิดต่อสื่อมวลชนมาเปิดเผยให้สาธารณชนทราบ รวมไปถึงการแจ้งเตือนให้ผู้สื่อข่าวและสำนักข่าวทราบว่า ที่ใดบ้างที่มีการละเมิดเสรีภาพของสื่อมวลชนเกิดขึ้น ซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองสื่อดำเนินการผ่านช่องทางทางการทูตเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น นอกจากนี้ ยังได้มีการตีพิมพ์บทความ ข่าวสารต่างๆ และรายงานพิเศษ รวมทั้งนิตยสารเรื่อง Attack on the Press ซึ่งเป็นการรวบรวมผลสำรวจประจำปีเกี่ยวกับเสรีภาพของสื่อมวลชนทั่วโลก ยิ่งไปกว่านั้น หากมีรายงานว่าผู้สื่อข่าวถูกสังหาร คณะกรรมการคุ้มครองสื่อจะทำการสืบหาสาเหตุในการสังหารว่าเกิดจากการทำงานของผู้สื่อข่าวหรือไม่ โดยคณะกรรมการจะทำการยืนยันต่อเมื่อสืบหาความจริงได้แล้วว่าความตายนั้นเกิดจากการทำงานของผู้สื่อข่าว หลังจากนั้นคณะกรรมการจะทำการกดดันเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจให้สืบสวนสอบสวนกรณีดังกล่าวและนำตัวผู้กระทำผิดมาดำเนินคดี⁶⁹

4.5.3 สถาบันความปลอดภัยในการทำข่าวระหว่างประเทศ (International News Safety Institute: INSI)

สถาบันความปลอดภัยในการทำข่าวระหว่างประเทศเป็นองค์กรเอกชนอิสระถูกจัดตั้งขึ้นเมื่อปี 2003 เนื่องมาจากผู้สื่อข่าวและบุคลากรที่เกี่ยวข้องที่เสียชีวิตมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากทั่วโลก โดยจะทำหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยทางกายภาพและทางวิชาชีพของผู้สื่อข่าว ซึ่งสถาบันฯ มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน⁷⁰ ดังนี้

⁶⁹ The Committee to Protect Journalists, About CPJ [Online]. Available from <http://www.cpj.org/about/>

⁷⁰ International News Safety Institute, Aims and Objectives [Online]. Available from http://www.newssafety.org/index.php?option=com_content&view=article&id=3880&Itemid=100061

(1) จัดให้มีการสนับสนุนต่อผู้สื่อข่าวและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่เกิดความขัดแย้ง โดยผ่านทางโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อความปลอดภัย รวมทั้งให้คำปรึกษาและข้อมูลข่าวสารที่ทันต่อสถานการณ์ เพื่อช่วยให้ผู้สื่อข่าวสามารถหลีกเลี่ยงอันตรายหรือการคุกคามข่มขู่

(2) นำประเด็นเรื่องความปลอดภัยเข้าสู่แผนพัฒนาของสื่อมวลชนกระแสหลักในระดับระหว่างประเทศ และกระทำการใดๆ เพื่อยกระดับวิชาชีพ ส่งเสริมให้ตระหนักถึงจริยธรรมของสื่อมวลชน รวมทั้งพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างผู้สื่อข่าวกับเจ้าหน้าที่รัฐ ตลอดจนสนับสนุนความเป็นอิสระของสื่อมวลชน

(3) ส่งเสริมวิชาชีพของสื่อมวลชนในสังคมที่เกิดความขัดแย้ง หรือในสังคมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ไม่เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตย เพราะในช่วงเวลาดังกล่าว บรรณาธิการข่าวและผู้สื่อข่าวจะตกอยู่ภายใต้ความกดดันและความเข้มงวด ดังนั้น จึงต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนมาตรฐานทางวิชาชีพของสื่อมวลชน

สถาบันความปลอดภัยในการทำข่าวระหว่างประเทศมีบทบาทในเรื่องการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ ดังนี้

- จัดตั้งระบบเครือข่ายเชื่อมโยงการสื่อสารและข้อมูลข่าวสารเรื่องความปลอดภัยเพื่อสนับสนุนการทำงานของสื่อมวลชนโดยมีเว็บไซต์ www.newssafety.com เป็นศูนย์กลาง อาทิ ข่าวสารต่างๆ บทความเชิงลึก คำแนะนำในหลากหลายด้าน ที่ล้วนแต่เป็นประโยชน์ในการทำงานอย่างปลอดภัย
- จัดให้มีหลักสูตรการฝึกอบรมเรื่องความปลอดภัยโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในประเทศอิรัก แอฟริกา ลาตินอเมริกา เอเชีย และพื้นที่อันตรายอื่นๆ
- เจรจาศูดคุยกับกองทัพเพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องการปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เกิดการสู้รบระหว่างสื่อมวลชนและทหาร ซึ่งผลจากการเจรจาสามารถทำให้กระทรวงกลาโหมของอังกฤษตระหนักถึงความปลอดภัยของผู้สื่อข่าวและให้คำมั่นว่ากองทัพอังกฤษจะไม่โจมตีเป้าหมายที่เป็นสื่อมวลชน
- ทำการสืบหาข้อเท็จจริงเมื่อเกิดกรณีผู้สื่อข่าวเสียชีวิตทั่วโลก รวมทั้งจัดทำและเผยแพร่รายงาน ตลอดจนทำข้อเสนอแนะในการดำเนินงานไปยังรัฐบาลและหน่วยงานระหว่างประเทศ
- สนับสนุนให้มีการนำเอาเนื้อหาในข้อมติที่ 1738 ของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติในเรื่องความปลอดภัยของผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ และการนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีไปปฏิบัติ

- ทำการสำรวจสิ่งที่จำเป็นต่อความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าวหญิงในสถานการณ์ความขัดแย้ง⁷¹

4.5.4 องค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน (Reporters without Borders)

องค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดนเป็นองค์กรเอกชนระหว่างประเทศซึ่งมุ่งสนับสนุนและต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพของสื่อมวลชน ได้ถูกจัดตั้งขึ้นเมื่อปี 1985 โดยนายโรแบร์ เมนาร์ มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

องค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดนมีบทบาทในเรื่องการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ ดังนี้

- ปกป้องและแก้ต่างให้กับผู้สื่อข่าวรวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องในกรณีที่ถูกจับกุมคุมขัง หรือถูกดำเนินคดีด้วยสาเหตุที่เกิดจากการทำงาน และเปิดโปงการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมรวมทั้งการทรมานต่อผู้สื่อข่าวในประเทศต่างๆ
- ต่อสู้กับการตรวจสอบข่าวสาร (Censorship) และกฎหมายที่มีผลกระทบต่อเสรีภาพของสื่อมวลชน
- ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้สื่อข่าวและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เช่น ค่าทนายความ ค่ารักษาพยาบาล และค่าอุปกรณ์ป้องกันตัวต่างๆ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือต่อครอบครัวของผู้สื่อข่าวที่ถูกคุมขังด้วย
- ดำเนินงานในการพัฒนาความปลอดภัยของผู้สื่อข่าว โดยเฉพาะการปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ

ก่อนดำเนินการใดๆ องค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดนจะทำการค้นคว้าเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และจัดทำเป็นรายงานการละเมิดต่อเสรีภาพของสื่อมวลชน หลังจากนั้นองค์กรก็จะส่งจดหมายประท้วงไปยังเจ้าหน้าที่รัฐผู้มีอำนาจเพื่อกดดันรัฐบาลที่ไม่เคารพสิทธิเสรีภาพดังกล่าว หากข้อมูลที่ได้ไม่เพียงพอ

⁷¹ International News Safety Institute, **Achievements** [Online]. Available from http://www.newssafety.org/index.php?view=article&id=5722%3AAchievements&option=com_content&Itemid=100078

องค์กรจะส่งเจ้าหน้าที่ลงไปสืบหาความจริงในพื้นที่ที่ผู้สื่อข่าวปฏิบัติงานอยู่ รวมไปถึงกรณีที่ผู้สื่อข่าวถูกจับกุมคุมขัง ถูกสังหาร และพบกับเจ้าหน้าที่รัฐในประเทศที่น่าห่วงกังวล⁷²

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า องค์กรเอกชนระหว่างประเทศซึ่งเป็นองค์กรอิสระไม่ขึ้นตรงกับรัฐบาลใดและไม่ได้ทำเพื่อการค้า ต่างมีส่วนสำคัญในการรณรงค์ต่อต้านการกระทำละเมิดในรูปแบบต่างๆ ต่อผู้สื่อข่าว การช่วยเหลือผู้สื่อข่าวและครอบครัวในแง่ของการเรียกร้องความยุติธรรม การค้นหาพยานหลักฐานในการดำเนินคดี รวมทั้งต่อต้านการนิรโทษกรรมต่อผู้กระทำความผิด รวมถึงมีส่วนผลักดันในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อมติของคณะมนตรีความมั่นคงเพื่อคุ้มครองปกป้องผู้สื่อข่าว เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศให้แก่ผู้สื่อข่าว การฝึกอบรมเตรียมความพร้อมให้ผู้สื่อข่าวก่อนการเข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่พิพาท ซึ่งส่งผลให้ผู้สื่อข่าวรู้จักการปกป้องตัวเองมากขึ้น เช่น การรู้จักวิธีหลบภัย การสวมใส่เสื้อเกราะและอุปกรณ์ป้องกันตัว การทำประกันชีวิต เป็นต้น

แม้องค์กรเอกชนจะไม่มีอำนาจในบังคับใช้กฎหมาย แต่การดำเนินงานขององค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่างๆ ก็ทำให้สังคมระหว่างประเทศได้รับทราบและตระหนักถึงปัญหาการกระทำละเมิดผู้สื่อข่าวที่เกิดขึ้น และเป็นส่วนผลักดันให้องค์การระหว่างประเทศ และส่วนภูมิภาคหันมาให้ความสนใจในเรื่องดังกล่าวมากขึ้นโดยเห็นได้จาก การออกข้อมติหรือปฏิญญาที่มีเนื้อหาในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์พิพาททางอาวุธ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลมาจากรายงานการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวที่องค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวเป็นผู้จัดทำและเผยแพร่ออกไปทั้งสิ้น

จากที่ได้ทำการศึกษาในส่วนของกลไกที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในแต่ละลำดับแล้วพบว่า มีการตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของการคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์พิพาททางอาวุธเพิ่มมากขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาดังจะเห็นได้จาก กลไกภายใต้องค์การสหประชาชาติในหลายภาคส่วนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในเรื่องดังกล่าว โดยเฉพาะคณะมนตรีความมั่นคงที่ได้ออกข้อมติที่ 1738 ซึ่งถือเป็นข้อมติแรกที่ทำให้ความสำคัญกับปัญหาการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธโดยตรงซึ่งมีทั้งส่วนที่เป็นหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย และส่วนที่เป็นการกระตุ้น ส่งเสริมให้มีการนำกลไกทางกฎหมายที่มีอยู่แล้วมาบังคับใช้ นอกจากนี้ กลไกภายใต้คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติไม่ว่าจะเป็นผู้รายงานพิเศษในการส่งเสริมและให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก ผู้รายงานพิเศษในเรื่องสถานการณ์ของผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน และ

⁷² Reporters without Borders, Introduction [Online]. Available from <http://en.rsf.org/introduction-24-04-2009,32617.html>

กระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน (UPR) ยังมีส่วนช่วยในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าว เนื่องจากถือเป็นกลไกสำคัญในการตรวจตราตรวจสอบและจัดทำรายงานที่แสดงให้เห็นถึงสภาพปัญหาการกระทำละเมิดที่เกิดขึ้นกับผู้สื่อข่าวในพื้นที่ต่างๆ ของโลก

ส่วนในระดับภูมิภาคใน 3 ภูมิภาคได้แก่ คือ ยุโรป อเมริกา และแอฟริกา ก็ปรากฏกลไกที่ได้มีบทบาทในการคุ้มครองผู้สื่อข่าว โดยจะเป็นกลไกสิทธิมนุษยชนในระดับภูมิภาค เช่น ระบบของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป หรือศาลสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกา ทำให้ผู้สื่อข่าวผู้ตกเป็นเหยื่อของการละเมิดสิทธิมนุษยชนมีโอกาที่จะได้รับการชดเชย และได้รับความเป็นธรรมยิ่งขึ้น ส่วนในภูมิภาคแอฟริกา นั้น แม้จะยังไม่มียุติธรรมศาลสิทธิมนุษยชน แต่ก็ได้มีการจัดตั้งกลไกผู้รายงานพิเศษเรื่องเสรีภาพในการแสดงออกและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารแห่งแอฟริกันขึ้นมาเพื่อช่วยคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการทำงานของผู้สื่อข่าว อย่างไรก็ตาม ในภูมิภาคเอเชียยังไม่มียุติธรรมศาลในระดับภูมิภาคที่มีบทบาทในเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด

เมื่อได้พิจารณากลไกในระดับประเทศพบว่า จะมีอยู่ 2 ส่วนด้วยกันคือ การใช้อำนาจรัฐในการยื่นมือเข้าช่วยเหลือผู้สื่อข่าวที่เป็นคนชาติของตน และการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมภายในประเทศ ทำให้เห็นได้ว่าคดีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำละเมิดผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาชุนั้นก็มีปรากฏให้เห็นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และในบางกรณีก็ไม่สามารถเข้าสู่ชั้นพิจารณาคดีของศาลได้ ด้วยเหตุที่พยานหลักฐานไม่เพียงพอในการเอาผิดหรือตั้งข้อกล่าวหาได้ หรือจะแฝงไปด้วยปัจจัยทางการเมืองระหว่างประเทศก็ตาม แต่อย่างน้อยก็สะท้อนให้เห็นถึงการอาศัยกลไกระดับประเทศเมื่อมีการละเมิดพันธกรณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

จากที่กล่าวมาในบทที่ 3 และบทที่ 4 ได้แสดงให้เห็นถึงตัวกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง และกลไกในการควบคุมดูแลให้ปฏิบัติตามพันธกรณีแห่งกฎหมายทั้งในระดับระหว่างประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับภายในประเทศในการคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาชุนั้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้สื่อข่าวจะได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎเกณฑ์ดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่ในความเป็นจริงที่เกิดขึ้น การโจมตีและการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวในรูปแบบต่างๆ จากคู่พิพาทแต่ละฝ่ายโดยมิชอบด้วยกฎหมายก็ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง และทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลให้จำนวนการเสียชีวิตและการบาดเจ็บของผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติภารกิจในพื้นที่ซึ่งอันตรายดังกล่าวมีตัวเลขที่เพิ่มสูงขึ้นเกือบทุกปี นอกจากการเสียชีวิตและการบาดเจ็บแล้ว ผู้สื่อข่าวยังต้องเผชิญกับความเสี่ยงต่างๆ ที่มักจะเกิดขึ้น เช่น การถูกจับ การกักขัง การข่มขู่ และการลักพาตัวผู้สื่อข่าวในพื้นที่ที่เกิดการพิพาททางอาชุนั้น ซึ่งการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวโดยรัฐและโดยตัวตนที่ไม่ใช่รัฐ มีเพียงน้อยนิดที่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่

กระบวนการยุติธรรมได้ ส่วนการกระทำละเมิดที่เกิดขึ้นกว่าร้อยละ 80 ของคดีทั้งหมด ไม่มีการสืบสวนสอบสวนอย่างจริงจังจากทางภาครัฐ ไม่มีการนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดี ทำให้ผู้กระทำความผิดยังคงลอยนวลอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการไม่ยินยอมที่จะเคารพกฎหมายของคู่พิพาทในสงคราม และไม่มีวิธีการบังคับใช้กฎหมายกับแต่ละฝ่ายอย่างเพียงพอ ส่งผลให้เป็นการเปิดโอกาสให้ยังคงมีการกระทำความผิดต่อไปหรือกระทำความผิดเพิ่มขึ้นอีก ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายทั้งสิ้น ดังนั้น ในบทต่อไปจะได้วิเคราะห์ถึงปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องดังกล่าว พร้อมทั้งเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาเช่นว่า เพื่อให้ผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธได้รับการคุ้มครองที่ดีขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

บทวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบังคับใช้ กฎหมายระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ

จากที่ได้ทำการศึกษามาตั้งแต่ต้นพบว่า หลักการของกฎหมายระหว่างประเทศในการคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ โดยเฉพาะกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ แม้จะมีพัฒนาการเรื่อยมาจนมาเป็นข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 ซึ่งเป็นมาตรฐานในการคุ้มครองผู้สื่อข่าวโดยตรง แต่ก็ยังพบว่าในทางปฏิบัติยังมีการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวในรูปแบบต่างๆ ดังสภาพปัญหาที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 2 ทั้งๆ ที่ผู้สื่อข่าวที่เข้าไปปฏิบัติงานในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายเช่นว่านั้นก็ตาม ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นได้ว่าในทางปฏิบัติยังมีปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายซึ่งเกี่ยวพันทั้งรัฐและตัวตนที่มีโซ่รัฐอยู่ ดังนั้น ในบทนี้ผู้เขียนจะได้วิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ รวมทั้งศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ

ในส่วนของปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ สามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังต่อไปนี้

5.1.1 ปัญหาเรื่องกลไกในการควบคุมดูแลให้ปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

แม้ตามข้อ 90 ของพิธีสารฉบับที่ 1 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการสืบหาข้อเท็จจริง (Fact-Finding Commission) ขึ้นเพื่อสอบสวนข้อเท็จจริงในกรณีที่เกิดอย่างร้ายแรงหรือฝ่าฝืนอนุสัญญาและพิธีสาร ซึ่งคณะกรรมการสืบหาข้อเท็จจริงมีสิทธิเข้าไปแสวงหาพยานหลักฐานหรือดำเนินการสอบสวนภายในรัฐภาคีนั้นได้ แต่ไม่มีอำนาจไปตัดสินชี้ขาดใดๆ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยประกันความเคารพพันธกรณีของรัฐภาคีต่ออนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารได้

อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ตามข้อ 90 ที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการสืบหาข้อเท็จจริงก็ยังไม่เป็นที่ยอมรับของหลายๆ ประเทศ โดยพิจารณาได้จากการที่มีการตั้งข้อสงวนที่จะไม่ยอมรับพันธกรณีตามข้อบทนี้ เนื่องจากหลายประเทศยังคงมีความกังวลว่าจะเป็นการก้าวก้าวอำนาจอธิปไตยในของแต่ละประเทศได้¹

ส่วนบางประเทศที่ยอมรับอำนาจของคณะกรรมการสืบหาข้อเท็จจริงแล้ว ประเทศเหล่านั้นก็ยังคงลังเลในการเรียกร้องให้คณะกรรมการสืบหาข้อเท็จจริงทำการตรวจสอบค้นหาหลักฐานและประเมินข้อเท็จจริง ซึ่งข้อเท็จจริงเหล่านั้นอาจจะนำมาซึ่งภาระของรัฐภาคีที่จะจัดการกับประเด็นที่ละเอียดอ่อนในการนำอนุสัญญาเจนีวา ปี ค.ศ. 1949 ไปปรับใช้ และลักษณะดังกล่าวรวมถึงการกระทำที่เป็นการละเมิดอย่างร้ายแรง หรือการกระทำทารุณอย่างรุนแรง² ทั้งที่คณะกรรมการสืบหาข้อเท็จจริงจะระหว่างประเทศนี้ หากสามารถดำเนินการได้จริงในทางปฏิบัติก็จะถือว่าเป็นกลไกหนึ่งที่จะช่วยในการรับประกันการเคารพพันธกรณีต่างๆ ตามอนุสัญญาและพิธีสารของรัฐภาคีได้ และการทำงานของคณะกรรมการสืบหาข้อเท็จจริงอาจมีประสิทธิภาพมากกว่าวิธีการประณามของสมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติเสียด้วยซ้ำ³

นอกจากนี้ คณะกรรมการสืบหาข้อเท็จจริงตามข้อ 90 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 คงปรับใช้เฉพาะสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศ⁴ แต่สถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธที่เกิดขึ้นในปัจจุบันส่วนมากจะเป็นการพิพาทกันทางอาวุธที่ไม่มีลักษณะระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นการสู้รบระหว่างกองกำลังของรัฐบาลกับกลุ่มติดอาวุธซึ่งเป็นตัวตนที่มีรัฐ⁵ ดังนั้น จึงไม่สามารถปรับใช้หลักเกณฑ์ตามข้อ 90 ในสถานการณ์เช่นนี้ได้

¹ กระทรวงต่างประเทศ, รายงานการประชุมส่วนราชการ เรื่องการพิจารณาการเข้าเป็นภาคีพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 ครั้งที่ 2/2538 วันที่ 28 พ.ย. 2538, อ้างถึงใน ขวัญฉวี ตรีสุขวัฒนา, “พิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 ค.ศ. 1977 และปัญหาการเข้าเป็นภาคีของประเทศไทย,” หน้า 40.

² Adam Roberts, “The Law of War: Problem of Implementation in Contemporary Conflicts,” *Law in Humanitarian Crises*, Vol. 1, (Luxembourg: Office for Official Publications of the E.C., 1995), p. 37.

³ Ingrid Detter, *The Law of War*, p. 372.

⁴ Frits Kalshoven, *The International Humanitarian Fact – Finding Commission: A Sleeping Beauty?* [Online], 31 December 2002. Available from http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/frits_kalshoven_2.pdf

⁵ Michelle Mack, *Increase respect for International Humanitarian Law in Non – International Armed Conflicts* (Geneva: International Committee of Red Cross, 2008), p. 5.

5.1.2 กรณีของรัฐ

จากการศึกษาในกรณีรัฐพบอยู่ 2 ประเด็นด้วยกันคือ การไม่เคารพและปฏิบัติตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ และการปฏิเสธการปรับใช้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศทั้งที่สถานการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่ในขอบเขตที่ต้องปรับใช้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1.2.1 การไม่เคารพและปฏิบัติตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

ข้อ 1 ร่วมแห่งอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ทั้ง 4 ฉบับ⁶ ได้บัญญัติไว้ว่า “บรรดาอัครภาคีผู้ทำสัญญารับที่จะเคารพและจะจัดประกันให้เคารพอนุสัญญาฉบับนี้ในทุกพฤติการณ์” และข้อ 1 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1⁷ ก็ได้บัญญัติไว้ในทำนองเดียวกันคือ “บรรดาอัครภาคีผู้ทำสัญญารับที่จะเคารพ และจะจัดประกันการเคารพต่อพิธีสารฉบับนี้ในทุกพฤติการณ์” ซึ่งพันธกรณีในการให้ความเคารพต่อกฎเกณฑ์ดังกล่าวได้รับการยืนยันไว้ในความเห็นแนะนำในกรณีกำแพงปาเลสไตน์ โดยศาลได้เน้นย้ำถึงพันธกรณีตามข้อ 1 ร่วมแห่งอนุสัญญาเจนีวาทั้ง 4 ฉบับ ซึ่งรัฐที่เป็นภาคีในอนุสัญญาไม่ว่าจะเป็นฝ่ายใดในกรณีพิพาทหรือไม่ก็ตาม ต้องตกอยู่ภายใต้พันธกรณีในการที่จะประกันว่าวัตถุประสงค์ของตราสารดังกล่าวจะต้องได้รับการปฏิบัติตาม⁸ ดังนั้น รัฐที่เข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญาดังกล่าว ก็ย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีที่มีอยู่ภายใต้สนธิสัญญาฉบับนั้นๆ

อย่างที่ได้อธิบายรายละเอียดไว้ในบทที่ 2 และ 3 ไปแล้วว่า ในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาชุนั้น ผู้สื่อข่าวถือเป็นพลเรือนผู้หนึ่งที่ได้รับ ความคุ้มครองเช่นเดียวกับพลเรือนทั่วไปภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ และทรัพย์สินของผู้สื่อข่าวถือเป็นทรัพย์สินของพลเรือนที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายเช่นเดียวกัน แต่ในทางปฏิบัติแล้วรัฐภาคีแต่ละฝ่ายในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาชุนั้นยังไม่เคารพและปฏิบัติตามพันธกรณีที่มีอยู่ โดยรัฐภาคีมักจะเป็นผู้กระทำผิดกฎหมายเสียเอง โดยเฉพาะกองทัพหรือกองกำลังทหารที่รัฐส่งออกไปสู้รบในดินแดนของรัฐต่างๆ โดยมีการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวในรูปแบบต่างๆ อยู่อย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นการสังหาร การจับกุมคุมขังโดยมิชอบ การกระทำทรมาน ทารุณกรรม การคุกคามข่มขู่ หรือการโจมตีต่อทรัพย์สินของผู้สื่อข่าวโดยไม่สอดคล้องกับ

⁶ Common Art.1 of the Geneva Convention 1949

⁷ Art.1 of Additional Protocol I 1977

⁸ Legal Consequences of the Construction Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, ICJ Reports (2004), para.158.

พันธกรณีภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ เช่น การโจมตีต่อผู้สื่อข่าวที่มีได้มีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรง หรือการทิ้งระเบิดใส่สถานีโทรทัศน์โดยที่มีได้เป็นเป้าหมายทางทหารแต่อย่างใด

5.1.2.2 การปฏิเสธการปรับใช้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

อย่างที่ทราบแล้วว่า กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมีวัตถุประสงค์คือ มุ่งจำกัดความเสียหายอันเกิดจากสงคราม โดยให้ความช่วยเหลือและปกป้องผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการสู้รบให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แต่ในบางกรณีรัฐที่เป็นฝ่ายในข้อพิพาททางอาวุธปฏิเสธการปรับใช้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ทั้งที่สถานการณ์ที่เกิดขึ้นถือเป็นการพิพาทกันทางอาวุธซึ่งอยู่ในขอบเขตการบังคับใช้ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ⁹ เช่น กรณีของสงครามอิรักและอัฟกานิสถานที่สหรัฐอเมริกา นำเอาการก่อการร้ายมาพัวพันกับสงครามระหว่างประเทศ โดยสหรัฐถือว่าอนุสัญญาเจนีวา 1949 ฉบับที่ 3 ไม่สามารถใช้กับตนเองได้เนื่องจากเป็นเรื่องของสงครามการก่อการร้าย ไม่ใช่สงครามระหว่างประเทศเหมือนปกติทั่วไป ทั้งนี้ อนุสัญญาเจนีวา 1949 ฉบับที่ 3 มีผลผูกมัดสหรัฐอเมริกาอยู่แล้วเนื่องจากสหรัฐอเมริกาคือภาคี¹⁰ ส่งผลให้กองกำลังของสหรัฐอเมริกาจับตัวผู้สื่อข่าวที่ส่วนมากจะเป็นผู้สื่อข่าวท้องถิ่นทั้งในประเทศอิรักและอัฟกานิสถานไปกักขัง โดยกล่าวหาว่าเป็นพลรบฝ่ายศัตรูที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากสงสัยว่าผู้สื่อข่าวท้องถิ่นเหล่านี้ มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มก่อการร้ายอัลเคด้า โดยมีการทำร้ายร่างกาย การทรมาน การสอบปากคำอย่างยาวนาน โดยไม่มีการแจ้งข้อกล่าวหากับผู้สื่อข่าวเหล่านั้นแต่อย่างใด¹¹

จะเห็นได้ว่า การปฏิเสธการปรับใช้กฎหมายโดยรัฐที่เป็นฝ่ายในสงครามเช่นนี้ก่อให้เกิดปัญหาเรื่องการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ทั้งยังส่งผลโดยตรงต่อชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ของผู้ที่มีได้มีส่วนร่วมในการสู้รบในสงครามซึ่งรวมไปถึงผู้สื่อข่าวด้วย

⁹ International Committee of Red Cross, *International Humanitarian Law and the Challenges of Contemporary Armed Conflicts*. In 30th International Conference of the Red Cross and Red Crescent, Geneva, Switzerland, 2007.

¹⁰ ณัฐวัฒน์ กฤตยานวัช, “สถานภาพของกลุ่มพลรบตาลิบันที่ถูกควบคุมตัวโดยสหรัฐอเมริกาในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ,” หน้า 130.

¹¹ The Committee to Protect Journalists, *U.S. military frees Afghan journalist from Bagram* [Online]. Available from <http://cpj.org/2008/09/us-military-frees-afghan-journalist-from-bagram.php>

5.1.3 กรณีของตัวตบที่มีใช้รัฐ

ด้วยความมุ่งหมายที่จะเอาชนะกองกำลังของรัฐในการสู้รบ ทำให้ตัวตบที่มีใช้รัฐไม่ต้องการที่จะปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่มีอยู่ เพื่อที่จะได้สู้รบโดยไม่มีข้อจำกัดในการใช้วิธีการหรืออาวุธใดๆ เช่น การจับหรือลักพาตัวผู้สื่อข่าวไปเป็นตัวประกันเพื่อเป็นเครื่องมือต่อรองทางการทหาร เพื่อใช้เป็นกระบอกเสียงในการข่มขู่ให้ถอนกำลังทหารของประเทศที่ผู้สื่อข่าวมีสัญชาติอยู่ หรือให้ปล่อยตัวบุคคลที่ต้องการออกมาจากการคุมขังของรัฐ หากรัฐปฏิเสธก็จะสังหารผู้สื่อข่าวเพื่อเป็นการตอบโต้การปฏิเสธข้อเรียกร้อง เป็นต้น ทั้งๆ ที่พันธกรณีภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมีผลผูกพันกับบุคคลทุกฝ่าย ซึ่งรวมถึงตัวตบที่มีใช้รัฐด้วย

นอกจากนี้ การที่กลุ่มตัวตบที่มีใช้รัฐไม่ต้องการที่จะปฏิบัติตามพันธกรณีดังกล่าว อาจส่งผลเป็นการขัดขวางความพยายามที่จะเผยแพร่กฎเกณฑ์และการกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอีกด้วย¹² จะเห็นได้ว่า การไม่เคารพและปฏิบัติตามพันธกรณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศโดยตัวตบที่มีใช้รัฐนั้น ถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตและร่างกายของผู้สื่อข่าวด้วยเช่นกัน

5.1.4 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐและตัวตบที่มีใช้รัฐ: กรณีตัวอย่างในสงครามอัฟกานิสถานและสงครามอิรัก

ปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อและเป็นอุปสรรคต่อการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่พิพาททางอาวุธก็คือ ทศนคติของฝ่ายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกองทัพ พลรบ หรือกลุ่มกบฏ กลุ่มก่อการร้ายที่มีต่อผู้สื่อข่าว ทั้งนี้เพราะทศนคติที่ไม่ดีต่อผู้สื่อข่าวยอมทำให้รัฐและตัวตบที่มีใช้รัฐไม่ยอมปฏิบัติตามกฎหมาย อันเป็นผลให้ผู้สื่อข่าวตกเป็นเป้าหมายในการโจมตี หรือการกระทำละเมิดในรูปแบบต่างๆ ได้ ซึ่งในที่นี่จะขอยกกรณีสงครามอัฟกานิสถานและสงครามอิรักมาศึกษาวิเคราะห์ เพราะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยนี้ได้ชัดเจน โดยจะแบ่งเป็นทศนคติของกองทัพสหรัฐและพันธมิตร และทศนคติของฝ่ายต่อต้านในอัฟกานิสถานและอิรัก ดังนี้

5.1.4.1 ทศนคติของกองทัพสหรัฐและพันธมิตรที่มีต่อผู้สื่อข่าว

¹² Ibid.

ทัศนคติของกองทัพสหรัฐและพันธมิตรที่มีต่อผู้สื่อข่าว อาจจะต้องแบ่งเป็น 2 กรณี คือ ทัศนคติต่อผู้สื่อข่าวอิสระ และทัศนคติต่อผู้สื่อข่าวท้องถิ่นและผู้สื่อข่าวที่สังกัดสำนักข่าวของประเทศ ตะวันออกกลาง

5.1.4.1.1 ทัศนคติของกองทัพสหรัฐและพันธมิตรต่อผู้สื่อข่าวอิสระ

ในสงครามอิรักเมื่อปี 2003 กระทรวงกลาโหมของสหรัฐได้ใช้กลยุทธ์ใหม่ในการควบคุมข้อมูลข่าวสารนั่นก็คือ การให้ผู้สื่อข่าวติดตามไปกับกองทัพ โดยผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกองทัพจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดอยู่ใน Ground Rules Agreement* และจะได้รับความคุ้มครองพิเศษจากกองทัพเป็นการตอบแทน ทำให้กองกำลังสหรัฐและพันธมิตรเห็นว่า ผู้สื่อข่าวอิสระที่ไม่ได้อยู่ในระบบติดตามไปกับกองทัพไม่ใช่พวกเดียวกับตน และไม่ต้องสนใจหรือใส่ใจในความปลอดภัยของผู้สื่อข่าวอิสระแต่อย่างใด¹³ นอกจากนี้ การที่ผู้สื่อข่าวได้ใช้ความคิดเห็นส่วนตัวและความอิสระในการรายงานข่าว อาจกลายเป็นการรายงานที่ทำความเสียหายต่อชื่อเสียงของกองทัพสหรัฐฯ ซึ่งนายทหารระดับสูงของสหรัฐฯ พลโทวิลเลียม วอลเลซ (William Wallace) ได้เปรียบเทียบสื่อเป็นเสมือนศัตรูในสนามรบ ซึ่งมีความแตกต่างจากศัตรูที่ต่อสู้ในสงครามในอดีต¹⁴

ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อกองทัพมีทัศนคติต่อผู้สื่อข่าวในทางที่ไม่ดีแล้ว ย่อมก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อผู้สื่อข่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้โดยเฉพาะผู้สื่อข่าวอิสระ กองกำลังทหารมักจะปฏิบัติต่อผู้สื่อข่าวอิสระเหมือนเป็นพลเรือนชั้นสองรองจากผู้สื่อข่าวที่ติดตามไปกับกองทัพ เช่น ปฏิเสธไม่ให้เข้าไปทำข่าว ไม่ให้เดินทาง รวมทั้งปฏิเสธที่จะติดต่อสื่อสารแล้ว ผู้สื่อข่าวอิสระจำนวนมากยังถูกฆ่าและได้รับบาดเจ็บในพื้นที่ที่เกิดความขัดแย้งทางอาวุธด้วย¹⁵ ตามรายงานของสมาพันธ์ผู้สื่อข่าวนานาชาติ (IFJ) เมื่อปี 2006 ระบุว่า มีผู้สื่อข่าวและลูกทีมอย่างน้อย 18 รายที่ต้องเสียชีวิตด้วยการโจมตีของกองทัพสหรัฐอเมริกา¹⁶

* ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก ง

¹³ International News Safety Institute, Killing the Messenger Report of the Global Inquiry by the International News Safety Institute into the Protection of Journalists [Online], March 2007. Available from <http://www.newssafety.com/images/pdf/KillingtheMessenger.pdf>

¹⁴ สมบัติ คุณยศยิ่ง, “สื่อ: กลไกของสงคราม,” วารสารทหารพลร่ม: 4

¹⁵ Stuart Allan, *Journalism: Critical issues*, p.374.

¹⁶ International Federation of Journalists, Journalism Put to the Sword in 2006 [Online], 2006. Available from <http://www.ifj.org/assets/docs/036/210/bb56224-fe100d2.pdf>

5.1.4.1.2 ทศนคติของกองทัพสหรัฐและพันธมิตรต่อผู้สื่อข่าวท้องถิ่นและผู้สื่อข่าวที่สังกัดสำนักข่าวของประเทศตะวันออกกลาง

ในสงครามอิรักและสงครามอัฟกานิสถาน ผู้สื่อข่าวที่ตกเป็นเป้าหมายในการโจมตีของกองกำลังฝ่ายสหรัฐอเมริกา ก็คือ ผู้สื่อข่าวท้องถิ่น และผู้สื่อข่าวที่สังกัดสำนักข่าวของประเทศตะวันออกกลาง โดยเฉพาะอัลจาซีรา เนื่องจากเห็นว่าเป็นผู้สื่อข่าวฝ่ายศัตรูของสหรัฐอเมริกา ทหารสหรัฐและฝ่ายพันธมิตรจึงมักจะโจมตีหรือกระทำละเมิดต่อกลุ่มบุคคลดังกล่าว แม้ว่าผู้สื่อข่าวเหล่านี้จะอยู่ในระบบติดตามไปกับกองกำลังสหรัฐก็ตาม แต่ทหารสหรัฐก็ยังไม่ไว้วางใจเชื่อใจบุคคลประเภทนี้ เห็นได้จากบทสัมภาษณ์ของนาย Amr El-Kakhy ผู้สื่อข่าวสำนักข่าวอัลจาซีราที่ติดตามไปกับกองกำลังสหรัฐระหว่างการบุกประเทศอิรัก กล่าวไว้ว่า “ทหารสหรัฐมีทัศนคติที่ผิดหลายอย่างเกี่ยวกับอัลจาซีรา มีทหารจำนวนมากมาพูดกับผมว่า ทำไมกองกำลังเราต้องมีอัลจาซีรา พวกมันเป็นศัตรู เป็นสถานีของศัตรูพวกเรา”¹⁷

การที่กองทัพสหรัฐมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้สื่อข่าวท้องถิ่น และผู้สื่อข่าวที่สังกัดสำนักข่าวของประเทศตะวันออกกลาง อาจเกิดขึ้นเพราะการก่อการร้ายในหลายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มอัลเคด้าซึ่งเป็นชาวมุสลิม เช่น เหตุวินาศกรรมเมื่อวันที่ 11 กันยายน ปี 2001 หรือเหตุระเบิดสถานีรถไฟใต้ดินที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ส่งผลให้เกิดภาวะรังเกียจเหยียดหยามชาวมุสลิม (Islamophobia) กับประชาชนในประเทศตะวันตก ดังเช่นรายงานผลการวิจัยของศูนย์สังเกตุการณ์แห่งยุโรปว่าด้วยปัญหาการเหยียดผิวและภาวะรังเกียจชนต่างชาติว่า มุสลิมจำนวน 15 ล้านคนใน 25 ชาติสมาชิกอียูตกเป็นเป้าหมายการเลือกปฏิบัติอย่างลึกซึ้ง เพราะชาวยุโรปเหล่านั้นเชื่อมโยงเอามุสลิมเข้ากับการก่อการร้าย¹⁸ ประกอบกับการรายงานข่าวของผู้สื่อข่าวอัลจาซีราหลายเหตุการณ์ที่สร้างความไม่พอใจให้กับสหรัฐ เช่น กรณีเหตุการณ์ที่เมืองฟิลลูจา เมื่อต้นเดือนเมษายน ปี 2005 สหรัฐส่งกองกำลังนาวิกโยธินเข้าโจมตีเพื่อยึดเมือง ทีมผู้สื่อข่าวของอัลจาซีราได้เข้าไปทำข่าวและถ่ายภาพศพทหารสหรัฐถูกฆ่าตาย 30 นาย และภาพชาวอิรักเสียชีวิตประมาณ 600 คนที่ส่วนมากเป็นผู้หญิงและเด็ก ซึ่งภาพดังกล่าวได้ถ่ายทอดไปทั่วโลก ต่อมาเมื่อวันที่ 16 เมษายน ปีเดียวกัน ขณะที่ประธานาธิบดีบุชเดินทางไปเยี่ยมนายกรัฐมนตรีโทนี่ แบลร์ที่ลอนดอน ทั้งสองได้ปรึกษากันเรื่องสงครามอิรัก โดยเฉพาะเรื่องการถ่ายทอดของอัลจาซีราที่เมืองฟิลลูจา ซึ่งประธานาธิบดีบุชไม่พอใจภาพทหารอเมริกันนอนตาย จึงพูดขึ้นว่า “ทหารสหรัฐ ที่นั่นห้ามก็ไม่ฟังให้คนไปบอกถึงเมืองโดฮา (สำนักงานใหญ่ของอัลจาซีรา) ก็ไม่ได้ผล มันน่าจะบอมบ์เมืองโดฮามัน

¹⁷ Ibid.

¹⁸ สุรินทร์ ธีระบุญรอด, สงครามสื่ออาหรับกับสื่อตะวันตก: อัลจาซีรา โทรกทัศน์อาหรับท่ามกลางโลก, หน้า 11.

เสียเลย”¹⁹ ต่อมาได้มีการค้นพบสำเนาบันทึกในสำนักงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคแรงงานชื่อ นายโทนี คลาค มีรายละเอียดในการใช้กำลังโจมตีเมืองโดฮา อัลจาซีราจึงเล่นข่าวนี้ไม่เลิกตามข่าวทุกวัน สรุปความคืบหน้าทุกสัปดาห์เพิ่มความเกลียดชังสหรัฐในวันออกกลาง พร้อมกับข่าวอาหรับเพิ่มความนิยมให้อัลจาซีรา แต่ก็เป็นการเติมเชื้อไฟแห่งความขัดแย้งกับสหรัฐรุนแรงมากขึ้น²⁰

5.1.4.2 ทศนคติของฝ่ายต่อต้านในอัฟกานิสถานและอิรักต่อผู้สื่อข่าว

ในช่วงหลังของสงครามอัฟกานิสถาน ผู้สื่อข่าวได้ตกเป็นเป้าหมายในการสังหารมากกว่าที่ถูกฆ่าในระหว่างการสู้รบ ซึ่งผู้สื่อข่าวที่ตกเป็นเหยื่อส่วนใหญ่จะเป็นผู้สื่อข่าวต่างชาติหรือผู้สื่อข่าวท้องถิ่นที่ทำงานให้กับสำนักข่าวต่างประเทศ²¹

กลุ่มติดอาวุธได้โจมตีผู้สื่อข่าวที่ทำงานเป็นผู้สื่อข่าวท้องถิ่นซึ่งสังกัดสื่อที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสหรัฐอเมริกา รวมถึงคนขับรถ ช่างกล้อง และล่ามแปลภาษาให้กับสื่อมวลชนต่างประเทศ ด้วยระเบิดพลีชีพ การลักพาตัว การทำร้ายร่างกาย และการฆาตกรรม เนื่องจากเห็นว่าเป็นพวกทรยศไปทำงานให้กับฝ่ายศัตรู²²

ส่วนผู้สื่อข่าวต่างประเทศก็สูญเสียชีวิตด้วยเช่นเดียวกัน เนื่องจากกลุ่มติดอาวุธที่โจมตีมีทัศนคติต่อผู้สื่อข่าวต่างประเทศว่าเป็นพวกเดียวกับกองทัพสหรัฐและพันธมิตร ซึ่งมาทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหรือสายลับ ดังนั้น กลุ่มติดอาวุธจึงเห็นว่าผู้สื่อข่าวเป็นเป้าหมายของการโจมตีที่ชอบด้วยกฎหมาย²³

จะเห็นได้ว่า ทศนคติของแต่ละฝ่ายในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธต่อผู้สื่อข่าวในเชิงลบนั้นเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวและส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติตามพันธกรณีของกฎหมายของแต่ละฝ่ายในข้อพิพาททางอาวุธ ดังนั้น ทางหนึ่งที่อาจช่วยให้แต่ละฝ่ายในสถานการณ์ข้อ

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 46.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 47.

²¹ The Committee to Protect Journalists, **Getting Away with murder** [Online] Available from <http://www.cpj.org/reports/2008/04/getting-away-with-murder.php>

²² Ibid.

²³ Human Rights Watch, **A Face and a Name: Civilian Victims of Insurgent Groups in Iraq** [Online]. Available from <http://www.hrw.org/en/node/11604/section/1>

พิพาททางอาวุธปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อผู้สื่อข่าวได้ก็คือ การทำงานและการปฏิบัติตัวของผู้สื่อข่าว เช่น การเสนอข่าวอย่างเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อาจจะช่วยลดทัศนคติที่ไม่ดีจากแต่ละฝ่ายได้บ้างไม่มากนักนอຍ นอกจากนี้ ผู้สื่อข่าวเองก็ต้องให้ความเคารพต่อกฎหมายเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ผู้สื่อข่าวต้องไม่เข้าไปมีส่วนร่วมกับการสู้รบโดยตรง และไม่ใช้สื่อที่ตนมีอยู่ในการปลุกปั่นยุยงให้ประชาชนก่อความรุนแรง การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ อาชญากรรมต่อมนุษยชาติ และการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างร้ายแรง เพราะนอกจากจะก่อให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้สื่อข่าวแล้ว ยังส่งผลให้ผู้สื่อข่าวสูญเสียความคุ้มครองภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ และตกเป็นเป้าหมายในการโจมตีได้

5.1.5 ปัญหาในเรื่องความรับผิดชอบ

การละเมิดพันธกรณีตามกฎหมายเกณฑ์ต่างๆ ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนั้น นอกจากจะก่อให้เกิดความรับผิดชอบระหว่างประเทศ (International responsibility) ขึ้นกับรัฐผู้ละเมิดแล้ว²⁴ ยังทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งกระทำความผิดโดยการฝ่าฝืนกฎหมายเกณฑ์ดังกล่าวต้องรับผิดชอบในทางอาญาและถูกลงโทษด้วย²⁵ ซึ่งจะได้กล่าวตามลำดับดังนี้

5.1.5.1 ความรับผิดชอบของรัฐ

เมื่อรัฐในฐานะที่เป็นบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศสามารถมีสิทธิ และหน้าที่ตามกฎหมายระหว่างประเทศได้ รัฐก็ย่อมมีความรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศได้เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรัฐมีพันธกรณีในทางระหว่างประเทศ และการกระทำหรือละเว้นการกระทำของรัฐนั้น เป็นการฝ่าฝืนพันธกรณีเช่นนั้นซึ่งทำให้รัฐอื่นได้รับความเสียหาย รัฐที่ทำให้รัฐอื่นได้รับความเสียหายจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่าย หรือเยียวยาต่อรัฐที่ได้รับความเสียหาย ซึ่งถือเป็นหลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไป ซึ่งหลักเรื่องความรับผิดชอบของรัฐได้เคยมีการอ้างถึงในคดี Phosphates in Morocco ซึ่งศาลสถิตยยุติธรรมระหว่างประเทศได้กล่าวว่า เมื่อรัฐได้กระทำละเมิดในทางระหว่างประเทศต่ออีกรัฐหนึ่ง ย่อมเกิดความรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศระหว่างรัฐทั้งสองทันที²⁶

²⁴ Ingrid Detter, *The Law of War*, p. 413.

²⁵ จตุรนต์ ธิระวัฒน์, *กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ*, หน้า 264.

²⁶ Phosphates in Morocco, Preliminary Objections, P.C.I.J., 1938, Series A/B, No.74, p.28.

ในส่วนของความรับผิดชอบของรัฐตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนั้น เมื่อรัฐภาคีมีพันธกรณีในการให้ความเคารพต่ออนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ทั้ง 4 ฉบับและพิธีสารฉบับที่ 1²⁷ แล้ว รัฐภาคีจะต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำหรือการละเว้นการกระทำที่ถือว่าเป็นการละเมิดต่อกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญาดังกล่าว หากภาคีคู่พิพาทฝ่าฝืนบทบัญญัติของอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ทั้ง 4 ฉบับและพิธีสารฉบับที่ 1 แล้ว ก็จะต้องรับผิดชอบในการชดเชยค่าทดแทนสมควรแก่กรณี และจะต้องรับผิดชอบต่อการทำทั้งปวงซึ่งได้กระทำโดยบุคคลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกองทัพของตน²⁸

ส่วนความรับผิดชอบของรัฐตามร่างข้อบ่งชี้ว่าด้วยความรับผิดชอบของรัฐ (Draft Articles on Responsibility of States for internationally Wrongful Acts) ซึ่งยกร่างโดยคณะกรรมการกฎหมายระหว่างประเทศ (International Law Commission: I.L.C.) นั้น แม้จะยังไม่เป็นอนุสัญญาที่มีผลผูกพันทางกฎหมายภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ แต่ก็มีผลเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ได้กล่าวไว้ว่า

“หากมีการกระทำของรัฐที่ผิดกฎหมายระหว่างประเทศ ย่อมก่อให้เกิดความรับผิดชอบตามกฎหมายระหว่างประเทศ²⁹ โดยองค์ประกอบที่จะถือว่ามี การกระทำผิดของรัฐในทางระหว่างประเทศ คือ เมื่อมีการกระทำ หรือละเว้นการกระทำตามกฎหมายระหว่างประเทศ และการกระทำนั้นก่อให้เกิดการฝ่าฝืนพันธกรณีระหว่างประเทศที่รัฐนั้นมีอยู่³⁰ ถึงแม้ว่าการกระทำหรือละเว้นการกระทำดังกล่าว นั้น จะชอบด้วยกฎหมายภายในของรัฐนั้นก็ตาม รัฐก็จะยกเอาความชอบด้วยกฎหมายภายในของตน ขึ้นเป็นข้อปฏิเสธความรับผิดชอบระหว่างประเทศไม่ได้³¹”

²⁷ Common Art.1 of the Geneva Convention 1949 and Art.1 of Additional Protocol I 1977

²⁸ Art.91 of Additional Protocol I 1977

²⁹ Art. 1: Responsibility of a State for its internationally wrongful acts (Draft Articles on Responsibility of States for internationally Wrongful Acts)

“Every international wrongful act of a State entails the international responsibility of that State.”

³⁰ Art. 2: Elements of an international wrongful act of a State (Draft Articles on Responsibility of States for internationally Wrongful Acts)

“There is an international wrongful act of a State when conduct consisting of an action or omission:

(a) Is attributable to the State under international law ; and

(b) Constitutes a breach of an international obligation of the State.”

³¹ Art. 3: Characterize of an act of a State as internationally wrongful (Draft Articles on Responsibility of States for internationally Wrongful Acts)

แม้ว่ารัฐถือว่าเป็นตัวตนที่ได้ถูกจัดตั้งขึ้นและถือว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายที่มีอำนาจเต็มในการกระทำการภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม รัฐไม่อาจกระทำการใดๆ ด้วยตัวเองได้ การกระทำของรัฐจะต้องเกี่ยวข้องกับกระทำการหรือการละเว้นการกระทำของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งรัฐสามารถกระทำการได้โดยผ่านตัวแทนหรือผู้แทนของรัฐเท่านั้น กองทัพหรือกองกำลังทหารที่รัฐส่งออกไปสู้รบในดินแดนของรัฐต่างๆ จึงถือเป็นตัวแทนของรัฐในการกระทำการต่างๆ เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ของกองกำลังทหารเป็นการกระทำการภายใต้คำสั่งหรือการควบคุมของรัฐ ดังนั้น หากกองทัพหรือกองกำลังทหารของรัฐกระทำการหรือละเว้นการกระทำใดที่ละเมิดหลักเกณฑ์ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศแล้ว รัฐนั้นๆ ก็จะต้องมีความรับผิดชอบระหว่างประเทศ เนื่องจากไม่เคารพกฎเกณฑ์และปล่อยให้มีการละเมิดกฎเกณฑ์โดยบุคคลที่อยู่ภายใต้บังคับของตน เพราะฉะนั้นรัฐซึ่งคนชาติเป็นผู้เสียหายอาจดำเนินการในระดับระหว่างประเทศหรือผู้เสียหายอาจดำเนินการฟ้องร้องในศาลภายในที่มีเขตอำนาจ³²

ดังนั้น เมื่อผู้สื่อข่าวซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองดังเช่นพลเรือนภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศถูกกระทำละเมิดโดยรัฐแล้ว อาจดำเนินการฟ้องร้องศาลภายในที่มีเขตอำนาจได้

อย่างไรก็ดี หากผู้สื่อข่าวได้ดำเนินการตามช่องทางที่เปิดไว้กับองค์การภายในของรัฐนั้นแล้ว แต่ไม่ได้รับความยุติธรรมจากช่องทางเหล่านี้ รัฐเจ้าของสัญชาติของผู้สื่อข่าวอาจเข้ามาดำเนินการเรียกร้องความรับผิดชอบแทนโดยอาศัยกลไกการให้ความคุ้มครองทางการทูต (Diplomatic Protection) เมื่อได้รับการร้องขอจากคนชาติของตน

กลไกการให้ความคุ้มครองทางการทูตนั้น เป็นการอาศัยความเชื่อมโยงระหว่างรัฐซึ่งเป็นบุคคลในกฎหมายระหว่างประเทศ กับคนชาติของรัฐซึ่งเป็นบุคคลตามกฎหมายภายใน ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับคนชาติของรัฐอาจส่งผลกระทบต่อรัฐได้และทำให้รัฐเข้าเรียกร้องความรับผิดชอบแทนคนชาติของตน³³ ซึ่งผลของการที่รัฐเข้าแทนที่ผู้สื่อข่าวซึ่งเป็นคนชาติเพื่อเรียกร้องความรับผิดชอบนั้น ถือเป็นกรยกระดับข้อพิพาทขึ้นเป็นเรื่องระหว่างรัฐ รัฐที่เรียกร้องแทนที่คนชาติจะเข้ามาอยู่ในฐานะของคู่พิพาทกับ

“The characterization of an act of a State as internationally wrongful is governed by international law. Such characterization is not affected by the characterization of the same act as lawful by internal law.”

³² จตุรนต์ ธิระวัฒน์, กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ, หน้า 264.

³³ จตุรนต์ ธิระวัฒน์, กฎหมายระหว่างประเทศ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), หน้า 449.

รัฐที่เป็นต้นเหตุให้เกิดการเรียกร้อง ทั้งนี้เนื่องจากสิ่งที่รัฐเรียกร้องคือ การเคารพกฎเกณฑ์ที่ว่าคนชาติของตนต้องได้รับการปฏิบัติอย่างสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ³⁴

หลักเกณฑ์ในการที่รัฐจะให้ความคุ้มครองทางการทูตแก่คนชาติของตนได้นั้น ต้องมีองค์ประกอบดังนี้ กล่าวคือ บุคคลที่รัฐจะให้ความคุ้มครองทางการทูตจะต้องมีสัญชาติของรัฐนั้นอย่างแท้จริง โดยศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ได้วางหลักดังกล่าวไว้อย่างชัดเจนในคดี Nottebohm ว่า การที่รัฐจะให้ความคุ้มครองทางการทูตแก่ชาติของตนนั้น ต้องปรากฏว่ามีความเกี่ยวโยงอันแท้จริง (Genuine link) ระหว่างรัฐและบุคคลที่รัฐจะให้ความคุ้มครองทางการทูต³⁵ และในคำวินิจฉัยของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศในคดี Interhandel และคำวินิจฉัยของคณะอนุญาโตตุลาการในคดี Ambatielos ได้วางหลักไว้อีกว่า บุคคลที่จะขอให้มีการคุ้มครองทางการทูตจากรัฐเจ้าของสัญชาติของตนนั้นจะต้องใช้วิธีเยียวยาแห่งท้องถิ่น (Exhaustion of local remedies) ตามกฎหมายภายในของรัฐซึ่งบุคคลนั้นได้รับความเสียหายหรือไม่ได้รับความเป็นธรรมให้เสร็จสิ้นเสียก่อน และจะต้องใช้ประโยชน์จากกระบวนการพิจารณาในแต่ละชั้นเพื่อเรียกร้องสิทธิของตนอย่างเต็มที่ด้วย³⁶

อย่างไรก็ตาม การให้ความคุ้มครองทางการทูตนั้นก็มิใช่ขอบเขตจำกัดอยู่ กล่าวคือ รัฐเจ้าของสัญชาติเท่านั้นที่จะเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะให้ความคุ้มครองทางการทูตแก่คนชาติของตนหรือไม่ ซึ่งเป็นดุลยพินิจของรัฐแต่เพียงผู้เดียว³⁷ ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศไม่ได้ผูกมัดให้รัฐต้องให้ความคุ้มครองทางการทูต แม้รัฐจะมีพันธกรณีตามกฎหมายภายในว่าจะต้องให้ความคุ้มครองเช่นนั้นก็ตาม³⁸ ดังที่ศาล ICJ ได้กล่าวไว้ในคดี Barcelona Traction ว่า

“ตามกฎเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศ รัฐอาจให้ความคุ้มครองทางการทูตโดยวิธีการใดและในขอบเขตเพียงใดก็ได้ตามแต่รัฐนั้นจะเห็นสมควร เนื่องจากเป็นสิทธิของรัฐที่จะทำได้ หากบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่มีสัญชาตินั้นเห็นว่าเป็น สิทธิของตนไม่ได้รับความคุ้มครองอย่างเพียงพอในรัฐอื่น และก็ไม่สามารถเยียวยาตามกฎหมายระหว่างประเทศได้โดยตรง สิ่งนี้บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล

³⁴ เรื่องเดียวกัน.

³⁵ Nottebohm case (Liechtenstein v. Guatemala), Second Phase, I.C.J. Reports (1955), p.26.

³⁶ จุมพต สายสุนทร, กฎหมายระหว่างประเทศ เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2548), หน้า 261 – 262.

³⁷ เรื่องเดียวกัน., หน้า 241.

³⁸ Draft Article on Diplomatic Protection with commentaries, 2006, para.29.

ดังกล่าวจะทำได้ก็คือต้องพึงพากฎหมายภายในของรัฐเจ้าของสัญชาติ หากกฎหมายเช่นว่านั้นเปิดช่องให้สิทธิหรือข้อเรียกร้องของบุคคลดังกล่าวได้รับการชดเชย

ในกรณีเช่นนี้ ฝ่ายนิติบัญญัติของรัฐเจ้าของสัญชาติอาจกำหนดให้เป็นหน้าที่รัฐในการให้ความคุ้มครองแก่คนชาติของตนซึ่งอยู่ในต่างประเทศ และขณะเดียวกันก็ให้สิทธิแก่คนชาติผู้นั้นที่จะเรียกร้องให้รัฐเจ้าของสัญชาติทำหน้าที่เช่นว่านั้น อย่างไรก็ตาม รัฐเจ้าของสัญชาติเท่านั้นที่จะเป็นผู้ตัดสินใจแต่เพียงผู้เดียวว่า จะให้ความคุ้มครองแก่คนชาติของตนหรือไม่ จะให้เพียงใด และจะสิ้นสุดเมื่อไร ทั้งนี้รัฐเจ้าของสัญชาติอาจต้องนำเอาปัจจัยทางการเมืองระหว่างประเทศหรือปัจจัยอื่นๆ มาพิจารณาประกอบด้วย ซึ่งเป็นดุลพินิจของรัฐเจ้าของสัญชาติเพียงผู้เดียวที่จะพิจารณาว่าควรจะให้ความคุ้มครองทางการทูตแก่คนชาติของตนหรือไม่³⁹

แม้ว่ารัฐจะให้ความคุ้มครองทางการทูตแก่ผู้เสียหายที่เป็นคนชาติของตนแล้ว แต่คนชาติก็ไม่สามารถจะสั่งการหรือควบคุมการดำเนินการดังกล่าวได้เมื่อรัฐให้ความคุ้มครองทางการทูตแล้ว⁴⁰ และรัฐไม่มีหน้าที่ในการมอบเงินค่าเสียหายที่ตนได้รับให้แก่ผู้เสียหายแต่อย่างใด⁴¹ ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อคำนึงถึงปัจจัยทางการเมืองระหว่างประเทศแล้ว การตรวจสอบหาความจริงในคดีของผู้สื่อข่าวอาจสร้างความลำบากใจหรือสร้างความรำวอานในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐเจ้าของสัญชาติ กับรัฐซึ่งผู้สื่อข่าวได้รับความเสียหาย⁴² และจากการศึกษายังไม่พบกรณีที่รัฐให้ความคุ้มครองทางการทูตแก่ผู้สื่อข่าวแต่อย่างใด ดังนั้น จึงอาจเป็นเพียงแคความหวังเล็กๆ เท่านั้นในการที่ผู้สื่อข่าวจะได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายอย่างแท้จริง

5.1.5.2 ความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล

นอกจากรัฐจะมีความรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศแล้ว บุคคลธรรมดาหรือปัจเจกชนก็อาจจะมีความรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศที่แยกต่างหากจากรัฐด้วยเช่นกัน ซึ่งเหตุการณ์

³⁹ Case Concerning the Barcelona Traction Light and Power Company Limited (Belgium v, Spain), Second Phase, Judgment, I.C.J. Report (1970), para.78-79.

⁴⁰ Ben Saul, "The international protection of journalists in armed conflict and other violent situations," *Australian Journal of Human Rights*: 105.

⁴¹ จตุรนต์ ภิระวัฒน์, *กฎหมายระหว่างประเทศ*, หน้า 450.

⁴² Ben Saul, "The international protection of journalists in armed conflict and other violent situations," *Australian Journal of Human Rights*: 105.

สำคัญที่ชี้ให้เห็นว่า ปัจเจกบุคคลต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำอาชญากรรมระหว่างประเทศก็คือ การดำเนินคดีกับปัจเจกบุคคลซึ่งก่ออาชญากรรมระหว่างประเทศในศาลนูริมเบิร์กและศาลโตเกียว ทำให้เห็นได้ว่า นอกจากปัจเจกบุคคลจะมีสิทธิตามกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศและอนุสัญญาต่างๆ แล้ว ปัจเจกบุคคลยังต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำที่เป็นอาชญากรรมระหว่างประเทศด้วย และต่อมาหลักการนี้ได้ถูกอ้างถึงโดยศาล ICTR ซึ่งได้กล่าวไว้ในคดี Akayesu ว่า ปัจเจกบุคคลนั้นสามารถมีความผิดฐานอาชญากรรมสงครามได้ แม้ว่าบุคคลดังกล่าวจะมีได้เป็นสมาชิกของเจ้าหน้าที่ทางทหารหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลก็ตาม พลเรือนจึงสามารถกระทำผิดฐานอาชญากรรมสงครามได้⁴³ ดังนั้น ความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคลในหัวข้อนี้ก็คือ ความรับผิดชอบต่อการกระทำที่เป็นอาชญากรรมระหว่างประเทศ

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศได้สร้างพันธกรณีให้ปัจเจกบุคคลมีความรับผิดชอบในการกระทำที่เป็นอาชญากรรมระหว่างประเทศ เช่น อาชญากรรมสงคราม โดยในอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 ได้กำหนดว่า หากปรากฏชัดว่ามีการละเมิดแล้ว ภาคี่คู่พิพาทจะต้องจัดการให้การละเมิดนั้นสิ้นสุดลง และกำจัดการละเมิดนั้นภายในเวลาสั้นที่สุดเท่าที่จะทำได้⁴⁴ รวมทั้งมีพันธกรณีที่จะต้องค้นหาตัวผู้ต้องหาว่าได้กระทำความผิดหรือได้สั่งการให้กระทำการละเมิดร้ายแรงนั้น และจะต้องนำตัวบุคคลเหล่านี้ไม่ว่าจะมีสัญชาติใดขึ้นศาลของตน หรืออาจส่งตัวบุคคลนั้นไปให้อัครภาคีอีกฝ่ายหนึ่งที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาคดีก็ได้ แต่อัครภาคีฝ่ายนั้นจะต้องแสดงว่ามีข้อมูลเพียงพอ⁴⁵ ดังนั้น ปัจเจกบุคคลผู้ละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างร้ายแรงจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาและถูกตัดสินลงโทษ โดยอาศัยสถาบันทางการศาลเป็นองค์หลักในการดำเนินการ

อย่างไรก็ดี มาตรการในการลงโทษตามอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ยังคงเป็นระบบที่อ่อนแออยู่ เนื่องจากในทางปฏิบัติรัฐภาคีซึ่งไม่ได้เข้าร่วมในการพิพาทกันทางอาชญากรรมยังคงลังเลที่จะปฏิบัติตามพันธกรณีข้างต้นในการนำตัวจำเลยหรือผู้ต้องหามาได้สวน⁴⁶ และรัฐยังคงลังเลที่จะลงโทษคนของตัวเอง

⁴³ ICTR, Prosecutor v. Jean – Paul Akayasu, Case No. ICTR-96-4-T, Judgment, 2 September 1998, para. 630 – 634.

⁴⁴ Art. 149 of the Forth Geneva Convention 1949

⁴⁵ Art. 146 of the Forth Geneva Convention 1949

⁴⁶ John F. Murphy, International Crimes, vol.2, in Oscar Schacher and Christopher C. Joyner ed. United Nations Legal Order, (Cambridge: CU press), p.1013.

จากการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ อีกทั้งศาลก็รู้สึกลำบากใจเช่นกันที่จะแสดงออก
 อย่างเป็นอิสระต่อฐานการเมืองของรัฐบาลของตนที่เกี่ยวข้อง⁴⁷

ความอ่อนแอของระบบในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษสามารถยืนยันได้จาก สถิติการกระทำ
 ละเมิดที่เกิดขึ้นกว่าร้อยละ 80 ของคดีทั้งหมด ไม่มีการสืบสวนสอบสวนอย่างจริงจังจากทางภาครัฐ⁴⁸ ไม่
 มีการสอบสวนเพื่อหาตัวฆาตกรว่าเป็นใคร โดยเฉพาะในประเทศอิรักซึ่งเป็นพื้นที่ที่น่ากังวลที่สุดใน
 ขณะนี้ ไม่มีการนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีเลยสักคดีเดียว⁴⁹ เนื่องจากกองกำลังสหรัฐในอิรักล้มเหลว
 ในการสอบสวนการเสียชีวิตของสื่อมวลชนอย่างเหมาะสมและโดยเร็ว รวมถึงการไต่สวนอย่างเปิดเผย
 และเผยแพร่ข้อมูลเพื่อพิสูจน์ความรับผิดชอบ ทำให้สถาบันความปลอดภัยในการทำข่าวระหว่างประเทศ
 (INSI) ได้เรียกร้องให้กองทัพและองค์กรที่เกี่ยวข้องในประเทศอิรักเปิดการไต่สวนคดีที่ผู้สื่อข่าวถูก
 ฆาตกรรม⁵⁰

การที่ไม่มีการสอบสวนและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษนั้น อาจเป็นเพราะผู้กระทำการ
 ส่วนใหญ่ของรัฐมักจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับการยกเว้นโทษ (Impunity) ส่วนในกรณีของ
 ตัวตนที่มีใช้รัฐก็มักจะหลบหนีไปได้หรือขาดพยานหลักฐานในการเอาผิด ทำให้ผู้กระทำความผิดยัง
 ลอยนวลอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้น แม้ว่ารัฐภาคีจะมีบทบัญญัติกฎหมายภายในประเทศของตนอย่าง
 เพียงพอ แต่หากไม่นำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีแล้ว ก็จะส่งผลให้เป็นการเปิดโอกาสให้ยังคงมี
 การกระทำความผิดต่อไปหรือกระทำความผิดเพิ่มขึ้นอีก

⁴⁷ Jacques Verhaegen, "Legal Obstacles to Prosecution of Breaches of Humanitarian Law," *International Review of the Red Cross* 261 (November – December 1987): 607-620.

⁴⁸ The Committee to Protect Journalists, **Journalists Killed-Statistics** [Online]. Available from <http://www.cpj.org/killed/>

⁴⁹ Office of the High Commissioner for Human Rights, **Protection journalist in armed conflicts** [Online], 22 June 2010. Available from <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/ProtectionJournalistsinarmedconflicts.aspx>; The Committee to Protect Journalists, **Impunity in Murder Cases** [Online]. Available from <http://www.cpj.org/killed/mideast/iraq/>

⁵⁰ International News Safety Institute, **Killing the Messenger Report of the Global Inquiry by the International News Safety Institute into the Protection of Journalists** [Online]. Available from <http://www.newssafety.com/images/pdf/KillingtheMessenger.pdf>

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า การขาดเจตจำนงทางการเมือง (Lack of political will) ของรัฐ และการขาดความสามารถในการปฏิบัติตามพันธกรณีทางกฎหมายของแต่ละฝ่ายในข้อพิพาททางอาวุธ ทั้งรัฐและตัวตนที่มีใช้รัฐ⁵¹ รวมถึงทัศนคติของแต่ละฝ่ายไม่ว่าจะเป็นกองทัพ พลรบ หรือกลุ่มกบฏ กลุ่มก่อการร้ายที่มีต่อผู้สื่อข่าว กลไกคณะกรรมการสืบหาข้อเท็จจริงที่มีอยู่ในการควบคุมดูแลให้ปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ก็ไม่สามารถใช้งานได้จริง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธทั้งสิ้น

เมื่อได้ทราบถึงปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ โดยเฉพาะกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศแล้ว ในหัวข้อต่อไปจะเป็นการศึกษาหาแนวทางมาช่วยในการแก้ปัญหาดังกล่าว

5.2 แนวทางในการแก้ไขปัญหากการบังคับใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ

จากการที่ได้ศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ในหัวข้อนี้จะเป็นการศึกษาหาแนวทางที่เป็นมาตรการและกลไกทางกฎหมายอื่นๆ ทั้งในระดับระหว่างประเทศ ภูมิภาค และภายในประเทศ เพื่อนำมาเสริมให้การบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 มาตรการที่จะช่วยส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมาย

มาตรการที่จะช่วยส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธมีดังนี้

5.2.1.1 การบังคับใช้ข้อมติที่ 1738 ของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ

⁵¹ International Committee of Red Cross, *Improving Compliance with International Humanitarian Law*. In *Background prepared for Informal High – Level Expert meeting on Current Challenges to International Humanitarian Law*, Cambridge, 2004.

หนทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาเรื่องการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาชญากรรมก็คือ การบังคับใช้ข้อมติที่ 1738 ของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ เนื่องจากเป็นที่แน่ชัดแล้วว่าข้อมติที่ 1738 มีผลผูกพันรัฐสมาชิกแห่งองค์การสหประชาชาติภายใต้ข้อ 25 ของกฎบัตร รัฐสมาชิกจึงต้องให้ความเคารพและปฏิบัติตาม การบังคับใช้ข้อมติที่ 1738 นี้ ยังช่วยแก้ปัญหาในกรณีที่รัฐนั้นมิได้เป็นภาคีพิธีสารฉบับที่ 1 และ 2 ด้วย เนื่องจากมติฉบับนี้ได้แสดงให้เห็นว่าหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองผู้สื่อข่าวตามข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 สามารถปรับใช้ได้ สถานการณ์ข้อพิพาททางอาชญากรรมที่เกิดขึ้นทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นข้อพิพาททางอาชญากรรมระหว่างประเทศหรือข้อพิพาททางอาชญากรรมภายในประเทศ และยังมีเนื้อหาที่กล่าวถึงการให้คุ้มครองทรัพย์สินที่ใช้ในการปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าวไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งยังเรียกร้องให้ทุกฝ่ายในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาชญากรรมเคารพความเป็นอิสระตามวิชาชีพและสิทธิของผู้สื่อข่าว สื่อมวลชน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า ข้อมติที่ 1738 นี้มีการให้ความคุ้มครองที่ครอบคลุมทั้งตัวบุคคล ทรัพย์สิน และสิทธิเสรีภาพในการทำงานของผู้สื่อข่าว

ดังนั้น หากมีการบังคับใช้ข้อมติที่ 1738 ของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติและรัฐสมาชิกให้ความเคารพและปฏิบัติตามแล้ว จะเป็นทางหนึ่งในการแก้ปัญหาเรื่องการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาชญากรรมได้ดียิ่งขึ้น

5.2.1.2 การสนับสนุนให้รัฐเข้าเป็นภาคีพิธีสารฉบับที่ 1 และ 2

การสนับสนุนให้รัฐที่ลงนามแล้วหรือยังไม่ได้ลงนามพิธีสารฉบับที่ 1 และ 2 ให้สัตยาบันพิธีสารทั้ง 2 ฉบับ เพื่อให้กฎเกณฑ์ของพิธีสารมีผลบังคับใช้ได้ถึงในระดับภายในประเทศอันจะได้ครอบคลุมทั้งรัฐและตัวคนที่มิใช่รัฐ ซึ่งอาจเป็นหนทางหนึ่งที่จะลดปัญหาการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาชญากรรมได้ โดยเฉพาะประเทศอิรักซึ่งเป็นประเทศที่มีผู้สื่อข่าวเสียชีวิตมากที่สุดหรือประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้ส่งกองกำลังทหารที่รัฐออกไปสู้รบในดินแดนของรัฐต่างๆ ก็มีการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวในรูปแบบต่างๆ อยู่อย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นในประเทศอิรักหรืออัฟกานิสถาน ซึ่งสหรัฐอเมริกาถือเป็นสมาชิกถาวรขององค์การสหประชาชาติก็ควรที่จะเข้าเป็นภาคีพิธีสารฉบับที่ 1 และ 2 เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับประเทศอื่นๆ

5.2.1.3 การสนับสนุนให้ตัวตที่มีใช้รัฐปรับใช้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

ข้อ 96(3) แห่งพิธีสารฉบับที่ 1⁵² ได้เปิดช่องให้เจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนที่กำลังต่อสู้เพื่อต่อต้านการปกครองแบบอาณานิคม หรือการครอบครองโดยชนต่างด้าว หรือเพื่อต่อต้านระบอบที่แบ่งผิว ได้ทำคำประกาศฝ่ายเดียวไปยังผู้เก็บรักษาอนุสัญญา เพื่อแสดงความประสงค์ที่จะใช้อนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารเพิ่มเติม ซึ่งจะทำให้เจ้าหน้าที่ดังกล่าวได้รับสิทธิและพันธกรณีเช่นเดียวกับกรณีของอัศวาคีผู้ทำสัญญาของอนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารฉบับนี้ด้วย ดังนั้น เมื่อกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศได้เปิดช่องทางให้ตัวตที่มีใช้รัฐสามารถผูกพันตามพันธกรณีของกฎหมายได้ ก็ควรมีการสนับสนุนให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้ทำคำประกาศฝ่ายเดียวอันจะส่งผลให้ตัวตที่มีใช้รัฐอยู่ภายใต้ข้อจำกัด และเงื่อนไขของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ซึ่งถือเป็นอีกทางหนึ่งที่จะลดความเสียหายอันอาจส่งผลกระทบต่อพลเรือนผู้บริสุทธิ์รวมถึงผู้สื่อข่าวได้

ส่วนในกรณีที่เป็นกรณีพิพาททางอาวุธที่ไม่มีลักษณะระหว่างประเทศนั้น การเปิดโอกาสให้ตัวตที่มีใช้รัฐแสดงความยินยอมเข้าผูกพันในกฎเกณฑ์ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ เป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศบังคับใช้กับตัวตที่มีใช้รัฐได้ โดยทำในรูปแบบของข้อตกลงพิเศษ (Special Agreements) ระหว่างรัฐกับตัวตที่มีใช้รัฐ ซึ่งจะทำให้รัฐและตัวตที่มีใช้รัฐอยู่ภายใต้พันธกรณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างเท่าเทียมกัน หรืออาจทำในรูปแบบของคำประกาศฝ่ายเดียว (Unilateral Declaration) โดยให้คำมั่นว่าจะปฏิบัติตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ในกรณีที่รัฐไม่เต็มใจที่จะกระทำเป็นข้อตกลงพิเศษกับตัวตที่มีใช้รัฐ นอกจากนี้ ควรมีการสนับสนุนให้ตัวตที่มีใช้รัฐเหล่านี้บัญญัติหลักกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศลงในกฎระเบียบภายในองค์กรของตนด้วย⁵³ อย่างไรก็ตาม หากปราศจากแรงกระตุ้นหรือสิ่งจูงใจในการอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เหล่านี้ ตัวตที่มีใช้รัฐอาจไม่ต้องการที่จะปรับใช้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศได้ ดังนั้น อาจจูงใจกลุ่มบุคคลเหล่านี้โดยให้สถานะเหมือนกับที่พลรบได้ หรือนิรโทษกรรมสมาชิกของกลุ่มกรณีมีส่วนร่วมในการสู้รบ เว้นแต่การกระทำนั้นเป็นความผิดฐานอาชกรรมสงครามหรือละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมอย่างร้ายแรง⁵⁴ และในยามสันติควรมีการเผยแพร่กฎเกณฑ์ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศตั้งแต่เนิ่นๆ ก่อนที่เหตุพิพาททางอาวุธจะอุบัติขึ้น เพื่อให้ตัวตที่มีใช้รัฐ

⁵² Art.96(3) of the Addition Protocol I 1977

⁵³ Michelle L. Mack, Compliance with International Humanitarian Law by Non – State Actors in Non – International Armed Conflicts [Online], November 2002. Available from <http://www.ihlresearch.org>

⁵⁴ Ibid.

ตระหนักถึงความสำคัญของกฎเกณฑ์ดังกล่าว และอาจช่วยควบคุมการละเมิดพันธกรณีของกฎหมายในช่วงเวลาที่เกิดการพิพาททางอาวุธได้

5.2.1.4 ความพร้อมของบทบัญญัติกฎหมายภายใน

ผู้รายงานพิเศษแห่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติในการส่งเสริมและให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกเกี่ยวกับความปลอดภัย ได้เคยเสนอแนะมาตรการภายในประเทศไว้ในรายงานเมื่อวันที่ 30 เมษายน ปี 2009 ว่า รัฐบาลควรจะแปลกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของผู้สื่อข่าวไม่ว่าจะเป็นสนธิสัญญาหรือการประชุมในระดับระหว่างประเทศ รวมทั้งมีกฎเกณฑ์ที่เป็นรูปธรรมทั้งในระดับนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการเพื่อให้ผู้สื่อข่าวได้รับความปลอดภัยดีขึ้น โดยกฎเกณฑ์ดังกล่าวควรจะคุ้มครองผู้สื่อข่าวและสื่อมวลชนทุกสถานการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างที่มีการพิพาททางอาวุธ⁵⁵

หลักกฎหมายภายในของแต่ละประเทศถือว่ามีความสำคัญในการที่จะทำให้การคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น เนื่องจากกฎหมายภายในสามารถใช้บังคับได้กับบุคคลที่อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของรัฐโดยตรง เช่น ในพระราชบัญญัติอนุสัญญาเจนีวาของประเทศไอร์แลนด์ (Ireland's Geneva Conventions Act as amended) ได้ระบุว่า “การละเมิดมาตรา 79 ของพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ถือว่าเป็นการกระทำผิดกฎหมายที่ต้องได้รับโทษ” ซึ่งการไม่มีกฎหมายภายในประเทศก่อให้เกิดอุปสรรคในการเอาผิดกับบุคคลที่ละเมิดต่อกฎหมาย การตรากฎหมายภายในเพื่อใช้บังคับจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเราไม่สามารถลงโทษบุคคลที่กระทำผิดในศาลภายในได้ หากรัฐนั้นไม่ได้ตรากฎหมายภายในขึ้นเพื่อใช้บังคับ ซึ่งเป็นไปตามหลัก ไม่มีกฎหมาย ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ (nulla poena sine lege)

นอกจากนี้ กฎหมายภายในจะเป็นตัวกำหนดการดำเนินการต่างๆ เช่น ความร่วมมือทางอาญาระหว่างประเทศ การส่งผู้ร้ายข้ามแดน การกำหนดเขตอำนาจศาลในการดำเนินคดี เช่น กรณีของนาย Terry Lloyd ผู้สื่อข่าวของสำนักข่าว ITN ประเทศอังกฤษ ซึ่งเสียชีวิตจากการยิงต่อสู้ระหว่างกองกำลังสหรัฐฯ กับกองกำลังอิรัก เมื่อเดือนมีนาคม ปี 2003 ขณะขับรถมุ่งหน้าไปทำข่าวที่เมืองบาสรา ประเทศ

⁵⁵ Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression. A/HRC/11/4 of 30 April 2009, para. 64-65.

อิรัก คดีจึงเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศอังกฤษ เนื่องจากนาย Terry Lloyd มีสัญชาติอังกฤษ เพื่อให้ นำตัวพลรบสหรัฐฯ ที่เกี่ยวข้องกับกรฆ่าตกรรมมาดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติอนุสัญญาเจนีวา ปี 1957 ในส่วนที่ 1 ซึ่งเป็นข้อบทที่ว่าด้วยการลงโทษผู้กระทำความผิดต่ออนุสัญญา แม้ในท้ายที่สุดพยานหลักฐานไม่เพียงพอในการดำเนินคดีต่อไปก็ตาม แต่การที่มีกฎหมายภายในประเทศแสดงให้เห็นว่า ผู้เสียหายสามารถอาศัยกลไกภายในประเทศเพื่อดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเมื่อมีการละเมิดพันธกรณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ และการมีกฎหมายภายในยังช่วยทำให้กฎเกณฑ์มีผลใช้บังคับกับตัวตนที่ไม่ใช่รัฐด้วย

5.2.1.5 ความร่วมมือภายในประเทศ

ความร่วมมือที่เกิดขึ้นภายในประเทศก็ถือเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยอาจเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชนในการกำหนดนโยบายหรือแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ดังตัวอย่างที่ได้เคยกล่าวถึงไปแล้วก็คือ หนังสือปกเขียวของกระทรวงกลาโหมอังกฤษ (The Green Book of The British Ministry of Defence, 2006) ที่จัดทำขึ้นจากการประชุมร่วมกันระหว่างสื่อมวลชนองค์กรทางด้านสื่อสารมวลชน และกระทรวงกลาโหมอังกฤษเมื่อปี 2006 ซึ่งเป็นหนังสือที่กำหนดแนวทางและวิธีปฏิบัติที่กระทรวงกลาโหมอังกฤษจะใช้ในการทำงานระหว่างกองทัพกับสื่อมวลชนในพื้นที่ที่มีการพิพาทกันทางอาวุธ ตัวอย่างของหนังสือปกเขียวของกระทรวงกลาโหมอังกฤษนี้ แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือในระดับภายในรัฐของประเทศอังกฤษที่ได้ออกแนวทางและวิธีปฏิบัติขึ้นมาเพื่อคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ ซึ่งหากความร่วมมือเช่นนี้เกิดขึ้นในประเทศอื่นๆ ด้วย ก็จะทำให้พันธกรณีในการคุ้มครองผู้สื่อข่าวสัมฤทธิ์ผลมากขึ้น

นอกจากการส่งเสริมให้พลรบปฏิบัติตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศแล้ว ตัวผู้สื่อข่าวที่ต้องเข้าไปปฏิบัติงานในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ ก็จำเป็นต้องทราบและเข้าใจหลักการของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศด้วย เนื่องจากการเข้าไปปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าวในพื้นที่ที่มีการสู้รบเกิดขึ้นนั้น จำเป็นที่ต้องพร้อมรับกับอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับตน ผู้สื่อข่าวจำนวนมากที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อเตรียมตัวในการเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่มีการสู้รบ และมีผู้สื่อข่าวไม่มากนักที่จะทราบถึงสิทธิที่ตนมีตามกฎหมายระหว่างประเทศและไม่มีความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่ปรับใช้ในระหว่างการพิพาททางอาวุธ ดังนั้น การฝึกอบรมและให้ความรู้ในส่วนของกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องให้แก่ผู้สื่อข่าวที่จะเข้าไปปฏิบัติงานในสถานการณ์ดังกล่าวจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งรัฐอาจร่วมมือกับสำนักข่าวภายในประเทศในการจัดการฝึกอบรม เพื่อผู้สื่อข่าวจะได้ไม่กระทำการใดๆ ที่ขัด

หรือแย้งกับกฎเกณฑ์ดังกล่าวที่สื่อเสียงต่อการตกเป็นเป้าหมายในการโจมตี ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นเรื่องสำคัญที่อาจจะทำให้ผู้สื่อข่าวสามารถเอาตัวรอดจากสถานการณ์อันตรายเช่นว่านั้นได้

5.2.2 การใช้กลไกของศาลระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ

การแก้ไขปัญหาในเรื่องความรับผิดชอบของรัฐ และปัจเจกบุคคลในกรณีที่เกิดการละเมิดต่อผู้สื่อข่าว อาจมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ 2 แนวทาง คือ การอาศัยกลไกในระดับภูมิภาค โดยเฉพาะระบบศาลสิทธิมนุษยชนในกรณีที่เป็นความรับผิดชอบของรัฐ และการใช้กลไกของศาลอาญาระหว่างประเทศในกรณีของปัจเจกบุคคล โดยจะได้กล่าวเป็นลำดับดังต่อไปนี้

5.2.2.1 การใช้กลไกของศาลสิทธิมนุษยชนในระดับภูมิภาค

นอกเหนือจากกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศแล้ว ความคุ้มครองที่ได้รับจากกฎหมายสิทธิมนุษยชน ทำให้ผู้สื่อข่าวผู้ตกเป็นเหยื่อของการละเมิดมีโอกาสที่จะได้รับการชดเชย และได้รับความเป็นธรรมยิ่งขึ้น เนื่องจากเราต้องไม่ลืมว่ากฎเกณฑ์ของสิทธิมนุษยชนและกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนั้นมีความคาบเกี่ยวกันอย่างใกล้ชิด เนื่องจากสิทธิมนุษยชนบางประเภทจะต้องได้รับความคุ้มครองตลอดเวลาในทุกสถานการณ์ซึ่งไม่อาจถูกยกเว้นได้แม้ในสภาวะสงคราม อาทิ สิทธิที่จะมีชีวิต ข้อห้ามการทรมานและข้อห้ามการลงโทษหรือการปฏิบัติอย่างมิใช่มนุษย์ เป็นต้น สิทธิขั้นพื้นฐานเหล่านี้ รัฐจะต้องผูกพัน เคารพ และปฏิบัติตามในทุกสถานการณ์ไม่ว่าจะเป็นยามสงครามหรือยามสันติ

เมื่อมีการจัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ เช่น ระบบของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกาที่ให้ผู้สื่อข่าวสามารถไปยื่นร้องเรียนได้ที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกา หรือศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้สื่อข่าวสามารถฟ้องคดีเองได้ด้วยโดยไม่ต้องอาศัยกลไกการให้ความคุ้มครองทางการทูต ทำให้ผู้เสียหายมีช่องทางให้ดำเนินการฟ้องร้องได้มากขึ้นเมื่อรัฐภาคีละเมิดกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในตราสารสิทธิมนุษยชนของภูมิภาคนั้นๆ

อย่างที่ทราบแล้วว่า ในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาชญากรรมที่ต่อนำมาปรับใช้ก็คือกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศในฐานะที่เป็น *lex specialis* แต่จากคดีของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปบางคดีได้แสดงให้เห็นว่า ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปได้นำกฎหมายสิทธิมนุษยชน (*lex generalis*) มาวินิจฉัยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสถานการณ์ที่เป็นข้อพิพาททางอาชญากรรมอันไม่มี

ลักษณะระหว่างประเทศ ตัวอย่างเช่น คดี Isayeva and others ซึ่งเป็นสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ อันไม่มีลักษณะระหว่างประเทศที่เกิดในเชเชน (Chechen) * ซึ่งศาลได้นำหลักเกณฑ์ในอนุสัญญายุโรป ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาปรับใช้ โดยมีได้กล่าวอ้างถึงกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศแต่อย่างใด⁵⁶ ในคดีนี้เป็นเหตุการณ์ที่เครื่องบินรบของรัสเซียได้โจมตีขบวนรถเป็นเหตุให้พลเรือนเสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บ โดยรัฐบาลรัสเซียโต้แย้งว่านักบินของตนได้เล็งเป้าหมายไปยังรถบรรทุกซึ่งมีกลุ่มติดอาวุธที่ได้ ยิงปืนเข้าใส่เครื่องบินรบ แต่เมื่อพิจารณาจากพยานหลักฐานต่างๆ ปรากฏว่า ไม่มีรถบรรทุกดังเช่นที่ รัฐบาลรัสเซียกล่าวอ้างและเครื่องบินรบก็ไม่ได้ถูกยิงเข้าใส่แต่อย่างใด⁵⁷ ซึ่งในคดีนี้ศาลได้วินิจฉัยว่าการ กระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดสิทธิในชีวิตรตามข้อ 2 แห่งอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และให้ รัฐบาลรัสเซียชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย

ดังนั้น การพึ่งพากลไกของศาลสิทธิมนุษยชนในระดับภูมิภาคก็อาจถือเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะ ทำให้ผู้เสียหายในภูมิภาคนี้สามารถได้รับความยุติธรรมและการเยียวยาตามกระบวนการของกฎหมาย จากการกระทำละเมิดของรัฐภาคีได้ในลำดับหนึ่ง แต่การอาศัยกลไกของศาลสิทธิมนุษยชนในระดับ ภูมิภาคนี้ ยังมีข้อจำกัดในเรื่องเขตอำนาจของศาลอยู่ เนื่องจากเป็นกลไกทางศาลในการพิจารณาคดีที่ เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในระดับภูมิภาคเท่านั้น และคดีที่ศาลมีอำนาจพิจารณาได้ ก็จำกัด อยู่เฉพาะคดีที่รัฐภาคีละเมิดพันธกรณีที่กำหนดไว้ในตราสารสิทธิมนุษยชน มิใช่อนุสัญญาเจเนีวาแต่ อย่างไม่⁵⁸ นอกจากนี้ คดีที่ศาลสิทธิมนุษยชนได้เคยพิจารณาคณะกระทำละเมิดสิทธิมนุษยชนใน สถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธภายในประเทศ ก็ยังปรากฏอีกด้วยว่าเป็นกรณีที่รัฐภาคีไม่ยอมรับว่า สถานการณ์ที่เกิดขึ้นมีลักษณะเป็นข้อพิพาททางอาวุธภายในประเทศที่ต้องนำกฎหมายมนุษยธรรม

* อย่างไรก็ตาม รัสเซียไม่ยอมรับว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นข้อพิพาททางอาวุธภายในประเทศและปฏิเสธ การปรับใช้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศกับสถานการณ์ดังกล่าว, see, William Abresch, "A Human Rights Law of Internal Armed Conflict: The European Court of Human Rights in Chechnya," *European Journal of International Law* 16, 4 (2005): 756.

⁵⁶ ECHR, Isayeva, Yusupova and Bazayeva v. Russia, Case No.57947/00, 58948/00 and 57949/00, 24 February 2005 cited in Noam Lubell, "Challenges in applying human rights law to armed conflict," *International Review of the Red Cross* 87, 860 (December 2005): 742.

⁵⁷ Ibid.,p.743-744.

⁵⁸ Las Palmeras Case, Preliminary Objection, 4 February 2000, ACHR Reports, Series C, No. 67, para. 33 cited in Theodor Meron, *The Humanization of International Law* (Leiden: Martinus Nijhoff, 2006), p.55.

ระหว่างประเทศมาปรับใช้กับกรณี⁵⁹ เพราะฉะนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า มิใช่สถานการณ์ข้อพิพาททางอาชญากรรมจะอยู่ในขอบเขตการพิจารณาของศาลสิทธิมนุษยชนในระดับภูมิภาคได้

5.2.2.2 การใช้กลไกของศาลอาญาระหว่างประเทศ

ปัจเจกบุคคลผู้ละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจะต้องรับผิดชอบในทางอาญา และถูกตัดสินลงโทษ โดยอาศัยสถาบันทางการศาลเป็นองค์กรหลักในการดำเนินการ ซึ่งการลงโทษอาชญากรรมสงครามอาจตกอยู่ภายใต้เขตอำนาจของศาลภายในและศาลระหว่างประเทศ⁶⁰ แต่อย่างไรก็ตาม กล่าวมาแล้วว่า ในทางปฏิบัติรัฐภาคีซึ่งไม่ได้เข้าร่วมในการพิพาทกันทางอาชญากรรมยังคงลังเลที่จะปฏิบัติตามข้อผูกพันข้างต้นในการนำตัวจำเลยหรือผู้ต้องหามาได้ส่วน ทำให้ผู้กระทำความผิดยังคงลอยนวลอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้น การแก้ปัญหาในเรื่องนี้จึงต้องอาศัยกลไกระดับระหว่างประเทศ คือ การใช้กลไกของศาลอาญาระหว่างประเทศ

ศาลอาญาระหว่างประเทศเป็นศาลที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเสริมกลไกและกระบวนการยุติธรรมของศาลภายในประเทศ เพื่อให้การนำตัวบุคคลมาสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งศาลอาญาระหว่างประเทศจะใช้เขตอำนาจศาลได้ก็ต่อเมื่อรัฐภาคีนั้นไม่สามารถหรือไม่สมัครใจที่จะดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดอาชญากรรมที่อยู่ในเขตศาล ศาลอาญาระหว่างประเทศจะมีเขตอำนาจเหนืออาชญากรรมร้ายแรงที่ส่งผลกระทบต่อสันติภาพและความมั่นคงของมนุษยชาติทั้งหมด โดยศาลอาญาระหว่างประเทศมีเขตอำนาจเหนือความผิด 4 ประการ กล่าวคือ อาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) อาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ (Crimes against humanity) อาชญากรรมสงคราม (War crimes) และอาชญากรรมรุกราน (Aggression) (ความผิดฐานอาชญากรรมรุกรานนี้ ศาลจะสามารถใช้เขตอำนาจเหนือได้ต่อเมื่อมีการกำหนดคำนิยามอาชญากรรมดังกล่าวแล้วเท่านั้น) โดยช่องทางในการเสนอคดีขึ้นสู่ศาลอาญาระหว่างประเทศมีอยู่ 3 ทางด้วยกัน กล่าวคือ การเสนอคดีโดยรัฐภาคี การเสนอคดีโดยคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ และกรณีที่ยกการของศาลอาญาระหว่างประเทศเป็นผู้เริ่มสอบสวนและดำเนินคดี

⁵⁹ William Abresch, "A Human Rights Law of Internal Armed Conflict: The European Court of Human Rights in Chechnya," *European Journal of International Law*: 756.

⁶⁰ จตุรนต์ ธีระวัฒน์, *กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ*, หน้า 269.

ในข้อ 8 ของธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ⁶¹ ได้กำหนดการกระทำอันเป็นความผิดฐานอาชญากรรมสงครามไว้ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าหมายถึง

1. การละเมิดอย่างร้ายแรงต่ออนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ซึ่งได้แก่การกระทำใดๆ ต่อบุคคลหรือทรัพย์สินที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้บทบัญญัติของอนุสัญญาเจนีวาทั้ง 4 ฉบับที่เกี่ยวข้อง
2. การละเมิดอย่างร้ายแรงอื่นๆ ต่อกฎหมายและจารีตประเพณีที่ใช้บังคับในการพิพาทกันทางอาวุธระหว่างประเทศภายในกรอบของกฎหมายระหว่างประเทศ
3. ในกรณีพิพาทกันทางอาวุธที่มีได้มีลักษณะระหว่างประเทศ การละเมิดอย่างร้ายแรงต่อข้อ 3 ร่วมของอนุสัญญาเจนีวาทั้ง 4 ฉบับ ซึ่งได้แก่การกระทำใดๆ ที่ได้กระทำต่อบุคคลที่มีมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในความเป็นปฏิปักษ์ รวมทั้งบุคคลในกองทัพซึ่งได้วางอาวุธของตนและผู้ที่ถูกจากการสู้รบเนื่องจากป่วยไข้ บาดเจ็บ หรือถูกคุมขัง หรือสาเหตุอื่น
4. การละเมิดอย่างร้ายแรงอื่นๆ ต่อกฎหมายและจารีตประเพณีที่ใช้บังคับในการพิพาทกันทางอาวุธที่มีได้มีลักษณะระหว่างประเทศ ซึ่งอยู่ในกรอบของกฎหมายระหว่างประเทศที่มีอยู่แล้ว

เมื่อผู้สื่อข่าวในฐานะที่เป็นพลเรือนและทรัพย์สินของผู้สื่อข่าวในฐานะที่เป็นทรัพย์สินของพลเรือนอยู่ภายใต้ความคุ้มครองของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ การกระทำละเมิดอย่างร้ายแรงต่อผู้สื่อข่าวและทรัพย์สินของผู้สื่อข่าวจึงถือเป็นอาชญากรรมสงคราม ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจที่สามารถดำเนินคดีได้ในศาลอาญาระหว่างประเทศ โดยในข้อ 8 ของธรรมนูญกรุงโรมนั้น ให้อำนาจแก่ศาลอาญาระหว่างประเทศในการพิจารณาคดีอาชญากรรมสงคราม (War crimes) ทั้งที่เป็นการกระทำความคิดในระหว่างที่เกิดกรณีพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศ ซึ่งความขัดแย้งเหล่านี้ได้รับการรับรองโดยสนธิสัญญาระหว่างประเทศ และกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ นอกจากนี้แล้วธรรมนูญกรุงโรมยังได้ยืนยันถึงพัฒนาการในระยะหลังของกฎหมายระหว่างประเทศ โดยอำนาจแก่ศาลอาญาระหว่างประเทศพิจารณาคดีที่อาชญากรรมสงครามได้กระทำลงในกรณีพิพาททางอาวุธภายในประเทศ เช่น กรณีของสงครามกลางเมือง ซึ่งในยุคปัจจุบันเป็นกรณีขัดแย้งที่เกิดขึ้นบ่อยที่สุด

กรณีของศาลอาญาระหว่างประเทศจะใช้เขตอำนาจศาลได้ก็ต่อเมื่อรัฐภาคีนั้นไม่สามารถหรือไม่สมัครใจที่จะดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดอาชญากรรมสงครามที่อยู่ในเขตศาลของตน แต่มิใช่เป็นเรื่องของการใช้เขตอำนาจซ้อนกันหรือเหนือกว่ากันแต่ประการใด ซึ่งธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญา

⁶¹ Art.8 of the Rome Statute of the International Criminal Court

ระหว่างประเทศ ได้กำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของบุคคล (Individual criminal responsibility) ไว้ในข้อ 25 แห่งธรรมนูญศาล⁶²ว่า

1. ให้ศาลฯ มีเขตอำนาจเหนือบุคคลธรรมดาตามธรรมนูญศาลฯ นี้
2. บุคคลใดที่ก่ออาชญากรรมภายในเขตอำนาจศาล บุคคลนั้นต้องรับผิดชอบในการกระทำของตน และอาจต้องได้รับโทษตามธรรมนูญศาลฯ นี้
3. ตามธรรมนูญศาลฯ นี้ บุคคลต้องรับผิดชอบทางอาญาและอาจต้องได้รับโทษในอาชญากรรมภายในเขตอำนาจ หากบุคคลนั้น
 - (ก) ประกอบอาชญากรรมเช่นว่า ไม่ว่าจะกระทำคนเดียว ร่วมกระทำกับบุคคลอื่น หรือผ่านทางบุคคลอื่น ไม่ว่าจะบุคคลอื่นดังกล่าวจะต้องมีความรับผิดชอบทางอาญาหรือไม่ก็ตาม
 - (ข) สั่งการ ขอร้อง หรือชักจูง ให้มีการประกอบอาชญากรรมเช่นว่า ซึ่งได้เกิดขึ้นจริงหรือถึงขั้นพยายามแล้ว
 - (ค) ให้การสนับสนุน ยุยง หรือช่วยเหลืออื่นใด ในการประกอบอาชญากรรม หรือพยายามประกอบอาชญากรรม รวมทั้งหาวิธีการสำหรับการประกอบอาชญากรรม เพื่อความมุ่งประสงค์ที่จะอำนวยความสะดวกต่อการประกอบอาชญากรรมเช่นว่า
 - (ง) มีส่วนในการประกอบอาชญากรรม หรือพยายามประกอบอาชญากรรมเช่นว่าไม่ว่าทางหนึ่งทางใด โดยกลุ่มบุคคลที่กระทำด้วยความมุ่งประสงค์ร่วมกัน การมีส่วนร่วมเช่นว่าจะต้องเป็นไปโดยเจตนา และต้องเป็นไปอย่างหนึ่งอย่างใด ดังนี้
 - (i) มุ่งหมายที่จะสนับสนุนกิจกรรมทางอาชญากรรม หรือให้บรรลุความมุ่งประสงค์
 - (ii) รู้ถึงเจตนาของกลุ่มที่จะประกอบอาชญากรรม
 - (จ) เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมการทำลายล้างเผ่าพันธุ์ ให้ปฏิบัติการทำลายล้างเผ่าพันธุ์ในส่วนที่ยุยงบุคคลอื่นโดยตรง และเปิดเผยต่อสาธารณชน
 - (ฉ) พยายามประกอบอาชญากรรมเช่นว่า โดยเริ่มปฏิบัติการด้วยวิธีการอันเป็นขั้นตอนสำคัญ แต่อาชญากรรมดังกล่าวไม่บรรลุผล เพราะพฤติการณ์อันซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับเจตนาของบุคคล อย่างไรก็ตาม บุคคลที่ละทิ้งความพยายามที่จะประกอบอาชญากรรมหรือป้องกันด้วยประการอื่นไม่ให้อาชญากรรมบรรลุผล ไม่ต้องได้รับโทษตามธรรมนูญศาลฯ นี้ สำหรับความพยายามประกอบอาชญากรรม หากบุคคลนั้นยอมล้มเลิกความมุ่งประสงค์ทางอาชญากรรมนั้นอย่างสิ้นเชิงและโดยสมัครใจ

⁶² Art.25 of the Rome Statute of the International Criminal Court

4. ไม่มีบทบัญญัติใดในธรรมนูญศาลฯ นี้ เกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาของบุคคลที่จะส่งผลกระทบต่อความรับผิดชอบของรัฐตามกฎหมายระหว่างประเทศ

ดังนั้น ผู้ที่ก่ออาชญากรรมสงครามตามธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศสามารถสรุปได้ว่า บุคคลที่จะเป็นอาชญากรสงครามหรือมีความรับผิดชอบในการกระทำของตนและอาจต้องรับโทษตามธรรมนูญศาลฯ นี้ คือ สมาชิกของกองกำลัง (Members of armed force) ไม่ว่าจะเป็นกองกำลังปกติ (Regular forces) ที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือจะเป็นกองกำลังที่ไม่ปกติ (Irregular forces) ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย รวมถึงข้าราชการพลเรือน และพลเรือนซึ่งเป็นผู้ประกอบอาชญากรรม ไม่ว่าจะกระทำคนเดียว หรือร่วมกระทำกับบุคคลอื่น หรือผ่านทางบุคคลอื่น ผู้สั่งการ ผู้ขอร้อง ผู้ชักจูง ให้มีการประกอบอาชญากรรมซึ่งเกิดขึ้นจริงหรือถึงขั้นพยายามแล้ว รวมถึงผู้สนับสนุน ผู้ยุยง ผู้ช่วยเหลือ หรือผู้ที่มีส่วนร่วมในการก่ออาชญากรรมสงครามด้วย⁶³

ดังนั้น หากเกิดการกระทำละเมิดอย่างร้ายแรง อาทิ การฆ่าโดยเจตนา การทรมาน การปฏิบัติอย่างโหดร้ายต่อผู้สื่อข่าวซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ภายใต้ความคุ้มครองของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศโดยกองกำลังของรัฐ หรือตัวตนที่มีใช้รัฐ จึงถือเป็นอาชญากรรมสงคราม ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจที่สามารถดำเนินคดีได้ในศาลอาญาระหว่างประเทศ เมื่อรัฐภาคีนั้นไม่สามารถหรือไม่สมควรที่จะดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดอาชญากรรมที่อยู่ในเขตศาลของตน

จะเห็นได้ว่า การใช้กลไกในระดับภูมิภาคโดยเฉพาะระบบศาลสิทธิมนุษยชน และการใช้กลไกของศาลอาญาระหว่างประเทศ จะทำให้หลักการเรื่องความรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศนี้ไม่จะเป็นความรับผิดชอบของรัฐหรือของปัจเจกบุคคลก็ตามได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจัง อันจะส่งผลให้พันธกรณีตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธได้รับความเคารพมากยิ่งขึ้น

5.2.3 สื่อมวลชน

สื่อมวลชนด้วยกันเองก็สามารถเป็นกลไกในการช่วยดูแลติดตามการปฏิบัติตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศของคู่สงครามแต่ละฝ่ายได้ ไม่ว่าจะผ่านระบบโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์

⁶³ ศศวรรณ กาญจนพจน์, “ความผิดฐานอาชญากรรมสงครามตามธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ : ผลกระทบหากไทยเป็นภาคี,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), หน้า 131.

และอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นช่องทางที่ได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบันเพราะสามารถติดตามข่าวสารได้ตลอดเวลา แม้จะทำได้เพียงการเรียกร้องหรือการประณาม แต่เมื่อสาธารณชนผู้รับข่าวสารได้รับทราบถึงข้อเท็จจริงมากขึ้น เข้า ก็อาจจะแสดงความคิดเห็นเพื่อกดดันรัฐบาลผ่านการเมือง และจะส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติการทางทหารในที่สุด อย่างเช่นเมื่อสมัยสงครามเวียดนามที่สหรัฐอเมริกาพ่ายแพ้สงครามซึ่งส่วนสำคัญก็คือกระแสที่ต่อต้านสงครามอันเกิดจากสื่อเอาข้อเท็จจริง เอาภาพความโหดร้ายรุนแรงของสงครามกลับมาให้ชาวอเมริกันดูทุกๆ วัน ดังนั้น ช่องทางการตรวจสอบที่ผ่านทางสื่อมวลชนทุกแขนงที่สามารถเข้าถึงความคิดเห็นของประชาชนได้ก็ถือเป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้สาธารณชนตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งยังช่วยกดดันรัฐที่การกระทำละเมิดให้หันกลับมาปฏิบัติตามพันธกรณีที่มีอยู่ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศได้

จากที่ได้ทำการศึกษาามาทั้งหมดเห็นได้ว่า ไม่กี่ปีที่ผ่านมาหลายฝ่ายได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธมากขึ้น อาจเพราะมีสาเหตุมาจากจำนวนการเสียชีวิตที่เพิ่มสูงมากขึ้นอันสืบเนื่องมาจากการกระทำละเมิดโดยรัฐและตัวตนที่มีรัฐที่เป็นฝ่ายในการสู้รบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นผ่านทางกิจกรรมและการดำเนินงานในหลายวาระผ่านองค์การและหน่วยงานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแนวนโยบายภายในประเทศดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยมาตรการและกลไกต่างๆ ทั้งในระดับระหว่างประเทศ ภูมิภาคและภายในประเทศ ตลอดจนความร่วมมือในทุกภาคส่วนในการที่จะแก้ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศที่ให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ โดยเฉพาะกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอันจะส่งผลให้ผู้สื่อข่าวได้รับความคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

จากที่ได้ทำการศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะเห็นได้ว่า เมื่อสงครามได้อุบัติขึ้น ผู้สื่อข่าวก็คือบุคคลคนหนึ่งที่ต้องเสี่ยงชีวิตเข้าไปในพื้นที่ที่เกิดการพิพาททางอาวุธเพื่อเข้าไปเสาะหาข่าวและนำเสนอต่อสาธารณชน เพื่อให้สังคมได้นำไปอภิปรายและถกเถียงเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจร่วมกันว่าเห็นด้วยกับการทำสงครามครั้งนี้หรือไม่ และหากปราศจากมติของมหาชนในการสนับสนุนการทำสงครามแล้ว ต่อให้มีอาวุธที่ทันสมัยและกองกำลังที่แข็งแกร่งเพียงใดก็ตามก็ไม่สามารถเอาชนะศัตรูได้ หลายครั้งที่การนำเสนอข่าวสาร และตรวจสอบของผู้สื่อข่าวได้สร้างความไม่พอใจให้กับแต่ละฝ่ายในข้อพิพาททางอาวุธ และผลที่ได้รับก็คือ ผู้สื่อข่าวถูกสังหาร ถูกทำร้ายร่างกาย ถูกจับกุม ถูกลักพาตัว ถูกข่มขู่คุกคาม จากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ และเมื่อเกิดการกระทำละเมิดขึ้นแล้วก็มักจะไม่มีการนำตัวผู้กระทำผิดมาดำเนินคดี

หลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธได้มีวิวัฒนาการเรื่อยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเริ่มตั้งแต่อนุสัญญากรุงเฮกฉบับที่ 4 ค.ศ.1907 และอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเชลยศึก ค.ศ. 1929 ที่มีการบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับผู้สื่อข่าวสงครามว่า หากถูกจับกุมคุมขังจะได้รับการปฏิบัติอย่างเช่นเชลยศึก ต่อมาภายหลังในอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเชลยศึก ค.ศ. 1949 ผู้สื่อข่าวสงครามยังคงอยู่ในส่วนของ “สมาชิกที่ร่วมอยู่กับกองทัพแต่มิได้สังกัดกองทัพนั้นโดยตรง” ที่บัญญัติอยู่ในข้อ 4A (4) โดยกำหนดให้ผู้สื่อข่าวสงครามได้สถานะเชลยศึกเมื่อถูกจับกุมคุมขังโดยรัฐคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าข้อบทในอนุสัญญาที่กล่าวมาทั้ง 3 ฉบับนั้นไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับผู้สื่อข่าวหรือภารกิจของผู้สื่อข่าวโดยตรงเลย มีก็เพียงแต่การให้สถานะเชลยศึกแก่ผู้สื่อข่าวสงครามในกรณีที่ถูกจับกุมตัวเท่านั้น

จากความห่วงกังวลของประชาคมระหว่างประเทศในเรื่องความเสียหายอันตรรายของผู้สื่อข่าวเมื่อเข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เกิดข้อพิพาททางอาวุธดังกล่าว จึงมีการรับเอาหลักเกณฑ์ที่ว่าด้วยการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวซึ่งก็คือข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 แม้ว่าหลักการที่ปรากฏจะไม่ได้สร้างกฎเกณฑ์

ได้อื่นมาใหม่ นอกเหนือไปจากที่พลเรือนพึงจะได้รับ แต่ก็เป็นที่ยอมรับให้เห็นว่า ผู้สื่อข่าวก็คือพลเรือนคนหนึ่ง ที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ เว้นแต่ผู้สื่อข่าวได้เข้าไปมีส่วนในการสู้รบโดยตรง ซึ่งเป็นที่แน่ชัดตามข้อมติที่ 1738 ที่ออกโดยคณะมนตรีความมั่นคงแล้วว่า หลักการตามข้อ 79 นี้สามารถปรับใช้ได้ทั้งสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศและภายในประเทศ นอกจากนี้ ข้อมติที่ 1738 ยังให้ความคุ้มครองไม่เฉพาะแต่เพียงผู้สื่อข่าว สื่อมวลชนเท่านั้น แต่ยังขยายความคุ้มครองไปยังบุคคลที่เป็นผู้ช่วยผู้สื่อข่าวด้วย ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีบุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการทำข่าวมากขึ้น

นอกจากกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจะให้ความคุ้มครองในชีวิตของผู้สื่อข่าวแล้ว ทรัพย์สินของผู้สื่อข่าว เช่น สถานีวิทยุและโทรทัศน์พลเรือน ห้องข่าว เครื่องถ่ายเทดส์สัญญาณ กล้องถ่ายภาพ ม้วนวิดีโอ คอมพิวเตอร์ ถือว่าเป็นทรัพย์สินพลเรือนที่ได้รับความคุ้มครองจากการโจมตี ทำลาย ยึดครองรวมทั้งการตกเป็นเป้าของการโจมตีหรือปฏิบัติการตอบโต้ด้วย ซึ่งหลักการนี้ได้รับการยืนยันไว้อย่างชัดเจนในข้อมติที่ 1738 ที่ออกโดยคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ เว้นแต่ ทรัพย์สินของผู้สื่อข่าวถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางทหาร ก็จะส่งผลให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นเป้าหมายทางทหารที่สามารถโจมตีได้โดยชอบด้วยกฎหมาย แต่การโจมตีผู้สื่อข่าวและทรัพย์สินเช่นว่าจะต้องสอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วนและพันธกรณีในเรื่องการใช้ความระมัดระวังล่วงหน้าในการโจมตีด้วย

ในกรณีที่เป็นสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธภายในประเทศ แม้จะไม่มีข้อบทที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้สื่อข่าวโดยตรง แต่ผู้สื่อข่าวก็ได้รับความคุ้มครองภายใต้ข้อ 3 ร่วมของอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 ทั้ง 4 ฉบับ โดยกำหนดให้มีการปฏิบัติทั่วไปที่เป็นมาตรฐานขั้นต่ำทางด้านมนุษยธรรมแก่บุคคลซึ่งมิได้เข้าร่วมในการสู้รบโดยตรง ดังนั้นจึงหมายรวมไปถึงผู้สื่อข่าวซึ่งเป็นพลเรือนที่มีได้มีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงด้วย และในพิธีสารฉบับที่ 2 ผู้สื่อข่าวก็ยังได้รับความคุ้มครองจากการโจมตีซึ่งอยู่บนหลักการเดียวกับในการห้ามโจมตีพลเรือนตราบเท่าที่ตนไม่ได้เข้ามีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการสู้รบ โดยหลักการห้ามโจมตีพลเรือนที่บัญญัติอยู่ในข้อ 13 นั้นถือเป็นหลักเกณฑ์ของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ซึ่งหากมีการกระทำละเมิดต่อหลักการดังกล่าว บุคคลที่กระทำละเมิดจะต้องรับผิดชอบตามกฎหมายอาญาระหว่างประเทศ (Individual criminal responsibility) ดังนั้น ผู้สื่อข่าวจึงต้องได้รับความคุ้มครองและการปฏิบัติจากคู่พิพาทแต่ละฝ่ายเช่นเดียวกับพลเรือนอื่นๆ และยังได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายภายในและกฎหมายสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องด้วย

ส่วนกฎเกณฑ์ทางกฎหมายในระดับภูมิภาคนั้นพบว่า กฎเกณฑ์ที่ออกโดยองค์การในภูมิภาคทั้ง 3 ภูมิภาคคือ ยุโรป อเมริกา และแอฟริกา แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งถือเป็นสิทธิที่สำคัญต่อการทำงานของผู้สื่อข่าวใน

สถานการณ์ความขัดแย้ง แม้ว่าบางหลักการต่างๆ ที่ออกมา นั้น จะอยู่ในรูปของปฏิญญาซึ่งไม่มีผลผูกพันให้รัฐภาคีต้องปฏิบัติตาม แต่อย่างน้อยหากมีการกระตุ้นเตือนถึงสิ่งเหล่านี้เรื่อยๆ ทำยที่สุด อาจทำให้รัฐสมาชิกตระหนักถึงความสำคัญและนำไปปฏิบัติตาม หรืออาจเป็นแรงผลักดันให้แนวคิดหรือหลักการตามปฏิญญาพัฒนามาเป็นสนธิสัญญาที่มีผลผูกมัดรัฐภาคีต่อไปได้ในอนาคตได้ ส่วนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการดิรอนเสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพของสื่อมวลชน รวมทั้งการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวเป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังไม่มีกฎเกณฑ์ในเรื่องนี้เป็นรูปธรรมแต่อย่างใด

นอกจากกฎเกณฑ์ทางกฎหมายแล้ว ยังมีกลไกที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศที่คุ้มครองผู้สื่อข่าวให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะกลไกมีบทบาทในการควบคุมดูแล รวมทั้งตรวจตราตรวจสอบการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย โดยในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาพบว่ามีการตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของการคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธเพิ่มมากขึ้น ดังจะเห็นได้จาก กลไกภายใต้องค์การสหประชาชาติในหลายภาคส่วนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในเรื่องดังกล่าว โดยเฉพาะคณะมนตรีความมั่นคงที่ได้ออกข้อมติที่ 1738 ซึ่งถือเป็นข้อมติแรกที่ทำให้ความสำคัญกับปัญหาการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธโดยตรงซึ่งมีทั้งส่วนที่เป็นหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย และส่วนที่เป็นการกระตุ้น ส่งเสริมให้มีการนำกลไกทางกฎหมายที่มีอยู่แล้วมาบังคับใช้ นอกจากนี้ กลไกภายใต้คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติไม่ว่าจะเป็นผู้รายงานพิเศษในการส่งเสริมและให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก ผู้รายงานพิเศษในเรื่องสถานการณ์ของผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน และกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน (UPR) ยังมีส่วนช่วยในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าว เนื่องจากถือเป็นกลไกสำคัญในการตรวจตราตรวจสอบและจัดทำรายงานที่แสดงให้เห็นถึงสภาพปัญหาการกระทำละเมิดที่เกิดขึ้นกับผู้สื่อข่าวในพื้นที่ต่างๆ ของโลก

ส่วนในระดับภูมิภาคใน 3 ภูมิภาคได้แก่ คือ ยุโรป อเมริกา และแอฟริกา ก็ปรากฏกลไกที่ได้มีบทบาทในการคุ้มครองผู้สื่อข่าว โดยจะเป็นกลไกสิทธิมนุษยชนในระดับภูมิภาค เช่น ระบบของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป หรือศาลสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกา ทำให้ผู้สื่อข่าวผู้ตกเป็นเหยื่อของการละเมิดสิทธิมนุษยชนมีโอกาสที่จะได้รับการชดใช้ และได้รับความเป็นธรรมยิ่งขึ้น ส่วนในภูมิภาคแอฟริกา นั้น แม้จะยังไม่มียุทธศาสตร์ศาลสิทธิมนุษยชน แต่ก็ได้มีการจัดตั้งกลไกผู้รายงานพิเศษเรื่องเสรีภาพในการแสดงออกและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารแห่งแอฟริกาขึ้นมาเพื่อช่วยคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการทำงานของผู้สื่อข่าว อย่างไรก็ตาม ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังไม่มีกลไกในระดับภูมิภาคที่มีบทบาทในเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด

เมื่อได้พิจารณากฎในระดัประเทศพบว่า จะมีอยู่ 2 ส่วนด้วยกันคือ การใช้อำนาจรัฐในการยื่นมือเข้าช่วยเหลือผู้สื่อข่าวที่เป็นคนชาติของตน และการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมภายในประเทศ ทำให้เห็นได้ว่าคดีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำละเมิดผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาชุนั้นก็มีปรากฏให้เห็นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และในบางกรณีก็ไม่สามารถเข้าสู่ชั้นพิจารณาคดีของศาลได้ ด้วยเหตุที่พยานหลักฐานไม่เพียงพอในการเอาผิดหรือตั้งข้อกล่าวหาได้ หรือจะแฝงไปด้วยปัจจัยทางการเมืองระหว่างประเทศก็ตาม แต่อย่างน้อยก็สะท้อนให้เห็นถึงการอาศัยกลไกระดับประเทศเมื่อมีการละเมิดพันธกรณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ดี แม้ผู้สื่อข่าวในสถานการณ์พิพาททางอาชุนั้นจะได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ แต่ในทางปฏิบัติจะเห็นได้ว่า ยังมีการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวในรูปแบบต่างๆ ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ว่าในทางปฏิบัติยังมีปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวอยู่ กล่าวคือ รัฐภาคีแต่ละฝ่ายในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาชุนั้นยังไม่เคารพและปฏิบัติตามพันธกรณีที่มีอยู่ โดยรัฐภาคีมักจะเป็นผู้กระทำผิดกฎหมายเสียเอง โดยเฉพาะกองทัพหรือกองกำลังทหารที่รัฐส่งออกไปสู้รบในดินแดนของรัฐต่างๆ และในบางกรณีรัฐที่เป็นฝ่ายในข้อพิพาททางอาชุนั้นปฏิเสธการปรับใช้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ทั้งที่สถานการณ์ที่เกิดขึ้นถือเป็นการพิพาทกันทางอาชุนั้นซึ่งอยู่ในขอบเขตการบังคับใช้ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

ส่วนตัวตนที่มีใช้รัฐก็ต้องการที่จะเอาชนะกองกำลังของรัฐในการสู้รบ ทำให้ตัวตนที่มีใช้รัฐไม่ต้องการที่จะปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่มีอยู่ เพื่อที่จะได้สู้รบโดยไม่มีข้อจำกัดในการใช้วิธีการหรืออาชุนั้นๆ เช่น การจับหรือลักพาตัวผู้สื่อข่าวไปเป็นตัวประกันเพื่อเป็นเครื่องมือต่อรองทางการทหาร เพื่อใช้เป็นกระบอกเสียงในการข่มขู่ให้ถอนกำลังทหารของประเทศที่ผู้สื่อข่าวมีสัญชาติอยู่ หรือให้ปล่อยตัวบุคคลที่ต้องการออกมาจากการคุมขังของรัฐ หากรัฐปฏิเสธก็จะสังหารผู้สื่อข่าวเพื่อเป็นการตอบโต้การปฏิเสธข้อเรียกร้อง

เมื่อเกิดการละเมิดอย่างร้ายแรงหรือฝ่าฝืนอนุสัญญาและพิธีสาร คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นกลไกตามข้อ 90 ของพิธีสารฉบับที่ 1 มีสิทธิเข้าไปแสวงหาพยานหลักฐานหรือดำเนินการสอบสวนภายในรัฐภาคีนั้นได้ (แต่ไม่มีอำนาจไปตัดสินชี้ขาดใดๆ) อย่างไรก็ตาม กลไกดังกล่าวก็ไม่มีที่ยอมรับของหลายๆ ประเทศ โดยมีการตั้งข้อสงวนที่จะไม่ยอมรับพันธกรณีตามข้อบทนี้เนื่องจากหลายประเทศยังคงมีความกังวลว่าจะเป็นการก้าวล่วงอำนาจอธิปไตยในประเทศของตน

นอกจากนี้ มาตรการในการลงโทษตามอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ยังคงเป็นปัญหาอยู่เนื่องจากในทางปฏิบัติรัฐภาคีซึ่งไม่ได้เข้าร่วมในการพิพาทกันทางอาชุนั้นยังคงลังเลที่จะปฏิบัติตามพันธกรณีข้างต้นในการนำตัวจำเลยหรือผู้ต้องหามาไต่สวนและรัฐยังคงลังเลที่จะลงโทษคนของตัวเอง

จากการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ยืนยันได้จาก สถิติการกระทำละเมิดที่เกิดขึ้นกว่า ร้อยละ 80 ของคดีทั้งหมด ไม่มีการสืบสวนสอบสวนอย่างจริงจังจากทางภาครัฐ ไม่มีการสอบสวนเพื่อหาตัวฆาตกรว่าเป็นใคร โดยเฉพาะในประเทศอิรักซึ่งเป็นพื้นที่ที่น่ากังวลที่สุดในขณะนี้ ไม่มีการนำตัวผู้กระทำผิดมาดำเนินคดีเลยสักคดีเดียว

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า การอาศัยกลไกของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเพียงอย่างเดียวจึงอาจจะไม่สามารถให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธได้อย่างเพียงพอ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องอาศัยมาตรการและกลไกทางกฎหมายอื่นๆ ทั้งในระดับระหว่างประเทศ ภูมิภาค และภายในประเทศ เพื่อนำมาเสริมให้การบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งได้แก่

การบังคับใช้มติคณะมนตรีความมั่นคงที่ 1738 เนื่องจากเป็นที่แน่ชัดแล้วว่าข้อมติที่ 1738 มีผลผูกพันรัฐสมาชิกแห่งองค์การสหประชาชาติภายใต้ข้อ 25 ของกฎบัตรสหประชาชาติ รัฐสมาชิกองค์การสหประชาชาติจึงต้องให้ความเคารพและปฏิบัติตาม และการบังคับใช้ข้อมติที่ 1738 นี้ ยังช่วยแก้ปัญหาในกรณีที่รัฐนั้นมิได้เป็นภาคีพิธีสารฉบับที่ 1 และ 2 ด้วย เนื่องจากมติฉบับนี้ได้แสดงให้เห็นว่า หลักเกณฑ์ในการคุ้มครองผู้สื่อข่าวตามข้อ 79 แห่งพิธีสารฉบับที่ 1 สามารถปรับใช้ได้ สถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธที่เกิดขึ้นทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นข้อพิพาททางอาวุธระหว่างประเทศหรือข้อพิพาททางอาวุธภายในประเทศ และยังมีเนื้อหาที่กล่าวถึงการให้คุ้มครองทรัพย์สินที่ใช้ในการปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าวได้อย่างชัดเจน รวมทั้งยังเรียกร้องให้ทุกฝ่ายในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธเคารพความเป็นอิสระตามวิชาชีพและสิทธิของผู้สื่อข่าว สื่อมวลชน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งข้อมติที่ 1738 นี้มีการให้ความคุ้มครองที่ครอบคลุมทั้งตัวบุคคล ทรัพย์สิน และสิทธิเสรีภาพในการทำงานของผู้สื่อข่าว ซึ่งหากมีการบังคับใช้ข้อมติที่ 1738 ของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติและรัฐสมาชิกให้ความเคารพและปฏิบัติตามแล้ว จะเป็นทางหนึ่งในการแก้ปัญหาเรื่องการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธได้ดียิ่งขึ้น

แนวทางต่อไปคือ การเปิดโอกาสให้ตัวตบที่มีรัฐแสดงความยินยอมเข้าผูกพันในกฎเกณฑ์ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ โดยทำในรูปแบบของข้อตกลงพิเศษ (Special Agreements) ระหว่างรัฐกับตัวตบที่มีรัฐ ซึ่งจะทำให้รัฐและตัวตบที่มีรัฐอยู่ภายใต้พันธกรณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างเท่าเทียมกัน หรือในกรณีที่รัฐไม่เต็มใจที่จะกระทำเป็นข้อตกลงพิเศษกับตัวตบที่มีรัฐอาจทำในรูปแบบของคำประกาศฝ่ายเดียว (Unilateral Declaration) โดยให้คำมั่นว่าจะปฏิบัติตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ซึ่งอาจจูงใจกลุ่มบุคคลเหล่านี้โดยให้สถานะ

เหมือนกับที่พลรบได้ หรือนิรโทษกรรมสมาชิกของกลุ่มกรณีมีส่วนร่วมในการสู้รบ เว้นแต่การกระทำนั้น เป็นความผิดฐานอาชกรรมสงครามหรือละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมอย่างร้ายแรง

นอกเหนือจากกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศแล้ว ความคุ้มครองที่ได้รับจากกฎหมาย สิทธิมนุษยชน ทำให้ผู้สื่อข่าวผู้ตกเป็นเหยื่อของการละเมิดมีโอกาสที่จะได้รับการชดใช้ และได้รับความ เป็นธรรมยิ่งขึ้น เนื่องจากสิทธิมนุษยชนบางประเภทจะต้องได้รับความคุ้มครองตลอดเวลาในทุก สถานการณ์ซึ่งไม่อาจถูกยกเว้นได้แม้ในสภาวะสงคราม ดังนั้น เมื่อรัฐภาคีละเมิดสิทธิดังกล่าวที่กำหนด ไว้ในตราสารสิทธิมนุษยชนของภูมิภาคตนในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธแล้ว การพึ่งพากลไกใน ระดับภูมิภาคโดยเฉพาะระบบศาลสิทธิมนุษยชน เช่น ระบบของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกาที่ ให้ บังคับบุคคลสามารถไปยื่นร้องเรียนได้ที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกา หรือศาลสิทธิ มนุษยชนแห่งยุโรปซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้สื่อข่าวสามารถฟ้องคดีเองได้โดยไม่ต้องอาศัยกลไกการให้ ความคุ้มครองทางการทูต ก็จะทำให้ผู้สื่อข่าวในภูมิภาคนั้นมีช่องทางให้ดำเนินการฟ้องร้องได้มากขึ้นแม้ จะมีเรื่องข้อจำกัดเรื่องเขตอำนาจศาลอยู่ก็ตาม

ส่วนการแก้ปัญหาเรื่องความรับผิดชอบของผู้สื่อข่าวจำเป็นต้องพึ่งพากลไกของศาลอาญาระหว่าง ประเทศ เนื่องจากเป็นศาลที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเสริมกลไกและกระบวนการยุติธรรมของศาลภายในประเทศ เพื่อให้ การนำตัวผู้สื่อข่าวผู้สื่อข่าวไม่ว่าจะเป็นพลรบหรือพลเรือนที่ได้กระทำละเมิดอย่างร้ายแรง เช่น การฆ่าโดย เจตนา การทรมาน การปฏิบัติอย่างโหดร้ายต่อผู้สื่อข่าวซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ภายใต้ความคุ้มครอง ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศแล้ว มาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในความผิดฐาน อาชกรรมสงครามตามข้อ 8 ของธรรมนูญกรุงโรม ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจที่สามารถดำเนินคดีได้ในศาล อาญาระหว่างประเทศ เมื่อรัฐภาคีนั้นไม่สามารถหรือไม่สมัครใจที่จะดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิด

นอกจากมาตรการและกลไกทางกฎหมายแล้ว องค์การเอกชนที่เกี่ยวข้องกับผู้สื่อข่าวก็มีบทบาท สำคัญเช่นเดียวกัน เนื่องจากมีส่วนผลักดันในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการออกข้อมติที่ 1738 ของคณะ มมนตรีความมั่นคงเพื่อคุ้มครองปกป้องผู้สื่อข่าว การเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายมนุษยธรรม ระหว่างประเทศให้แก่ผู้สื่อข่าว การฝึกอบรมเตรียมความพร้อมให้ผู้สื่อข่าวก่อนการเข้าไปปฏิบัติงานใน พื้นที่พิพาท การช่วยเหลือผู้สื่อข่าวและครอบครัวในแง่ของการเรียกร้องความยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็น การค้นหาพยานหลักฐานในการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิด ยิ่งไปกว่านั้นการดำเนินงานขององค์การ เอกชนที่เกี่ยวข้องในการตีพิมพ์บทความ ข่าวสารต่างๆ และเผยแพร่รายงานพิเศษเกี่ยวกับเสรีภาพของ สื่อมวลชนและการรวบรวมรายชื่อผู้สื่อข่าวและสาเหตุที่ถูกสังหารทั่วโลก ก็ทำให้สังคมระหว่างประเทศ ได้รับทราบและตระหนักถึงปัญหาการกระทำละเมิดผู้สื่อข่าวที่เกิดขึ้น และเป็นส่วนผลักดันให้องค์การ

ระหว่างประเทศ และส่วนภูมิภาคหันมาให้ความสนใจในเรื่องดังกล่าวมากขึ้นโดยเห็นได้จาก การออกข้อ มติหรือปฎิญญาที่มีเนื้อหาในการให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์พิพาททางอาวุธ ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นผลมาจากรายงานการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวที่องค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครอง ผู้สื่อข่าวเป็นผู้จัดทำและเผยแพร่ออกไปทั้งสิ้น

นอกจากนี้ องค์กรเอกชนระหว่างประเทศซึ่งได้แก่ องค์กรรณรงค์สัญลักษณ์ของสื่อมวลชน และ สมาชิกขององค์กรกติการะหว่างประเทศเพื่อปกป้องคุ้มครองผู้สื่อข่าว ร่วมกันผลักดันร่างอนุสัญญาว่า ด้วยการส่งเสริมการปกป้องคุ้มครองผู้สื่อข่าวในการพิพาทกันทางอาวุธ รวมทั้งในสถานการณ์อื่นๆ โดยมี ความมุ่งหมายเพื่อให้ผู้สื่อข่าวได้รับการปกป้องคุ้มครองที่ดีขึ้น ซึ่งในตัวร่างอนุสัญญาฯ มีทั้งการย้ำ ยืนยันพันธกรณีของกฎหมายระหว่างประเทศที่มีอยู่แล้ว โดยนำมาเขียนใหม่ให้มุ่งเน้นไปยังสถานะ ผู้สื่อข่าว มิใช่แค่สถานะพลเรือนซึ่งเป็นสถานะพื้นฐาน เพื่อเป็นการตอกย้ำให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และมีการวาง กฎเกณฑ์ใหม่ๆ เช่น เครื่องหมายบ่งเฉพาะสำหรับผู้สื่อข่าวเพื่อให้ง่ายต่อการแบ่งแยกผู้สื่อข่าวออกมาใน สถานการณ์ที่มีความวุ่นวาย การจัดตั้งกลไกคณะกรรมการสื่อมวลชนระหว่างประเทศ (IMC) ในการ ตรวจสอบการปฏิบัติตามพันธกรณีของรัฐภาคี การแต่งตั้งคณะกรรมการระหว่างประเทศที่เป็นอิสระ ขึ้นมา เพื่อที่จะดำเนินการสืบหาข้อเท็จจริงเพื่อหาตัวผู้กระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าว และการก่อตั้งกองทุน ทางการเงินเพื่อการเยียวยาผู้สื่อข่าวหรือครอบครัว เป็นต้น ซึ่งหากมีการบังคับใช้ร่างอนุสัญญาฯ ใน อนาคตก็อาจเป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้สื่อข่าวได้รับความคุ้มครองที่ดีขึ้น

จากที่ได้ศึกษามาทั้งหมดสรุปได้ว่า แม้ว่าผู้สื่อข่าวและทรัพย์สินของผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อ พิพาททางอาวุธจะได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมาย มนุษยธรรมระหว่างประเทศแล้วก็ตาม แต่การอาศัยกลไกหลักของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ เพียงอย่างเดียว นั้น ยังไม่สามารถให้ความคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธได้อย่าง เพียงพอ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องอาศัยมาตรการและกลไกทางกฎหมายอื่นๆ ทั้งในระดับระหว่างประเทศ ภูมิภาค และภายในประเทศที่มีอยู่ ตลอดจนบทบาทขององค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ และทุกภาคส่วน ก็จะช่วยเสริมให้การคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ เป็นไปได้ อย่างแท้จริง

6.2 ข้อเสนอแนะ

1. ผลักดันร่างอนุสัญญาว่าด้วยการส่งเสริมการปกป้องคุ้มครองผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อ พิพาททางอาวุธและในสถานการณ์อื่นๆ ให้ผ่านการรับรองโดยสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติโดยเร็ว

เพื่อเปิดให้มีการลงนามและให้สัตยาบันเพื่อให้ร่างอนุสัญญาฉบับนี้มีบังคับใช้เร็วที่สุด เนื่องจากร่างอนุสัญญา มีกลไกที่เป็นประโยชน์อย่างมากในการช่วยตรวจตราการปฏิบัติตามพันธกรณีของรัฐภาคี และดำเนินการสืบหาข้อเท็จจริงในกรณีที่ผู้สื่อข่าวถูกระทำละเมิดเพื่อหาตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งน่าจะเป็นหนทางที่ดีในการที่จะทำให้ผู้สื่อข่าวได้รับความยุติธรรม และนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีตามกระบวนการของกฎหมายได้มากขึ้น

2. ในส่วนของรัฐ: รัฐใดที่ยังไม่เป็นภาคีพิธีสารฉบับที่ 1 และ 2 ควรเร่งลงนามและให้สัตยาบันต่อพิธีสารทั้งสองฉบับ เพื่อให้กฎเกณฑ์ในพิธีสารมีผลบังคับใช้ และเมื่อรัฐใดได้เข้าเป็นภาคีพิธีสารทั้งสองฉบับแล้ว ก็ต้องอนุวัติการพิธีสาร เพื่อให้มีผลบังคับใช้ได้เป็นกฎหมายภายในรัฐ

หากเกิดสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธขึ้น รัฐต้องมีความจริงจังในการปรับใช้กฎเกณฑ์ตามกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดเป็นมาตรฐานที่เท่าเทียมกันและยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายทั้งรัฐและตัวคนที่มิใช่รัฐ

หากมีการกระทำละเมิดต่อผู้สื่อข่าวเกิดขึ้น รัฐควรเร่งดำเนินการสืบสวนสอบสวน และหาตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินตามกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะบุคคลผู้นั้นจะเป็นพลรบหรือพลเรือนก็ตาม

นอกจากนี้ รัฐจะต้องสนับสนุนและให้ความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ องค์กรสื่อมวลชนในประเทศในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนจัดการฝึกอบรมให้แก่ผู้สื่อข่าวที่ต้องไปปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เกิดข้อพิพาททางอาวุธ

3. ในส่วนของกองทัพ: กองทัพควรตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพของผู้สื่อข่าวในการเสาะแสวงหาและนำเสนอข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ และควรปฏิบัติต่อผู้สื่อข่าวทุกประเภทอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะ เป็นเชื้อชาติไหนหรือนับถือศาสนาอะไรก็ตาม

กองทัพควรออกแนวทางและวิธีปฏิบัติที่จะใช้ในการทำงานระหว่างกองทัพกับสื่อมวลชนในพื้นที่ที่มีการพิพาทกันทางอาวุธขึ้นมา โดยดูตัวอย่างจากหนังสือปกเขียวของกระทรวงกลาโหมอังกฤษที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างกองทัพกับสื่อมวลชน อันจะทำให้ทั้งกองทัพและผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธร่วมงานกันได้ดีขึ้น

4. ในส่วนของตัวคนที่มิใช่รัฐ: กลุ่มตัวคนที่มิใช่รัฐจะต้องเคารพและปฏิบัติตามพันธกรณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ และควรจะมีการบัญญัติหลักกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศลงในกฎระเบียบภายในองค์กรของตนด้วย

5. ในส่วนของสำนักข่าว: ควรมีการฝึกอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้สื่อข่าวที่ต้องเข้าไปปฏิบัติงานในสถานการณ์ข้อพิพาททางอาวุธ หรือในสถานการณ์อันตรายอื่นๆ เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและร่างกายของผู้สื่อข่าว รวมทั้งควรมีอุปกรณ์ป้องกันตัวต่างๆ ให้กับผู้สื่อข่าวด้วย

การเข้าไปปฏิบัติงานที่เสี่ยงอันตรายนั้นควรเป็นความสมัครใจของผู้สื่อข่าวเอง มิใช่การบังคับของสำนักข่าว นอกจากนี้ เมื่อผู้สื่อข่าวเข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่แล้ว ควรจะมีมาตรการหรือระบบที่สามารถให้ทางครอบครัวหรือญาติของผู้สื่อข่าวตรวจสอบได้ว่าขณะนี้ได้ไปทำงานอยู่ที่ใด และหลังจากที่ผู้สื่อข่าวกลับมาจากการปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เต็มไปด้วยความตึงเครียดแล้ว ก็จะมีการเช็คสุขภาพจิตของผู้สื่อข่าวด้วย

6. ในส่วนของผู้สื่อข่าว: ก่อนออกเดินทางไปปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เกิดการสู้รบควรมีการเตรียมตัวให้พร้อม เช่น การเข้าฝึกอบรม ความรู้ในการปฐมพยาบาลเบื้องต้น รวมทั้งไม่ควรพกอาวุธและสวมเครื่องแบบพลรบ เนื่องจากอาจทำให้ง่ายต่อการถูกโจมตีและเสียสถานะพลเรือนได้ การปกป้องชีวิตของตนเองอาจทำได้โดยสวมเสื้อเกราะกันกระสุน หมวกนิรภัย พกยาที่จำเป็น หรือรู้ภาษาท้องถิ่นเบื้องต้นของประเทศนั้นๆ ก็จะมีส่วนช่วยในการเอาตัวรอดจากสถานการณ์อันตรายได้

การทำงานในฐานะผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ที่อ่อนไหวอย่างสงคราม ควรมีจริยธรรมและจรรยาบรรณในการทำงาน ซึ่งเป็นหนทางที่ดีที่สุดในการหลีกเลี่ยงการถูกกล่าวหาว่า เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ผู้สื่อข่าวควรมีความรู้ในกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ อันจะส่งผลให้ผู้สื่อข่าวเหล่านั้นสามารถที่จะปกป้องคุ้มครองตนเอง รวมทั้งจะได้ทราบว่าพฤติกรรมเช่นใดที่เสี่ยงต่อการละเมิดกฎหมายและทำให้เสียความคุ้มครอง ตลอดจนสามารถส่งเสริมในเรื่องของการปฏิบัติงานได้ในส่วนที่เกี่ยวกับการตรวจสอบการปฏิบัติทางทหารของคู่สงครามแต่ละฝ่ายว่ามี การละเมิดหรือฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศหรือไม่อย่างไร ดังคำกล่าวที่ว่า การรักษาชีวิตตัวเองโดยปราศจากกฎหมายจะต้องมีความซื่อสัตย์ พกแต่กล้องอย่าได้พกอาวุธ และเก็บรักษาสำเนาอนุญาตปฏิบัติงานและพาสปอร์ตไว้ในกระเป๋าเสื้อจนกว่าการสู้รบจะสิ้นสุด

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กวี จงกิจถาวร. สื่อกับข่าวการก่อการร้าย. ใน เอกสารวิชาการชุด “โครงการอาณานิคมศึกษา 5 ภูมิภาค” ลำดับที่ 6: อัฟกานิสถาน, หน้า 188-192. กรุงเทพมหานคร: TEN MAY PRODUCTION, 2545.
- การต่างประเทศ, กระทรวง. คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ คำมั่นด้านสิทธิมนุษยชนของไทย และกระบวนการ UPR. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงต่างประเทศ, 2554.
- กิตติพงษ์ พงษ์พัทธคุณ. สงครามข่าวสารกับหลักความมั่นคงในด้านข้อมูลข่าวสารระหว่างประเทศ. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 35, 1 (มีนาคม 2549): 113.
- กุลพล พลวัน. สื่อมวลชนกับข้อจำกัดของรัฐธรรมนูญ ตอนที่ 1. วารสารกรมประชาสัมพันธ์ 8, 85 (มกราคม 2546): 39-40.
- ขวัญนที ศรีสุขวัฒนา. พิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 ค.ศ.1977 และปัญหาการเข้าเป็นภาคีของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.
- คณิต ณ นคร. กระบวนการยุติธรรมในมุมมองของคณิต ณ นคร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2540.
- คมกฤษ หาญพิชาญชัย. อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนให้พ้นจากการถูกบังคับให้หายสาบสูญ : ผลกระทบทางกฎหมายต่อประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- จตุรนต์ ธีระวัฒน์. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ, 2550.
- จตุรนต์ ธีระวัฒน์. กฎหมายระหว่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.
- จักรภพ เพ็ญแข. ผู้ต้องหา...ชื่อว่า“สื่อ”. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปาเจรา, 2549.
- จันทร์ สิ้นศุภฤกษ์. กฎหมายระหว่างประเทศกับการเมืองระหว่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547.
- จุมพต สายสุนทร. กฎหมายระหว่างประเทศ เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2548.

ณัฐมณเฑียร ดีแสวง. แนวทางในการควบคุมบริษัทเอกชนที่ให้บริการทางด้านการทหารในกฎหมายระหว่างประเทศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

ณัฐวัฒน์ กฤตยานวัช. สถานการณ์ของกลุ่มพลรบตลบันที่ถูกควบคุมตัวโดยสหรัฐอเมริกาในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

ไต้เซ่ชาวภาคใต้ สถาบันอิศรา. คนข่าวชายแดนใต้โอดมาตรการคุมสื่อของทหาร. [ออนไลน์]. 2551.

แ ห ลี่ ง ที่ ม า :
http://www.isranews.org/cms/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=4045
 [2554, พฤษภาคม 5]

ธิวา เพ็ญเขตกรณ์. ทหารกับสื่อ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.rta.mi.th/solder&press.htm>
 [2551, ธันวาคม 3]

นรินทร์ นำเจริญ. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการรายงานข่าว. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

บุญนำ ไสภาอุทก. เสรีภาพในการเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พุทธศักราช 2540). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

บุญรัตน์ อภิชาติไตรสรณ์. สื่อกับการรายงานข่าวในสถานการณ์ขัดแย้ง(1). [ออนไลน์]. 2552.
 แหล่งที่มา: http://www.tja.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=180:-media-reporting-of-the-conflict-situation-1&catid=27:streams-media-world [2552, ธันวาคม 14]

วิจัยและพัฒนาการรบ, กรม. วิเคราะห์สงครามอิรัก (Operation Iraqi Freedom). [ออนไลน์].
 แ ห ลี่ ง ที่ ม า :
<http://www.do.rtaf.mi.th/index.php?option=comcontent&view=article&id=37&catid=32>
 [2554, มกราคม 3]

ศศวรรณ กาญจนพจน์. ความผิดฐานอาชญากรรมสงครามตามธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ : ผลกระทบหากไทยเป็นภาคี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

สมคิด บางโม. กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เอส เค บุ๊คส์, 2551.

สมบัติ คุณยศยิ่ง. สื่อ: กลไกของสงคราม. วารสารทหารพลร่ม 1, 2549 (ตุลาคม – ธันวาคม 2548): 4.

- สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. จริยธรรมวิชาชีพของสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. [ออนไลน์]. 2552. แหล่งที่มา: http://www.tja.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=70:ethical-journalist-reporters-association-of-thailand&catid=22:about-us&Itemid=15 [2552, ธันวาคม 14]
- सानู อัจฉาอังกค์. การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ : ผลกระทบและแนวทางของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- สุรินทร์ หิรัญบุรณะ. สงครามสื่ออาหรับกับสื่อตะวันตก: อัลจาซีรา โทรทัศน์อาหรับท้าทายโลก. กรุงเทพมหานคร: ศรีบูรณาคอมพิวเตอร์-การพิมพ์, 2551.
- สุริยะ พรสุริยะ. สงครามอิรัก – วิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์. [Online]. 2554. แหล่งที่มา: <http://www.navy.mi.th/ians/document/misc/nvipdoc1.html> [2554, มกราคม 3]
- อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว. ทีวีอัลจาซีรา: สื่อมวลชนสากลของโลกอาหรับ. กรุงเทพมหานคร: นาครมีเดีย, 2551.

ภาษาอังกฤษ

- Abresch, W. A Human Rights Law of Internal Armed Conflict: The European Court of Human Rights in Chechnya. European Journal of International Law 16, 4 (2005): 756.
- Allan, S. Journalism: Critical issues. Berkshire: Open University Press, 2005.
- Amnesty International. Federal Republic of Yugoslavia (FRY)/NATO: "Collateral Damage" or unlawful killing? Violation of the Law of War by NATO during Operation Allied Force [Online]. 2005. Available from: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR70/018/2000/en/e7037dbb-df56-11dd-89a6-e712e728ac9e/eur700182000en.pdf> [2008, October 14]
- Amnesty International. Human Rights Defenders [Online]. Available from: <http://www.amnesty.org/en/human-rights-defenders/background> [2011, May 5]
- Article 19. Freedom of expression and the media in Indonesia [Online]. 2005. Available from: <http://www.article19.org/pdfs/publications/indonesia-baseline-study.pdf> [2011, May 5]

- Article 19. Freedom of expression and the media in the Philippines [Online]. 2005. Available from: <http://www.article19.org/pdfs/publications/philippines-baseline-study.pdf> [2011, May 5]
- Australian Federal Police. Balibo Five Investigation [Online]. 2009. Available from: <http://www.afp.gov.au/media-centre/news/afp/2009/september/balibo-five-investigation.aspx> [2011, May 9]
- Balguy-Gallois, A. The protection of journalists and news media personnel in armed conflict. International Review of the Red Cross 86, 853 (March 2004): 37-67.
- Balguy-Gallois, A. The protection of journalists and news media personnel in armed conflict [Online]. 2007. Available from: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001567/156773e.pdf&pli=1> [2008, August 18]
- Balguy-Gallois, A. Propaganda-Oriented Media and International Humanitarian Law [Online]. 2004. Available from: <http://www.rsf.org> [2008, August 18]
- Bantekas, I. and Nash, S. International criminal law, 3rd ed. London: Routledge-Cavendish, 2007.
- BBC News. Al-Jazeera Kabul Offices hit in US Raid [Online]. 2001. Available from: http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/1653887.stm [2008, October 9]
- Bratic, V. and Schirch, L. Why and When to Use the Media for Conflict Prevention and Peacebuilding. Global Partnership for the prevention of armed conflict 6 (December 2007): 7-10.
- Carter, M. Embedded Journalists and War Reporting: An interview with embedded L.A. Times reporter David Zucchino [Online]. 2008. Available from: <http://www.suite101.com/content/reporting-from-the-front-lines-a62185> [2011, January 19]
- Clements, L., Mole, N., and Simmons, A. European Human Rights: Taking a case under the Convention, 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 1999.
- Commonwealth Human Rights Initiative. Journalists as Human Rights Defenders [Online]. Available from: http://www.humanrightsinitiative.org/index.php?option=com_content&view=article&id=161&Itemid=178 [2011, May 9]

- Davis, S. W. Incitement to terrorism in media coverage: solutions to Al-Jazeera after Rwandan media trial. George Washington International Law Review [Online]. 2006. Available from: <http://international.westlaw.com> [2009, May 13]
- Detter, I. The Law of War, 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- Dinstein, Y. The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Dormann, K. International Humanitarian Law and the Protection of Media Professional Working in Armed Conflict [Online]. 2007. Available from <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/media-protection-article-.htm> [2008, August 7]
- Dormann, K. and Colassis, L. International Humanitarian Law in Iraq Conflict. In German yearbook of international law, pp.293-342. Berlin: Duncker & Humblot, 2005.
- Dugan, M. A. Journalism ethics and the independent journalist. McGeorge Law Review [Online]. 2008. Available from: <http://international.westlaw.com> [2009, May 13]
- Eilders, C. Media under fire: Fact and fiction in conditions of war. International Review of the Red Cross 87, 860 (December 2005): 639-648.
- Ellegaard, L. Journalists on the firing line must defend their neutrality [Online]. 2007. Available from: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001567/156773e.pdf> [2010, January 18]
- Elmi, H. Rethinking Media in Conflict Zones: How can journalists minimize safety risks whilst reporting on conflicts? [Online]. 2009. Available from: <http://www.newssafety.org/images/stories/pdf/safetyresource/articles/Rethinkingmediainconflictzones.pdf> [2010, May 19]
- Evans, M.D. International law, 2nd ed. Oxford: University Press, 2006.
- Fenrick, W.J. Targeting and Proportionality during the NATO Bombing Campaign against Yugoslavia European Journal of International Law 12, 3 (2001): 489-502.
- Frost, C. Journalism ethics and regulation, 2nd ed. Essex: Person Education Limited, 2007.
- Gasser, H.P. The journalist's right to information in the time of war and on dangerous missions. In Yearbook of international humanitarian law 2003, pp.366-388. Hague: T.M.C. Asser Press, 2006.
- Gasser, H.P. The protection of journalists engaged in dangerous professional missions [Online]. 1983. Available from:

<http://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/review/review-1983-p3.htm>

[2008, August 9]

Geiss, R. How does international humanitarian law protect journalists in armed – conflict situations? [Online]. 2010. Available from: <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/interview/protection-journalists-interview-270710.htm> [2010, August 30]

Griffin, J. Mission Accomplished: Clinton Leaves North Korea With Pardoned Journalists [Online]. 2009. Available from: <http://www.foxnews.com/politics/2009/08/04/mission-accomplished-clinton-leaves-north-korea-pardoned-journalists/> [2011, February 20]

Harris, D.J. and Livingstone, S. The Inter – American System of Human Rights, New York: Oxford University Press, 1998.

Haye, E.L. War crimes in internal armed conflicts, Cambridge: University Press, 2008.

Heller, K.J. Journalists and Self-Defense in Iraq [Online]. 2006. Available from:

<http://lawofnations.blogspot.com> [2008, October 5]

Henckaert, J.M. and Doswald-Beck, L. Customary International Humanitarian Law Vol.1, Cambridge: Cambridge University Press, 2005.

Henckaert, J.M. and Doswald-Beck, L. Customary International Humanitarian Law Vol.2, Cambridge: Cambridge University Press, 2005.

Henckaerts, J.M. Customary Law. International Review of the Red Cross 87, 857 (March 2005): 190.

Human Rights Watch. A Face and a Name: Civilian Victims of Insurgent Groups in Iraq [Online]. 2005. Available from: <http://www.hrw.org/en/node/11604/section/1> [2009, May 11]

International Committee of Red Cross. Commentary on the addition protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949, Geneva: M. Nijhoff Publishers, 1987.

International Committee of Red Cross. Direct participation in hostilities: questions and answers [Online]. 2009. Available from <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/faq/direct-participation-ihl-faq-020609.htm> [2010, August 31]

International Committee of Red Cross. Former Guantanamo inmate Sami Alhaj explains why ICRC visits were important to him [Online]. 2009. Available from:

<http://www.icrc.org/eng/resources/documents/interview/guantanamo-interview-250809.htm> [2009, February 16]

International Committee of Red Cross. ICRC HOTLINE: Assistance for journalists on dangerous assignments [Online]. 2006. Available from: http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_0394.pdf [2009, June 16]

International Committee of Red Cross. International Humanitarian Law and International Human Rights Law [Online]. Available from: http://www.ehl.icrc.org/images/resources/pdf/ihl_and_ihrl.pdf [2009, February 16]

International Committee of Red Cross. Interpretive Guidance on the Notion of Direct participation in hostilities under International Humanitarian Law, Geneva: International Committee of Red Cross, 2009.

International Committee of Red Cross. Second Expert Meeting on the Notion of Direct Participation in Hostilities [Online]. 2004. Available from: <http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/2004-06-expert-paper-dph-icrc.pdf> [2011, May 5]

International Committee of Red Cross. The Geneva Convention of 12 August 1949: Commentary III Geneva Convention Relative Treatment of Prisoner of War, Geneva: International Committee of the Red Cross, 1960.

International Committee of Red Cross. The relevance of IHL in the context of terrorism [Online]. 2005. Available from: <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/terrorism-ihl-210705> [2011, January 11]

Information Clearing House. U.S. Charges with War Crimes [Online]. Available from: <http://www.informationclearinghouse.info/article3466.htm> [2011, January 27]

International Federation of Journalists. Africa Press Freedom Report 2009 [Online]. 2009. Available from: <http://africa.ifj.org/assets/docs/088/063/50e1558-9e6243f.pdf> [2010, January 28]

International Federal of Journalists. Building solidarity to meet global challenges [Online]. 2007. Available from: <http://www.ifj.org/assets/docs/211/168/a6e2ed3-2d867a8.pdf> [2011, March 20]

- International Federation of Journalists. Journalism Put to the Sword in 2006 [Online]. 2006. Available from: <http://www.ifj.org/assets/docs/036/210/bb56224-fe100d2.pdf> [2008, September 17]
- International Federation of Journalists. Journalism Unions in Touch with the Future [Online]. 2010. Available from: <http://www.ifj.org/assets/banners/133/054/87da685-0cf1236.pdf&pli=1> [2010, December 1]
- International Federal of Journalists. Kofi Annan Receives Proposal for United Nations to Combat Killing Journalists [Online]. 2005. Available from: http://www.newssafety.org/index.php?option=com_content&view=article&id=3338:kofi-annan-receives-proposal-for-united-nations-resolution-to-combat-killing-of-journalists&catid=516:un-resolution&Itemid=100180 [2010, February 8]
- International Federation of Journalists. Making press freedom a common good in Africa! [Online]. 2009. Available from: <http://africa.ifj.org/en/pages/africa-press-freedom-report-2009> [2010, January 28]
- International Federation of Journalists. Status of Journalists and Journalism ethics: IFJ principles [Online]. Available from: <http://www.ifj.org/en/articles/status-of-journalists-and-journalism-ethics-ifj-principles> [2010, August 19]
- International News Safety Institute. Achievements [Online]. Available from: http://www.newssafety.org/index.php?view=article&id=5722%3AAchievements&option=com_content&Itemid=100078 [2011, March 20]
- International News Safety Institute. Aims and Objectives [Online]. Available from: http://www.newssafety.org/index.php?option=com_content&view=article&id=3880&Itemid=100061 [2011, March 20]
- International News Safety Institute. Iraq: Family of journalist killed by US win appeal [Online]. 2006. Available from: http://www.newssafety.org/index.php?option=com_content&view=article&id=5664:iraq-family-of-journalist-killed-by-us-in-iraq-win-appeal&catid=535:articles&Itemid=100504 [2009, August 4]
- International News Safety Institute. Iraq: Spanish court drops charges against 3 US soldiers [Online]. 2009. Available from: http://www.newssafety.org/index.php?option=com_content&view=article&id=14565:ir

- aq-spanish-court-drops-charges-against-3-us-soldiers&catid=535:articles&Itemid=100504 [2009, August 4]
- International News Safety Institute. Killing the Messenger Report of the Global Inquiry by the International News Safety Institute into the Protection of Journalists [Online]. 2007. Available from: <http://www.newssafety.com/images/pdf/KillingtheMessenger.pdf> [2009, January 23]
- International News Safety Institute. MOD Green Book [Online]. Available from: http://www.newssafety.com/index.php?option=com_content&view=article&id=4669:media-operation-in-battlefield-mod-green-book&catid=240:media-military-relations&Itemid=100082 [2009, March 31]
- James, S. Why the US bombed al-Jazeera's TV station in Kabul [Online]. 2001. Available from: <http://www.wsws.org/articles/2001/nov2001/jaz-n21.shtml> [2008, August 18]
- Janis, M., Kay, R., and Bradley, A. European Human Rights Law: Text and Materials, Oxford: University Press, 2000.
- Kalshoven, F. The International Humanitarian Fact – Finding Commission: A Sleeping Beauty? [Online]. 2002. Available from: http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/frits_kalshoven_2.pdf [2010, February 21]
- Kessler, G. N. Korea Release U.S. Journalists [Online]. 2009. Available from: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/08/04/AR2009080400684.html> [2011, February 20]
- Kittichaisaree, K. International criminal law, New York: Oxford University Press, 2001.
- Kuttab, D. The media and Iraq: a blood bath for and gross dehumanization of Iraqi. International Review of the Red Cross 89, 868 (December 2007): 879-891.
- Lander, M. and Parker, P. In Release of Journalists, Both Clintons Had Key Roles [Online]. 2009. Available from: <http://www.nytimes.com/2009/08/05/world/asia/05korea.html?pagewanted=1&r=1> [2011, February 20]
- Lillich, R. B. International Human Rights: Problems of Law, Policy and Practice, 2nd ed. Canada: Little, Brown & Company, 1991.
- Lubell, N. Challenges in applying human rights law to armed conflict. International Review of the Red Cross 87, 860 (December 2005): 737-754.

- Mack, M. L. Compliance with International Humanitarian Law by Non – State Actors in Non – International Armed Conflicts [Online]. 2002. Available from: <http://www.ihlresearch.org> [2010, February 21]
- Mack, M. Increase respect for International Humanitarian Law in Non – International Armed Conflicts, Geneva: International Committee of Red Cross, 2008.
- Matsuura, K. The safety of journalists is an issue that affects us all [Online]. 2007. Available from: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001567/156773e.pdf> [2010, January 18]
- Meron, T. The Humanization of International Law, Leiden: Martinus Nijhoff, 2006.
- Moore, D.W. Twenty-First Century Embedded Journalists: Lawful Target? [Online]. 2009. Available from: <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/law/moore.pdf> [2010, August 5]
- Office of the High Commissioner for Human Rights. Protection journalist in armed conflicts [Online]. 2010. Available from: <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/ProtectionJournalistsinarmedconflicts.aspx> [2011, February 16]
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Special Rapporteur on the situation of Human Rights Defenders [Online]. Available from: <http://www2.ohchr.org/english/issues/defenders/mandate.htm> [2011, May 9]
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Who are Human Rights Defenders [Online]. Available from: <http://www2.ohchr.org/english/issues/defenders/who.htm> [2011, May 9]
- PEN International. Mexico Action – UPR follow - up [Online]. 2010. Available from: <http://www.internationalpen.org.uk/go/news/mexico-action-upr-follow-up> [2011, May 9]
- Press Emblem Campaign. PEC media casualties 2007: A record year never witnessed before [Online]. 2007. Available from: <http://www.pressemblem.ch/10399.html> [2011, February 9]
- Reid, K. A Practitioner's Guide to the European Convention of Human Right, London: Sweet & Maxwell, 1998.
- Reporter Without Borders. Annual Report 2002 [Online]. 2002. Available from: <http://www.rsf.org> [2008, October 14]
- Reporters Without Borders. Handbook for Journalists, Paris: Reporters sans frontiers, 2010.

- Reporters Without Borders. Humanitarian Fact-Finding Commission replied to Reporters Without Borders [Online]. 2006. Available from: <http://www.rsf.com> [2009, September 8]
- Reporters without Borders. Introduction [Online]. Available from: <http://en.rsf.org/introduction-24-04-2009,32617.html> [2011, March 20]
- Reporters Without Borders. Journalists in 2010 targets and bargaining chips [Online]. 2010. Available from: http://en.rsf.org/IMG/pdf/bilan_2010_en.pdf [2011, January 3]
- Reporters Without Borders. National Court rejects charges against three US soldiers implicated in the death of journalist José Couso [Online]. 2008. Available from: http://arabia.reporters-sans-frontieres.org/print.php3?id_article=27031 [2010, February 18]
- Reporters Without Borders. Yahya Jammeh orders hounding of journalists [Online]. Available from: <http://en.rsf.org/gambia-yahya-jammeh-orders-hounding-of-16-06-2009,33430> [2011, May 5]
- Reuters. Reuters Cameraman killed in Gaza [Online]. 2008. Available from: <http://www.reuters.com/article/idUSL1632826120080416> [2008, October 9]
- Ricchiardi, S. Dangerous Assignment [Online]. 2006. Available from: <http://www.ajr.org/article.asp?id=4003> [2008, August 18]
- Rogers, A.P.V. What's is a legitimate military target?. In International conflict and security law, pp.160-184. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- Saul, B. The international protection of journalists in armed conflict and other violent situations. Australian Journal of Human Rights 14(1) (2008): 99-180.
- Smith, R.K.M. Textbook on International Human Rights Law, Oxford: University Press, 2003.
- Summers, C. Was reporter victim of a 'war crime' ? [Online]. 2006. Available from: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/6040372.stm [2009, June 14]
- Than, C. and Shorts, E. International Criminal Law and Human Rights, London: Sweet & Maxwell, 2003.
- The African Commission on Human and Peoples' Rights. Speech by the Vice-Chairperson of the African Commission on Human and Peoples' Rights, Mrs Angela Melo, Delivered at the Opening Ceremony of the 43rd Ordinary Session of the African Commission on Human and Peoples' Rights, Ezulwini, Kingdom of Swaziland [Online]. Available from:

http://www.achpr.org/english/Speeches/43%2520Session/Opening%2520Speech%2520_Final%2520Rev_.pdf [2010, January 28]

The British Ministry of Defence. The Green Book: MOD Working Arrangements with the Media [Online]. Available from: <http://www.mod.uk/DefenceInternet/AboutDefence/CorporatePublications/DoctrineOperationsandDiplomacyPublications/TheGreenBook/TheGreenBook.htm> [2009, March 31]

The Committee to Protect Journalists. 71 Journalists Killed in Philippines since 1992/Motive Confirmed [Online]. 2011. Available from: <http://www.cpj.org/killed/asia/philippines> [2011, May 5]

The Committee to Protect Journalists. About CPJ [Online]. Available from: <http://www.cpj.org/about/> [2011, March 20]

The Committee to Protect Journalists. CPJ condemns media crackdown in Yugoslavia [Online]. 1999. Available from: <http://cpj.org/1999/03/cpj-condemns-media-crackdown-in-yugoslavia.php> [2011, February 10]

The Committee to Protect Journalists. Getting Away with Murder [Online]. Available from: <http://www.cpj.org/reports/2008/04/getting-away-with-murder.php> [2008, May 5]

The Committee to Protect Journalists. Impunity in Murder Cases [Online]. Available from: <http://www.cpj.org/killed/mideast/iraq/> [2008, May 5]

The Committee to Protect Journalists. Iraq: Journalists Abducted [Online]. Available from: <http://www.cpj.org/reports/2008/04/abducted.php> [2008, May 5]

The Committee to Protect Journalists. Iraq: Journalists in Danger [Online]. 2008. Available from: <http://www.cpj.org/reports/2008/07/journalists-killed-in-iraq.php> [2008, July 16]

The Committee to Protect Journalists. Journalists Killed-Statistics [Online]. 2011. Available from: <http://www.cpj.org/killed/> [2011, March 20]

The Committee to Protect Journalists. On Assignment: A Guide to Reporting on Dangerous Situations [Online]. 2003. Available from: <http://www.cpj.org/Briefings/2003/safety/safety.pdf> [2009, June 7]

The Committee to Protect Journalists. U.S. military frees Afghan journalist from Bagram [Online]. Available from: <http://cpj.org/2008/09/us-military-frees-afghan-journalist-from-bagram.php> [2008, November 25]

- The Crown Prosecution Service. CPS decides no prosecution over death of ITN's Terry Lloyd in Iraq [Online]. 2008. Available from: http://www.cps.gov.uk/news/press_releases/149_08_[2010, February 18]
- The Guardian. Freedom at a price [Online]. 2005. Available from: <http://www.guardian.co.uk/media/2005/mar/09/pressandpublishing.italy> [2011, February 20]
- Tumber, H. and Palmer, J. Media at War: the Iraq crisis. London: Sage, 2004.
- United Nations Educational Scientific and Cultural Organization. Media professionals from around the world adopt Medellin Declaration on Safety of Journalists and Combating Impunity [Online]. 2007. Available from: http://portal.unesco.org/ci/en/ev.phpURL_ID=24542&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html [2010, January 18]
- United Nations Educational Scientific and Cultural Organization. Press freedom: safety of journalists and impunity [Online]. 2007. Available from: <http://portal.unesco.org/images/0015/001567/156773e.pdf> [2010, January 11]
- United Nations Educational Scientific and Cultural Organization. UNESCO supports free and independent media in Iraq [Online]. 2007. Available from: http://portal.unesco.org/ci/en/ev.phpURL_ID%3D25650&URL_DO%3DDO_TOPIC&URL_SECTION%3D201.html [2008, August 14]
- Verhaegen, J. Legal Obstacles to Prosecution of Breaches of Humanitarian Law. International Review of the Red Cross 261 (November – December 1987): 607-620.
- Warner, G. The Italian Lived; the Afghan Died: How ransoming a foreign journalist played into the Taliban's hands [Online]. 2007. Available from <http://www.slate.com/id/2163793/> [2008, August 14]

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

United Nations Security Council Resolution 1738

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Security Council

Distr.: General

23 December 2006

Resolution 1738 (2006)

Adopted by the Security Council at its 5613th meeting, on
23 December 2006

The Security Council,

Bearing in mind its primary responsibility under the Charter of the United Nations for the maintenance of international peace and security, and underlining the importance of taking measures aimed at conflict prevention and resolution,

Reaffirming its resolutions 1265 (1999), 1296 (2000) and 1674 (2006) on the protection of civilians in armed conflict and its resolution 1502 (2003) on protection of United Nations personnel, associated personnel and humanitarian personnel in conflict zones, as well as other relevant resolutions and presidential statements,

Reaffirming its commitment to the Purposes of the Charter of the United Nations as set out in Article 1 (1-4) of the Charter, and to the Principles of the Charter as set out in Article 2 (1-7) of the Charter, including its commitment to the principles of the political independence, sovereign equality and territorial integrity of all States, and respect for the sovereignty of all States,

Reaffirming that parties to an armed conflict bear the primary responsibility to take all feasible steps to ensure the protection of affected civilians,

Recalling the Geneva Conventions of 12 August 1949, in particular the Third Geneva Convention of 12 August 1949 on the treatment of prisoners of war, and the Additional Protocols of 8 June 1977, in particular article 79 of the Additional Protocol I regarding the protection of journalists engaged in dangerous professional missions in areas of armed conflict,

Emphasizing that there are existing prohibitions under international humanitarian law against attacks intentionally directed against civilians, as such, which in situations of armed conflict constitute war crimes, and *recalling* the need for States to end impunity for such criminal acts,

Recalling that the States Parties to the Geneva Conventions have an obligation to search for persons alleged to have committed, or to have ordered to be committed a grave breach of these Conventions, and an obligation to try them before their own courts, regardless of their nationality, or may hand them over for trial to another concerned State provided this State has made out a prima facie case against the said persons,

Drawing the attention of all States to the full range of justice and reconciliation mechanisms, including national, international and “mixed” criminal courts and tribunals and truth and reconciliation commissions, and *noting* that such mechanisms can promote not only individual responsibility for serious crimes, but also peace, truth, reconciliation and the rights of the victims,

Recognizing the importance of a comprehensive, coherent and action-oriented approach, including in early planning, of protection of civilians in situations of armed conflict. *Stressing*, in this regard, the need to adopt a broad strategy of conflict prevention, which addresses the root causes of armed conflict in a comprehensive manner in order to enhance the protection of civilians on a long-term basis, including by promoting sustainable development, poverty eradication, national reconciliation, good governance, democracy, the rule of law and respect for and protection of human rights,

Deeply concerned at the frequency of acts of violence in many parts of the world against journalists, media professionals and associated personnel in armed conflict, in particular deliberate attacks in violation of international humanitarian law,

Recognizing that the consideration of the issue of protection of journalists in armed conflict by the Security Council is based on the urgency and importance of this issue, and recognizing the valuable role that the Secretary-General can play in providing more information on this issue,

1. *Condemns* intentional attacks against journalists, media professionals and associated personnel, as such, in situations of armed conflict, and calls upon all parties to put an end to such practices;

2. *Recalls* in this regard that journalists, media professionals and associated personnel engaged in dangerous professional missions in areas of armed conflict shall be considered as civilians and shall be respected and protected as such, provided that they take no action adversely affecting their status as civilians. This is without prejudice to the right of war correspondents accredited to the armed forces to the status of prisoners of war provided for in article 4.A.4 of the Third Geneva Convention;

3. *Recalls also* that media equipment and installations constitute civilian objects, and in this respect shall not be the object of attack or of reprisals, unless they are military objectives;

4. *Reaffirms* its condemnation of all incitements to violence against civilians in situations of armed conflict, further reaffirms the need to bring to justice, in accordance with applicable international law, individuals who incite such violence, and indicates its willingness, when authorizing missions, to consider, where appropriate, steps in response to media broadcast inciting genocide, crimes against humanity and serious violations of international humanitarian law;

5. *Recalls its demand* that all parties to an armed conflict comply fully with the obligations applicable to them under international law related to the protection of civilians in armed conflict, including journalists, media professionals and associated personnel;

6. *Urges* States and all other parties to an armed conflict to do their utmost to prevent violations of international humanitarian law against civilians, including journalists, media professionals and associated personnel;

7. *Emphasizes* the responsibility of States to comply with the relevant obligations under international law to end impunity and to prosecute those responsible for serious violations of international humanitarian law;

8. *Urges* all parties involved in situations of armed conflict to respect the professional independence and rights of journalists, media professionals and associated personnel as civilians;

9. *Recalls* that the deliberate targeting of civilians and other protected persons, and the commission of systematic, flagrant and widespread violations of international humanitarian and human rights law in situations of armed conflict may constitute a threat to international peace and security, and *reaffirms in this regard its readiness* to consider such situations and, where necessary, to adopt appropriate steps;

10. *Invites* States which have not yet done so to consider becoming parties to the Additional Protocols I and II of 1977 to the Geneva Conventions at the earliest possible date;

11. *Affirms* that it will address the issue of protection of journalists in armed conflict strictly under the agenda item “protection of civilians in armed conflict”;

12. *Requests* the Secretary-General to include as a sub-item in his next reports on the protection of civilians in armed conflict the issue of the safety and security of journalists, media professionals and associated personnel.

ภาคผนวก ข

Medellin Declaration

Securing the Safety of Journalists and Combating Impunity

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

UNESCO

Medellin Declaration Securing the Safety of Journalists and Combating Impunity

We, the participants at the UNESCO conference on Press Freedom, Safety of Journalists and Impunity, meeting in Medellin, Colombia, on World Press Freedom Day, 3-4 May 2007,

Deeply concerned by attacks on the freedom of expression of the press including murder, deliberate attacks, abductions, hostage-taking, harassment, intimidation, illegal arrest and detention against journalists, media professionals and associated personnel because of their professional activity,

Believing that press freedom can only be enjoyed when media professionals are free from intimidation, pressure and coercion, whether from political, social, economic forces,

Recalling Article 19 of the Universal Declaration of Human Rights that guarantees freedom of expression as a fundamental right, and *confirming* that freedom of expression is essential to the realization of other rights set forth in international human rights instruments,

Recalling 29 C/Resolution 29 entitled "Condemnation of violence against journalists", adopted by the General Conference of UNESCO on 12 November 1997, which condemns violence against journalists and call on Member States to uphold their obligations to prevent, investigate and punish crimes against journalists,

Underscoring the provisions of the Colombo Declaration of 3 May 2006 on Media and Poverty Eradication, and Dakar Declaration of 3 May 2005 on Media and Good Governance, and of the Belgrade Declaration of 3 May 2004 on Media in Violent Conflict and Countries in Transition,

Welcoming the adoption by the Security Council of the United Nations of Resolution 1738 on 23 December 2006 calling on all parties to an armed conflict to fulfil their obligations towards journalists under international law, including the need to prevent impunity for crimes against them and *further requesting* the Secretary-General to include as a sub-item in his next reports on the protection of civilians in armed conflict the issue of the safety and security of journalists, media professionals and associated personnel,

Noting the potential contribution of a free, independent and pluralistic press to sustainable development, poverty eradication, good governance, peace and reconciliation, and respect for human rights,

Urging all the parties concerned to ensure the safety of journalists, media professionals and associated personnel, and respect for their media equipment and installations,

Considering that most murders of media professionals occur outside of conflict zones and that the safety of media professionals is an urgent problem that is not limited to situations of armed conflict,

- 2 -

Reaffirming our condemnation of all incitement to violence against media professionals,

Call on Member States:

To investigate all acts of violence of which journalists, media professionals and associated personnel are victim which have occurred in their territory or abroad when their armed or security forces may have been involved in them;

To search for persons alleged to have committed, or to have ordered to be committed, a crime against journalists, media professionals or associated personnel, to bring such persons, regardless of their nationality, before their own courts or to hand them over for trial to another concerned State, provided this State has made out a credible case against the said persons;

To fulfil the duty incumbent upon them to prevent crimes against journalists, media professionals and associated personnel, to investigate them, to sanction them, to provide witness protection for those testifying against them and to repair the consequences so that such crimes do not go unpunished;

To adopt the principle that there should be no statute of limitations for crimes against persons when these are perpetrated to prevent the exercise of freedom of information and expression or when their purpose is the obstruction of justice;

To release immediately journalists detained to this day for having freely exercised their profession;

To promote awareness and train their armed forces and police forces to respect and promote the safety of journalists in situations of risk, and to ensure that journalists are able to work in full security and independence in their territory;

To recommend to multilateral and bilateral institutions of international cooperation and financial assistance that they require from recipient countries as a specific condition of eligibility respect for freedom of expression and effective protection of the exercise of press freedom, also to recommend to these institutions that a state's failure to comply with its obligation to investigate and punish killers of journalists could be cause for revision, suspension or revocation of such cooperation;

To sign and ratify the Additional Protocols I and II to the Geneva Conventions, the Rome Statute of the International Criminal Court and other relevant international instruments of international humanitarian law and international human rights law, and to take the appropriate legislative, judicial and administrative measures to ensure application of the aforementioned instruments nationally, in so far as they provide protection for civilians, in particular those working in journalism;

- 3 -

To comply with the commitments of UNESCO Resolution 29 to promote legislation with the intention of investigating and prosecuting the killers of journalists and to combat impunity;

Call on International Community and Professional Associations:

To take resolute action for the safety of journalists in situations of risk and to ensure respect for their professional independence;

To sensitize news organizations, editors and managers about the dangers surrounding their staff when covering hazardous stories, particularly the dangers present to local journalists;

To urge news associations to develop and sustain safety provisions that work regardless of whether their staff are covering domestic stories such as crime and corruption, disasters and demonstrations or health issues or international armed conflict;

To promote actions that secure the safety of journalists, including, but not limited to, safety training for journalists, safety codes, healthcare and life insurance, and equal access to social protection for free-lance employees and full-time staff;

To coordinate widespread publicity campaigns on unpunished crimes against journalists and other acts of violence to bring about news coverage of all violations of press freedom;

To encourage journalism schools and mass communication departments to include in their curricula studies on the impact that crimes against journalists – and subsequent impunity – have on democratic societies. In addition to promote the inclusion in the curricula of subjects or specific courses on press freedom and to coordinate activities, including safety training, among press freedom associations, news media and journalism schools;

To further encourage collaboration amongst journalists, media owners, educators, press freedom groups and appropriate development agencies, at national and global level, to ensure the inclusion of media development activities in social and economic development programmes;

Call on UNESCO:

To invite the Director General of UNESCO to study, in consultation with the relevant international organizations and non-governmental organizations:

- (a) to act in favour of measures to better ensure application of the rules and principles of a humanitarian nature safeguarding journalists, media professionals and associated personnel in situations of armed conflict, and to promote the security of the persons concerned;

- (b) to work against the emergence of new threats to journalists and media staff, including hostage-taking and kidnapping;
- (c) to encourage mechanisms for including media development in programmes aimed at improving the social, economic and political life of societies in the process of development, political transition or emerging from the crisis of social conflict.

To require that data be submitted to the General Conference in a report on crimes against journalists and the number of cases that continue with impunity;

To sensitize governments regarding the importance of freedom of expression and threat that impunity for crimes against media professionals represents to this freedom;

To invite the Director General of UNESCO to recall to member states at the General Conference their legal and moral obligations to comply with Resolution 29 and prevent crimes against journalists.

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

Draft International Convention to Strengthen the Protection of Journalists in Armed
Conflicts and Other Situations

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Draft proposal for an International Convention to strengthen the protection of journalists in armed conflicts and other situations

PREAMBLE

The States Parties to this Convention,

Considering the obligation of States under the Charter of the United Nations to promote universal respect for, and observance of, human rights and fundamental freedoms,

Reaffirming article 19 of the Universal Declaration of Human Rights adopted on 10 December 1948 which states that everyone has the right to freedom of opinion and expression; the right includes freedom to hold opinions without interference and to seek, receive and impart information and ideas through any media regardless of frontiers,

Reaffirming article 19 of the International Covenant on Civil and Political Rights adopted on December 1966 which states that "Everyone shall have the right to hold opinions without interference" and that "Everyone shall have the right to freedom of expression; this right shall include freedom to seek, receive and impart information and ideas of all kinds, regardless of frontiers, either orally, in writing or in print, in the form of art, or through any other media of his choice",

Reaffirming Resolution 1738 adopted by the United Nations Security Council on 23 December 2006 which condemns intentional attacks against journalists, media professionals and associated personnel, as such, in situations of armed conflict, and calls upon all parties to put an end to such practices,

Recalling the debates of the United Nations General Assembly begun at its 25th session in 1970, the draft international convention on the protection of journalists in dangerous professional missions submitted to its 28th session and Resolution 3058, adopted on 2 June 1973, expressing the opinion that it would be preferable to adopt a convention on the protection of journalists on dangerous professional missions,

Also recalling that according to the Geneva Conventions of 12 August 1949 and Additional Protocols of 8 June 1977 intentional attacks on civilians are prohibited,

Also recalling Article 79 of the Protocol to the Geneva Conventions of 12 August 1949 and relating to the Protection of Victims of International Arms Conflicts (Protocol I), 8 June 1977, which states as follows: "Journalists engaged in dangerous professional missions in areas of armed conflict shall be considered as civilians within the meaning of Article 50, paragraph 1"; "they shall be protected as such under the Conventions and this Protocol, provided that they take no action adversely affecting their status as civilians",

Noting that experience has shown that, generally speaking, since the adoption of Protocol I, the provisions of Article 79 are rarely respected and that the protection they are supposed to provide is for the most part ineffective,

The States Parties recognize that the growing attacks against journalists, targeted killings, kidnapping have changed the dangerous mission of the media profession which makes Article 79 inadequate to deal with the current circumstances that have amplified the problem into a global problem with journalists killed in different regions of the world,

Deeply concerned at the frequency of acts of violence in many parts of the world against journalists, media professionals and associated personnel in armed conflict, despite their status of civilians,

Considering attacks against journalists are taking place not only in international armed conflicts, but also during civil unrest and others situations of violence, tensions, riots, protests,

Determined to prevent attacks against journalists, to combat impunity and to ensure the right of victims to justice and to compensation,

Recognizing journalists and media professionals have an essential role to play in order to testify and to make public the violations of human rights and humanitarian law, to denounce those who committed them and ensure the respect by all parties of the rights of civilians,

Stressing the necessity to better distinguish journalists from fighters, and also from other civilians,

Aware of the seriousness of the risks in zones of armed conflict that journalists and media professionals have to assume in order to collect information, photographs, films, audio recordings and any other documentation and to diffuse them, and recognizing they need an enhanced protection in comparison to other civilians,

Bearing in mind the changing nature of modern warfare in the 21st century that does not distinguish between what is civilian and what is a military target, who is a civilian and who is a suicide bomber,

Noting that technological advances in military technology and information media technology have facilitated the outreach of the media to military fields of operation without shields,

Stressing that this kind of warfare, including the engagement of non-state actors, makes it very difficult for the media to cover events from a distance, but has facilitated the suicide bomber-attacker,

Noting that this development compounds the dangers facing the media profession in armed conflict and elsewhere, where people are determined to attack whether on an individual level, to liquidate physically members of the media, or in targeting the masses by multiple explosions,

Taking into account that clear examples of such attacks actions are taking place where the notion of law and order has been lost, or in other circumstances where the subject is liquidated in order to thwart freedom of expression and opinion, or in isolated incidents when suicide attackers represent a regular army,

Stressing that the general protection accorded to the civilian population by humanitarian law would be reinforced by a more frequent presence of journalists on the ground alongside the victims,

Reaffirming that the freedom of the press and the free exercise of journalism are essential to ensure the right of the public to information in all circumstances,

Considering that there is no specific legal instrument on the protection of the media in zones of armed conflict and civil unrest,

Recognizing that the risks have increased, notably because of the reason of the proliferation of actors on the ground, including numerous non-state armed groups, of which some overtly engage in acts of terrorism,

Agreeing that the term of "journalist" in this Convention covers all civilians who work as reporters, correspondents, photographers, cameramen, graphic artists, and their assistants in the fields of the print media, radio, film, television and the electronic media (Internet), who carry out their activities on a regular basis, full time or part time, whatever their nationality, gender and religion.

Have agreed on the following articles:

Article 1 - Applicability

This Convention shall apply at all times in war and peace, during international armed conflicts (opposing two or more States), non international conflicts (opposing many groups inside the boundaries of a State) and in cases of serious internal violence, which includes local conflicts, civil unrest, targeted killings, kidnapping, authorized and unauthorized demonstrations.

Article 2 - General Provisions

1. Any deliberate attack or aggression, threats, kidnapping or detention directed against a journalist while carrying out his or her functions is prohibited, whenever and wherever it may take place, provided that the journalist takes no action adversely affecting his or her status as a civilian and does not directly contribute to military operations. These provisions and those following apply to all authorities representing a State as well as all representatives and so-called non-state actors of the civil society, such as criminal networks.

2. Any attack against media installations and equipment is prohibited, unless their use for military purposes by armed groups is clearly demonstrated.

3. Any attack against the life and physical and moral integrity, notably killing, cruel and inhuman treatments, torture, hostage taking involving journalists are prohibited at all times and in all places and constitute a war crime as defined in applicable international law and shall lead to the consequences provided for under such applicable international law.

4. Internet services must be guaranteed full operation anytime by the concerned authorities.

5. All incitements by all media to violence, genocide, crimes against humanity, and serious violations of humanitarian law are prohibited.

6. A journalist wishing to benefit from the protection accorded to civilians must never be armed nor contribute in any way to the hostilities. Journalists are allowed to be escorted by military personnel or armed guards, for self-protection and the protection of the media installation.

Article 3 - Assistance

1. The States Parties to this Convention and all Parties to an armed conflict on the territory of a State adhering to this Convention must do their utmost to protect journalists and media installations against attacks, aggressions and threats.

2. This provision applies to all journalists without exception, whether they be embedded in (attached to) military units or covering conflicts independently or representing media organizations on the opposite side of the front and all media covering the conflict without exception.

3. Any State, whether party or not to an armed conflict, has the obligation to assist journalists in the line of duty giving them free access to information and all relevant documents and to facilitate their movements.

Article 4 – Media POWS

Journalists detained during an armed conflict have the right to the same treatment as that accorded to the prisoners of war (POWS) by the third Geneva Convention of 12 August 1949, in particular its article 4 paragraph 4 which states that war prisoners are "persons who followed the armed forces without directly taking part to them, such as (...) the war correspondents".

Article 5 - Enquiry and Repression

1. Each State Party to this Convention shall immediately take appropriate steps to undertake without delay a thorough and impartial investigation on the attacks defined in article 2 and to bring to justice the criminals responsible, in accordance with international and national law.

The parties to a conflict shall cooperate in establishing the facts and communicate their findings fully and speedily to those concerned.

2. Each State Party shall take the necessary measures to hold criminally responsible any person who commits, orders, solicits or induces an attack, attempts to commit, is an accomplice to or participates in an attack against a journalist. Each State Party shall take the necessary measures to hold criminally responsible the offenders.

3. When it is established that a State, even non-Party to this Convention, is not able to investigate in an impartial manner, in a period of maximum one year, and then to hold criminally responsible the offenders, an independent international commission of enquiry will automatically be created by the International Media Committee (IMC) (see Article 10). The commission of enquiry, consisting of independent experts and the UN special rapporteur on the freedom of expression, shall carry out the function of establishing the facts and identifying the perpetrators. It will write a report to the IMC and will make recommendations.

4. Each State Party commits itself to facilitate the work of this international commission of enquiry. It shall take the necessary measures to prevent, prohibit and sanction acts that hinder the conduct of an investigation.

Article 6 – Advance Warning

1. In case of a military attack in a zone where there are journalists and media installations, possibly affecting them, a specific warning shall be given in due time and by efficient means to the media representatives without exception. Journalists must take all precautionary measures to escape from the zone of hostilities. They shall maintain confidentiality to ensure that the warning does not negatively affect the military operations of a party to the conflict.

2. Media corridors, like those applied to humanitarian workers, shall be established by the parties to a conflict, in such a manner that journalists and media installations are protected.

To further facilitate the movements of journalists, the parties to a conflict shall agree to a moratorium on military activities, and hostilities shall be suspended during an agreed

period of time, in order to facilitate access for media workers.

Article 7 - Identification

1. In order to strengthen the protection of journalists and facilitate their identification in zones of fighting, the States Parties decide to adopt a distinctive international emblem and commit themselves to respect it and ensure that it is respected in all circumstances.

2. This international distinctive emblem for the media is composed of five capital letters, PRESS, in black on a circular orange background (orange disk).

3. A journalist wearing the distinctive emblem should be able to prove his or her identity by showing his or her press card or equivalent identity document, when it is requested by an officer on duty. The right to wear this emblem for the press is exclusively reserved to journalists.

4. The distinctive emblem shall be worn in a clearly visible manner, either on an arm band on the upper left or right arm, or on a cloth covering the chest or back. Vehicles, professional equipment and media installations may also be marked with the distinctive emblem.

5. The distinctive emblem shall be delivered by the same associations or federations of journalists which issue the press card and/or identity document, at the request of the journalist and/or his or her employer.

6. In the absence of a press association in the country or where such identity cards are not issued, the press card provided by the International Federation of Journalists (IFJ) or regional press associations media identification cards would be sufficient to use the emblem.

7. The wearing of the distinctive emblem is optional in all circumstances. Its use is left to the free choice of the journalist and/or his or her employers. No authority may impose the wearing of the distinctive emblem. When a journalist decides not to wear this emblem, he continues to benefit from all the other provisions of this Convention.

Article 8 - Training

1. Each State Party commit itself to ensure the respect of this Convention by training its military and civil personnel and all persons who may be involved, in particular for the respect of the distinctive emblem, safety zones, humanitarian media corridors, warnings, independent enquiry, judiciary proceedings.

2. The journalist's associations and employers of media commit themselves to train the journalists with safety measures in order to minimize the risks. These training programs are left to the free choice of the journalists, their employers and their associations. Safety and reliable equipment must be available. Journalists must be free to decide if they want to undertake dangerous missions in zones of conflict or civil unrest.

Article 9 - Compensation

1. Each State Party shall ensure that the victim, or in case of death its family or legal representative, have the right to obtain reparation and prompt, fair and adequate compensation.

2. The State Parties with the journalist's associations and their employers shall establish a compensation Fund with substantial financial resources.

3. The State Parties shall establish an insurance scheme that would cover all journalists, most importantly to ensure the financial protection of free lancers.

Article 10 - Implementation

1. To ensure the implementation and the follow-up of this Convention, the State Parties decide to establish an International Media Committee (IMC), whose secretariat is based in Geneva, Switzerland. It can build on the existing structures of non-governmental media protection organizations based in Geneva and draw from them the secretariat support of the Convention.

2. This Committee shall consist of ten independent experts who shall serve in their personal capacity and be impartial. Five members of the Committee shall be elected by secret ballot by the States Parties according to equitable geographical distribution from a list of candidates of non-journalists. The five other members shall be active or retired journalists with recognized competence, and elected by secret ballot from a list of candidates by media associations. The persons elected shall be those who obtain the largest number of votes.

3. The president of the Committee shall be a journalist. In case of disagreement between the members of the Committee, voting in the Committee shall require simple majority plus one.

4. The first election will take place at least six months after the entry into force of this Convention. The members of the Committee are elected for two years and shall be eligible for re-election once after a two-year term has been served by a new committee.

5. The Committee shall establish its own rules of procedure. The Committee shall hold at least four sessions of one week each year. The State Parties, the journalist's associations and media employers ensure for one third each the financial means and the human resources needed by the Committee to carry out its mandate.

6. Each State Party commit itself to cooperate with the Committee and to assist its members in complying with their mandate, especially communicating to them the necessary information.

7. In the framework of the purview established by this convention,

the Committee shall cooperate with all relevant organs, UN human rights bodies, specialized agencies, special procedures of the United Nations, international, regional and national organizations, non governmental organizations, journalist's associations, press institutes, media employers, and commissions of ethics.

8. The Committee shall cooperate with existing structures of media associations, regional press associations to collect all relevant information on the protection of journalists world-wide, in the framework of Article 19 of the Universal Declaration of Human Rights. All States must make available to it the relevant information it has requested. The Committee shall issue an annual public report and submits it to all United Nations Members States. In this report, the Committee can make recommendations to the States and to the journalist's associations and media employers' representatives. The Committee shall, when appropriate, invite concerned parties and/or State representatives to testify and can call upon them, if needed, to undertake corrective measures.

9. A request may be submitted to the Committee as a matter of urgency by a victim, his/her relatives or his/her legal representatives. The Committee will accept the request if the majority of its members consider that it is not manifestly unfounded and is not incompatible with the provisions of this Convention. It can accept the request even if the same matter is already examined under another procedure or has been duly presented to other competent international or national bodies. The Committee shall examine the request and, if needed, ask the concerned State, Party to this Convention or not, to transmit, in a fixed period of time, information on the case.

10. The Committee may call upon a State to undertake all necessary measures to enhance the protection of a journalist or a media, or/and to give compensation when a reparation is needed. When the concerned State does not answer to the request of the Committee, it may decide to establish the commission of enquiry stated in the Article 5 of this Convention. The commission of enquiry may ensure a visit on the ground, in cooperation with the concerned State.

11. When there is no agreement and when no dialogue is possible with a UN member State, the Committee may submit the dispute as a matter of urgency to the Human Rights Council. The Committee is invited to speak in a public session. The members of the Human Rights Council may decide to hold a special session in conformity with the rules of procedure of this organ in case of a grave violation.

12. The Committee shall also settle all disputes on the interpretation of the provisions of this Convention.

Article 11. Conference of the States Parties

A Conference of the States Parties will take place one year following the entry into force of this Convention, then every two years. Any State Party to this Convention may propose an amendment. Any amendment may be adopted by a majority of two thirds of the State Parties.

Article 12. Entry Into Force

1. This Convention is open for signature by all Member States of the United Nations. Instruments of ratification shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

2. The provisions set forth in this Convention shall be implemented for cases occurring after the Convention has entered into force.

3. This Convention shall require the ratification of five UN member states to enter into force.

The entry into force shall take place on the thirtieth day following the date of depositing the Convention with the United Nations Secretary-General.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

Ground Rules Agreement

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Ground Rules Agreement

The following is a listing of ground rules which have been developed to protect members of the Armed Services from the release of information which could potentially threaten their security or safety during ongoing operations.

These ground rules recognize the inherent Constitutional right of the media to cover military operations and are in no way intended to prevent release of derogatory, embarrassing, negative or non-complimentary information. During an operation or exercise, specific

information on friendly force troop movements, tactical deployments, and dispositions that would jeopardize operational security or lives will not be released. This would include unit

designations, names of operations, and size of friendly forces involved, until released by USCENTCOM or its designated release authority. Acceptance of these ground rules is an agreement between you and the granting commands. You agree to follow the ground rules and the command will provide support, access to military members, information and other privileges. Violation of ground rules, however, may result in the revocation of your credentials.

News media personnel must carry and support any personal and professional gear they take with them, including protective cases for professional equipment, batteries, cables, converters, etc. Media members should be physically fit and prepared to withstand the rigorous conditions required to operate in a desert environment.

1. All interviews with soldiers will be on the record. Security at the interview source is the policy. Interviews with pilots and aircrew members are authorized upon completion of missions; however, release of information must conform to media ground rules.

2. Print or broadcast stories will be datelined by general geographical description such as northern Arabian Peninsula, Northern Arabian Gulf, etc. No specific locations will be used when filing stories.

3. Because of host-nation requirements, media must stay with public affairs escorts while on host nation bases. At other U.S. tactical or field locations and encampments, a public affairs escort may be required because of security, safety, and mission requirements as determined by the host commander. Media will remain with military escorts at all times, until released, and follow instructions regarding their activities.

4. Media will not carry personal weapons.

5. The following categories of information are not releasable since their publication or broadcast could jeopardize operations and endanger lives.

a. For U.S. or coalition units, specific numerical information on troop strength, equipment or critical supplies (e.g. artillery, tanks, landing craft, radars, trucks, water, etc.).

b. Specific number of aircraft in units below wing level, or identification of mission aircraft points of origin, other than land or carrier based. Number and type of aircraft may be described in very general terms such as "large flight", "small flight", "many", "few", "fighters", "fixed wing", etc.

c. Names of military installations or specific geographic locations of military units in the USCENTCOM area of responsibility, unless specifically released by the Department of Defense.

d. Information regarding future operations, current operations or strikes including postponed or cancelled operations, or information regarding security precautions at military installations or encampments.

f. Photography that would show level of security at military installations or encampments, especially aerial and satellite photography which would reveal the name or specific location of military units or installations.

e. Details of rules of engagement.

f. Information on intelligence collection activities including targets, methods and results. g. Information on special operations units, unique operations methodology or tactics, for example, air operations, angles of attack, and speeds; naval tactical or evasive maneuvers, etc.

General terms such as "low" or "fast" may be used.

h. Information on effectiveness of enemy electronic warfare.

i. Information on effectiveness of enemy camouflage and cover.

k. Additional guidelines may be necessary to protect tactical security.

6. The following categories of information are releasable.

a. Arrival of U.S. military units in the USCENTCOM area of responsibility when officially announced. Mode of travel (sea or air), dates of departure, and home station.

b. Approximate friendly force strength figures.

c. Nonsensitive, unclassified information regarding U.S. air, ground, and sea operations, past and present.

d. Size of friendly force participating in an action or operation will be disclosed using general terms such as "multi-battalion." Specific force or unit identification may be released when it no longer warrants security protection.

e. Generic description of origin of air operations, such as "land-based."

f. Date, time or location of previous conventional military missions and actions as well as mission results.

g. Types of ordnance expended in general terms.

h. Number of aerial combat or reconnaissance missions or sorties flown in USCENTCOM's area of operation.

i. Type of forces involved (e.g., air defense, infantry, armor, Marines). j. Weather and climate conditions.

k. Allied participation by type of operation (ships, aircraft, ground units, etc.) After approval of host nation government.

l. Conventional operation code names.

m. Names and hometowns of U.S. military units or individuals.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Accreditation

a. News media representatives seeking accreditation should be willing to sign the following statement: "I am not aware of any existing physical or health conditions which would adversely affect my covering strenuous combat activities." _____(Initial)

b. News media representatives seeking accreditation should be willing to sign and date, in the presence of a PAO/media escort officer, the following statement: "I (insert name)

_____, am (insert job description) _____in the employ of

_____(insert news organization), have read the aforementioned media ground rules and agree, with my signature, to abide by them. I also understand that violation of these ground rules is cause for the revocation of my media accreditation with USCENTCOM."

Signature

Date

Printed Name, affiliate, address & phone number

Witness Signature

Date

Witness Printed Name, Rank & Organization

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Hold Harmless Agreement

Hold Harmless/Release From Liability Statement

1. I recognize that covering combat and other military operations carries with it certain inherent risks to life, limb, and equipment.
2. I recognize that the U.S. military, in pursuing the successful accomplishment of its mission, cannot guarantee my personal safety or the safety of my equipment.
3. I hereby release the U.S. Government and the U.S. military of any liability from and hold them harmless for any injuries I may suffer, or any equipment that may be damaged as a result of my covering combat or any other military operations.
4. I understand that my agreement to this statement is a condition of being credentialed to cover U.S. military operations and receiving assistance for that coverage.

Signature	Date
Printed Name, affiliate, address & phone number	
Witness Signature	Date
Witness Printed Name, Rank & Organization	

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

WAIVER OF LIABILITY STATEMENT

Whereby, I _____, passport no: _____ am about to travel with _____ forces, and whereas I am doing so entirely upon my own initiative, risk and responsibility; now therefore in consideration of the permission extended to me; I do hereby for myself, my heirs, executors and administrators, remiss, release and forever discharge _____ and its member officers, agents and employees acting officially or otherwise, from any and all claims, demands, actions or causes of action, on account of my death or on account of any injury to me or my property which may occur from any cause during my stay, travel as well as all ground, flight or sea operations incidents thereto.

I also agree to withhold any classified information, which may be accidentally disclosed to me: and to respect embargo restrictions, which may be imposed on information that, if disclosed, may jeopardize operational security. During my stay with _____ forces, I will not interfere with operations. I understand that failure to comply with these security restrictions will result in the loss of authorization to accompany _____ and may result in cancellation of my press registration.

Signature

Witness

Printed Name

Nationality

Address: _____

Please provide contact information for a person to be notified in case of an emergency below (preferably next immediate relative):

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวกุศลิน ตันอารีย์ สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา เมื่อปี พ.ศ.2542 และเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และหลังจากสำเร็จการศึกษาชั้นปริญญานิติศาสตรบัณฑิต ได้เข้าศึกษาต่อที่สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา จนสำเร็จการศึกษาชั้นเนติบัณฑิต สมัยที่ 59 ปี พ.ศ.2549 ก่อนเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทที่ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ.2550

ศูนย์วิทยพัธพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย